

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KIYI KENTLERİNDEKİ İKONİK KÜLTÜR-SANAT YAPILARININ TASARIM
KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İmran GÜMÜŞ
(502151040)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatma ERKÖK

HAZİRAN 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502151040 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi İmran GÜMÜŞ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “KIYI KENTLERİNDEKİ İKONİK KÜLTÜR-SANAT YAPILARININ TASARIM KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Fatma ERKÖK**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri: **Doç. Dr. Dilek YILDIZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU
İstanbul Kültür Üniversitesi

Teslim Tarihi : **02 Mayıs 2018**

Savunma Tarihi : **05 Haziran 2018**

Anneme ve babama,

ÖNSÖZ

Katkıları için danışmanım Fatma Erkök'e, desteklerini her daim hissettiğim anneme ve babama, Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrencilerine ve akademisyenlerine, bu çalışmanın parçası olan herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Haziran 2018

İmran Gümüş
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
SUMMARY... ..	xix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Tezin Kapsamı.....	3
1.3 Tezin Yöntemi.....	6
2. KENTSEL KIYI ALANLARI VE KIYI DÖNÜŞÜM PROJELERİ	11
2.1 Kıyı Kavramı ve Kıyı Türleri.....	11
2.2 Ara-Mekan Olarak Kıyı Alanı.....	11
2.3 Tarihsel Süreç İçerisinde Kıyı Alanlarının Kentler İçin Önemi.....	14
2.3.1 Liman kenti kavramı	15
2.3.2 Liman bölgelerinin dönüşümü	16
2.4 Dünya Kentleri ve Kentsel Mega Projeler Olarak Kıyı Dönüşüm Projeleri ...	19
2.5 Kıyı Kentlerinde Kamusal Mekân Kullanımı	25
3. KÜLTÜR STRATEJİLERİ VE İKONİK MİMARİ	27
3.1 Kamusal Mekânda Kültür Yapılarının Üretimi ve İkonik Mimari.....	27
3.1.1 Kültür stratejileri ve kültür yapılarının üretimi.....	28
3.1.2 Kültür stratejileri ve organizasyonlar ile şekillenen kentler	29
3.2 İkon Kavramı.....	30
3.3 İkonik Mimari	32
3.3.1 İmge yapı, öncü, anıtsal, imza ve ikon yapılar.....	34
3.3.2 İkonik yapıların özellikleri.....	36
3.3.3 İkonik yapılar ve kentlerin globalleşme süreçleri	37
3.3.4 İkonik yapı tasarımına etki eden mimarlık kuramları	41
3.4 İkonik Yapı Üretimine Farklı Yaklaşımlar	48
3.4.1 Kentsel çevre ile ilişki bakımından ikonik yapıların gruplandırılması	48
3.4.1.1 Tarihi yapıya eklenen yapılar.....	49
3.4.1.2 Tabula rasa ile şekillenen yapılar	51
3.4.1.3 Bağlamsalcılık anlayışıyla üretilen yapılar	57
3.4.1.4 Metaforlar ile şekillenen yapılar	64

3.4.2 Program odaklı ikonik yapılar.....	69
3.4.2.1 Kültürel organizasyonlar ile şekillenen yapılar.....	70
3.4.2.2 Olay kavramı ile şekillenen yapılar.....	71
3.4.3 Belleğin canlandırılması ile tasarlanan ikonik yapılar	76
3.5 Bölüm Değerlendirilmesi	78
4. KIYI KENTLERİNDEKİ İKONİK KÜLTÜR YAPILARININ TASARIM KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ.....	81
4.1 Kentlerin Seçim Kriterleri	81
4.2 Kıyı Kentlerinde Seçilen İkonik Kültür-Sanat Yapılarının Tasarım Kriterlerinin Sınıflandırılması.....	87
4.2.1 Seçilen ikonik kültür-sanat yapılarının kentsel bağlam açısından analizleri	134
4.2.2 Seçilen ikonik kültür-sanat yapılarının form analizleri.....	134
4.2.3 Seçilen ikonik kültür-sanat yapılarının kavramsal analizleri	140
4.3 Seçilen İkonik Yapıların Su ile İlişki Durumlarının Analizi	142
4.3.1 Su ile doğrudan teması olanak veren ikonik yapılar.....	142
4.3.2 Kıyıda kamusal alan yaratan ikonik yapılar	143
4.3.3 Kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan ikonik yapılar	145
4.3.4 Kıyıda geçişe olanak veren promenad ikonik yapılar	146
4.3.5 Kıyı-araç yolu-bina ilişkisine sahip ikonik yapılar	147
4.4 Genel Değerlendirme.....	148
4.5 Anket Çalışması ve Sonuçları	154
4.5.1 Güçlü ikoniklik seviyesine sahip yapılar	154
4.5.2 Orta güçlü ikoniklik seviyesine sahip yapılar	162
4.5.3 Zayıf ikoniklik seviyesine sahip yapılar.....	168
4.5.4 Anket sonuçlarının analizi.....	168
5. SONUÇ.....	173
KAYNAKLAR.....	177
EKLER.....	181
ÖZGEÇMİŞ.....	191

KISALTMALAR

ECOC : European Capital of Culture

LDDC : London Docklands Development Corporation

UMP : Urban Mega Projects

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Groat ve Wang'a göre mimari tasarım teorilerinin çeşitleri.....	7
Çizelge 2.1 : Akdeniz Kentleri M.Ö. 400-1000 arası nüfus bilgileri.	20
Çizelge 2.2 : Modern Dünya Kentleri Nüfusları.....	21
Çizelge 2.3 : Alfa, beta, gama kentleri ve dünya kent oluşumunda kanıt gösteren kentler.....	22
Çizelge 3.1 : Tanımlar.....	35
Çizelge 3.2 : Kavramsal Analiz	47
Çizelge 4.1 : Alfa, Beta ve Dünya Kentleri.	82
Çizelge 4.2 : Liverpool Müzesi Analiz Paftası.	86
Çizelge 4.3 : La Villa Mediterranee Analiz Paftası.	87
Çizelge 4.4 : Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre Analiz Paftası.....	89
Çizelge 4.5 : Avrupa ve Akdeniz Medeniyetler Müzesi (MuCEM) Analiz Paftası. .	90
Çizelge 4.6 : Yaratıcılık Pavyonu Analiz Paftası.....	91
Çizelge 4.7 : Forum 2004 Analiz Paftası.	93
Çizelge 4.8 : Cenova Galata Deniz Müzesi Analiz Paftası.....	94
Çizelge 4.9 : Astrup Fearnley Müzesi Analiz Paftası.	95
Çizelge 4.10 : Danimarka Mimarlık Merkezi (DAC) Analiz Paftası.	99
Çizelge 4.11 : Perez Sanat Müzesi Analiz Paftası.	100
Çizelge 4.12 : Stavros Niarchos Foundation Kültür Merkezi Analiz Paftası.	101
Çizelge 4.13 : Kopenhag Opera Binası Analiz Paftası.	102
Çizelge 4.14 : Oslo Opera Binası Analiz Paftası.	105
Çizelge 4.15 : Busan Opera Binası Analiz Paftası.....	106
Çizelge 4.16 : Buen Kültür Merkezi Analiz Paftası.	107
Çizelge 4.17 : MAAT Analiz Paftası.	108
Çizelge 4.18 : Elbphilarmonie Analiz Paftası.....	111
Çizelge 4.19 : The Blue Planet Analiz Paftası.....	112
Çizelge 4.20 : One Ocean Thematic Pavilion Analiz Paftası.	113
Çizelge 4.21 : Glasgow Riverside Ulaşım Müzesi Analiz Paftası.....	114
Çizelge 4.22 : Guangzhou Opera Binası Analiz Paftası	115
Çizelge 4.23 : Sidney Opera Binası Analiz Paftası.....	117
Çizelge 4.24 : NEMO Bilim Mekezi Analiz Paftası.....	118
Çizelge 4.25 : Biyoçeşitlilik Müzesi Analiz Paftası	119
Çizelge 4.26 : Graz Modern Sanat Müzesi Analiz Paftası.....	121
Çizelge 4.27 : Avustralya Ulusal Müzesi Analiz Paftası.....	122
Çizelge 4.28 : Art Science Museum Analiz Paftası.....	124
Çizelge 4.29 : İskenderiye Kütüphanesi Analiz Paftası.....	125
Çizelge 4.30 : Nitroei Çağdaş Sanat Müzesi Analiz Paftası.....	126
Çizelge 4.31 : Ozeanum Oşinografi Müzesi Analiz Paftası	128

Çizelge 4.32 : Bilbao Guggenheim Müzesi Analiz Paftası.....	129
Çizelge 4.33 : Foro Boca Analiz Paftası	130
Çizelge 4.34 : Eye Film Müzesi Analiz Paftası	132
Çizelge 4.35 : Luxor Theatre Analiz Paftası	133
Çizelge 4.36 : Ekran formu cephe.....	135
Çizelge 4.37 : Saydam zemin.....	136
Çizelge 4.38 : Geçit binalar.....	136
Çizelge 4.39 : Uçan çatı	137
Çizelge 4.40 : Üzerinde yürünebilir binalar	137
Çizelge 4.41 : Heykelsi form	137
Çizelge 4.42 : Parçalı sağır kütle	139
Çizelge 4.43 : Dalgalı sağır yüzeyler	139
Çizelge 4.44 : Ekranlaşan yüzey	140
Çizelge 4.45 : Su ile doğrudan temasa olanak veren ikonik yapıların diyagramları.....	142
Çizelge 4.46 : Kıyıda kamusal alan yaratan ikonik yapıların diyagramları.....	144
Çizelge 4.47 : Kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan ikonik yapıların diyagramları.....	146
Çizelge 4.48 : Kıyıda geçişe olanak veren promenad ikonik yapıların diyagramları.....	147
Çizelge 4.49 : Kıyı-araç yolu-bina ilişkisine sahip ikonik yapıların diyagramları.....	147
Çizelge 4.50 : Biçimsel, kavramsal, kent ile ilişki ve su ile ilişki durumunu gösteren tablo	153
Çizelge 4.51 : Anket sonucuna göre belirlenen güçlü ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları	160
Çizelge 4.51 : Anket sonucuna göre belirlenen güçlü ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları (devam)	161
Çizelge 4.52: Anket sonucuna göre belirlenen orta güçlü ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları	167
Çizelge 4.53: Anket sonucuna göre belirlenen zayıf ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları	168

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Kıyı alanlarında mekânsal dönüşme etki eden faktörler.	3
Şekil 1.2: Kent içerisinde ikonik projelerin etki alanlarının gösterimi.....	5
Şekil 1.3: Tezde incelenen kavramlar arasındaki ilişki	9
Şekil 1.4: Tezin strüktürü	10
Şekil 2.1 : Avrupa’da Katledilen Yahudiler Anıtı	13
Şekil 2.2 : Eşik olarak kıyı alanlarının gösterimi	14
Şekil 2.3 : Liman Bölgelerinin Dönüşüm Süreçleri.....	18
Şekil 3.1 : Zukin’e Göre Kamusal Mekanın Bileşenleri.....	28
Şekil 3.2 : Evrensel Dilde Bazı İkonlar.	30
Şekil 3.3 : Bilgisayarda Kullanılan İkonlar.	31
Şekil 3.4 : Dünyanın Yedi Harikasından Bazı Örnekler.	32
Şekil 3.5 : Unité d'Habitation ve Walden 7 Yapıları.	34
Şekil 3.6 : Erasmus Köprüsü ve Rotunda Kulesi.....	38
Şekil 3.7 : Şekil-Zemin Plan Örneği.....	43
Şekil 3.8 : Manhattan Transkriptleri.....	45
Şekil 3.9 : Royal Ontario Müzesi’ne Görseller	50
Şekil 3.10 : Military Art Museum Binasına Ait Görseller	50
Şekil 3.11 : Caixa Forum Yapısına Ait Görseller.....	51
Şekil 3.12 : Casa da Musica Yapısına Ait Görseller	52
Şekil 3.13 : National Congress Yapısına Ait Görseller.	52
Şekil 3.14 : Denver Sanat Müzesi’ne Ait Görseller.	53
Şekil 3.15 : Aliyev Kültür Merkezine Ait Görseller.....	53
Şekil 3.16 : Lego House Yapısına Ait Görseller	54
Şekil 3.17 : The Public Binasına Ait Görseller.....	54
Şekil 3.18 : Sharp Center Binasına Ait Görseller.	55
Şekil 3.19 : Seattle Merkez Kütüphanesi’ne Ait Görseller.....	55
Şekil 3.20: Zhang Zhidong ve Modern Endüstri Müzesi’ne Ait Görseller	56
Şekil 3.21 : İkonik Yüksek Yapılar	56
Şekil 3.22 : MAXXI Müzesi’ne Ait Görseller.....	57
Şekil 3.23: Akropol Müzesi Görselleri	58
Şekil 3.24: Cannaregio Kent Meydanı Projesi Çizim ve Maket Fotoğrafları.....	58
Şekil 3.25: Galiçya Kültür Merkezi/ Kenti, Eisenman Architects.....	59
Şekil 3.26: Guardian Sanat Müzesi Görselleri ve Hava Fotoğrafı	60
Şekil 3.27: Wuzhen Tiyatrosu’na Ait Görseller	60
Şekil 3.28:Büyük Mısır Müzesi	60
Şekil 3.29: Wexner Görsel Sanatlar Merkezi’ne Ait Görseller ve Vaziyet Planı.....	61

Şekil 3.30: Yenikapı Transfer Noktası ve Arkeopark Alanına Ait Render ve Planlar	62
Şekil 3.31: Arap Dünya Enstitüsü'ne Ait Görseller	62
Şekil 3.32: Pompidou Kültür Merkezi'ne Ait Görseller	63
Şekil 3.33: Bergisel Kayak Rampası'na Ait Görseller ve Maket Fotoğrafı	64
Şekil 3.34: Metaforik Analizler	65
Şekil 3.35: CCTV ve TVCC Yapıları Biçimsel Benzerlik	66
Şekil 3.36: Walt Disney Concert Hall Görselleri	66
Şekil 3.37: Walt Disney Konser Salonu'nu Tarif Eden Metaforlar	67
Şekil 3.38: Bilbao Guggenheim Müzesi'ni İfade Eden Metaforlar	67
Şekil 3.40: Roncamp şapeli'ne ait metaforik çizimler	68
Şekil 3.41: Babil Kulesi, Tatlin Kulesi, Zeebrugge Deniz Terminal Binası	69
Şekil 3.42: New York İçin Tasarlanan Astor Place Hotel Maket Fotoğrafları	69
Şekil 3.43: Şangay Birleşmiş Arap Emirlikleri Pavilyonu	70
Şekil 3.44: Danimarka Pavyonu Görselleri	71
Şekil 3.45: Kazakistan Pavyonu ve Bilim Müzesi Görselleri	71
Şekil 3.46: Maison de la Publicite, Groningen Galerisi ve Yapı Kredi Kültür Merkezi Binası Görselleri	72
Şekil 3.47: Karlsruhe Medya Merkezi Binası Model Fotoğrafı (Bernard Tschumi)	73
Şekil 3.48: Karlsruhe Medya Merkezi Binası Model Fotoğrafı (Rem Koolhaas)	73
Şekil 3.49: Parc de la Vilette Proje Çizim ve Görselleri	74
Şekil 3.50: Blois 1991 Binası	74
Şekil 3.51: Rockeim Ulusal Pop ve Rock Müzik Müzesi Görselleri	75
Şekil 3.52: Federasyon Meydanı Görselleri	75
Şekil 3.53: Bayer ofis binasına ait görseller	76
Şekil 3.54: Galerie der Gegenwart Çağdaş Sanat Müzesi'nin Cephe Görselleri	76
Şekil 3.55: Berlin Yahudi Müzesi Görselleri	77
Şekil 3.56: Avrupa'nın Katledilen Yahudiler Anıtı	78
Şekil 4.1: Araştırma kapsamında incelenen, liman ve kıyı bölgesinde konumlanan ikonik yapıların sınıflandırılması	83
Şekil 4.2: Seçilen ikonik yapıların sınıflandırılması (mega projeler kapsamında, kültürel organizasyonlar etkisiyle ve tekil olarak inşa edilenler)	84
Şekil 4.3: Tez yazarına göre yapıların biçimsel, tipolojik ve kavramsal sınıflandırılması	149
Şekil 4.4: Anket Sonuçları: güçlü ikoniklik seviyesine sahip yapılar	156
Şekil 4.5: Anket sonuçları: orta güçlü ve zayıf ikoniklik seviyesine sahip yapılar	163
Şekil 4.6: Anket sonuçları: güçlü, orta güçlü ve zayıf ikoniklik seviyesine sahip yapılar	170
Şekil 4.7: Seçilen ikonik yapıların su ile ilişki durumu-biçimsel sınıflandırma ve ikoniklik düzeyi ilişkisini gösteren diyagram	171
Şekil 5.1: Farklı ikoniklik seviyesine sahip kıyı yapılarında tespit edilen biçimsel niteliklerin yoğunluk seviyesi	174

KIYI KENTLERİNDEKİ İKONİK KÜLTÜR-SANAT YAPILARININ TASARIM KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

ÖZET

Kentler için daima cazibe unsuru olan su, tarih boyunca insanlar ve sermaye için çekici bir güce sahip olmuştur. Bu nedenle su ile ilişkili olan kıyı kentleri her zaman diğer kentlerden farklı olarak, dinamik mekânsal ilişkileri ve mimari pratikleri barındırırlar. Kentsel kıyı alanları, kentlerin ticari, ekonomik ve kültürel faaliyetlerinde önemli bir konuma sahiptir. Kentlerin markalaşma stratejileri, kıyı dönüşüm projeleri ve liman teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak şekillenen kentsel kıyı alanları, kentlerin yeni çekim merkezleri olarak global ağda hizmet veren kentsel mekanlar haline gelmiştir. Kıyı kentlerinde uygulanan kültür stratejileri de kentlerin küreselleşme süreçlerinde başvurduğu bir diğer kaynaktır. Kıyı kentlerinde de ikonik yapıların üretilmesini teşvik eden bir unsur olan kültür stratejileri, çeşitli etkinlikler ve organizasyonlar aracılığıyla kentsel mekânın biçimlenmesinde etkili olmaktadır. Kıyı kentleri içerisinde liman kimliğine sahip olan kentlerde teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaşanan kentsel dönüşüm süreçlerinde uygulanan kıyı dönüşüm projeleri kapsamında kentsel kıyı mekanları yeniden işlevlendirilmiştir. Karma kullanımlı yapılardan oluşan ve yeni kent merkezleri olarak belirlenen kıyı alanlarında gerçekleştirilen bu kıyı dönüşüm projeleri kapsamında, turist ve yatırımcıları çekmek amacıyla ikonik yapılar üretilmiştir.

Kentsel kıyı alanlarında inşa edilen ikonik yapılar, kentlerin cazibesini arttıran bir unsur görülmekte ve küresel platformda yarış içinde olan kentlerin simgesi olarak hizmet vermektedir. Çağdaş mimari pratiklerin uygulama alanı olan kıyı alanlarında inşa edilen ikonik kültür sanat yapıları, kentsel bağlam, program önerileri, yenilikçi ve bağımsız konsept anlayışı, kentin tarihi veya kültürel mirasının yeniden değerlendirilmesi, metaforik tasarım yaklaşımı gibi farklı tasarım yöntemleriyle şekillenmektedir. Mimari pratiklere yön veren tasarım kuramları ikonik yapıların tasarım süreçlerinde etkili olmaktadır. Rowe, Tschumi, Koolhaas, Eisenman, Rossi gibi mimar-teorisyenlerin tasarım yaklaşımları bu tez kapsamında ikonik yapıların biçimlenmesinde belirleyici unsur olarak ele alınmıştır. Dünya üzerinde inşa edilmiş ikonik yapılar bu kuramsal yaklaşımlara göre incelenmiştir. İkonik yapıların biçimlenmesine yön veren kavramlar üretilerek kavramsal sınıflandırma elde edilmiştir. Bu kavramlar aracılığıyla yapılan gruplandırmalar doğrultusunda, çeşitli kentlerde yer alan ikonik yapılar analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Kıyı kentleri, su ve kenti bir araya getiren eşik alanları olan kıyı mekânlarına sahip olmaları nedeniyle, global ölçekte ekonomik ve teknolojik gelişmelerin gerçekleştiği alanlardır. Bu nedenle yeni mimari pratiklerin, farklı tasarım yaklaşımlarının uygulanması için elverişli mekanlar sunmaktadır. Kıyı kentlerinde konumlanan ikonik kültür sanat yapılarının kavramsal, biçimsel, kentsel doku ve su ile ilişki durumları,

yapılan özgün sınıflandırmalar doğrultusunda incelenmiştir. Bu yapıların ikoniklik algısının güçlü ve zayıf olmasını etkileyen parametreler ortaya çıkarılmıştır. Kıyı kentlerinin dinamik ve özel coğrafi yapısı, ikonik yapıların tasarım süreçlerini ve yapıların ikoniklik algısını etkilemektedir. Tez kapsamında, kıyı kentlerinde seçilen 34 kültür sanat yapısının ikonik olma durumlarını etkileyen tasarım kriterleri, yapılan sınıflandırmalar ve anket çalışması doğrultusunda ortaya çıkarılmıştır. Kıyı kentlerinin dinamik, özgün, kent-doğa ilişkisinden beslenen mekânsal niteliklerinin, ikonik kültür sanat yapılarının tasarım kriterlerini nasıl şekillendirdiği bu örnek yapılar üzerinden analiz edilmiştir. Bu çalışma kıyı kentlerindeki ikonik kültür-sanat yapılarının tasarım kriterlerini ortaya koyarak, güncel tasarım yaklaşımlarının kıyı kentlerindeki uygulanma biçimlerini araştırır. Bu araştırma kıyı kentlerindeki ikonik yapı üretimi için başvurulan yöntem ve pratikleri bir araya toplayarak, kıyı kentlerindeki üretilecek olan ikonik yapıların tasarım süreçleri için bir altlık oluşturmaktadır.

AN EVALUATION ON DESIGN CRITERIA OF ICONIC CULTURAL BUILDINGS IN COASTAL CITIES

SUMMARY

Water, which has always been an attraction for cities, has attracted people and capital throughout history. For this reason, coastal cities related to water always have more dynamic spatial relationships and architectural practices than other cities. Urban waterfront areas have a critical position in the commercial, economic and cultural activities of cities. Urban waterfront areas, which are shaped by city branding strategies, waterfront regeneration projects and developments in port technology, have become as the new attraction centers of the cities serving the global network. Cultural strategies applied in the coastal cities are another source of the cities' globalization process. Cultural strategies, which encourage the production of iconic structures in coastal cities, are an influential factor in shaping the urban space through various activities and organizations. Urban coastal areas have considered as a re-used areas as a part of the waterfront transformation projects implemented in the urban transformation processes that are carried out depending on technological developments in the cities which have harbour activity in the coastal cities. Within the scope of these waterfront transformation projects which are realized in coastal areas consisting of mixed-use structures and designated as new urban centers, iconic structures have been produced to attract tourists and investors.

The iconic buildings located on the urban waterfront areas are seen as a symbol of cities that are racing on the global platform and are perceived as enhancing the attractiveness of the cities. Iconic cultural buildings located on waterfront areas where contemporary architectural practices are applied are shaped by different design approaches such as based on urban context, program proposal, innovative design, tabula rasa concept design or approaches that are re-evaluated city's historical or cultural heritage. Iconic buildings have powerful imagery that can be perceived by many different user groups due to their astonishing sculptural appearance. While some of these structures, which have become characteristic features of the cities, are able to relate to the urban context, some are in the effort to impose their concept into accepted urban context.

Design theories that guide architectural practices play an active role in the design processes of iconic buildings. The design approaches of architect-theorists such as Rowe, Tschumi, Koolhaas, Eisenman, Rossi have been considered as the decisive factor in the formation of iconic constructions in this thesis. In this study, Koolhaas's "The Generic City" and "Bigness" articles, Rossi's book which is named of "The Architecture of the City", Rowe's concept of contextualism which is introduced in the book of "Collage City", Eisenman's interpretations on the concept of context, the concept of event architecture that Tschumi revealed in his book series of "Event-cities" has been examined. These concepts are thought to be used as a base in the

formation of iconic buildings. The theories described by Groat and Wang as polemic-design theories were examined and the theories examined within the thesis were evaluated within the polemical design theories. These design theories have inspired architects to design various iconic buildings in different countries. These theories, which are used in different forms by different architects, are applied in various forms depending on context references, program requirements and urban fabric.

In addition to these design theories, Koolhaas's article entitled “The City of Captive Globe ” is considered as a source of inspiration in the study of the relationship between iconic buildings and urban context in coastal cities. In this paper, Koolhaas depicts Manhattan with its grid urban pattern. In these grids, there are many structures designed with different ideologies and design principles apart from urban context. These buildings, which have their own urban fiction have come together to form the urban fabric and so as to describe Manhattan's urban context.

This article by Koolhaas has given an inspiration to the “City of the City-Berlin: A Green Archipelago” manifesto written by Ungers and a group of architects. According to this manifesto, Berlin, which was destroyed after the war, will be transformed into a living city through the revitalization of the designated attraction areas in the city. The living areas of the city have been determined according to the heritage of the city and the structures that constitute the attraction area. Potential areas of the city have designed as an independent island that is shaped by different design principles, and the remaining areas have been left as green areas.

Similarly, in this study, these texts have been considered as a source when evaluating iconic cultural buildings designed in many projects in coastal cities at different scales. These buildings have regarded as attraction and living centres of the cities. The iconic buildings that are constructed within the scope of mega projects, mega-events, the part of waterfront regeneration projects or as a detached building have different attraction areas engaging urban users and visitors.

The iconic buildings located on different countries around the world have been examined according to the theoretical approaches of aforementioned architect's and theorists'. As a result of this review, a conceptual classification was derived that guides the formation of iconic structures. The relationship between iconic cultural buildings located in coastal cities, conceptual, formal, urban texture and water relations have been examined in terms of classifications produced by the author.

Parameters have been revealed that affect the strength and weakness of the iconic perception of these buildings. The dynamic and special geographical characteristics of the coastal cities have affected the design processes of iconic buildings and the iconic perception of buildings. In the scope of the thesis, the design criteria affecting the iconic status of the prominent 34 culture buildings selected from the coastal cities have been revealed in accordance with the classification and survey studies.

The analysis of the spatial characteristics of the coastal cities, which have dynamic, distinctive features and urban-nature relations, has shaped the design criteria of iconic cultural buildings. This study reveals the design criteria of iconic cultural buildings and investigates the ways of applying current design approaches in coastal cities. This research collects the methods and practices for the production of iconic buildings in coastal cities and forms a basis for the design processes of the iconic buildings to be produced in the coastal cities.

In the fourth part of the thesis, the iconic structures in the cities which are changing with the waterfront transformation projects realizing as a result of the idling of the harbor areas, and the iconic cultural buildings related to the city's waterfront area are discussed. The city of Captive Globe, published by Koolhaas in 1972, was influential factor when determining sample cities. A new urban model proposal described by Koolhaas as a 'city within the city', located in the metropolises and allowing for autonomous formal and functional differentiation in itself, is taken as a basis. Koolhaas used this model to express the conception of Manhattan's congestion culture and lobotomy, which formed the grid plan system and its autonomous structure islands. In this context, the buildings that created their own autonomous area in the coastal areas of the cities, which can be separated or integrated from the urban fabric, and which are considered to be a reference to the urban principle within the city, have been selected. Within the scope of the thesis, the iconic buildings located old harbour areas which becoming brownfield areas due to changing port technology and spatial needs are examined. Secondly, the buildings which are located on the waterfront of the city and having a leading role in order to realize the physical and cultural transformation of the city with its surroundings have defined in the scope of the *Archipelago City* design strategies.

Archipelago city design strategy have defined the sub-centers of cities which have different activities, cultural heritages and housing areas. For this reason, this manifesto defines the attraction areas created by the iconic structures of the coastal cities, which have the power to transform the environment in the urban space. This manifesto in is one of the factors that influence the selection criteria of cities in this study. In this context, cities with waterfront transformation projects and cities that declared waterfront areas as new attraction centers of cities are selected. The second factor affecting the selection criteria of the coastal cities examined is the listing of alpha, beta, gamma and strong evidence cities in 1999, which are included in Sassen's book of *Global Networks, Linked Cities* (2002). Some of the coastal cities take part in this list have been studied with iconic buildings and cities in the waterfront. This list includes 18 cities surveyed under the thesis: Marseilles, Shanghai, Barcelona, Genoa, Oslo, Copenhagen, Miami, Athens, Lisbon, Hamburg, Glasgow, Guangzhou, Sidney, Amsterdam, Singapore, Mexico City, Rotterdam, Brazil. Some of these cities have waterfront transformation projects are implemented and iconic cultural buildings. Otherwise, due to the mega events have bring the processes of construction the iconic buildings, the cities (Liverpool, Xi'an, Yeo-si, Bilbao) that hosted mega events are evaluated these study. Apart from that, some coastal cities (Mandal, Panama City, Graz, Canberra, Stralsund and Alexandria), which are iconic cultural buildings in coastal areas are examined. The buildings in the coastal cities studied within the scope of the thesis are grouped according to their location on the urban waterfront or in the harbor area. It has been interrogated that what kind of design processes have been adopted during the design and construction phases. Organizations, urban mega projects and waterfront regeneration projects are the determinant factor which is taking into consideration designing iconic buildings.

In the scope of the study, constructions are divided into groups as a result of analyzing and interpreting the formal features, the ways of establishing relations with urban context, and the concepts that guide contemporary architecture (with the aim of creating conceptual classifications). As a result of this grouping, relationship with urban context, form and conceptual classification titles are obtained.

As a result of this analysis, 34 iconic cultural buildings located on the waterfront area are placed in groups considered to belong to three different classifications. The examination of the design criteria of the waterfront buildings have revealed the architectural elements and decisions of the city-coastal interaction in contemporary architectural practices. In this thesis, formal and conceptual classification based on the theories and texts of the architect-theorists has been made to decipher the elements that characterize the iconic level of today's culture-art structures, which play an important role in the identity of cities and collective memories in coastal cities. It is considered that this work could form a basis for studies to examine waterfront buildings constructed and located in ports and coastal cities.

GİRİŞ

1.1. Tezin Amacı

Kıyı kentleri sahip oldukları mekânsal karakteristikleri nedeniyle ticari, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan aktif kentler olmuşlardır. Kıyı kentlerinin liman bölgeleri ve kıyı alanları, ticari ve ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü aynı zamanda teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen ve çağın gerekliliklerine adapte olarak değişim ve dönüşümün en çok yaşandığı bölgeler olmuşlardır.

Kıyı alanları sahip oldukları nitelikler bakımından kentleşme süreçlerine önemli katkılar koymaktadır. Farklı ölçekteki birçok kent için kentsel kıyı bölgeleri, turizm, ticaret, rekreasyonel faaliyetler, su sporları, kamusal aktivite alanları, balıkçılık gibi birçok faaliyet için merkezi nitelik taşımaktadır. Kıyı alanları ulaşım, ticaret ve kültürel aktiviteler için bir merkez oluştururken aynı zamanda globalleşme süreçlerinin yarattığı ekonomik, politik ve teknolojik değişimlerden de etkilenmektedir.

Kıyı kullanımlarına göre bazı kentler global ağda kendilerine yer edinirken, bazıları ise yerel ölçekte kentsel gelişimlerine katkı koyacak kıyı düzenlemeleri yapmaktadır. Ancak sadece kıyı kenti olma özelliği kentlerin gelişimi için yeterli değildir. Afrika kıtasının doğu ve batısında yer alan kıyı kentlerinin doğal liman özelliklerinin bulunmayışı ve iklimsel özellikler sebebiyle yapay limanların inşa edilememesi, bu kentlerin gelişmişlik seviyesini etkilemektedir. Bu kentlerde suyun kendisi bir yaşam kaynağı olarak görülerek kentlerin biçimlenmesini etkilemiştir. Benzer şekilde Uzakdoğu coğrafyasında bazı kentlerde, örneğin Taylan'ın Bangkok kentinde, su sadece beslenme ve ulaşım kaynağı olarak görülüp taşımacılık, balıkçılık, sulama gibi aktiviteler için kullanılmaktadır.

Kentlerin gelişmişlik seviyesi kıyıların fiziksel özelliklerine ve kıyıyı kullanma biçimleriyle ilişkilidir. Doğal liman özelliği taşıyan Cenova, Marsilya, Venedik, Londra, İstanbul gibi kıyı kentleri ticaret merkezi olarak global ağda yer edinmiştir. Özellikle liman teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonrasında merkezden daha uzakta yeni liman bölgelerinin oluşturulması sonucunda, merkezde bulunan eski liman alanları âtıl alanlar (brownfields) haline gelmiş ve uygulanacak olan yeni mega projeler için elverişli alanlar olarak görülmüştür. Liman işlevini kaybeden kıyı alanları, kentsel kıyı dönüşüm projeleri ve kültür stratejileri gibi birçok farklı müdahale çeşitleri ile yeniden düzenlenmiştir. Bu alanlar, planlanan kıyı dönüşüm projeleri sonrasında ikonik yapıların önemli noktalara yerleştiği, turistik gezi alanlarının yer aldığı, re kreatif düzenlemelerin yapıldığı, kültür-sanat aktivitelerinin gerçekleştiği kentlerin çekim merkezleri olarak hizmet vermeye başlamıştır.

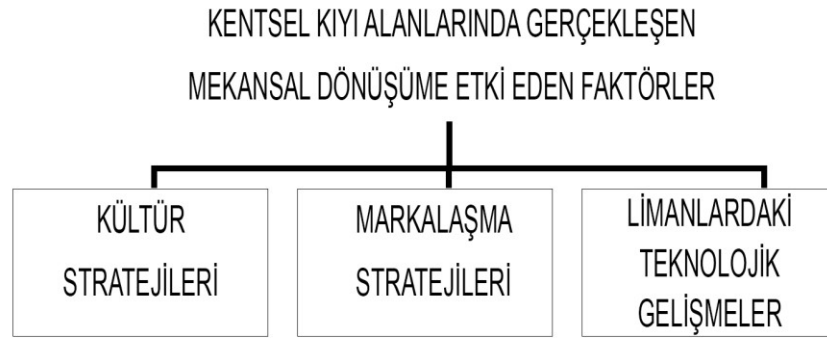
Kentsel kıyı alanları, kent ve doğanın bütünleştiği eşik noktası olan ve aynı zamanda kentlerin kendilerini küreselleşme yarışında kentsel vitrin olarak sergiledikleri alanlar olarak önem taşımaktadırlar. Bu tez, bir bölümü aynı zamanda liman kenti olan kıyı kentlerinde konumlanan ikonik kültür-sanat yapılarının tasarım kriterlerine odaklanmaktadır. Tez temel olarak **"Kıyıda konumlanan ikonik kültür-sanat yapılarının tasarım kriterlerini etkileyen faktörler nelerdir?"** sorusuna cevap aramaktadır. Bu temel soru altında tez kapsamında şu alt sorulara yanıt aranmaktadır:

- Kıyı alanlarının kültür-sanat aktiviteleri ve kültür yapıları için önemi nedir?
- Kültür stratejileri ikonik yapıların üretilmesinde nasıl bir etkiye sahiptir?
- İkonik kültür-sanat yapıları kıyı ile nasıl iletişim kurmaktadır?
- İkonik mimariye sahip yapıların tasarım kriterlerini etkileyen mimarlık kuramları nelerdir?

Bu sorular kapsamında Avrupa, Amerika ve Uzak doğu kentlerinde kıyıda konumlanan kültür-sanat yapıları değerlendirmeye alınmıştır. Bu kentlerin seçiminde, liman dönüşüm projeleri ve kültürel organizasyonlar gibi mega projeler ve etkinlikler sonucunda inşa edilen kültür yapılarının konumları etkili olmuştur. Bunun dışında kentin kıyısında münferit olarak tasarlanmış ikonik kültür-sanat yapıları da ele alınmıştır. Liverpool, Rotterdam, Barselona, Hamburg, Oslo, Sidney, Marsilya, Cenova gibi liman kentlerinde ise liman dönüşüm projeleri kapsamında inşa edilen ikonik yapılar tespit edilmiştir.

1.2. Tezin kapsamı

Bu çalışma kapsamında ikinci bölümde ilk olarak kentsel kıyı alanlarının önemi ve bu çalışma kapsamında neden inceleme alanı olarak kullanıldığı açıklanmıştır. Bunu yaparken Victor Turner'ın liminalite kavramı ve Tschumi'nin "*in-between space*"¹ kavramı ile kıyı bölgelerinin ara mekanlar olarak kent için özel bölgeler olduğu ifade edilmiştir. Dünya üzerinde çeşitli kentlerde gerçekleşen kıyı dönüşüm projeleri incelenmiş ve kıyı alanlarının tarihsel süreç içerisinde, taşıma teknolojisinde yaşanan değişimler ve kentlerin markalaşma stratejileri doğrultusunda hangi süreçlerden geçerek şekillendiği ortaya konulmuştur (Şekil 1.1). Kıyı kentlerinin bir bölümünü oluşturan liman kentlerinin çağın gerekliliklerine adapte olmak amacıyla kültür stratejileri doğrultusunda kıyı bölgelerini revize ederek yeniden kullanıma nasıl sundukları incelenmiştir. Bu inceleme sırasında ikonik yapıların bu bölgeleri dönüştürmek için katalizör işlevi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 1.1: Kıyı alanlarında mekansal dönüşme etki eden faktörler.

Üçüncü bölümde kültür kavramı, kültür stratejileri, ikon ve ikonik mimari tanımları yapılmıştır. İkon kavramının tarihsel arka planı incelenerek tarihin farklı dönemlerinde ikon kavramının nasıl ele alındığı, hangi parametreler ile tanımlandığı ve etkileri ortaya konulmuştur. İkonik yapı üretiminde mimarların benimsedikleri yaklaşımlar, seçilmiş olan mimarlık teorilerine göre gruplandırılmıştır. Seçilen mimarlık teorilerine göre tasarım kriterleri başlıkları oluşturulmuştur. Teorilerin seçiminde, incelenen ikonik yapıların tasarım aşamalarına yön verme, kentsel çevre, program ve bellek ilişkisini açıklama gibi kriterler gözetilmiştir. İkonik yapılar, çevre ile kurdukları ilişkiler, kültür stratejileri ve organizasyonlar sonucu inşa edilme durumları ve kolektif

¹ in-between space: Aktiviteler ve program ile yoğunluğu artırılmış mekan.

hafızada yer eden olayların canlandırılması gibi etkenler gözetilerek fiziksel, programatik ve kolektif bellek odaklı gruplandırmalar yapılmıştır.

İkonik kültür yapıları, sadece fiziksel unsurlar değil aynı zamanda kültürel etkinlikler ve organizasyonlar ile de şekillenmektedir. İkonik yapıların oluşmasına yön veren kültür ve kültür stratejileri kavramları " kültür stratejileri ve kültür yapılarının üretimi" başlığı altında incelenmiştir. Bu kapsamda inşa edilen yapılar, kültürel organizasyonlar için üretilen yapılar ve olay kavramı ile şekillenen ikonik yapılar olarak iki alt gruba ayrılmıştır. Bu başlıkta kentlerin biçimlenmesinde oldukça etkili olan ve aynı zamanda kültür stratejilerinin bir ürünü olan kültürel organizasyonlar kapsamında inşa edilen ikonik yapılar incelenmiştir. Tschumi'nin olay mimarlık kavramı ile ortaya koyduğu mekân, olay, hareket üçlemesi ile şekillenen mimarlık pratiği " olay kavramı ile şekillenen ikonik yapılar " başlığı altında değerlendirilmiştir.

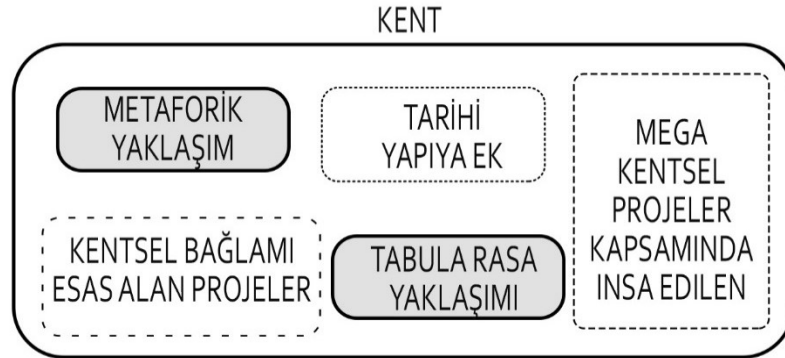
Bu incelemeler sonucunda genel olarak ikonik yapıların tasarım sürecinde etkili olan tasarım parametreleri belirlenmiştir. Yapıların ikonik olma durumları, mekânsal algı ve görsel deneyim sonucunda güçlü, orta güçlü ve zayıf olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmanın ardından, bu mekânsal algı ve görsel deneyime yön veren mimari unsurlar değerlendirilmiştir.

Tezin dördüncü ve son bölümünde ikonik yapı türleri içerisinde kültür sanat yapılarına odaklanılmıştır. Kentlerde yürütülen kültür stratejilerinin, kentlerin ikonik yapılarının büyük bir bölümünü oluşturan kültür-sanat yapılarının üretiminde öncü rol üstlendiği ifade edilmiştir. Tezin odak noktasını oluşturan kıyı kentlerinde kıyıda konumlanan ikonik kültür sanat yapılarının incelenmesinde kültür stratejileri, yapıların detaylı analizinde üst ölçekteki kararlar ve onların yapı ölçeğindeki karşılıklarının aranması açısından yön gösterici olmaktadır. Kültür stratejilerinin uygulama alanı olarak kıyı kentlerinin nasıl kullanıldığı ve hangi projelerin inşa edildiği bu bölümde incelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümünü oluşturan örnek analizi çalışmalarında amaç, belirlenen kentlerde kıyıda yer alan ikonik kültür-sanat yapılarının incelenerek tasarım kriterlerinin analiz edilmesidir. Tezin odak noktasını oluşturan kültür-sanat yapılarının detaylı analizleri için kentlerin ve yapıların seçim kriterleri, Koolhaas, Riemann, Kollhoff ve Ovasaka'dan oluşan bir grup mimar tarafından 1977 yılında kaleme alınan " Kent içinde Kent, Yeşil bir Arkipelago olarak Berlin" manifestosuna da ilham

kaynağı olan Koolhaas'ın " City of Captive Globe" (1972) metninden yola çıkarak belirlenmiştir.

Koolhaas, "City of Captive Globe" metninde (1972) Manhattan'ın sıkışıklık kültürünü (culture of congestion) ve ızgara plan sistemini yansıtan çizimlere yer verir. Bu çizimlerde kent farklı ideolojileri ve tasarım yaklaşımlarını içeren adalardan oluşmaktadır. Farklı ideolojiler ile şekillenen adalar birbirinden oldukça farklı dillere sahip olsalar da kentin bütünlüğünü bozmamaktadır. Benzer şekilde metropollerdeki sürekli değişim ve farklılıkları temsil eden bu mekanizma, "Kent içinde Kent, Yeşil bir Arkipelago olarak Berlin" manifestosunda da uygulanmıştır. Savaş sonrası aşırı nüfus kaybeden Berlin kenti için yoğun kentsel yaşamın var olacağı ayrılmış bölgeler belirlenerek farklı ideoloji ve modeller ile şekillenecek olan adalar tasarlanmış ve geriye kalan alanlar yeşil doku ile çevrelenmiştir. **Arkipelago kent** veya **takımada kent** birbirinden farklı nitelikteki parçalar aracılığıyla sürekli dönüşebilen heterojen bir dokuya sahiptir. Koolhaas'a göre arkipelago kurgusu tüm Avrupa kentleri için bir modeldir. Bu mekanizmada bütünlük homojen ve planlı bir tasarım yaklaşımı ile değil, farklılıklar ve parçacıl tasarım prensipleriyle sağlanmaktadır. Arkipelago kent, sabit kalabilen bir yapı içinde birbirinden farklı ve bağımsız olarak dönüşebilen kentsel parçalarının bir arada olmasıyla oluşmaktadır.

Şekil 1.2: Kent içerisinde ikonik projelerin etki alanlarının gösterimi.

Bu tez kapsamında ise, Arkipelago kent manifestosundan yola çıkarak, ikonik yapıların çevrelerini ve bulunduğu kentsel bölgeyi dönüştürerek biçimsel ve algısal olarak kuvvetli bir çekim alanı yarattığı düşünülmektedir. Kıyıda konumlanan ikonik kültür sanat yapıları, tekil olarak ya da kıyı dönüşüm projeleri veya kültürel organizasyonlar kapsamında inşa edilerek birbirinden farklı ölçeklerde çekim alanları yaratmaktadır. Mıknatıs etkisine sahip bu yapılar, oluşturdukları çekim alanları ile

soyut sınırlar yani "adalar" oluşturmaktadır. Kentin kıyı bölgesinde yer alan ve çevresi ile birlikte kentin fiziksel ve kültürel dönüşümünde öncü rol üstlenen ikonik kültür-sanat yapıları, kentin çekim noktaları olarak ilan edilmiştir. Bu yapılar, kent içinde kent oluşturma ilkesi doğrultusunda canlı bölgelerini temsil etmektedir (Şekil 1.2).

Bu tez kapsamında ise kıyı kentlerinde kentsel katalizör olarak öncü rol oynayan, yakın çevresi ve kent için önemli bir referans noktası olarak algılanan, algısal ve biçimsel olarak ikon yapı tanımında yer alan kriterleri yerine getiren kültür-sanat yapıları seçilerek tasarım yaklaşımları incelenecektir.

1.3. Tezin Yöntemi

Bu çalışma, farklı nitelikte ve çeşitli stratejilerle kıyıda inşa edilen ikonik kültür-sanat yapıları ile mimarlık kuramlarının karşılıklı okunmasını içermektedir. İkonik kültür-sanat yapılarının hangi tasarım kriterleri ile şekillendiği kategorize edilmiş ve hangi kuramsal yaklaşım altında inşa edildiklerine yönelik bir saptama yapılmıştır.

Çalışmanın yönteminde ilk olarak kavramların **tarihsel analizi** yapılmıştır. Bu kavramlar kıyı kavramı, kıyı dönüşüm projeleri, ikon kavramı ve kültür stratejileridir. Elde edilen veriler doğrultusunda ikonik yapıların gruplandırılması ve analiz edilmesi için Rossi, Koolhaas, Tschumi, Rowe & Koetter, Eisenmann gibi mimar-teorisyenlerin kent ve mimarlık ölçeğinde ortaya koydukları kuramsal yaklaşımlar ve tasarımda kullandıkları diyagramatik temsiller analiz edilerek incelenmiştir. Bu kuramlar ikonik yapıların okunmasında altlık olarak kullanılmıştır. Bu kuramların seçilme nedeni, ikonik yapıların güçlü biçimsel, sembolik, anlamsal ve metaforik temsillerinin oluşmasına kaynaklık eden ve her tasarımcı tarafından öznel olarak yorumlanabilen temel kuramlar olmalarıdır.

Groat ve Wang (2013), mimari tasarım teorilerini, açıklayıcı, normatif ve polemik olarak üç gruba ayırmaktadır (Çizelge 1.1). Açıklayıcı teoriler bir kavramı analiz etmeyi ve tanımlamayı sağlayan ilkeler bütünü olarak tanımlanırken, normatif teoriler kesin tahmin ve sonuçlara dayanmadan değişen durum ve koşullara göre şekil alabilen değerleri ve yorumları içermektedir. Polemik tasarım teorileri ise teorisyenin var olanı değiştirerek veya kendisi yeni bir değerler kümesi yaratarak teorinin gelişim sürecinde aktif rol oynadığı teoriler olarak tanımlanmaktadır (Groat ve Wang, 2013). Tezin teorik çerçevesinde kullanılan Rossi, Koolhaas, Tschumi, Rowe, Eisenman gibi mimarlara ait teoriler, Groat ve Wang (2013) tarafından **polemik tasarım teori**

(Design-Polemical Theory) olarak tanımlanan teorilerdir. Polemik teoriler, mimarların mesleki pratiklerinde büyük etkiye sahip olan ve mimari ürünlerin yaratım aşamalarında oldukça etkili olan düşünsel zemini hazırlar. Polemik teoriler, açıklayıcı ve normatif teoriler ile ilişki kurarak, karşılıklı etkileşim içinde birlikte çalışmaktadır. Örneğin, araştırmacı öncelikle açıklayıcı teoriyi baz alarak kültürel düşünceleri anlamlandırmaya çalışır ve sonrasında oluşturacağı polemik teoriye yön verir.

Groat ve Wang (2013) Koolhaas'ın Bigness metnini polemik teori grubunda incelemiştir. Tez kapsamında, Groat ve Wang tarafından tanımlanan polemik tasarım teorileri grubuna Koolhaas'ın diğer metinleri, Tschumi'nin olay mimarlık kavramı, Rowe'un bağlamsalcılık kuramı, Rossi'nin Şehrin Mimarisi kitabında ortaya koyduğu kurucu öge olarak anıt kavramı, Eisenmann'ın projelerinde kullandığı *sanal kartezyen ızgara* uygulaması eklenerek yeniden yorumlanmıştır.

Çizelge 1.1: Groat ve Wang'a göre mimari tasarım teorilerinin çeşitleri.

Açıklayıcı teoriler	Normatif teoriler	Polemik teoriler
Makul ve bilimsel olarak kabul edilebilir ilke ve olguları açıklamak için sunulan ilkeler bütünü	Bir eylemin temeli olabilecek izlenen veya önerilen inançlar, politikalar veya prosedürler; hayali veya varsayımsal gerçekler seti, ilkeler veya durumlar	Soyut düşünceler: spekülasyonlar

Literatür taraması sonucunda Rossi, Koolhaas, Tschumi, Rowe, Eisenman gibi mimarların teorilerinden yola çıkılarak tasarıma yön veren ilkeler kategorize edilmiştir. Bu çalışma kapsamında, yukarıda belirtilen mimar-teorisyenlerin mekânsal kuramları ile dünyanın farklı coğrafyalarında inşa edilmiş olan ikonik yapılar arasında bağlantı kurmak amaçlanmaktadır. Mekâna dair üretilen farklı ideolojilerin somut mimari örnekler üzerinden okunması, yapıların ikonik gücünü hangi tasarım yaklaşımından aldığını tespit etmek adına önem taşımaktadır.

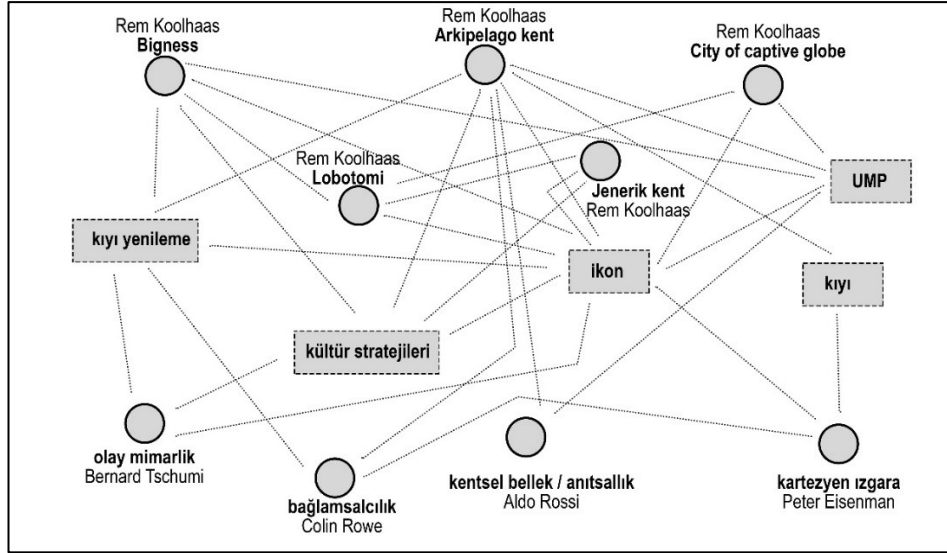
İncelenen tasarım teorileri **tematik analiz** yapılarak başlıklara ayrılmıştır. Pope, Ziebland ve Mays'e göre (2000) göre tematik analiz elde edilen verilerin tanımlanması, analiz edilmesi ve verilerden elde edilen temaların açıklanmasını içermektedir (Pope vd., 2000:116). Mimarlık kuramı içinden seçilen polemik tasarım teorileri bu tez çalışması kapsamında incelenerek, ikonik yapıların mimari tasarım kriterlerini nasıl etkilediği araştırılmıştır. İncelenen tasarım teorileri analiz edilerek

tematik olarak gruplandırılmış ve incelenen yapılar da bu gruplandırma baz alınarak tematik bir analiz yapılmıştır.

İncelenen yapıların belirlenmesinde, literatür taraması sonucu elde edilen tasarım teorilerinin tematik analiz sonucu etkili olmuştur. Analiz sonucu elde edilen başlıklar altında yapılar tematik olarak gruplandırılmıştır. Yapıların tematik olarak gruplandırma işlemine paralel olarak kıyı dönüşüm projeleri ve kültür stratejilerinin uygulama alanı olan Expo, Avrupa Kültür Başkentliliği, Olimpiyat oyunları gibi kültürel etkinliklere dair veriler toplanmıştır. Kıyı dönüşüm projeleri, **dokümantasyon** yöntemi kullanılarak stratejiler ve politikalara dair raporlar incelenmiştir. Yin'e göre (2009) dokümantasyon diğer birçok kaynaktan gelen verileri desteklemek, doğrulamak ve kanıtlamak için önem taşımaktadır. Liverpool, Barcelona, Hamburg, Oslo kentlerinin kıyı dönüşüm raporları, bu kentlerde incelenen ikonik kültür-sanat yapılarının seçilmesinde etkili olmuştur.

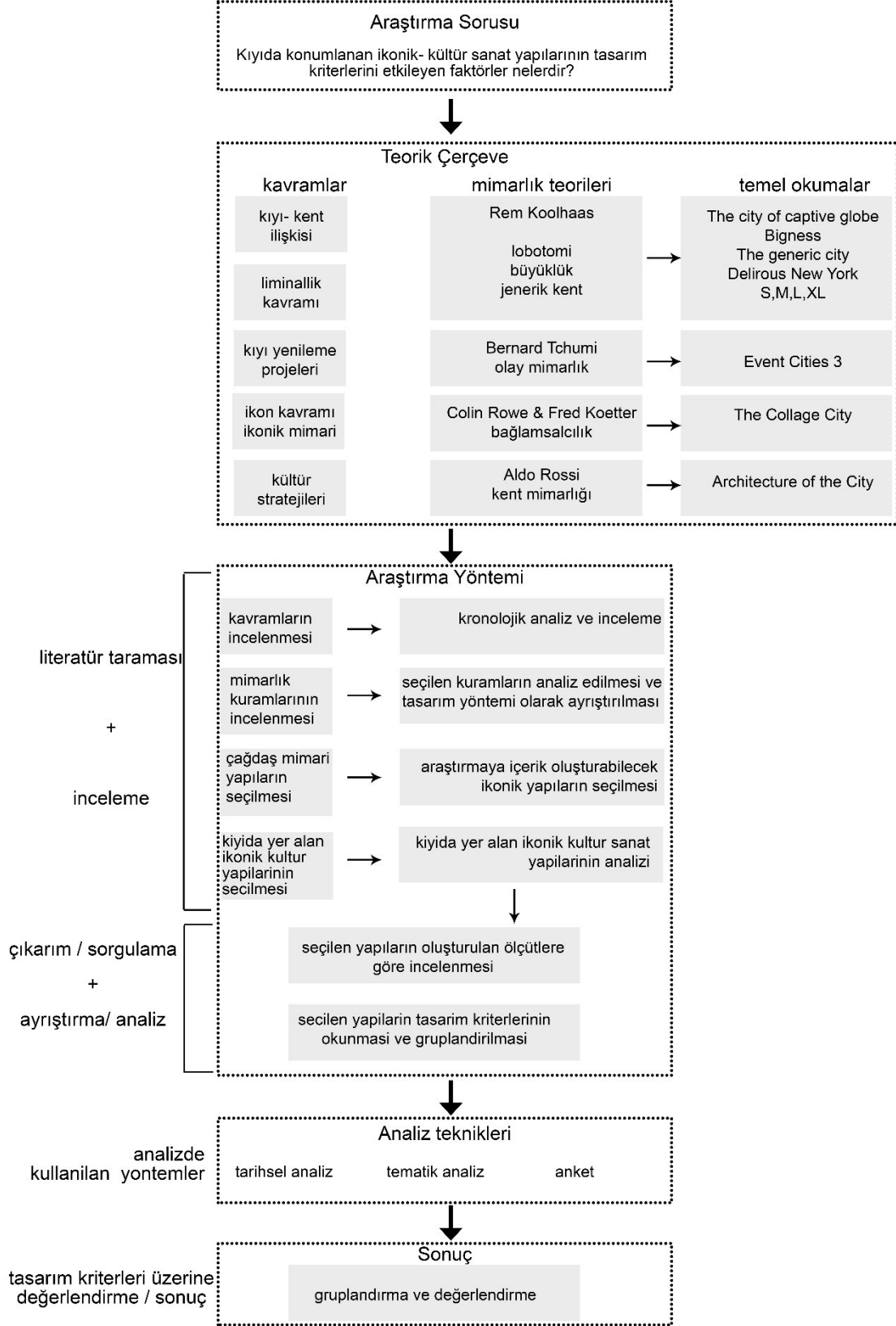
Bu çalışmada niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Polemik tasarım teorileri incelenerek mimari tasarım kriterlerini tanımlayan başlıklar elde edilmiştir. Bu başlıklar doğrultusunda, ikonik yapılar gruplandırılarak yapıların tasarım kriterleri arasında ortaklıklar bulmak amaçlanmıştır. Tezin son bölümünde ise belirlenen bu gruplandırmalar doğrultusunda kıyıda yer alan ikonik kültür-sanat yapılarına odaklanılmıştır.

Tez kapsamında kıyı, kıyı yenileme projeleri, kültür stajileri, kentsel mega projeler (UMP), ikon kavramlarına odaklanılmış ve bu kavramlar ile Koolhaas'ın Büyüklük (Bigness), Arkipelago Kent, Jenerik Kent, City of Captive Globe metinleri; Tschumi'nin olay mimarlık kavramı, Rowe'un bağlamsalcılık (contextualism) kavramı, Rossi'nin Şehrin Mimarisi kitabında yer alan kentsel bellek ve anıtsallık kavramları ve Eisenmann'ın projelerinde bağlamsal referansları ortaya çıkarmak amacıyla kullandığı kartezyen ızgara kavramları birlikte ele alınmıştır (Şekil 1.3).

Şekil 1.3: Tezde incelenen kavramlar arasındaki ilişki.

Örnek incelemesinde ise seçilen mimarlar ve yapıları, kıyı kentleri üzerinden seçilmiştir. Tezin içeriği kıyıda yer alan ikonik kültür sanat yapılarının tasarım kriterlerinin incelenmesi, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi aşamalarını kapsamaktadır. Bu analiz sonucunda bağlamsal, mekânsal ve algısal olarak ikonik yapıların tasarım kriterleri incelenmiştir. Yapıların cephe ve kütle analizi yapılmış, açık ve kapalı alan sirkülasyonları ve yapının kentsel bağlamda konumlanması incelenmiştir. Bu değerlendirmeye ek olarak Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrenci ve akademisyenlerinden oluşan 55 kişi üzerinde uygulanan **anket çalışması** ile yapıların ikon olarak algılanma durumunu etkileyen faktörler ortaya çıkarılmıştır. Anket çalışması sonucunda ortaya çıkan veriler ile araştırmacı tarafından yapılan analizler karşılaştırmalı olarak incelenerek yapıların ikonik olarak değerlendirilmesini sağlayan tasarım kriterleri ortaya konulmuştur. Tezin strüktürü aşağıdaki şemada gösterilmektedir (Şekil 1.4).

Şekil 1.4: Tezin strüktürü.

2. KENTSEL KIYI ALANLARI VE KIYI DÖNÜŞÜM PROJELERİ

2.1. Kıyı Kavramı ve Kıyı Türleri

Craig-Smith ve Fagence'ye (1995) göre su, Mezapotamya'da kurulan kentlerden başlayarak, savunma aracı, inşaat malzemelerinin ve yiyeceklerin taşınması için araç, içme suyu kaynağı olarak kullanılmış aynı zamanda gücü simgeleyen bir kavram olarak görülmüştür. Avrupa'da kentlerin büyük bir bölümü ırmak, haliç veya açık denizin etrafında kurulmuştur. Londra, New York, Buenos Aires, Cape Town, Sidney gibi 19.yy'ın önemli endüstri kentleri su kenarında kurulmuştur.

Hoyle ve Pinder'a göre (1988) kıyı kentleri coğrafi özelliklerine göre, nehir ağzında kurulanlar (Antwerp, Londra, Hamburg) saf doğal limanların etrafında kurulanlar (Cenova, İstanbul, Marsilya, İzmir) ve savunmacı ada üzerine kurulanlar (Kopenhag, Malta, Venedik) olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Hudson ise (1996) deniz kenarında bulunan kentleri, düz kıyılar, körfez, koy ya da boğazlar ve adalar olarak üç farklı grupta inceler.

Wrenn'e göre (1983) kentsel kıyı alanları su ile ilişkilerine göre, yarımada üzerinde bulunanlar, körfez çevresinde konumlananlar, nehrin kıyısında konumlananlar, geniş nehirler çevresinde bulunanlar ve büyük bir su kütlesi etrafında konumlananlar olmak üzere beş kategoriye ayırmaktadır.

2.2. Ara-Mekân Olarak Kıyı Alanı

Kentsel kıyı alanları, su ve kentin etkileşimine olanak sağlayarak bir arayüz oluşturmaktadır. Bu alanlar doğa ve kent arasında eşik konumda olmaları ve

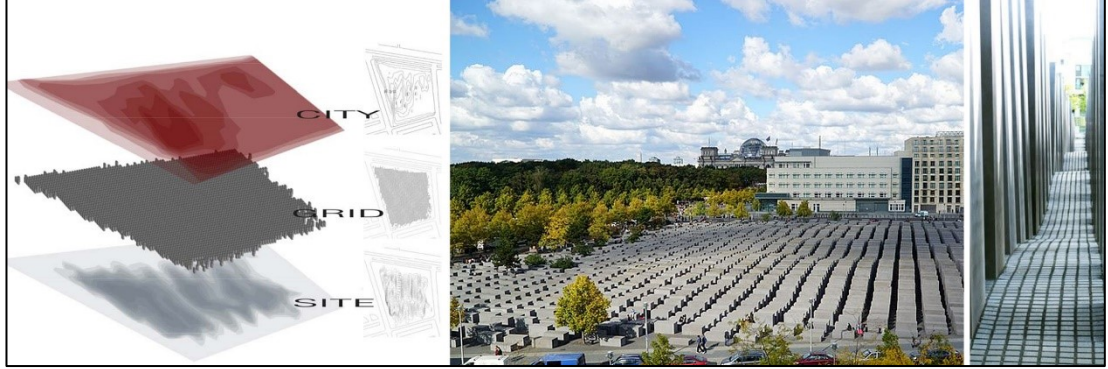
geçirdikleri mekânsal dönüşümler sebebiyle ara-mekân olarak tanımlanabilirler. Suyun bittiği ve karanın başladığı alan olan kıyı bölgeleri, doğa ve kent için olduğu kadar insanlar için de farklı deneyimler sunan karşılaşma alanlarıdır. Kıyı alanlarında konumlanan yapılar da bu karşılaşma durumundan kaynaklı olarak, bulunduğu coğrafyaya ve kente özgü eşsiz mekânsal deneyimler sunmaktadır.

Fisher'a göre (2004) kentsel kıyı alanları, kara ve deniz gibi kontrast iki unsuru bir araya getiren güçlü çekim noktalarıdır. Bruttomesso (1993) ise endüstriyel işlevlerle donatılan kıyı alanlarını kent-su etkileşimini sınırlayan bir unsur olarak ele almış ve bu nedenle kentin su ile bütünleşmesini engelleyen bu fonksiyonel dağılım sebebiyle kent ve suyun birbirine yabancı iki kavram olarak geliştiğini ileri sürmüştür. Hoyle (1988) kıyı alanlarından endüstriyel faaliyetlerin çekilmesi ile mekânsal ve işlevsel boşluklar ortaya çıktığını, bunun sonucunda kara ve deniz birlikteliğinin terkedilmiş eşik alanlarını meydana getirdiğini ifade etmektedir.

Antropolog Victor Turner'ın toplum ve kültür çalışmalarında kullandığı 'liminallik' kavramı, kıyı alanlarının mekânsal karakterini ve geçirdiği mekânsal dönüşüm süreçlerini ifade etmek için kullanılabilir. İlk defa Arnold van Gennep tarafından 1909 yılında Geçiş Ayinleri (Rites de Passage) çalışmasında yer alan liminal terimi, toplumsal grupların bir statü veya kategoriden diğerine geçtikleri geçiş durumlarını ifade etmek için kullanılmıştır. Turner, *Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage* (1967) isimli makalesinde liminal mekânı geçişlerin, belirsizliklerin ve akışların olduğu mekân olarak tanımlar. Jean Christophe Agnew, İngiliz tarihi üzerine yaptığı araştırmalarda pazarların liminal mekân olduğunu ifade etmiştir. Alıcı ve satıcıların bulunduğu bu alan bir geçiş alanıdır. Bu alanlar "betwixt ve between" olarak tanımlanan ara mekanlardır. Pazaryeri, ticari dünya ile din, iş ve şenlikler arasında konumlanmıştır.

Robert Venturi, *Complexity and Contradiction in Architecture* (1966) isimli kitabında çoklu okumalara olanak veren, birden fazla anlamı barındıran geçiş mekanları için "both-and" kavramını kullanmıştır. Liminallik deneyimi barındıran bu mekanlar eşik, geçiş, katmanlaşma ve muğlak olma durumlarını taşımaktadır. Bu duruma mimari mekân açısından bir örnek olarak Eisenman tarafından Berlin'de tasarlanan Yahudi anıtı, sınırların ortadan kalktığı, iki farklı durum arasında köprü konumunda bulunan, eşsiz muğlak mekânsal deneyimler sunan bir mekandır. Mimar, burada kentin topoğrafyası, alanın topoğrafyası ve strüktürel gridlerden oluşan üç farklı katmanı

kesiştirerek, muğlak bir mekânsal deneyime olanak veren bir mekân tasarlamıştır (Şekil 2.1).

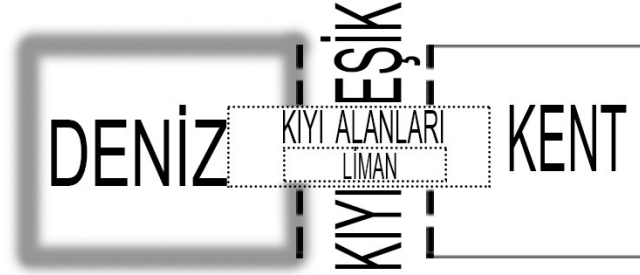
Şekil 2.1: Avrupa'da katledilen yahudiler anıtı (Zimmerman, 2008).

Tschumi ise (2004) yapıyı fiziksel çevre dışında kalan ve eylemlerin gerçekleştiği boşlukları *ara mekân (in-between space)* olarak tanımlar. Bu mekânın yoğunluğu aktiviteler ile arttırılmıştır. Değişken beden deneyimleri ile şekillenen bu mekân diyalektik ve heterojen niteliktedir. Zarf olarak tanımladığı binaların üst üste konumlanması sonucunda arada kalan mekanlar olarak tanımladığı ara mekân farklı aktivitelere olanak veren, geçici etkinlikleri barındıran mekanlardır. Tschumi, bina programının dışavurumunu sağlayarak veya yapıya entegre edilen ekranlar aracılığıyla görüntüsü değişen hareketli zarflar (binalar) tasarlar. Görüntüsü değişen zarf örneği olarak Oscar Nitschke'in tasarladığı Maison de la Publicite binasının cephesini örnek vermektedir. Tschumi'nin mimarlık pratiğinde olay kavramı yapıların niteliklerini değiştiren önemli bir unsurdur. Program yapının formunu değiştiren bir dinamik olarak tasarım sürecinde ve yapının kullanımında baskın olarak yer almaktadır. Ara mekânlar da bu geçicilik durumunda kullanılan alanlardır.

Liminal mekân olarak kıyı alanları da kentsel dönüşüm ve değişim süreçlerinde önemli role sahiptir. Su ve kenti bir araya getiren eşik alanları olan kıyı mekânları, global ölçekte ekonomik ve teknolojik gelişmelerin gerçekleştiği alanlar olarak birçok farklı deneyim ve yenilik imkânı sunmaktadır.

Kentsel kıyı alanları aynı zamanda kentin sosyal, kültürel ve ticari fonksiyonlarını bir arada bulandıran alanlardır. Kıyı dönüşüm projeleri sonrasında limanların farklı bölgelere taşınması ile ticari fonksiyonu yerine sosyo-kültürel fonksiyonunun ön plana çıkması işlevsel olarak dönüşümü beraberinde getirmiştir. Kıyı bölgelerinde iki çeşit liminalikten bahsetmek mümkündür. Birincisi dönüşüm süreçlerinin yarattığı

liminallik durumudur. Dönüşüm süreçleri liminallik yaratarak mega projelerin ve ikonik yapıların ortaya çıkmasında aracı olmuştur. İkinci durumda ise kentsel kıyı alanları mekânsal nitelikleri bakımından kentsel eşik alanı olarak akışların ve karşılaşmaların olduğu liminal mekanlardır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: Eşik olarak kıyı alanlarının gösterimi.

Kentsel kıyı alanları da Tschumi'nin tanımladığı farklı deneyim ve etkinliklerle değişken beden deneyimleri sunan *ara mekân (in-between space)* olarak tanımlanabilir. Kıyı bölgeleri kent ve doğanın bütünleştiği alanlar olarak görsel, işitsel ve algısal olarak farklı deneyimlere olanak sağlar. Kentsel kıyı mekanlarında olay kavramını, doğa ve kent birlikteliği oluşturur. Suyun dinamik doğası, kıyı alanlarının biçimlenmesine yön verirken aynı zamanda insan bedeninin su ile kurduğu ilişki kentsel mekânın kurucu ögesi olarak tasarım aşamalarında yer alır.

2.3. Tarihsel Süreç İçerisinde Kıyı Alanlarının Kentler İçin Önemi

Amerikan antropolog Loreen Eiseley (1959), suyun tüm kültürlerde ve farklı sınıflardan birçok insan için temel bir çekim noktası kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Su kenarları ve kıyı bölgeleri uygarlıkların ve yaşam belirtilerinin bulunduğu alanlar olup, kutlama ve seremoniler, açık hava etkinlikleri, piknikler, dini ritüeller ve spor aktiviteleri için tercih edilen mekanlardır. Buna ek olarak sulama, tarım ve ulaşım bakımından farklı fonksiyonlar için kullanılan kıyı alanları insanlığın en eski yerleşim birimlerine ev sahipliği yapmıştır. Mısır'da Nil Nehri, Londra'da Thames Nehri, Roma'da Tiber Nehri, Sidney'de Botany Körfezi, Şikago'da Michigan Gölü çevresinde kurulan dünya üzerindeki ilk yerleşim birimleri, tarihsel süreçte su kaynaklarının insanlık için önemini açıklayan örneklerdir (Breen ve Rigby, 1996).

Craig-Smith ve Fagence'e göre (1995), kentsel kıyı alanları son 200 yıldır şu aktiviteler doğrultusunda kullanılmaktadır:

- Liman aktiviteleri (ithalat ve ihracat),
- İmalat endüstrisi (üretim, taşıma ve boşaltma işlemleri),
- İçme ve kullanma için su temin edilmesi,
- Kentsel drenaj sistemleri,
- Kanalizasyon arıtma sistemleri,
- Elektrik gücü üretimi,

Uygarıkların yaşam belirtileri, dünyanın çeşitli yerlerindeki sahiller, nehirler, körfezler, göller etrafında gerçekleşen gelişmeleri ve aktivitelerini kapsamaktadır. Kıyı dönüşüm projeleri ise küreselleşme ile değişen ekonomik, ticari ve sosyo-kültürel ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte kıyı bölgelerinin mekânsal örgütlenmesini düzenlemeyi amaçlamıştır. Baltimore'un limanı, Sidney'in Darling liman bölgesi, Barselona'nın Port Vell Bölgesi kaynağını iç limandan alan bölgeler olup dönüşüm projeleri aracılığıyla tekrar kentin yaşamsal faaliyetlerini içeren merkezlere dönüşmüşlerdir. Dünya üzerinde liman bölgelerini de kapsayan kıyı alanları, kentlerin gücünü ve küresel platformda yarışabilirliğini simgeleyen alanlar olarak son yıllarda mercek altına alınmıştır.

2.3.1 Liman kenti kavramı liman bölgelerinin dönüşümü

Liman bölgeleri, eski Yunan yerleşimlerinde, şehir devletinin merkezi olan Agora'nın mekânsal gücüne rağmen, ekonomik ve ticari merkez olarak kentlerin biçimlenmesini etkileyen önemli kentsel mekanlardır. Liman kenti kavramı, tarihsel süreç içerisinde kentin mekânsal organizasyonu, ulaşım sistemi gibi temel yerleşim kararlarında liman faaliyetlerinin kurucu rol üstlendiği; ekonomik, ticari ve sosyal faaliyetlerde liman kimliğinin baskın olduğu kentler için kullanılmıştır. Avrupa kıtasında ise deniz ticareti ve ulaşımın gelişmesiyle liman faaliyetlerine sahip Avrupa kentleri, modern dünya kentleri sıralamasında üst sıralarda yer almıştır. Teknolojik gelişmelerin hızla uygulandığı, mimari ve şehircilik alanındaki gelişmelerin hızlı biçimde entegre edildiği, modern kentleşme stratejilerinin hızla uygulandığı bu kentler, 19. yy'ın en gelişmiş kentleri olarak belirlenmiştir.

Schubert'e göre (2008) liman kentleri, limanın kendisi ve kıyı alanları arasındaki ayrımı yapmayı sağlayan kent merkezleridir. Limanlar, kendi özgün coğrafi koşulları sebebiyle, teknik yeterlilik durumları analiz edilen, gelişim ve kalkınma planları her

coğrafyaya özgü değişen, liman art bölgesi ile erişim ve ulaşım bağlantısının sağlandığı alanlardır. Marshall'a göre ise (2001), liman bölgeleri, sanayileşme, sanayisizleşme ve sanayileşme sonrası süreçlerinin gözlemlendiği alanlardır. Liman bölgeleri, kentlerde endüstri sonrası toplumsal dönüşüm süreçlerini ilerletmek için mekanlar sunar. Bu alanlar, kentin diğer bölgelerine erişime ve etkileşime olanak veren noktalardır. Kentlere yerel ekonomi merkezleri olarak hizmet veren bu bölgeler, kentlerin sosyo-kültürel değişimleri ve mekânsal yeniden yapılanma süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptirler.

Liman kentleri, doğal coğrafi oluşumlardan daha fazla ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde limanların inşa edilmesiyle ortaya çıkmıştır. 19. yy'da demiryollarının inşa edilmesi ve gemiler için uygun su yollarının açılmasıyla liman kentleri ticari etkinliklerini arttırmıştır. Londra, Amsterdam, Hamburg, Antwerp gibi liman kentleri bu dönemde ticari ve ekonomik yönden gelişmiş kıyı kentleri arasındadır (Hoyle ve Pinder, 1992).

2.3.2 Liman bölgelerinin dönüşümü

19. yy. sonrasında gemicilik teknolojisinde yaşanan gelişmeler ile birlikte kentsel kıyı alanlarının kullanımında değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler kentlerin ekonomik, kültürel, sosyal ve ticari faaliyetlerinde köklü değişikliklere sebep olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında eski limanların yük transferi için kapasitelerinin yetersiz kalması, iskelelerin yük aktarımı için yeterli büyüklüğe sahip olmaması eski liman alanlarının terk edilmesine ve kent merkezinden uzak yeni limanların inşa edilmesine zemin hazırlamıştır.

Liman teknolojisinde yaşanan gelişmeler, liman ve kent işlevinin ayrılmasına sebep olmuştur. Bu nedenle âtıl kalan liman bölgeleri, kent yaşamına kazandırılmak için yeniden geliştirme stratejileri ve karma kullanımlı mega projeler için uygulama alanı olmuştur. Kent-su etkileşiminin fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak birçok farklı aktiviteye olanak sağlaması, kıyı bölgelerinin özel kentsel alanlar olarak ele alınmasını sağlamıştır. Kentin gündelik yaşamında önemli rol oynayan bu alanlar, kültürel aktiviteler, kent-doğa birlikteliği ve rekreasyon faaliyetleri için önemli potansiyellere sahiptir. Millspaugh (2001) eski liman bölgelerinin avantajlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Merkezi konumda bulunan eski liman alanları, farklı alternatifte ulaşım imkanlarına sahip bölgelerdir.
- Terk edilmiş liman alanları, yeniden değerlendirmek için büyük bir potansiyele sahip olan boş yapı stoğunu barındırır.
- Rıhtım alanları, kentin en gösterişli cadde, sokak ve meydanları ile kuşatılmış olup, en eski ve güzel yapılarının bulunduğu alanlardır.
- Doğal bir unsur olarak su, dinamik ve harekete geçiren yapısı nedeniyle, rekreasyon, eğlence ve kültür aktiviteleri için uygun mekânsal zemini sağlamaktadır.

Craig-Smith ve Fagence'e göre (1995), 1970'lerde 25.000 ton yük taşıyabilen konteyner gemileri, günümüzde 40.000 ton kargo/yük taşıyabilmektedir. Gemilerin boyut ve kapasitelerinde meydana gelen değişimler, yeni liman alanlarının yapımını zorunlu hale getirmiştir. İngiltere'de Thames nehri üzerinde yeni bir liman bölgesi inşa edilmiş, Londra, Liverpool ve Bristol'de bulunan eski limanlar kullanılmaz hale gelmiştir. Bu dönüşüm işsizlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. 1991 yılında yapılan bir araştırmaya göre işsizlik oranları İngiltere bütününde %7,4, Liverpool'da 17,1 olarak ölçülürken, liman bölgesinde de %30 olarak tespit edilmiştir. Kentlerin çöküntü bölgeleri olan eski dok alanları, potansiyellerinin zamanla fark edilmesiyle, yerel yönetim birimleri, özel liman idareleri, gayrimenkul geliştirme birimleri, kentsel gelişim şirketleri gibi birçok farklı aktörün yer aldığı planlama stratejileri ile rekabet halinde olan kentlerin global ölçekte kentsel markasını oluşturan yeni yüzü haline gelmiştir. Hoyle (1988), modern Avrupa liman kentlerinin gelişmesini beş aşamaya ayırarak açıklamaktadır:

1. Liman ve kent arasında maksimum fonksiyonel bağımlılığın olduğu, yakın mekânsal ilişkilere sahip Orta çağ liman kentleri,
2. Avrupa'da gelişen teknoloji ve sanayileşme ile birlikte 19. yy'ın büyüyen liman kentleri,
3. Liman ve kent arasında mekânsal ayrışmaların başladığı modern endüstriyel liman kentleri,

4. Denizcilik endüstrisinde yaşanan gelişmelerin baskın olduğu, kentlerde ayrı endüstriyel gelişim alanlarının ortaya çıkması ve liman bölgelerinin âtil kalması,
5. Yaşanan gelişmeler sonucunda, âtil kentsel alanlarının yeniden canlandırılması olgusunun ortaya çıkması (Şekil 2.3).

Stage	Symbol ○ city ● port	Period	Characteristics
I Primitive cityport		Ancient-medieval to 19th century	Close spatial and functional association between city and port
II Expanding cityport		19th-early 20th century	Rapid commercial and industrial growth forces port to develop beyond city confines, with linear quays and break-bulk industries
III Modern industrial cityport		mid-20th century	Industrial growth (especially oil refining) and introduction of containers and ro-ro facilities require separation and increased space
IV Retreat from the waterfront		1960s-1980s	Changes in maritime technology induce growth of separate maritime industrial development areas
V Redevelopment of the waterfront		1970s-1990s	Large-scale modern port consumes large areas of land- and water-space; urban renewal of original core

(Source: B.S. Hoyle, D.A. Pinder and M.S. Husain, ed. *Revitalising the Waterfront*. London, Belhaven Press, 1988)

Şekil 2.3: Liman bölgelerinin dönüşüm süreçleri (Hoyle & Pinder, 1988).

Breen ve Rigby ise (1996) eski liman bölgelerinin, terk edilme, bakımsız kalma, planlama, uygulama ve yeniden canlandırma aşamalarını takip ederek yeniden yapılandırıldığını ifade eder. Schubert ise (2011) rıhtım alanlarının dönüşümünün basamaklarını tarihsel olarak şu şekilde ifade eder:

1. Terminal ve liman kullanımlarının yer değiştirmesi ve eski limanın terk edilmesi,
2. Buna bağlı olarak ortaya çıkan bakımsız ve terk edilmiş alanlar,
3. Eski liman bölgelerine ilişkin proje ve konseptlerin geliştirilmesi,
4. Uygulama ve inşa etme faaliyetlerinin sürdürülmesi,
5. Liman bölgelerinin yeniden canlandırılması ve geliştirilmesi.

Scubert (2011) tarihsel süreç içerisinde 1960'lar, 80'ler, 90'lar ve 2000'lerde liman bölgelerinde gerçekleştirilen yeniden geliştirme projelerinin farklı niteliklerde olduğunu ifade etmiştir. Liman bölgelerinin yeniden canlandırma projelerinin ilk örnekleri, 1960'ların ortalarında, terkedilmiş liman bölgelerine sahip olan Kuzey Amerika kentlerinde ortaya çıkmıştır. Baltimore, Boston ve San Francisco'da ortaya çıkan bu projeler, 'learning by doing' ve 'project-led' yaklaşımları ile ele alınmıştır. Turistik alanlar, oteller ve iş merkezlerinin tasarlanması ile bu alanlar yeniden

canlandırılmıştır. 1980'lerde ise konteyner teknolojisindeki değişimler ile kıyıdaki arazi kullanımlarında dönüşümler meydana gelmiş, ofis ve eğlence aktivitelerini içeren karma kullanımlara olanak veren tesisler inşa edilmiştir. Sidney ve Toronto kentlerinde bu tür dönüşümleri görmek mümkündür.

1990'larla birlikte liman bölgelerinin dönüşümünde üçüncü aşamaya geçilmiştir. Oslo ve Gothenburg'da gerçekleşen projelerde olduğu gibi katılımcı planlama yaklaşımı uygulanmıştır. Yerel halkın katılımıyla gerçekleşen bu projelerde, tasarım yarışmalarının açılması ve master plan örneklerinin hazırlanması, eski liman bölgelerinin yeniden yapılandırılmasına öncülük etmiştir. Olimpiyatlar, akvaryum ve müzeler gibi kültür ve eğlence faaliyetlerine imkân veren mekanların tasarlanması ve organizasyonların yapılması, bu dönüşüm sürecine yardımcı olmuştur. 2000'lerin başlarında, dönüşüm projelerinin dördüncü aşaması gerçekleşmektedir. Özel-kamu ortaklığı ve profesyonel planlama anlayışı, liman bölgelerinin yeniden canlandırılması projeleri arasında küresel yarışta baskın konumdadır. Bu dönemde lüks konut üretimi ve karma kullanımlı yapı kompleksleri oldukça yaygındır.

Kıyı kentlerinin büyük bir bölümünü oluşturan liman kentleri sahip oldukları mekânsal ve işlevsel çeşitlilik nedeniyle dönüşüm projelerinin merkezinde yer almaktadırlar. Kent ve su arasındaki ilişkinin yeniden canlandırılmasını amaçlayan, küreselleşme dinamikleri ile şekillenen bu projeler, kent içerisinde yeni bir kent tanımlayarak, ikonik ve prestijli yapıların, yeni kentsel açık alanların kente kazandırılmasında öncü rol üstlenmektedir. Feldman'e (2000) göre eski liman alanları olan kentsel kıyı bölgeleri, eğlence alanlarından konut amaçlı kullanıma kadar geniş kullanım potansiyeline sahip oldukları için, Avrupa kentlerinin yerel ekonomik kalkınmasında önemli bir role sahiptir. Özden'e (2008) göre liman yönetimleri, belediyeler gibi birçok farklı aktörün söz sahibi olduğu kıyı alanları, uluslararası rekabetten ve teknolojik gelişmelerden çabuk etkilenen bölgelerdir.

2.4 Dünya Kentleri ve Kentsel Mega Projeler Olarak Kıyı Dönüşüm Projeleri

Mumford'a (2007) göre kentler insanlar üzerindeki hakimiyet düzeyleri ve kolektif güçleri ile bütün çevreyi kontrol altına alarak var olmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde sermaye ve finans kaynaklarının kentlerde yoğunlaşmasıyla birlikte 1900'lü yılların başında nüfusu bir milyondan fazla olan Berlin, Chicago, New York, Moskova, Tokyo gibi dünya kentleri (metropoller) ortaya çıkmıştır. 1930'lu yıllarda ise bu kentlerin

sayısı yirmi yediye çıkmıştır. Güç, hız, nicelik ve yenilik kavramları etrafında şekillenen metropoller tüketimin sürekli arttığı, sanayi, ticaret, turizm gibi farklı sektörleri barındıran kompleks oluşumlar haline gelmiştir.

Kentsel mega projelerin uygulama alanı olarak seçilen kentler incelendiğinde dünya kenti kavramı karşımıza çıkmaktadır. Toplumun gücünü ve kültürünü maksimum yoğunlukta yansıtan, diğer kentler ile üretimsel, ticari, ekonomik, teknolojik ve kültürel açıdan karmaşık ilişkilere sahip, dünyadaki gelişmeler ile entegre olabilen kentler tarihsel süreç içerisinde dünya kentleri olarak nitelendirilebilir.

Çizelge 2.1’de belirtilen ve M.Ö 400-1000 yılları arasındaki nüfus bilgileri verilen önemli Akdeniz kentleri de su kaynakları etrafında kurulmuş yerleşim alanlarıdır. Geçmişten günümüze yeni medeniyetlerin oluşmasında önemli rol oynayan ve aynı zamanda birer liman kenti de olan Akdeniz kentleri, doğal ve coğrafi bir unsur olan suyun gücünü kültürel, ekonomik ve ticari etkinliklerde kullanarak gelişmişlik seviyelerini yükseltmişlerdir.

Çizelge 2.1: Akdeniz kentleri M.Ö. 400-1000 arası nüfus bilgileri

(Modeliski, 2003:49)

Kent	1000	900	800	700	600	500	400	300	200	-100	-400
Atina											100
Roma						100	800	1m	1.2m	400	
İskenderiye		100	100	100	100	200	200	500	600	1m	
Efes										100	
Symrna									100		
Konstantin	600	500	400	400	600	500	400				
Selanik	100	100									

Endüstri devrimi ile birlikte 1900’lü yılların başında Londra, Manchester, Birmingham ve Glasgow gibi kentler endüstrileşmenin merkezi olmuşlardır. Amerikan kentlerinden ise New York, Chicago, Philadelphia ve Boston kentleri yükselen ekonomi ve finans merkezleri olarak bu küresel ağda yer edinmişlerdir. Avrupa’da Paris, Berlin, Viyana, St. Petersburg ve Moskova, Asya’da Tokyo, Pekin ve Kalküta 20.yy’ın mega kentleri arasında yer almıştır (Modeliski, 2003). Çizelge 2.2’de yer alan dünya kentlerinin tamamına yakını aynı zamanda kıyı kentleri olup, tüm dünyanın ekonomik ve ticari yaşamını etkileyen bağlantılara sahiplerdir.

Çizelge 2.2: Modern dünya kentleri nüfusları (Modeliski, 2003:63)

Kent	Nüfus (1900)	Kent	Nüfus (1900)
Pekin	1.100.000	Şikago	1.700.000
Glasgow	1.000.000	Viyana	1.700.000
Tokyo	1.500.000	Manchester	1.400.000
Londra	6.500.000	Birmingham	1.200.000
New York	4.200.000	Moskova	1.100.000
Berlin	2.700.000	Boston	1.100.000

Castells (2004) kentleşmede yaşanan globalleşme süreçlerinin, metropoliten bölgeler ve onların etki ettiği alanlar arasında global ağların kurulmasına etki ederek, yeni mimarlık pratiklerinin ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtir. Bu globalleşme süreçlerinde hızlı nüfus artışının yaşanması ve geniş coğrafyaları etkileyen uluslararası organizasyonların düzenlenmesi, kentleşmiş alanlar, tarımsal alanlar ve yüksek yoğunluklu yerleşime açık alanları birlikte barındıran kentsel çevrelerin yaratılmasında etkili olmuştur. Castells, çok merkezli bir yapıya sahip olan, aktivitelerin, yerleşim ve hizmet alanlarının desantralize edildiği bu karma fonksiyonlu yapıya sahip alanları ‘metropoliten bölgeler’ olarak tanımlamaktadır. Global ağa sahip bu bölgeler ve kentlerde yeni mimarlık pratikleri ortaya çıkmaktadır. Castells farklı ulaşım, haberleşme ve bilgi sistemleri ile çevrili olan bu bölgeleri *mega-düğüm noktaları (mega-node)* olarak tanımlayarak, zenginlik, güç ve yenilik unsurlarının yoğun olarak bulunduğu cazibe merkezleri olarak nitelendirir. Akışkanlığın egemen olduğu bu noktaların, yani global kentlerin bir diğer özelliği de küresel mimari pratiklerin uygulanmasıdır.

Sassen ise (1991) küresel kentleri özel kentsel formlar olarak tanımlar. Küresel kentler sadece üretim ve yönetim süreçlerinin koordinasyonunun sağlandığı düğüm noktaları değil, aynı zamanda üretim alanlarının kendileridir. Bu kentler üretim, ofis ve servis hizmetlerinin karmaşık mekânsal organizasyonlarını içermekle birlikte, finansal inovasyonların yapıldığı ve finansal büyümenin de sağlandığı alanlardır. Sassen (2002) dünya kentlerini, alfa, beta ve gama olmak üzere üç grupta inceler. GaWC araştırma merkezinin 1999 yılında 122 kent üzerinde yaptığı kapsamlı araştırmada, Sassen’in öne sürdüğü argümanlar aracılığıyla değerlendirme yapılmıştır. Sassen’e göre küresel kentler hukuk, muhasebe, reklamcılık ve bankacılık faaliyetleri için

merkez olan kentlerdir. Bu dört hizmet sektörüne göre birincil merkezlere 3, büyük merkezlere 2 ve ikincil merkezlere 1 puan verilerek aşağıdaki çizelge elde edilmiştir (Çizelge 2.3). Bu puanlar, belirlenen sektörlerde yer alan ofislerin varlığı, büyüklüğü ve rolleri baz alınarak yapılmıştır. Bold işaretli kentler, bu tez kapsamında incelenen kıyı kentlerini göstermektedir.

Çizelge 2.3: Alfa, beta, gama kentleri ve dünya kent oluşumunda kanıt gösteren kentler (Sassen,2002:100)

Alfa Dünya Kentleri	Beta Dünya Kentleri	Gama Dünya Kentleri
12: Londra, Paris, New York, Tokyo. 10: Şikago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Milan, Singapur .	9- San Fransisko, Sidney , Toronto, Zürich 8- Brüksel, Madrid, Mexico City , Sao Paulo. 7- Moskova, Seul.	6: Amsterdam , Boston, Caracas, Dallas, Dusseldorf, Cenevre, Houston, Cakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington. 5: Bangkok, Pekin, Roma, Stockholm, Varşova. 4: Atlanta, Barselona , Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag , Hamburg , İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami , Minneapolis, Montreal, Münih, Şangay .
Dünya Kent Oluşum Sürecinde Güçlü Kanıt Gösteren Kentler		
Çok Güçlü Kanıt Taşıyan Kentler	Bazı Kanıtlar Taşıyan Kentler	Çok Az Kanıt Taşıyan Kentler
3: Atina , Auckland, Dublin, Helsinki, Lüksemburg, Lion, Mumbai, Yeni Delhi, Tel Aviv, Philadelphia, Rio De Janeiro, Viyana.	2: Abu Dabi, Almata, Birmingham, Bogota, Bratislava, Brisbane, Bükreş, Kahire, Köln, Cleveland, Detroit, Dubai, Ho Chi Minh City, Kiev, Lima, Lizbon , Manchester, Stuttgart, Oslo , Montevideo, Rotterdam , Riyad, Seattle, Lahey, Vancouver.	1: Adelaide, Antwerp, Arhus, Baltimore, Bangalore, Bologna, Brazilya , Calgary, Colombo, Cape Town, Columbus, Dresden, Edinburgh, Cenova , Glasgow , Göteborg, Guangzhou , Hanoi, Kansas City, Leeds, Lille, Marsilya , Richmond, St Petersburg, Taşkent, Tijuana, Torino, Utrecht, Wellington.

Bu kentler finans endüstrisinde ortaya çıkan örgütlenmeler ile şekillenmektedir. Global kentler finans ve özelleşmiş hizmetler, yeni multimedya sektörleri ve telekomünikasyon hizmetlerinin yer aldığı özelleşmiş coğrafyalardır. Bu kentler politik, kültürel, toplumsal unsurların yoğun olarak gelişim gösterdiği bölgelerdir. Sassen'e göre (2005) New York, Londra, Tokyo, Paris, Frankfurt, Amsterdam, Los Angeles, Sidney, Hong Kong gibi kentler uluslararası finans ve iş merkezleri olarak küresel ağda yer alan global kentlerdir.

Harvey'e göre (1990/1996) dünya kentleri, telekomünikasyon merkezleri, hava limanları ve sabit iletişim link sistemleri ile donatılmış, geniş bir finansal, hukuksal, ticari ve altyapı hizmet ağına sahip merkezlerdir (Harvey, 1996:329). Mekansal engellerin azalması, coğrafyalar arasında soyut bağlantıların artması, coğrafi farklılıklara ve değişen niteliklere göre sermaye akışındaki değişimler gibi etmenler küçük yerleşim, kent, bölge ve ülke ölçeğinde değişen mekânsal rekabeti arttırmıştır.

Kentlerin küresel ağda farklı imaj oluşturma ve kendi kaynaklarını en iyi şekilde pazarlama çabaları da kentsel mega projelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Kentsel mega projeler (UMP/ Urban Mega Projects) yerel, bölgesel, ulusal ve global ölçekte farklı güçleri ve aktörleri bir araya getiren, rekabet halinde olan kentlerde, kentlerin imgesini güçlendiren veya yeniden inşa eden büyük ölçekli projelerdir. Santamaria'ya göre (2013) dünya çapında artış gösteren stadyumlar, kongre merkezleri, müzeler, büyük konut alanları ve bunların farklı kombinasyonları ile oluşan kentsel mega projelerde yerel halk bölge dışına itilerek, yeni bir kullanıcı profili tanımlanmaktadır. Bu projeler, kentsel ölçekte imkanların en iyi şekilde nasıl kullanılacağına belirlenmesinde ve politik olarak önceliklerin saptanmasında büyük bir etkiye sahiptir. Ekonomik olarak büyümenin öncelikli amaçlar arasında olduğu bu projelerde globalleşme ve onun kültürel, politik ve ekonomik etkileri proje süreçlerini yönlendirmektedir. Global ağda yarış içerisinde olan kentlerde uygulanan ve büyük yatırım bütçelerine sahip olan bu projeler, ikonik mimari yapıları kent veya bölge ölçeğinde cazibe unsuru olarak kullanılmaktadır. Ibert'e göre (2013) mega-projeler modern kent planlama ve gelişim politikalarında önemli ve güçlü bir yol haritası sunmaktadır.

Dünya üzerinde başarılı olarak tamamlanan önemli kıyı yenileme projeleri Londra, Liverpool, Barselona, Hamburg, Oslo ve Rotterdam kentlerinde gerçekleşmiştir. 1930'lu yılların ortalarına kadar 30.000'den fazla doğrudan çalışana ve 100.000'den fazla limana bağımlı çalışan kişiye istihdam sağlayan Londra Doklarının (Özden, 2008), savaş sonrasında eski işlevini kaybederek, 1960'lı yıllar itibariyle, Londra Liman Yönetimi'nin küçük liman bölgeleri için aldığı karar sonucunda kapanmasıyla yarım milyondan fazla insan işsiz kalmıştır. 1980 yılında Londra Dokları Kalkınma Şirketi / LLDC'nin kurulmasıyla dok alanlarının sosyal, fiziksel ve ekonomik olarak yeniden kent yaşamına katkı sağlaması amaçlanmıştır. Arazinin etkin kullanımının sağlanması, konut ve iş yerlerinin oluşturulması ve çekici bir fiziksel çevre yaratmak amacıyla Isle of Dogs, the Royal Docks, Limehouse gibi alanları içine alan büyük projeler geliştirilmiştir.

İspanya'nın 1,5 milyon nüfusa sahip ikinci büyük şehri Barselona ise, 1980 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında kentsel ekonomiyi yeniden canlandırmak amacıyla 1992 yılında Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmıştır. Bu süreçte yönetim, küresel yarışta kentin cazibe merkezi olarak önemini koruyacak adımlar atmıştır. Yeni

Barselona master planının uygulanması ile kompakt ve çok işlevli bir kent modeli oluşturulmuştur. Kent merkezi ile bağlantısı kopan eski liman bölgesinin yeniden canlandırılmasını da içeren yeni kent planında, Port Vell projesi ile çekici kamusal mekanlar oluşturularak eski liman bölgesi yenilenmiştir. Poblenou Bölgesi yüksek teknoloji işletmelerinin bulunduğu alanlar haline getirilerek prestijli yapılar inşa edilmiştir. 2004 yılında düzenlenen başka bir mega etkinlik olan Universal Forum of Cultures kapsamında kentin kuzeyinde yer alan Besos Nehri ıslah edilerek Forum 2004 binası inşa edilmiştir. Bu etkinlikler kapsamında kentin yeniden yapılanmasını ve global yarışta avantajlı konuma geçmesini sağlayan stratejik kararlar, literatürde 'Barselona kent modeli' olarak yeni bir modelin oluşmasını sağlamıştır.

Avrupa'nın en önemli liman kentlerinden olan Rotterdam, 1960'lı yılların sonlarında Maas Nehri'nin güneyinde yer alan tarihsel liman bölgesinin işlevselliğini yitirmesi ve kent merkezinden kopması sonucunda yeni bir kentsel strateji geliştirmek zorunda kalmıştır. Bu bölgeyi kent merkezine bağlamak amacıyla 1996 yılında inşa edilen Erasmus Köprüsü kentin simgesi haline gelmiştir. Wilhelmina limanı için Norman Foster tarafından 1992 yılında hazırlanan master plan ile bu bölge yeniden merkezi konuma getirilmiştir. 2004 yılında kurulan RCDC (Rotterdam City Ports Development Corporation), Rotterdam kenti ile liman bölgesi arasındaki etkileşimin artırılmasını amaçlamıştır. Maandag (2001), "Port Vision 2020", "the Plan Rotterdam Region 2020" ve RR2020 (The National Spatial Planning Policies) stratejileri ile birlikte üretilen "Rotterdam Dynamic City", "Rotterdam, A City That Will Never be Finished" veya "Gateway to Europe" sloganlarını Rotterdam'ın yeni markalaşma stratejisi olarak açıklar.

Avrupa'nın ikinci önemli liman kenti olan ve Elbe Nehri etrafında kurulan Hamburg kentinin eski limanı, 19.yy. itibarıyla işlevsiz hale gelmiş ve HPA (Hamburg Port Authority) tarafından, kentte yeniden merkezi konumda yer alması için stratejiler geliştirilmiştir. Hafencity ve String of Pearls Projeleri ile eski liman bölgelerinin cazibe merkezi olması amaçlanmıştır. String of Pearls projesi kapsamında Neumühlen ve Speicherstadt arasında kalan bölge soylulaştırılmıştır. Elbe Nehri ve kent merkezini yeniden birbirine bağlamayı amaçlayan Hafencity projesi kapsamında ise 155 hektarlık alanda konut, ofis ve karma kullanımlı yapı blokları ve Elbphilharmonie Konser Salonu inşa edilmiştir. Elbe Nehri içinde bulunan tarihi Wilhelmsburg adası kentsel gelişim stratejilerinin merkezi olmuştur. IBA (International Building

Exhibition) ve IGS (International Garden Show) 2013 yılında Wilhelmsburg'da düzenlenmiştir.

1980'li yıllara kadar endüstriyel liman kenti olan, gemi yapımı ve liman aktiviteleri ile ekonomisini geliştiren Oslo, gemi inşa endüstrisindeki gerileme sonucunda 1992 yılında Aker Brygge projesini hayata geçirmiştir. Bu proje kapsamında karma kullanımlı yapılar inşa edilmiş ve eski liman yapıları onarılmıştır. Oslo'yu liman kenti yerine fiyort kenti olarak ele alan ikinci kentsel proje olan Fjord City Projesi kapsamında ise, rıhtım bölgesi konut, ticaret, kültürel ve eğlence amaçlı yapılar ile dönüştürülmüştür. Bu projenin asıl amacı kenti denize bağlamaktır. Oslo Belediyesi 2002 yılında Oslo Waterfront Planlama Ofisi'ni kurarak farklı tasarım pratiklerini bir araya getirmeyi ve kamuoyu ile paylaşmayı amaçlamıştır. Fjord City Projesi ile 225 hektarlık kıyı alanı, Frognerstranda, Filipstad, Tjuvholmen, Aker Brygge, Vestbanen, Radhusplassen, Akershusstranda, Vippetangen, Bjorvika, Loenga ve Sydavna olmak üzere 11 alt bölgeye ayrılmıştır. 9.000 konut alanı ve 45.000 yeni iş alanı 2.000.000 m² yüzölçümü içinde planlanmıştır. Kıyı bölgesinin düzenlenmesinde, bölgeden geçen otoyolun, 675 metre uzunluğunda bir denizaltı tüneli inşa edilerek suyun altına alınması, proje kapsamında alınan önemli kararlardan biridir (Oslo Belediye Master Planı, 2008). 2008 yılında inşa edilen Oslo Opera Evi ise, bölgenin dönüşmesinde katalizör görevi üstlenen ve kentin simgesi haline gelen ikonik bir yapıdır.

2.4 Kıyı Kentlerinde Kamusal Mekân Kullanımı

Schulz, *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture (1980)* kitabında kenti insanların karşılaştığı bir mikrokozmoz olarak nitelendirir. Mumford (1938) ise kenti iç içe geçmiş toplumsal ilişkilerin oluşturduğu form veya semboller olarak tanımlamaktadır.

Açık kentsel alanlar, yapılar dışında kalan boşluklardaki sosyal hayatı yaratmaktadır. Sosyal dokuyu oluşturan bu alanlar insanların eylemleri ve etkinlikleri ile kimlik kazanmaktadır. Kamusal mekân, insan karşılaşmalarına olanak veren, farklı aktiviteler sunan kentsel açık alanlardır. Kıyı kentlerinde kamusal mekân kullanımı diğer kentlerden farklı olarak kent ve doğanın kesişimi olan kıyı bölgelerinde yoğunlaşmaktadır.

Metropoller, özgün kültürlerin, farklılıkların, geleneklerin, yaşam biçimlerinin bir araya geldiği alanlardır. Dünya kenti olan metropollerde de farklı gruplaşmalar,

karşılaşmalar ve birliktelikler için bir zemin hazırlanmaktadır. Bu farklılıkların bir arada bulunmasının bir ürünü olarak metropollerde müzeler yeni kamusal mekanlar olarak hizmet vermeye başlamıştır. Kentler de benzer şekilde, bölgesel ekonomiye katkı sağlamak amacıyla ortaya çıkan müzeler gibi kendini ziyaretçilere sunarak kalıcı veya geçici birtakım ortaklıkların kurulmasını teşvik eder.

Günümüzde globalleşme ile birlikte kentsel mekânın kullanımı da değişmektedir. Kapitalist sistemin hâkim olduğu global düzende orta sınıfın artması ve işgücü ağında meydana gelen değişimler boş zaman aktivitelerinin niteliğinin de değişmesine sebep olmuştur. Boş zaman ve seyahat imkanının artması ile birlikte eko-turizm ve kültür turizmi gibi tematik gezi etkinlikleri ortaya çıkmıştır. Kentlerde yerli ve yabancı turistler için çekim noktası oluşturacak alanlar kentlerin başarı düzeyini ve niteliğini belirlerken kafe, restoran, alışveriş dükkanları, rekraktif açık alanlar ve fiziksel aktiviteler için uygun mekân ihtiyacı artmıştır.

Kamusal alan etkinlikleri olarak festivaller kentlerin açık alan tasarımı ve konumu ile yakından ilgilidir. Stockholm'de gerçekleşen Stockholm Su festivali, Hollanda'da düzenlenen Uitmarkt festivali gibi organizasyonlar, özellikle kentlerin kıyı bölgelerindeki açık alan kullanımını etkileyen önemli etkinliklerdir. Breen & Rigby'e göre (1996), 1995 yılının ağustos ayından itibaren düzenlenmeye başlanan ve yılda 10 gün süren Uitmarkt festivaline 4 milyon insan katılmakta ve kıyı merkezinde kurulan aktivite alanlarında 1200 farklı aktivite gerçekleştirilmektedir.

Festivaller dışında kamusal mekân kullanımı tüketim odaklı alışveriş etkinlikleri için organize edilmektedir. Karma kullanımlı kıyı projeleri kapsamında, özellikle Kuzey Amerika'da yaygın olan "cruise" için rekreasyonel aktivite alanları olarak küresel ölçekte alışveriş merkezleri inşa edilmekte ve kıyıda yer alan restoranlarda birçok farklı kültüre hitap edecek mutfak kültürleri sergilenmektedir. Liman ve kıyı bölgelerinde yer alan kamusal mekanlar, toplumsal organizasyonlar ve farklı sınıflardaki kullanıcıların isteklerine göre şekillenmektedir.

3. KÜLTÜR STRATEJİLERİ VE İKONİK MİMARİ

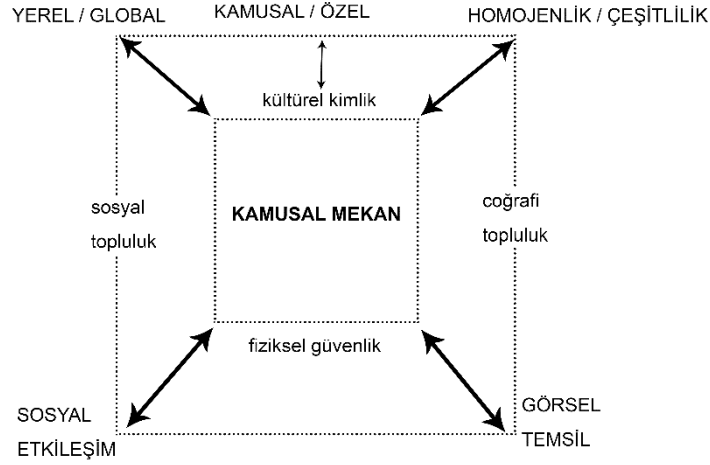
Bu bölümde kültür stratejilerinin kentlerin kamusal mekanları üzerindeki etkisi ve ikonik kültür yapılarının üretiminde üstlendiği rol anlatılacaktır.

3.1 Kamusal Mekânda Kültür Yapılarının Üretimi ve İkonik Mimari

Zukin'e (1995) göre kültür kavramı birçok farklı bilimde farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Zukin kültür kavramının kimliklerin biçimlenme, ortaya çıkma ve uygulanma süreçlerindeki akışkan aşamalara yön verdiğini belirtir. Bunlar, bireylerin ve sosyal grupların veya mekânsal olarak inşa edilmiş toplumların kimlikleridir (1995:289). Modern endüstri kentlerinde tüketim mekanları insanların yaşamında önemli rol oynamaktadır. Bu mekanların ve kentlerin heterojen dili, çoklu hikayeler, bireyler ve yerel topluluklar için de kent kimliğini oluşturmaktadır.

Zukin'e (1995) göre, bir kamusal kültürün yaratılması, sosyal ilişkiler için gerekli olan kamusal mekanların tasarlanmasına ve kentin görsel temsilinin kurulmasına bağlıdır (1995:24). Kamusal mekânı oluşturan bileşenler, fiziksel güvenlik, kültürel kimlik sosyal ve coğrafi toplulukların ötesinde, kamusal kültürü oluşturan görsel temsiller, sosyal etkileşim, yerel unsurların global imgelere dönüşmesi, özel-kamusal ayrımın sınırlarının değişmesi ve etnik açıdan homojen toplulukların sınırlarını eriterek çeşitlilikleri barındırması gibi değişimler ile yeniden tanımlanmaktadır (Şekil 3.1).

Zukin (1995)'e göre, kentlerin kendi potansiyellerine odaklanarak kültür, etnisite, yaşam tarzı ve imajlar ile birlikte sanatçıların ve tasarımcıların yaratıcı işleri üretim ve sergi mekanizması aracılığıyla kendi kültür endüstrilerini yaratmaktadır. Alışveriş sokakları, restoranlar, müzeler gibi kentin kamusal mekanları, kent kültürlerini tanımlama ve tanıtma sürecinde önem taşımaktadır.

Şekil 3.1: Zukin'e göre kamusal mekânın bileşenleri (Zukin, 1995, s.25)

3.1.1 Kültür stratejileri ve kültür yapılarının üretimi

Zukin (1991:42) mimarlık ve kentsel form kavramlarının, kent coğrafyası üzerindeki planlamanın sonucu olarak üretilmiş iki kültürel ürün olduğunu belirtir; bu kavramlar kentleri ve bizim algımızı şekillendirmektedir. Mimarlık ve kentsel form maddi olduğu kadar sembolik anlamlar da taşımaktadır. Simgesel değere sahip olan yapılar, mimarlığın kültürel değeri ile yerin ve binaların ekonomik değeri arasında bağlantı kurmaktadır. Bu yapılar tüzel sahipleri açısından iki farklı değere sahiptir; onlar herkes tarafından ortak olarak algılanan imajlara sahiptir ve ayrıca pazarlanabilirler.

Kentlerin kültür stratejisinde önemli bir yapı tipolojisi olan müzeler, kültür turizmi kavramı içinde kritik rol üstlenmektedirler. 1970'lerde kültür turizmi, kent merkezindeki alanların soylulaştırılması yoluyla kendini göstermiştir. Zukin (1991) kültür stratejisinin birkaç şekilde uygulama alanı bulunduğundan bahseder. Zukin'e göre (1991:82) tarihsel koruma yoluyla oluşturulan kültür stratejisi landmark (işaret ögesi) yapıların kitlesel olarak yıkımına ve popülist arzulara karşı protesto niteliğindedir. Kentsel bölgelerin yeniden geliştirilmesini hedefleyen kültür stratejisi ise, arzu ve değişimin karmaşık temsilini içerir. Bu stratejinin temel elemanı turizm, tüketim ve yaşam tarzı ile bağlantılı olan kültürel mekanların yaratılmasıdır. Değişim üzerine dayalı olan kültür stratejisi, kentin yerel kimliğini manipüle edebilecek projelerden beslenir. Soylulaştırma, tarihsel koruma ve diğer kültür stratejileri, kentlerdeki kamusal mekanların görsel cazibesini geliştirmektedir. Kentlerin çekim

noktalarından olan müze yapıları ise, mimarileri, kolektif mekân olmaları ve aynı zamanda bir turist endüstrisi yaratmaları sebebiyle kent ekonomisine katkı koyan önemli ve çekici yapılar olarak inşa edilmektedir. Müze yapıları, mega projeler veya çeşitli organizasyonlar kapsamında, bölgelerin dönüştürülmesi veya soylulaştırılması yoluyla inşa edilebileceği gibi, tekil ölçekte kentin yerel dokusunun bir parçası olarak da inşa edilmektedir.

Kültür stratejilerinin kamusal mekânı şekillendirmek için kullandığı yöntemlerden biri, tarihi çevrenin ve mirasın korunması aracılığıyla tarihi yapıların kent belleğindeki önemini vurgulamaktır. Tarihi işaret ögesi yapıların (landmarkların) tanımlanması ve korunması kent merkezlerinin yeni görünüşlerini köklü bir şekilde değiştirmekte ve modernizm ile yok olan tarihsel referansları vurgulayarak yeni bir toplumsal örgütlenme modeli oluşturmaktadır.

Kültür stratejilerinin bir diğer uygulama alanı ise kent içindeki belirli bölgelerin dönüşümünü sağlamak amacıyla yeni ikonik yapıların üretimidir. Kent içinde belirli bir bölgenin dönüşümünü sağlamak için, örneğin kentsel gelişim stratejileri ile kıyı bölgelerinde karma fonksiyonlu yapılar ve kamusal açık alanlardan oluşan projeler üretilirken, sıklıkla Rossi'nin tanımladığı birincil öge fonksiyonunu üstlenen ikonik yapılar üretilmektedir. Bu yapılar, bölgenin ve kentin gelişimi açısından katalizör görevi üstlenirler. Mekansal dönüşümü hızlandıran, bölgenin değerini arttıran ve kentin kolektif hafızasında yer edinen bu yapılar genellikle kültür-sanat aktivitelerine ev sahipliği yapmaktadırlar.

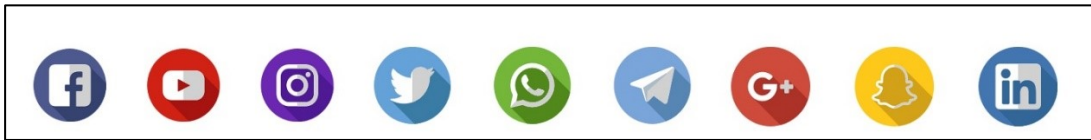
3.1.2 Kültür stratejileri ve organizasyonlar ile şekillenen kentler

Sklair (2010) uluslararası pratikler ve yabancı aktörler tarafından ekonomik, politik ve kültürel ideoloji ile şekillenen kültür stratejilerinin globalleşmenin farklı türleri altında gerçekleştiğini belirtir. Genel küreselleşme, kapitalist küreselleşme ve alternatif (non-capitalist) küreselleşme olarak sınıflandırdığı kavramlar arasında genel küreselleşmenin etkilerinin önemini açıklar. Genel küreselleşme elektronik devrim, post sömürgecilik, uluslararası toplumsal mekanlar ve kozmopolitanizmin yeni formları olmak üzere dört farklı faktör aracılığıyla gerçekleşmektedir. Uluslararası kapitalist sınıfın gerçekleştirdiği eylemler ile oluşturulan tüketim tabanlı kültür ideolojisi, popüler kültür, moda ve sportif aktiviteler, ikonik mimari ve kapitalist tüketim kültürü ile kendini ifade etmektedir.

Balke vd.'ye göre (2017), kent pazarlama stratejilerinden biri olarak kullanılan ikonik mimari, "kültür öncülüğünde dönüşüm" teması altında düzenlenen kentsel politikalarla yakından ilişkilidir. Bu kentsel politikaların küresel pratiklerine bakıldığında, küreselleşmiş bir uygulama olarak ikonik mimari üretimi, artan bir şekilde mimari ve kentsel gelişimin homojenliğini geliştirerek "neredeyse dünyanın herhangi bir yerinde olabilen uluslararası sosyal alanlar" yaratır. İkonik mimarinin çağdaş kentleşme içindeki rolünü açıklayan bu arka plan, ikonik mimarinin neo-liberal dönemde kent dokusunun yeniden düzenlenmesine katkıda bulunduğunu ve neo-liberal kentleşmenin bir bileşeni olarak görülebileceğini ifade etmektedir. Kültür ideolojisi tarafından şekillenen organizasyonlar ve etkinlikler ile tasarım pratiklerinin birleşmesi kentleri şekillendiren unsurlar haline gelmektedir

3.2 İkon Kavramı

‘İkon’ kelimesi 1572 yılında Oxford Dictionary tarafından ‘imaj, figür, temsil, bir kitapta yer alan görsel, katı görüntü veya heykel’ olarak tanımlanmıştır. Kilisenin tanımına göre ise, bazı kutsal insanların temsili için ikon kelimesi kullanılmıştır. Charles Sanders Peirce ise, ikon kavramını sahip olduğu niteliksel benzerlikler aracılığıyla nesneyi işaret eden göstergeler olarak tanımlar. Haritalar, diyagramlar ve mimari çizimler, nesne gerçek olsa da sadece onların temsili oldukları için birer ikondur (Peirce, 1955). İkon kelimesi ‘*eikon*’ kökünden türemiş olup benzerlik, imaj veya benzeşme anlamına gelmektedir. İkonik binalar, kendi dillerini oluşturmuş, farklılaşmış benzerlikler taşıyan, sıradışı formları ve aykırılıkları ile güçlü ve şaşırtıcı yapılarıdır (Jencks, 2005). Kingwell’e göre (2006) deneyimleyen kişiye bir nesne veya kavramı hatırlatma amacı taşıyan ikonların kültürel sistemde bir anlamı bulunmaktadır (Şekil3.2).

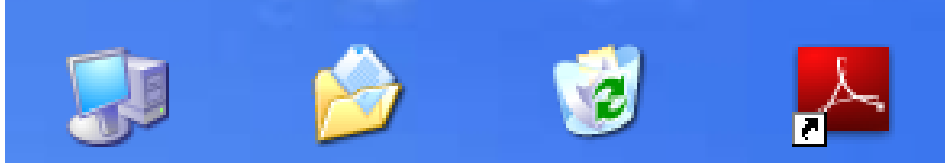

Şekil 3.2: Evrensel dilde bazı ikonlar

Anon (2004) ise para harcamaya teşvik eden unsurları ikonik olarak nitelendirmiştir. Ethington & Schwartz’a göre (2006:9-12) ikon, sembollerin imaj haline gelmesiyle ortaya çıkan bir kavramdır. İkonlar ve sonrasında semboller, görsel tasvirler aracılığıyla kent ile iletişim kurarlar ve semiyotik kapasiteleri sayesinde kent ikonu

olurlar. İkonlar temsil pratikleri aracılığıyla deneyimleri bilgi ve anlama dönüştürmektedirler.

Jencks (2005: 23) günlük hayatta kullanılan ikonlar ile ikonik mimari dili arasında bağlantı kurar. Bilgisayar ekranındaki klasörlerin ikonları ve televizyondaki ikonlar gibi, ikonik yapılar da sıkıştırılmış anlamlar taşımaktadırlar (Şekil 3.3). Güçlü mekânsal ve biçimsel nitelikleri olan bu yapılarda gizlenen veya açıkça işlenen bazı metaforlar veya semboller onlara sıradışı bir misyon yüklemektedir.

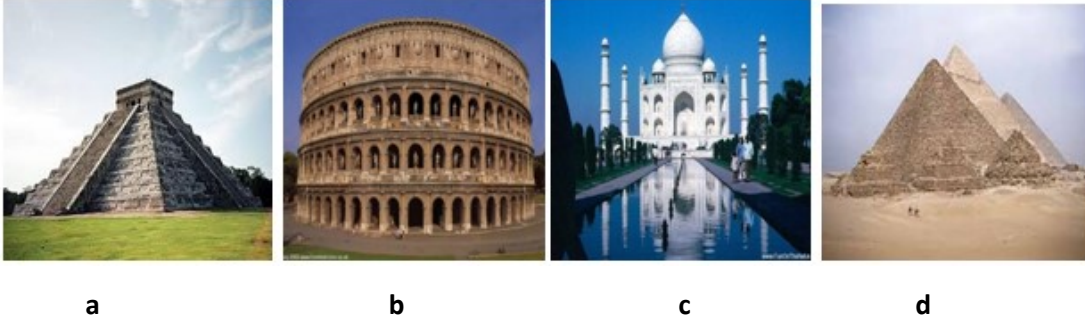

Şekil 3.3: Bilgisayarda kullanılan ikonlar.

Gombrich'e göre (1972: 124) imajların, temsil etme, sembolize etme ve açıklama olmak üzere üç fonksiyonu bulunmaktadır. Broadbent (1973) ise, tasarımda pragmatik (erişilebilir materyal ve metotların kullanımı), ikonik (kopyalama ve pragmatik çözümlerin modifiye edilmesi), kanonik (kuralların uygulandığı) ve analogik (farklı bağlamlar ve alanlardan analogiler kullanarak) olmak üzere dört farklı yaklaşım olduğunu belirtir. İkonik tasarım şu şekilde açıklanmaktadır:

“Bir kültürde nesnelerin nasıl olması gerektiği ile ilgili sabit bir görüntü bulunmakta... Bu kültürde yetişen sonraki nesiller ise, aynı şekle sahip bu nesneleri aynı şekilde inşa etmeye devam ediyorlar” (www.archnet.org/forum).

Tarihsel süreç içerisinde de kutsal veya önemli kabul edilen birçok ikon bulunmaktadır. Dünyanın yedi harikası olarak bilinen eserler ikonik yapıların ilk örneklerini oluşturmaktadır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: Dünyanın yedi harikasından bazı örnekler (a-Chichen Itza Piramidi, b-Roma Kolezyumu, c-Tac Mahal, d-Keops Piramidi)

3.3 İkonik mimari

İkonik yapılar kentin mevcut dokusundan ayrışarak veya bağlamsal analizler sonucunda seçilen farklı tasarım yaklaşımları ile onunla bütünlük içerisinde olarak veya onu reddederek inşa edilen, kentin kültürel ve ekonomik kaynaklarını arttırarak katkı sağlayan, bir cazibe merkezi olarak işlevlendirilen, bulunduğu bölgeyi/semti tasarım dili ve kentle kurduğu ilişki ile dönüştüren biçimsel ifadesi güçlü yapılardır. Kentler ikonik yapıları kullanarak birbirleriyle yarışmaktadır. Bunun için star mimarları veya uluslararası çalışan mimarları kullanarak fark yaratmayı amaçlarlar.

Jencks'e göre (2005: 22) ikonik yapılar, ikonik objeler ile benzer nitelikleri taşımaktadırlar. Sklair'e göre (2010) mimarlıkta ikoniklik kavramı, binalara, mekanlara ve bazı mimarlara uygulanan özel sembolik / estetik önem ve ün olarak tanımlanmaktadır. İkonik mimarlık, uluslararası kapitalist sınıfın baskın projeleri olarak kavramsallaştırılabilir. Global çağda ikonik mimarlık, kamusal mekanları tüketim mekanlarına dönüştürme faaliyetlerinde aktif rol oynamaktadır. Bu tüketim faaliyeti, kültür stratejileri aracılığıyla, müzeler, spor merkezleri gibi kültür yapıları üzerinden gerçekleşmektedir. 'İkonik' kelimesi, özellikle kültür, moda, spor gibi alanlarda ünlü olan aktivite, insan veya nesnelere, aynı zamanda toplumun büyük bir bölümü tarafından bunlara atfedilen özel, sembolik ve estetik önemi ifade etmektedir.

Mimar Tom Porter Archispeak (2005) adlı kitabında, ikonik yapıyı, 'temsil ettiği stil, tip veya tarza en yakın öz' olarak ifade etmektedir. Smith ise (2005) mimari olarak, bir yerin simgesi olarak işlev gören yapıları ikonik olarak nitelendirerek, bu yapıların şehrin bir parçası olarak kentin bütünü temsil ettiğini ifade etmiştir. Kent sembollerinin, genellikle maddi objeler veya kültürel, sosyal, politik düşünce ve değerleri yansıtan mimari yapılar olarak landmark şeklinde tanımlandığını söyleyen

Smith, bu landmarkların, kitaplar, kartpostallar, medya veya gezi broşürlerinde sürekli tekrar edilerek güçlü temsiller haline geldiğini ifade eder. Berman (2003:90) Empire State binasını New York kentinin eşsiz mimari simgesi olarak nitelendirirken, Eiffel Kulesi'nin Paris'in, Brandenburg Kapısı'nın ise Berlin'in ikonu olduğunu belirtir.

İkonik mimari, içinde veya çevresinde bulunan mimarlık ürünleri veya kamusal alanlarda estetik ve sembolik önemi olan yapılar olarak tanımlanmaktadır (Sklair, 2006). 1960 öncesi ikonik mimari devlet veya dini kurumlar tarafından kullanılsa da kapitalist globalleşme döneminde uluslararası kapitalist sınıf tarafından kullanılan güç gösterisi için baskın bir araç haline gelmiştir. Sklair (2010) global olarak markalaşmış alışveriş merkezleri, tema parklar, kıyı yenileme projeleri ve ulaşım merkezleri olarak sınıflandırılan uluslararası toplumsal mekanların da ikonik mimarinin dilini ve tüketimciliğin kültür ideolojisini yansıttığını belirtir.

Jencks'e göre (2005) son yüzyılda geleneksel anıtsal binalar yerine ikonik (imge) yapıları ortaya çıkmıştır. Günümüzde birçok aktivitenin gerçekleştirildiği kamusal binalar, bağlamsal ve ideolojik anlamlardan kopuk olarak, birçok farklı kullanıcı grubunu içine alacak şekilde şaşırtıcı heykelsi görünümlere sahip kentsel objeler olarak tasarlanmaktadır. Frank Gehry'nin Bilbao Müzesi (1997), "Bilbao Effect" etkisi ile medyatik bir yapı haline gelerek, Zaha Hadid, Norman Foster, Peter Eisenman, Daniel Libeskind, Renzo Piano, Will Alsop, Rem Koolhaas gibi mimarların da ikonik veya imgesel yapılar üretmelerini tetiklemiştir.

Sklair (2006) ikonik mimarinin imajları binaları, mekanları, yaşam tarzlarını almaya ve tüketim hissini arttırmaya yönelik olarak ikna edici bir yanı olduğunu belirtir. Gerçekliğin ve imajın iç içe geçmesini sağlayan ikonik mimari yeni bir sanat dalı yaratmaktadır.

Frank Gehry ise ikonik bina üretiminin 1970'lerde başladığını ileri sürmektedir. Buna karşın bu tarihten önce üretilen ikonik Sidney Opera Binası ve AT&T binaları bulunmaktadır. Gehry Sidney Opera binasında ekonomik ve politik problemlerin yapı konseptinin önüne geçtiğini ifade eder. Buna rağmen bu yapı Avustralya'nın ikonu olarak tarihe geçmiştir (Jencks, 2005:11).

İlk modern ikon örnekleri olarak, II. Dünya Savaşı sonrasında Le Corbusier tarafından tasarlanan Ronchamp Şapeli ve Unité d'Habitation (1947-52) yapıları örnek verilmektedir. Ronchamp Şapeli heykelsi görünümü ile kendinden sonraki yapılara

ilham kaynağı olarak gizemli bir gösterge (enigmatic signifier) olarak yorumlanabilir. Toplu konutlar modern mimarlığın ideolojisi ile şekillenen, aynı veya farklı şekilde tekrar eden modüllerin bir araya gelmesiyle oluşmuş yapılardır. Marsilya’da inşa edilen Unité d’Habitation dışında, Ricardo Bofill tarafından Barcelona’da tasarlanan Walden 7 (1972-75) yapısı kırmızı fayanslarla kaplı cephesi ve oval balkonları ile doğal havalandırma ve güneş ışığı alımı gibi iklimsel unsurları göz önünde bulundurarak tasarlanmış ikonik bir yapıdır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Unité d’Habitation ve Walden 7 yapıları

3.3.1 İmge yapı, öncü, anıtsal, imza ve ikon yapılar

Miles (2005), ikonik projelerin literatürde farklı kelime veya kelime grupları ile yer aldığını belirtir. Ona göre "sermaye odaklı projeler (Capital-intensive projects), ikonik kentsel yenileme (iconic regeneration), ikonik kültür odaklı projeler (iconic cultural-led projects), ikonik projeler (iconic projects), öncü yenileme projeleri (flagship regeneration projects), ikonik kültür projeleri (iconic cultural projects), kültür öncülüğünde yenileme (culture-led regeneration) " gibi terimler birbiri yerine kullanılmaktadır.

Landmark (işaret ögesi), ikon, flagship (öncü yapı) kavramları da çok yakın anlamlara sahip olan, ancak binanın amaçlanan işlevinin tespit edilmesiyle ayırt edilebilecek kavramlardır. Smith (1994:5), kentsel gelişme alanında ‘*flagship*’(öncü) teriminin gelecek için sıralanan yatırımlar olarak görev yapan, dayanak noktası oluşturan projeler için kullanıldığını belirtir. Flagship projelerin, bir yerde yeni bir etkinlik veya gelişme yaratmak için tasarlanan ‘katalizör projeler’ ile benzerlik taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle flagship projeler, ikonlardan daha çok sembol görevini üstlendiği için kentsel gelişmede temel bir rol oynamaktadır. İşaret ögesi (landmark) ve ikon kavramları karşılaştırıldığında farklı nitelikler ön plana çıkmaktadır Sklair’e

(2006) göre landmarklar genellikle belirli sembolik anlamlar taşımayan yapılardır. Buna karşın yapıların ikonik olabilmesi için kurumsal olarak onaylanmış sembolik ve estetik öneme sahip olmaları gerekmektedir. Jencks'e (2005:145) göre ikon, doğası gereği algıyı değiştirmektedir. İşaret ögesi (landmark) yapılar çevresindeki doku ile daha benzer nitelikte olan, görsel ve algısal olarak yakın dillere sahip yapılardır. İkonik yapılar ise bunun aksine, farklı, çevresine göre tuhaf, rahatsız edici nitelikte fark edilebilir ve yeniyi çağrıştıran yapılardır. İkonik yapılar tasarımsal referanslarını kendi içlerinde barındırırlar (Çizelge 3.1).

Tarihsel bağları olan ulusal ikonlar, ekonomik, politik ve kültür ideolojisi tabanlı güç merkezleri olan önemli kentlerde lokal ikonlar olarak görülmeye başlamıştır. Anıtsal niteliğe sahip tarihi yapıların da global ikonlar olduğuna yönelik görüşler vardır. Panteon, Kolezyum, Atina Akropol'ü ve -Partenon yapısı, Taç Mahal, Machu Picchu ve gotik katedraller, yere özgü ikonlar olarak nitelendirilmektedir. İkonik, Flagship ve imza yapılar bazen anıtlar ve landmarkların eşdeğeri olarak görülmektedir. Anıtlar, güç ve tarihsel olayları simgeleyen büyük yapılardır. Onların anıtsallığı çevredeki kentsel alan konfigürasyonunda oluşturdukları önemin sonucundandır. Lynch'e (1960) göre landmarklar, insanların zihinsel haritalar geliştirmesine imkân vererek, insanların mekanları daha kolay yorumlamalarını sağlamaktadır. Sklair'e (2006) göre ikonik bina ise ancak bir akımı, tarzı veya çağını en iyi şekilde temsil edecek kadar yenilikçi veya ünlü bir yapı olarak tanımlanmaktadır.

Çizelge 3.1: Tanımlar (Flyvbjerg, 2005).

Terim	Karakteristik özellikleri
İkon (Icon)	Şaşırtıcı etkisi bulunan yenilikçi bina. Genellikle kentsel bağlamdan kopuk ve ünlü binalar
Destinasyon ikonu (Destination icon)	Belirli bir yer ile ilişkili binalar
Öncü yapı (Flagship)	Yüksek standartlı binalar, belirli bir organizasyonun amacını işaret eden veya gelişmelerle ilgili uyarıcı nitelikte olan binalar
Kültürel-öncü yapılar (Cultural flagship)	Kültür ve kültür stratejilerine adanmış olan binalar
İmza yapı (Signature building)	Belirli bir mimar veya mimarlık ofisinin ürünü olarak metaforik şekilde algılanan binalar
Anıt (Monument)	Büyük ve etki alanı geniş olan, kolektif kimliğin oluşmasına katkı sağlayan binalar
İşaret ögesi (Landmark)	Stratejik olarak önemli bir noktada bulunan, bulunduğu bölge ve yer ile ilişkili olan, yönlendirme etkisi olan binalar

İkonik yapılar ile ilgili yapılan bir diğer sınıflandırma ise kuramsal temellidir. Gombrich (1972:21), ikon kavramı üzerine yapılan çalışmaların, sembol

çalışmalarından ziyade kurumsal çalışmaların başlamasıyla ortaya çıktığını söyler. Sklair (2006) ikonik yapıları iki grupta inceler. İkonik I olarak isimlendirdiği grupta belirgin tipolojilere sahip yapılardan oluşan kopyalar yer almaktadır. Venedikli mimar Andrea Palladio'nun 17. yy'da Avrupa'da inşa ettiği Paladyan Villaları'nın geometrisinden türeyen yapılar veya ikonik cami gibi stereotip kopyalar buna örnektir. Bu yapılar temsil ve taklit anlamlar içermektedir. İkonik II olarak tanımladığı grupta ise dünya üzerinde biricik olan ve kendine özgü karakteristik nitelikleri olan yapılar yer almaktadır. Bu yapılar farklılığın ifadesi olup sembolizme referans vermektedir. Bu grupta yer alan mekanlar ve yapılar eşsiz deneyimlere olanak sağlamaktadır. İkon I olarak tanımlanan ikonlar (landmarklar gibi) sembolizm veya açıklama ile ilgili değildir. İkon II olarak tanımlanan yapılar, mekanlar veya mimarların özel, eşsiz ve farklı olma yollarını aramaktadırlar.

3.3.2. İkonik yapıların özellikleri

Sklair (2006), *Iconic architecture and capitalist globalization* isimli makalesinde ikonların özelliklerinin sıralandığı, 1996 yılında San Francisco Museum of Contemporary Art tarafından yayınlanan *Icons as Magnets of Meaning* kitabının değerlendirmesine yer verir. İkonik yapıların özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. İkonlar güçlü derecede şaşırtıcı etkiye sahiptir.
2. İletişim dalında olduğu gibi çok ses getirirler.
3. İkonlarda gerçek olan bir şey yoktur, nasıl görüldüğü ve hissettirdiği önemlidir;
4. Toplum, kültür ve temsil yoluyla şekillenirler.
5. İnsan faktörü veya duyuşsal tasarım ile şekillenirler.
6. Akışkandır ve parçaların birleşmesiyle oluşmaz.
7. Onları diğer yapılardan ayıran özellik hipnotik karaktere sahip olmalarıdır. Gizemli karakterleri semboller ve göstergeler ile yer değiştirmiştir.

Jencks (2005) ise kitabında başarılı ikonik yapıların ortak özelliklerini sıralar. Jencks'e göre bu yapılar ilk olarak geleneksel şekilde tüketilmeden önce bir medya ritüeline dönüşmektedir. İkinci olarak bu yapılar reklam dünyasında sıra dışı imajlar veya fikirleri öne sürerken yararlanılan gizemli göstergeler olarak kullanılmaktadır. Yapı sadece içinde sergilenen sanat eserleri için bir mekân olmanın ötesinde, kendisi de bir sergi nesnesidir. Üçüncü olarak, bu yapılar anıtsallıklarını nasıl sağladıkları tam olarak

bilinmeyen ancak güçlü anıtsal nitelikleri olan yapılardır. Bu yapılar harita üzerinde kendi konumlarını belirleyerek, kendi markalarını ve ikonlarını yaratırlar. Anıtsallıkları ile önce ayırıştırıcı bir etki yapsalar da sonrasında bu ayırıştırıcı etki zamanla unutulmaktadır. Son olarak başarılı bir ikonik yapı gizemli ve açıklayıcı olma özelliklerini birlikte barındırır.

Umberto Eco'nun (1962) tanımladığı gibi, bu yapılar da sundukları farklı anlamlar, kodlar ve göstergeler ile açık yapıt olma özelliğine sahiptir. Yapı ziyaretçilerine her seferinde yeniden farklı şekilde deneyim sunarak sürekli yeni yorumların üretilmesini teşvik eder. Mimarın tasarım düşüncesinin, sunduğu sınırlar içerisinde yeni yorumlara açık olma hali yapıları eşsiz kılmaktadır.

3.3.3 İkonik yapılar ve kentlerin globalleşme süreçleri

Sklair (2006) mimarlıkta ikon kavramının anlam yaratmak için bir araç ve güç için bir teşvik olduğunu söyler. Kapitalist globalleşme süreçlerinde ikonik mimarının etkilerini anlamak için anlam ve güç ilişkilerinin analiz edilmesi gereklidir. Sklair globalleşmeyi, genel (jenerik) globalleşme, kapitalist globalleşme ve alternatif globalleşme olarak üçe ayırmaktadır. Genel (jenerik) globalleşme, elektronik kitle iletişim araçları ve maddi altyapıda meydana gelen dönüşümleri, 1950'lerde kavramsallaştırılan post-kolonyal devrimi, uluslararası toplumsal mekanların oluşturulması ve niteliksel olarak yeni kozmopolit biçimlerin ortaya çıkma aşamalarını içermektedir. Genel globalleşmeye ait bu özelliklerin her biri modern mimarlık için büyük önem taşımaktadır. Bu durumun bir örneği olarak, bilgisayar programlarında yaşanan gelişmeler, mimari ofisler arasında uluslararası iş bölümü kavramını oluşturarak birçok mimarın tasarımlarını CAD programları aracılığıyla yapmasını sağlamıştır.

Norman Foster'ın Berlin'de yapılan Reichstag yapısı (1999), Londra'da yer alan British Museum yapısı (2000), Swiss Re projesi, Frank Gehry'nin Guggenheim Bilbao (1997) ve Los Angeles'ta yer alan Walt Disney Konser Salonu (2003) yapıları ikonik mimarının kent silüetini nasıl değiştirdiğini göstermektedir.

Foreign Office Architects, tarih boyunca seçkin bir mimar grubu tarafından ikon kavramının tanımlandığını belirtmektedir. İkonik yapılar üreten star mimarların tasarımları veya yapılarının hiçbir zaman olumsuz etkiye sahip olarak değerlendirilmemesi, seçkin mimarların ayırt edici nitelikleridir. Wright'ın Şelale Evi

yapısı (1935-37), Corbusier'nin Ronchamp Şapeli (1950-54), Mies'in Seagram binası (1954-58) star mimarlar tarafından inşa edilen ve güçlü etkiye sahip ikonik yapılardır. Star mimarların yapılarından birini inceleyenler, diğer yapılarının da benzer nitelikte veya aynı güçlü etkiye sahip olduğunu düşünmektedirler. İkonlar, yapının niteliklerine çeşitli soyutlamalar ve kodlar aracılığıyla yeni bir anlam ve simgesel ifade kazandırır. Mimarlıkta sadece eşsizlik ve biriciklik üzerinden değil, aynı zamanda popüler kültürün şöhreti ile de şekillenen ikoniklik kavramı, aynı zamanda kapitalist globalleşme süreçlerinde, tüketimin kültürü veya ideolojisinin de bir bileşenidir.

Kentsel pazarlama ve büyüme süreçlerindeki eylemler ve girişimler olarak tanımlanan *urban boosterism* kavramı da kentsel gelişim süreçlerinde destekçi rol üstlenen ikonik mimariyi tariflemek için kullanılmaktadır. Mega etkinlikler ikonik mimari ile birleştiğinde kentler daha büyük bir pazar haline gelmektedir. Kentlerin ikonik yapılar aracılığıyla farklı kimliklere sahip oldukları ve bu sayede yer kimliği ve yerlerin birbirlerinden farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Erasmus Köprüsü Rotterdam için ve Rotunda Kulesi Birmingham için ikoniktir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: Erasmus Köprüsü ve Rotunda Kulesi.

Günümüzün ikonik yapılarının tasarlanma ve inşa edilme süreçlerinde CAD programlarının etkisi büyüktür. CAD ve CAM alanlarında gerçekleşen gelişmeler, mimarlıkta yeni ve farklı niteliklere sahip doku ve uygulamaların yapılmasını sağlamıştır. David Messent Opera House Act One isimli kitabında (1997) Sidney Opera Binası'nın kabuk formlarının strüktür analizlerinin bilgisayar yazılımları olmadan gerçekleştirilememiş olacağını belirtmektedir (Messent, 1997:509). Norman Foster'ın Berlin'deki Reichstag yapısı, Londra'daki British Museum ve The Swiss Re Building yapıları, Frank Gehry'nin Bilbao 'da bulunan Guggenheim Müzesi ve Los Angeles'taki Disney Konser Salonu yapıları CAD programları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Frank Gehry, Dassault Systemes şirketi tarafından geliştirilen

CATIA yazılımı aracılığıyla 1992 Barcelona Olimpiyatları için tasarladığı anıtsal balık heykeli ve Bilbao Guggenheim Müzesi'ni inşa etmiştir.

Sklair (2010) küreselleşen kentlerdeki kentsel büyüme ittifaklarının özellikle yerel olmayan mimarlar tarafından kentlerin şekillenmesini talep ettiğini söyler. Herzog & de Meuron, Rem Koolhaas ve Paul Andreu Pekin Olimpiyatları için ikonik yapılar inşa etmişlerdir. Sidney Opera Binası da Dünya Mirası Listesi'ne eklenerek küresel ikonizmin katalizörü olmuştur. Olimpiyatlar ikonik mimari ve tüketim kültürü arasında güçlü bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Sklair tarafından yıldız mimarlar olarak tanımlanan mimarlar grubu da globalleşen kentsel büyüme stratejilerinin temel unsurları olan ikon yapıların yaratıcıları olarak görülmektedir (Sklair, 2010). Seçilen lokasyonlar yerel özellikler taşısa da fiziksel çevre ve tüketim kültürü arasında kurulan ilişki uluslararası nitelik göstermektedir. Bu ideolojik birliktelik, alışveriş merkezleri, tema parklar ve kıyı yenileme projelerinde, ulaşım merkezlerinde kendini göstermektedir. Örneğin Prada markası Rem Koolhaas, Herzog & de Meuron ve Kazuo Sejima gibi mimarları ikonik alışveriş dükkanlarının tasarımı için tercih etmektedir. İngiltere'de köklü tarihe sahip olan bir mağazanın Birmingham şubesi, Future Systems mimarlık ofisi tarafından ikonik mimari tasarım ilkesine göre inşa edilmiştir.

Müze yapıları da kentlerin globalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Carré d'Art Nîmes (Foster), Hamburg Gegenwart Çağdaş Sanat Müzesi (Ungers), Karlsruhe Müzesi (Koolhaas), Monterrey ofis binaları (Legorreta), Milwaukee Sanat Müzesi (Calatrava), Cincinnati Sanat Müzesi (Hadid) yapıları bunlara örnek verilebilir. Global çağın iki ikonik müzesi olarak Wright'ın 1959 yılında New York'da inşa edilen Guggenheim Müzesi ve bundan 40 yıl sonra Gehry'nin Bilbao'da inşa ettiği Guggenheim Müzesi örnek gösterilebilir. Sklair (2010) insanların içerisindeki eserlerden çok insanların müze yapılarının kendisini deneyimlemek için ziyaret ettiğini ifade etmektedir. Günümüzde bir anlamda ticari dükkanlar olarak hizmet veren müzeler ikoniklik kriterleri ile oluşturuldukları için âtil alanların dönüşümünde başarılı birer katalizör olarak bölgedeki alışveriş ve eğlence potansiyelini arttırmaktadırlar.

Kıyı bölgeleri, yapıların estetik ve güç vurgusunu güçlendiren alanlar olduğu için ikonik yapıların konumlarının belirlenmesinde etkili olan unsurlardır. Zaha Hadid tarafından Anvers limanı kıyısında tasarlanan Anvers Liman Yönetim Binası, eski

itfaiye binasının yeniden işlevlendirilerek limanın idari merkezi olarak tasarlanmasıyla kullanıma açılmıştır. Tarihi yapının üzerine eklenmiş dalgalı cepheye sahip yeni kütle ile birlikte yapı ikon olma iddiası taşımaktadır.

Liverpool kenti liman kimliği ve kültür stratejileri ile şekillenen kentsel dokusu ile birçok ikonik yapıyı barındırmaktadır. 3XN tarafından tasarlanan ve 2011 yılında açılışı yapılan Liverpool Müzesi, Liverpool'un tarihinde ve kent imajında önemli olan ve UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nde yer alan "Three Graces" yapılarının yanında bulunan arazi üzerine inşa edilmiştir. Mersey Nehri kıyısında, az katlı ve liman ile ilişkili olacak şekilde tasarlanan yapı "Three Graces" e bakan yüzünde tarihsel mimariyi yeniden yorumlarken, liman bölgesi ile Albert rıhtım alanını bağlayan bir noktada bulunmaktadır. Yapı müze işlevinin yanı sıra, kent silüetini izleme imkânı veren açık alan tasarımı ile kentlilerin bir buluşma noktası niteliği de taşımaktadır.

Amsterdam'da yer alan Delugan Meissl mimarlık tarafından tasarlanan ve 2012 yılında açılan, Amsterdam'ın sahil bölgesinde tarihi kent merkezinin karşısında konumlanan Eye Film Enstitüsü ise, katı cephe kurgusu içerisinde deniz ve liman manzarasına açılan terası, zeminde limanın karşısında aktiviteler için ayrılmış geniş kamusal platformu, ışığı ve çevresindeki hareketi yansıtan kristal cephe malzemesi ile kentin liman kimliğini yansıtarak vurgulayan bir tasarıma sahiptir. Amsterdam kıyı bölgesinde yer alan bir diğer ikonik kültür-sanat yapısı Renzo Piano tarafından tasarlanan ve 1997 yılında inşa edilen NEMO bilim merkezi yapısıdır. Yapının çatısı büyük bir kentsel amfi niteliğinde olup kent imgesinde liman faaliyetlerini sunduğu panorama aracılığıyla vurgular niteliktedir.

Kültür turizmine hizmet eden ve ikon olma iddiası taşıyan kültür-sanat yapılarının, kent ile ilişki kurma şekli, kapalı ve açık alan tasarım biçimleri birbirinden oldukça farklı niteliktedir. Landry (2006) günümüzde kentlerin ikonik olarak bir yarış halinde olduğunu ve başarı kriterlerinin ikonların nasıl düzenlendiğine göre değerlendirildiğini belirtmektedir. Morrison (2004) mimarlığın her zaman kendi ikonlarına sahip olduğunu, çoğunlukla kilise veya tapınak formundaki bu yapıların günümüzde farklı referans noktaları bulma arayışında olduklarını belirterek, ikonik yapılar için gereksiz karmaşık şekillere sahip yapılar şeklinde bir tanım yapmaktadır. Jencks (2007) ikon

olarak algılanan anıtların savaşlar, büyük tahribatlar sonucunda ciddi bir prestij kaybına uğradığını söyler.

Mekansal deneyim yerine görsel imge ve iki boyutlu görsel uyarılara hitap eden mimari ürünlerin başarısı ziyaretçi sayısı, tasarım dergilerinde yer alma sıklığı, kent rehberlerinde dikkat çekici şekilde yer alması veya mimari ürünün yer aldığı çeşitli objelerin satış oranı gibi rakamsal değerler üzerinden değerlendirilmektedir. Görsel algıda kısa süreli etkiye sahip olan bu imgeleriyle ve mekânın üç boyutlu etkisi yerine alışılmadık formları sebebiyle ikonik olarak nitelendirilen bu yapılar, mimarlıkta form ve bağlam kavramlarının sorgulanması için bir zemin hazırlamaktadır.

Koolhaas (2007) günümüzde mimarlığın vazgeçilmez öğesinin mekân değil, mimarlık elemanı olarak ikonografi olduğunu belirtir. Temsiller aracılığıyla üretilen anlamların dışavurumunu sağlayan ikonografinin mimarlıkta karşılığı olan ikon yapıların, kentlerin mekânsal karakteristik özellikleri ile bağlantılı olup olmadıkları, buldukları bölge ile kurdukları mekânsal ilişkiler, formlarının ortaya çıkış aşamalarında kentsel bağlamın izlerinin olup olmadığı ve ortaya çıkan son ürünlerin yeni bir biçimsel sınıflandırma tanımlayıp tanımlamadıkları seçilen ikonik yapılar üzerinden incelenecektir.

3.3.4 İkonik yapı tasarımına etki eden mimarlık kuramları

Modern mimarlık ile birlikte ortaya konulan kent kuramları ve yayınlanan manifestolar aşağıda yer alan ikonik yapıların gruplandırılmasında etkili olmuştur. Bunlar Rossi'nin 'Şehrin Mimarisi' kitabı, Koolhaas'ın 'Büyüklik' manifestosu ve 'Jenerik Kent' kavramı, Tshcumi'nin 'Olay Mimarlık' kavramı, Eisenman'ın 'Bağlam' yorumu ve Rowe ile Koetter'in 'Bağlamsalcılık' kavramlarıdır.

Rossi *The Architecture of the City* (1966/1982) kitabında kentin kolektif bir olgu olduğunu ve bu nedenle kolektif bir doğaya sahip yapıtlar tarafından tanımlandığını belirtir. Kentlerin belirli bir hafızaya, ruha, morfolojiye ve biçime sahip olmasını sağlayan bu kentsel artifaktlar 'locus' kavramı aracılığıyla yer ile ilişki kurmaktadır. Rossi'nin "belirli bir yer ve onun içindeki binalar ile olan ilişkisi" olarak tanımladığı 'locus' kavramı, kentsel artifaktların (kentsel öğeler) karakteristik ilkesi olup, kolektif ve tekil doğası ile kenti oluşturmaktadır. Yer, olay ve gösterge kavramları ile oluşan kentsel artifaktlar kentlerin kalıcı öğeleridir. Kentsel artifaktlar, kentte farklı dönemlere tanıklık ederek kalıcılıklarını sürdüren, zaman içerisinde değişen işlevlerle

kentsel yaşama uyum sağlayan, kentlerin geçmişlerine ve hafızalarına ait önemli izler taşıyan unsurlardır. Anıtlar ise kentlerdeki bu kalıcılığı oluşturan ve şehrin biçiminin üreticisi olan birincil öğelerdir. Mekansal dönüşüm süreçlerini hızlandıran ve katalizör görevi üstlenen anıtlar süreklilik gösteren öğelerdir. Rossi, anıtların kentlerin sabit noktalarını oluşturduğunu ve kentlerin bu birincil kentsel artifaktlar olarak tanımlanan anıtlar çevresinde şekillendiğini belirtir. Bu nedenle anıtsal yapılar kentlerin simgeleri ve ikonları olarak ifade edilmektedir. Onları deneyimleyen insanların aktardıkları tecrübelerin çeşitli olması ile sanatsal nitelik kazanan anıtlar kentlerin veya bölgelerin ikonik yapılarıdır.

Yapı-yer ilişkisi, toplumsal hafızanın kurucu ögesi olarak kentlerin inşa edilme süreçlerinde önemli bir yere sahiptir. Tarihi yapıların da dönüşüm sonrasındaki işlevlerine karar verilirken, kentsel hafızadaki yerleri, bağlamsal durumları ve fiziksel karakterleri göz önünde bulundurulur. Yeniden işlevlendirme sonucunda ortaya çıkan “yeni” yapılar, yapılı çevre ve kent dokusu ile yeni ilişkiler tanımlamaktadır. Rossi'nin yapının yer ile kurduğu biricik ilişki olan locus kavramı, aynı zamanda kalıcılıkları da ifade etmektedir. Yeniden işlevlendirme sonrasında kentlerin kültürel mirasının ürünü olan yapıların toplumsal hafızada yerleri değişmektedir.

Rossi (1966) kentin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel değişimlerinin kamusal bellekte yer edindiğini ve bu bellekte yer edinen olayların kente kentsel gerçek (urban fact) olarak yansiyarak kentsel imge oluşturduğunu ifade eder. Kentlerde nesneleşen bu yapılar (urban artifact) bir gerçekliği veya olayı simgelerken aynı zamanda kentlerin biçimlenmesine de yön vermektedir. Kent yaşantısının somut nesnelere olan bu yapılar ortak mekânsal aidiyet duygusunu oluşturarak ‘locus’ kavramını tanımlamaktadır. Locus, kentsel bellekte yer edinen toplumsal gerçeklerin mekana yansımaları sonucunda kamusal mekanın yere dönüşmesini ifade etmektedir.

Koolhaas'ın 1994 yılında kaleme aldığı, 1995 yılında S, M, L, XL kitabında yayınladığı büyüklük (bigness) manifestosu ise "topyekûn olan, tabula rasa halinde hayatta kalabilecek, hatta bu durumdan yararlanabilecek tek mimarlık tarzı" (Koolhaas, 1995: 515) olarak yeni bir tasarım yaklaşımı önermektedir. Büyüklük konseptini taşıyan yapılar kentin bir parçası olmaktan çok kendi özerk kimliklerini ilan etmekte ve kent içinde kent olma iddiası taşıyarak ayrı bir doku tanımlamaktadır. Koolhaas bigness kuramı şu şekilde açıklamaktadır:

"Düzensizliğin, kopmanın, reddin damgasını vurduğu bir ortamda, Büyüklük'ün cazibesi 'Bütün'ü yeniden inşa etme, 'Gerçek'i diriltme, kolektif olanı yeniden icat etme ve azami olanak iddiasında bulunabilme potansiyelinden kaynaklanır " (Koolhaas, 1995:515).

Mimarlıkta bağlam tartışmaları geçmişten günümüze birçok çalışmanın ve araştırmanın konusu olmuştur. Rowe ve Koetter'in Cornel Üniversitesi stüdyo çalışmalarında ortaya koydukları bağlamsalcılık kavramı, birçok mimar ve teorisyen tarafından farklı şekilde yorumlanarak yeni yapıların üretiminde mevcut kentsel doku veya kültürel bağlam ile ilişki kurmak amacıyla kullanılmıştır. Colin Rowe'un "The Present Urban Predicament" (Mevcut Kentsel Çıkmaz) ve Thomas Schumacher'in "Contextualism: Urban Ideals and Deformations," (Bağlamsallık: Kentsel İdealler ve Deformasyonlar), Stuart Cohen'in "Physical Context/Cultural Context: Including it All" (Fiziksel Bağlam Kültürel Bağlam: Hepsini Dikkate Almak), William Ellis'in "Type and Context in Urbanism," (Şehircilikte Tip ve Bağlam) Steven Hurtt'ün "Conjectures on Urban Form" (Kentsel Biçim Üzerine Varsayımlar) isimli çalışmaları bağlam kavramını tartışan önemli metinlerdir.

Rowe, Collage City (1978) kitabında şekil-zemin ilişkisini gösteren gestalt tekniği üzerinde durur. Rowe, Gestalt diyagramını kullanarak kentsel mekanları, eylem alanlarını, kentin dolu-boş ilişkilerini incelediği çalışması bağlamsalcılık kavramının ele alındığı ilk örnek olması bakımından önemlidir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Şekil-zemin plan örneği (Rowe & Koetter, 1978).

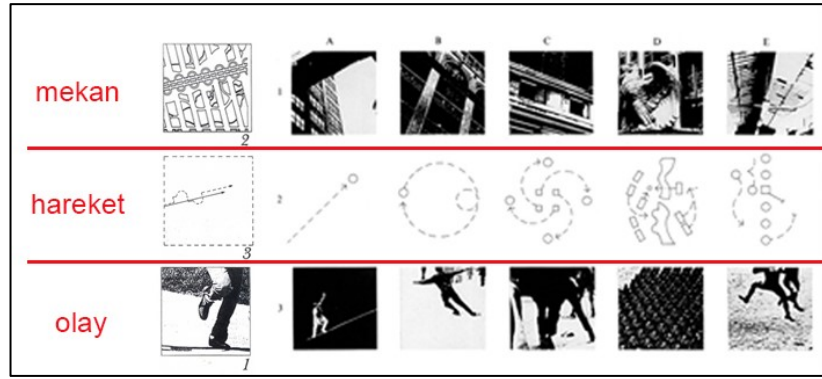
Cities of Artificial Excavation: The work of Peter Eisenman (1994) isimli kitabında Bedard, Eisenman'ın projelerindeki bağlam kavramını yorumlayarak, zamansız

mimarlık, anlamlı mimarlık ve doğru mimarlık gibi kavramlar aracılığıyla modern mimarlığın tasarım pratiklerini sorgulamıştır. Eisenman'a göre tasarımda işlev ve forma yönelik kriterlere odaklanıldığı için, mimari pratiklerde anlamsal sorgulama geri planda kalmaktadır. Ona göre mimarlıkta bağlam, fiziksel ve dilsel unsurlardan oluşmaktadır. Eisenman projelerinde bağlam konusunu, şekil-zemin bağlamsalcılığını kullanarak yapı blokları ve kentsel boşlukları analiz ederek ve tabula rasa olarak ele aldığı alanda yarattığı süreksizlikler ile yeni bir deneyim sunarak iki şekilde ele alır.

Mimarlığı sadece fiziksel sınırlar veya biçimler olarak değil, eylem, devinim ve mekân unsurlarının bir arada olduğu bir kavram olarak ele alan Tschumi'nin, 'Olay Mimarlık' konseptinde işlev veya eylemlerden beslenen bir mimarlık üretimi söz konusudur. Olay kavramı, 1960'lı yıllarda "événement" kavramı ile ortaya çıkmış ve Foucault, Derrida gibi düşünürler tarafından program kavramının anti tezi olarak sıkça kullanılmıştır. Program, önceden tahmin edilen, tasarlanan ve geriye dönük olarak düşünülebilen bir kavram olarak tanımlanırken, olay ise programın mekânsal koşulları ile birleşerek aniden ortaya çıkan özel bir an olarak tanımlanmaktadır. Tschumi yapı ile onu kuşatan etkinliklerin çarpışma anı olarak ele aldığı olay yaratımını tasarımlarında çıkış noktası olarak belirler. Tschumi, program ve mekân ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır:

"Biz önce programa ilişkin koşullarla işe başlar ve önce onu bileşenlerine ayırır ve sonra da onları önceden belirlenmemiş biçimlerde yeniden bir araya getirmeyi deneriz-programın çeşitli parçalarını birbiriyle ne oranda şaşırtıcı biçimlerde ilişkili kılabileceğimizi araştırırız. Ardından bir dizi mekânsal karar üretiriz... Programın bir kesimi mekânı tanımlar ve bir kesimi de mekânı harekete geçirir... Program içinde bulunan kısıtlamalar aracılığıyla biçim kararlarına yön verir. Bizim durumumuzda böyle değildir. Programa girersiniz ve bir anda da ondan tümüyle bağımsız olarak mekâna girersiniz. Dolayısıyla program ve biçim ile program ve mekân daima bağımsızdır. Onları birbiriyle kaynaştırmanın hangi anda en üretken sonuca ulaştıracağımızı araştırırız" (Tschumi, 2000, s.15).

Tschumi'nin 1981 yılında yayınladığı Manhattan Transkriptleri'nde Derrida, Foucault, Barthes ve Einstein etkilerini görmek mümkündür. Tschumi'nin tasarıma yön veren ilkeleri olan, olay, hareket ve mimarlık üçlüsünün izlerini diyagramatik bir dille ifade ettiği çalışmasında, storyboard tekniği ile zamansal dizinler halinde sıraladığı diyagramlar mimari formların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Garcia, 2012:196). Tschumi'nin Manhattan transkriptleri, mimarlığın yapısının bileşenlerini bozma girişimi olarak tanımlanmaktadır (Şekil 3.8).

Şekil 3.8: Manhattan transkriptleri.

Aşağıdaki tablo bağlam, konsept ve olay kavramlarının temel niteliklerini ve bu kavramlar arasındaki temel farklılıkları göstermektedir. Bu tablo, ikonik binaların form ve çevre ile ilişki kurma biçimlerinin deşifre edilmesi ve sınıflandırması için bir altlık oluşturmaktadır. Bu tabloyu oluşturan okumalar Tschumi'nin *Event Cities 3* kitabı, Koolhaas'ın *Jenerik Kent* ve *Bigness* yazıları, Aldo Rossi'nin *Şehrin Mimarisi* kitabı ve Rowe'un *Kolaj Kent* kitabı olmuştur. Tabula rasa tasarım yaklaşımının benimsendiği, evrensel ilkeler ile şekillenen yapılarda, Tschumi'nin *Event Cities 3* kitabında belirttiği *taktiksel kayıtsızlık* ve *karşıtlık* kavramları yöntem olarak uygulanmaktadır. Bu tasarım yaklaşımında konsept, bağlam ve olay kavramlarına göre daha baskın konumda tasarıma yön verir. Konsepti oluşturan kavramlar kendi bağlamını yaratarak yeni bir tasarım dili tanımlar. Konsept, yapıların formunu doğrudan belirleyerek kentsel mekânda çevreden bağımsız özerk dinamiklerle yeni bir form tanımlayarak çevre ile ilişki kurar. Bağlamsalcılık olarak tanımlanan tasarım yaklaşımında ise programatik veya çevresel dinamikler ile doğrudan (iklim, doğa, topoğrafya, kentsel doku) veya dolaylı (organizasyonlar, kullanıcı eylemleri, kullanıcı profili) biçimde kentsel bağlam ile ilişkiyi kurmaya yönelik tasarım yöntemleri uygulanmaktadır. Çevresel veriler ve konsept kavramı birbirini destekleyerek tasarıma yön vermektedir. Bu nedenle konsept ve bağlam karşılıklı karşılıklılık ilkesi ile tasarım sürecinde birlikte yer almaktadır. Karşılıklılık ilkesi aynı zamanda, programatik gereksinimler yeni bir bağlam yaratarak, aktiviteler ile yoğunluğu arttırılmış ara mekanların (in-between space) oluşmasını sağlamaktadır.

Evrensel ve bağlamsal tasarım yaklaşımlarının temel niteliklerinde kalıcılık, durağanlık, kesinlik ve tipoloji kavramları yer almaktadır. Programatik

gereksinimlerin yapıyı şekillendirme biçimi olarak ortaya çıkan olay mimarlığı, kentsel dokunun bir ifadesi olan yerellik ile kültürel özelliklerin birleşimi sonucunda, çevresel niteliklerin ve programatik taleplerin yapının formunu şekillendirmesiyle sonuçlanan tasarım yaklaşımıdır. Geçicilik, dinamizm, olasılıklar ve tipoloji yerine topoloji kavramları ile tanımlanan olay mimarlığında, yapı sürekli değişen ve dönüşen bir nesne olarak (zarf) tanımlanır. Entegre ve led ekranlar gibi cephe malzemeleri, hareketli cephe elemanları gibi fiziksel unsurlar ve organizasyonlar, farklı mekânsal deneyimlere olanak veren aktiviteler ile yapı formları şekillenmektedir. Bu üç farklı tasarım prensibi, ikonik yapıların tasarım aşamalarına yön vermektedir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2: Kavramsal Analiz

	temel özellikler	yöntemler	kaynak okumalar	kavramlar	tasarım yaklaşımı	tasarım biçimi	
evrensel	kalıcılık durağanlık	kavramlar biçimler	taktiksel kayıtsızlık karşıtlık	The city of captive globe Bigness The generic city Delirious New York S.M.L.XL Event Cities 3	konsept	tabula rasa	kavramsallaştırma
bağlamsal	kesinlik tipoloji	programatik organizasyonlar kullanıcı eylemleri kullanıcı profili	karşılıklık (in - between mekan)	Architecture of the City Collage City Event Cities 3	bağlam	bağlamsalcılık	bağlamsallaştırma
programatik	geçici dinamik olasılık topoloji	çevresel iklim topoğrafya doğa kentsel doku	biçimsel doğrudan bağlam salıcılık	Event Cities 3	olay	olay mimarlığı	olaysallaştırma

3.4 İkonik yapı üretimine farklı yaklaşımlar

Bu bölümde bir önceki bölümde ikonik yapıların üretimine etki eden mimarlık kuramları örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Seçilen bina örnekleri, ele alınan tasarım kuramları doğrultusunda, kentsel çevre ile ilişki bakımından ikonik yapıların gruplandırılması, program odaklı ikonik yapılar ve belleğin canlandırılması ile oluşturulan ikonik yapılar olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir. Kentsel çevre ile ilişki bakımından ise binalar, tarihi yapıya eklenen yapılar, tabular asa yaklaşımı ile şekillenen büyük yapılar, bağlamsalcılık anlayışıyla üretilen yapılar ve metaforlar ile şekillenen yapılar olmak üzere dört alt başlıkta incelenmiştir.

İkon olma iddiası taşıyan yapıların sıradışı bir forma ve farklı görsel etkiye sahip olma, büyük olma isteği, kentsel bağlam ile ilişki kurma veya kurmama, belirli mimari tipin esas alınarak üretilmesi gibi özelliklerinden öne çıkan niteliklerine göre sınıflandırma yapılmıştır. Yapılar, öne çıkan niteliklerine göre belirtilen gruplandırmalara dahil edilmiştir.

3.4.1 Kentsel çevre ile ilişki bakımından ikonik yapıların gruplandırılması

Bu bölümde, tasarım sürecinde kentsel çevrenin referanslarının yer aldığı ikonik yapılar; tarihi yapıya eklenen yapılar, tabula rasa yaklaşımı ile şekillenen ‘büyük’ yapılar, bağlamsalcılık (contextualism) anlayışıyla üretilen yapılar ve metaforlar ile şekillenen yapılar olmak üzere dört alt başlık altında incelenmiştir. Tarihi yapıya eklenen yapılar incelenirken, Rossi’nin *Şehrin Mimarisi* (1996/2006) kitabında kentsel landmark ve birincil öğeler olarak tanımladığı anıt kavramı incelenmiş, kentlerin biçimlenmesini sağlayan bu anıtsal yapılara eklenen yeni yapılar ile birlikte binaların yeni formlarının ikonik olma durumları analiz edilmiştir. Tabula rasa yaklaşımı ile şekillenen ‘büyük’ yapılar başlığında, Koolhaas’ın kaleme aldığı *City of Captive Globe* metninde yer alan gridal sistemde kendi içerisinde özerk ideolojilerini ilan etmiş yapılardan oluşan bir kent sistemi içinde, ‘Lobotomi’ kavramı ve ‘Büyüklik’ kuramı ile şekillenen tabula rasa yaklaşımının egemen olduğu yapılar incelenmiştir. Bağlamsalcılık (contextualism) anlayışıyla üretilen yapılar başlığında,

Tschumi'nin *Event Cities 3* kitabında 'Bağlam' konusunu ele aldığı bağlamın kavramlaştırılması, kavramın bağlamsallaştırılması ve taktiksel kayıtsızlık kavramları, Rowe 'un *Collage City (1978)* kitabında yer alan bağlamsalcılık kavramı ve Eisenman'ın bağlamsal ilişkiyi diyagramatik olarak ifade ettiği çalışmaları incelenerek ikonik yapı üretiminde tasarım yaklaşımı olarak ele alınmıştır. Metaforlar ile şekillenen yapılar başlığında ise metafor kavramının tanımı yapılarak ikonik mimari yapıların üretiminde nasıl ele alındığı incelenmiştir.

3.4.1.1 Tarihi yapıya eklenen yapılar

Bu başlıkta sahip oldukları kolektif hafıza nedeniyle kentlerin kurucu öğelerinden olan tarihi yapılara eklenen yeni yapılar incelenecektir. Bu incelemede, tarihi yapıya eklenen ve ikoniklik algısı yüksek olduğu düşünülen örneklere yer verilmiştir. Rossi 'ye göre bağlam bir işlevin zaman içerisinde süreklilik kazanmasıdır. Seçilen bu yapılar tarihin farklı dönemlerinde değişen işlevlerle günümüze kadar ulaşan ve kentsel bağlamla ilişki kuran yapılardır.

Toronto kent merkezinde yer alan ve tarihi Chen Maheme Salonu'na cesurca bağlanan yeni yapı, Royal Ontario Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Rossi'nin sürekli değişen ve dönüşen kalıcılıklar olarak tanımladığı anıtsal öğelerden biridir (Şekil 3.9). Mekânsal olarak dışarıdan bir etki ile farklı deneyimlere olanak verecek şekilde yeni ve eski formların özgün bir şekilde bir araya gelmesi, kısırtıcı bir etki yaratmıştır. Yapı ile ilgili verilen bilgilere göre müze, mineraloji galerilerindeki organik kristal formlardan esinlenerek üretilen, birbirine geçen prizmatik formlardan oluşmaktadır. Metal kaplı hacimleri bölen şeffaf geometriler ile oluşturulan cephelere sahip müze, kent içinde ışıklı bir objeye dönüşmektedir. Tarihi yapı ile yeni yapıyı ayıran Gloria Hyacinth Chen avlusu kamusal etkinlikler için de kullanılan bir aktivite alanıdır. Yapının birbirine geçmiş prizmatik formları, kentlinin yapıya dahil olmasını teşvik eder niteliktedir. Mimar yapının imgesel, fonksiyonel ve strüktürel olarak Toronto'nun simgesi olduğunu belirtmektedir. Yapı insanların, olayların ve nesnelerin bir vitrini olarak kentte konumlanmaktadır. Yapı, 2009 yılında "Sistema d'autore Metra" ödülünü, 2007 yılında da Kanada Çelik Konstrüksiyon Enstitüsü tarafından verilen Ontario Çelik Tasarım Ödülü'nü kazanmıştır (www.libeskind.com).

Şekil 3.9: Royal Ontario Müzesi Libeskind, 2003-2007, Toronto, ABD;
(kaynak: <https://libeskind.com/>).

Libeskind'in diğer yapılarında olduğu gibi Military Sanat Müzesi yapısında da sivri geometrik formlar ve sıradışı kompozisyon ile tarihi yapının bütünlüğüne müdahale etme isteği gözlemlenir. Ek yapının cephesinde kullanılan renk ve şeffaf yüzeyler aracılığıyla eski ve yeni yapı arasında iletişim sağlanmıştır. Almanya Hükümeti tarafından açılan yarışma sonucunda Daniel Libeskind tarafından Dresden kentinde tasarlanan yapıda, tarihi yapı ile yeni yapı asimetrik form ile birbirinden ayrılmıştır. Beş kat yüksekliğinde 14.5 ton ağırlığındaki cam, çelik ve betondan oluşan kütle eski cephanelik olan yapının içine girmektedir. Yapının sivri üçgen ucu kentin manzarasını izlemeye olanak sağlarken, aynı zamanda kentte başlayan yangın bombardımanının Dresden'de sıçradığı alanı üçgenleştirerek yansıma için alan yaratmaktadır. Tarihi yapının sağır cephesi otoriter ciddiyetini temsil ederken, yeni yapının şeffaf ve geçirgen yapısı demokratik toplumdaki askeriyenin şeffaflığını temsil etmektedir. Yapı 2012 yılında Avrupa Uluslararası Gayrimenkul Ödülleri'nde en iyi kamu hizmeti mimarisi ödülünü, 2013 yılında da Avrupa Müze Akademisi'nin ödülünü kazanmıştır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Military Art Museum Binasına Ait Görseller, Libeskind, 2001-2011,
Dresden, Almanya; (kaynak: www.archdaily.com).

Caixa Forum yapısı kentte yaşayanlar ve ziyaretçiler için tarihi yapıyı yeniden deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Müze yapısı 1899 yılından kalan, kentin endüstrileşme dönemini ifade eden elektrik santralının restore edilen kütlelerinin üzerine

inşa edilmiştir. Endüstriyel mirasın önemli malzemelerinden tuğla kabuk korunarak yapının içi boşaltılmış, binanın alt ve üst kotlarına ikişer kat eklenerek müze için gereken hacimler sağlanmıştır. Tarihi yapıya eklenen katların cephelerinde ve çatıda paslanan çelik (korten) kullanılarak, tarihi kabuk ile uyumlu olarak zamansal aşınmasının görünür kılınması sağlanmıştır. Yapının cephesi ile tabanı birbirinden ayrılarak zemin kamusal kullanım için geçirgen hale getirilmiştir. Bitişğinde yer alan botanik bahçe ile korten çatı uyumlu bir birliktelik içindedir (Şekil 3.11).

Şekil 3.11: Caixa Forum Yapısına Ait Görseller, Herzog & de Meuron, 2003-2008, Madrid, İspanya, (www.archdaily.com).

3.4.1.2 Tabula rasa yaklaşımı ile şekillenen ‘büyük’ yapılar

Bu başlıkta incelenen yapılar büyük olma iddiasının yanında, Koolhaas’ın jenerik kent makalesine de referans vermektedir. Bu yapılar kentsel bağlamdan kopuk olarak kendi özerkliğini ilan etmiş, konseptin bağlam üzerinde egemen olduğu yapılardır.

Koolhaas’ın bu manifestosunun izlerini birçok ikonik kültür – sanat yapılarında görmek mümkündür. Koolhaas (OMA) tarafından 2005 yılında Portekiz’de tasarlanan Casa da Musica (Müzik Evi) yapısı, kent içerisinde, kent dokusuna aykırı bir form, büyüklük ve renkte bir nesne olarak algılanmaktadır. Çatısında bulunan terası ve meydana yer alan heykele dönük cephesindeki şeffaf malzeme kullanımı kent ile görsel ilişkiyi sağlamaya çalışmaktadır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: Casa da Musica Yapısına Ait Görseller (Koolhaas, 1999-2005, Porto, Portekiz; kaynak: www.archdaily.com)

Bir diğer örnek 1960 yılında Brasilia kenti için Oscar Niemeyer tarafından tasarlanan Ulusal Kongre yapısıdır. Lucio Costa tarafından tabula rasa olarak hazırlanan master plana göre inşa edilen Brasilia kentinin en önemli sembolik yapılarından biri olarak gösterilen yapı farklı geometrik biçimlere sahip kütlelerden oluşmaktadır. Mimar burada zıt formlar kullanarak bir kompozisyonel denge kurmayı amaçlamıştır. Mimar, milletvekilleri odasını oluşturmak için sembolik kubbeyi ters çevirerek kâse formu oluşturmuştur (Şekil 3.13).

Şekil 3.13: National Congress Yapısına Ait Görseller, Niemeyer, 1960, Brasilia, Brezilya; (kaynak: www.deezen.com).

Daniel Libeskind tarafından, Amerika Birleşik Devletleri'nin Denver kenti için tasarlanan Denver Sanat Müzesi (2006) Denver kentinin kültürel ikonu olarak ilan edilmiştir. Yapının, tasarım aşamasında var olan Ponti Müzesi, toplum merkezi ve kamusal kütüphaneye yakınında yer alan mahalle ile fonksiyonel ve estetik olarak bağlantı kurması amaçlanmıştır. Binanın dış cephesinde kullanılan titanyum, Denver geleneğini 21.yy'a taşıyacak olan yenilikçi malzeme olmasının yanında, kentin mevcut bağlamla ilişki kurmasına katkıda bulunmaktadır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14: Denver Sanat Müzesi'ne Ait Görseller, Libeskind, 2006, Denver, ABD;
(kaynak: archaily.com)

Zaha Hadid tarafından Bakü için tasarlanan ve 2013 yılında kullanıma açılan yapının, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in doğduğu yerdeki dağ metaforundan yola çıkılarak Hazar Dağı'nın yükselişini simgelediği belirtilmiştir. Yapı, sınırları eritme kavramından yola çıkarak zemin, duvar ve döşeme sürekliliği sağlamıştır. Dış kabukta 15.000 kadar birbirinden farklı büyüklükte kompozit panel kullanılmıştır. Kabuğun taşıyıcı sistemi uzay kafes olarak tasarlanan yapı eğri yüzeyleri ve sıradışı formu ile kentsel dokudan büyük ölçüde farklılık göstermektedir (Şekil 3.15).

Şekil 3.15: Aliyev Kültür Merkezi, Zaha Hadid, 2013, Bakü, Azerbaycan
(kaynak: www.archdaily.com)

Renk ve üst üste yığılmış kütle etkisine sahip olan yapı ölçek ve form olarak bağlamsal referanslardan uzak biçimde tasarlanmıştır. Kentin ikon yapılarından biri olarak, marka gücünün de etkisiyle kentin önemli çekim merkezi olarak hizmet vermektedir. Bina, yapı bloklarının yığılması ile bir araya gelen lego parçalarını çağrıştırmaktadır. Piksellere ayrılmış olarak tasarlanan merdivenlerden oluşan yapı patlatılmış lego parçalarına benzer niteliktedir. Mimar, oyun ve yaratıcılık kavramlarını kullanarak sadece çocuklar için değil aynı zamanda yetişkinler için de lego deneyimini üç boyutlu olarak keşfetmeye olanak sağlayan geniş kamusal alanlar yaratmayı amaçlamıştır. Farklı renkler ile sergi galerilerini yaratıcı (kırmızı), bilişsel (mavi), sosyal (yeşil) ve duygusal (sarı) olarak kodlara ayıran mimar yapının en üst kotunda kent manzarasını izlemeye olanak veren bir açık alan tasarlamıştır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16: Lego House, BIG, 2018, Billund, Danimarka
(kaynak: www.archdaily.com)

Will Alsop tarafından 2008 yılında Bromwich'te tasarlanan The Public binası ise kent içerisinde yaratıcılığı tetikleyen ve kültür sanat aktiviteleri için esnek mekanlar barındıran bir yapıdır. Mimar tarafından şeker kutusu (box of delights) benzetmesi yapılan bina, tasarımcılar, sanatçılar, eğitmenler ve her türlü kullanıcıya açık olarak tasarlanmıştır. Cephesinde kullanılan kavisli formlar, alüminyum ve renkli kaplama malzemeleri ve etkinlik programı ile kent içinde önemli bir çekim merkezidir (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: The Public Binası, Will Alsop, 2008, Bromwich, İngiltere (kaynak: www.archdaily.com)

Will Alsop tarafından tasarlanan bir diğer yapı Toronto'da, Ontario Üniversitesi'nin Sanat ve Tasarım Fakültesi olarak tasarlanan Sharp Center binasıdır. Pikselleşmiş cephesi ile oldukça ikonik bir yapıdır. Zeminde kamusal alan yaratmak amacıyla yerden yükseltilerek uçan bir kutu şeklinde tasarlanmıştır. Jencks'e göre (2005:151) sütunlar üzerinde bir kutu olarak tasarlanan bu yapı, bazı eleştirmenler tarafından cılız ve hafif olarak yorumlansa da 9 kat yüksekliğinde başlayan yapı, altındaki tarihi yapıyı aydınlatarak aynı zamanda zemin kotunda kamusal kullanıma da olanak sağlamaktadır (Şekil 3.18). Yapı aynı zamanda bilgisayar delgili karta, siyah deliklere sahip peynire veya uçan masaya benzetilmiştir.

Şekil 3.18: Sharp Center, Will Alsop, 2004, Toronto, ABD
(kaynak: www.archdaily.com)

OMA tarafından 2004 yılında tasarlanan Seattle Merkez Kütüphanesi ise sadece kitaba adanmış bir bina olmanın ötesinde, bilgiye ulaşımın çeşitli yollarını da ortaya koyan, kullanıcı etkileşimini önemseyen bir kurguya sahiptir. Yapı içerisinde, mekanlar esnek olarak tasarlanmıştır, bireysel ve toplu aktiviteler için özel bir ayırım yoktur. Kentin gridal sistemi içerisinde kendi özerk kimliğini ilan eden yapı 38.300 m2 lik alanıyla kent içerisinde yeni bir kamusal alan tanımlamaktadır. Jencks'e göre (2005:103) yapının tasarımı sıradan ancak şaşırtıcı bir nitelik taşımaktadır. Tek kabuklu bir örtü olarak tasarlanan şeffaf cepheye sahip yapı, Seattle kentinin okuma aktivitesini destekleyen bir ikon olarak inşa edilmiştir (Şekil 3.19).

Şekil 3.19: Seattle Merkez Kütüphanesi'ne Ait Görseller, OMA, 2004, Seattle, ABD;
(kaynak: archdaily.com)

Zhang Zhidong Modern Endüstri Müzesi, sıradışı kütlelerin iç içe geçmesi ile oluşan heykelsi bir forma sahiptir (Şekil 3.20). Mimar, yapının formunu belirleyen üç faktörü, kentin tarihi, Zhang Zhidong'un hayatı ve çelik endüstrisi olarak sıralamaktadır. Ancak yapı çevresi ile fiziksel veya kültürel bir bağlamsal ilişki kuramamaktadır. Mimar, kentin modernizasyon süreçlerini, kullandığı taşıyıcı sistemin formu ve çeşidini belirlemede temel faktör olarak öne sürse de yapı kentte sadece ikonik bir obje olarak algılanmaktadır.

Şekil 3.20: Zhang Zhidong Modern Endüstri Müzesi'ne Ait Görseller, Libeskind, 2011, Wuhan, Çin; (kaynak: archdaily.com)

Koolhaas'ın tarif ettiği gibi kendi özerk kimliğini ilan eden bu yapılar, aynı zamanda Koolhaas'ın tariflediği jenerik kentlerin de ayrılmaz parçalarıdır. Koolhaas'ın tekrar ve aynılıklardan oluşan, tarihsel ve bağlamsal referanslardan uzak yüzeysel bir kent olarak tanımladığı jenerik kentin örneği olarak Dubai'de 454249 m² lik alanda SOM tarafından tasarlanan ve 2010 yılında tamamlanan 828 m yüksekliğe sahip Burj Khalifa yapısı, bu yapay kent dokusu içinde kendi özerkliğini ilan etmiş bir ikonik yapıdır. Foster tarafından tasarlanan ve 2004 yılında tamamlanan Londra'daki Swiss Re binası ise global kentin modern dokusu içinde çevresindeki yapılardan ölçek olarak farklılaşarak ikon kimliğini sergilemektedir. Bir başka dünya şehri olan New York'ta inşası 1940'ta tamamlanan ve Raymon Hood tarafından tasarlanan Rockefeller Center binası ise düşey kent veya kent içinde kent gibi sloganları gündeme getiren, kamusal ve özel aktiviteleri barındıran bütüncül tasarım anlayışı ile kent yaşamına doğrudan katkı sağlamıştır. 1932 yılında inşası tamamlanan Empire State binası da kuşkusuz gökdelenler şehri olarak anılacak olan Manhattan için prototip oluşturan ikonik bir yapıdır. 1983 yılında inşa edilen ve Philip Johnson, John Burgee tarafından tasarlanan Bank of America (Houston) yapısı ise 240 m yüksekliğinde post-modern bir ikondur (Şekil 3.21).

Şekil 3.21: İkonik yüksek yapılar.

3.4.1.3 Bağlamsalcılık (contextualism) anlayışıyla üretilen yapılar

Bu başlıkta Colin Rowe'un Collage City kitabında yer alan bağlamsalcılık tanımı ve Peter Eisenmann'ın bağlamsalcılık yorumu temel alınmıştır. Dünya üzerindeki ikonik olma iddiası taşıyan çarpıcı örnekleri bağlamsalcılık kavramı üzerinden değerlendirmek, müzelerin biçimsel, çevresel ve algısal etkilerini analiz etmek açısından önemlidir.

Zaha Hadid tarafından tasarlanan ve 2009 yılında Roma'da inşa edilen 21.yy. Sanat Eserleri Müzesi olan MAXXI Müzesi, sanat kampüsü konseptinden yola çıkarak tasarlanmıştır (Şekil 3.22) Roma'nın simgelerinden biri olan yapı, farklı perspektifler ve kaotik geometrik düzen ile akışı sağlarken, çevre akslar referans alınarak oluşturulan kütle ile kent dokusu ile uyum sağlamak amaçlanmıştır.

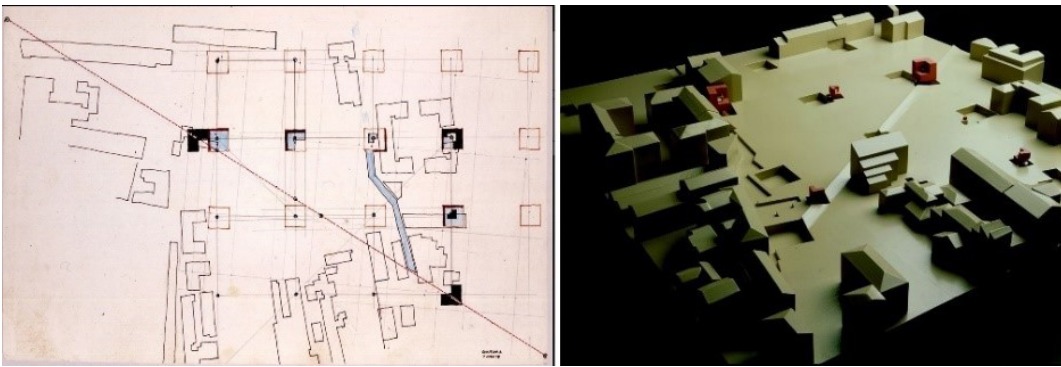
Şekil 3.22: MAXXI Müzesi, Zaha Hadid, 2009, Roma, İtalya; kaynak: (www.archdaily.com).

Atina'da yer alan Akropol müzesi, kentin tarihi mirası olan Akropol'e referans verecek şekilde konumlanmıştır (Şekil 3.23). İsviçreli mimar Tschumi'nin yerel mimarlardan Michalis Photiadis ile ortak çalışması sonucu tasarlanan müzede kolonlar gridal sistem üzerinde yükselmektedir. Büyük cam yüzeyleriyle kent ve akropolle iletişim halinde olan yapı, aynı zamanda kazı çalışmalarının devam ettiği alanda konumlanması sebebiyle açık hava müzesi işlevini de üstlenmektedir. Tschumi, tüm zamanların en etkili yapılarından olan Parthenon'un 300 metre yakınında bulunan alana nasıl bir yapı tasarlanır sorusu ile tasarıma başlamıştır (Tschumi, 2004).

Şekil 3.23: Akropol Müzesi, Bernard Tschumi, 2011, Atina, Yunanistan
(kaynak: www.archdaily.com)

1978 yılında açılan Cannaregio Kent Meydanı için Eisenman tarafından tasarlanan projede ise mimar, Le Corbusier tarafından inşa edilmek üzere çizilen Venedik Hastanesi projesinin konumunu referans alarak oluşturduğu ızgara sistemde farklı zamanları tek bir mekânsal strüktürde bir araya getirmiştir (Şekil 3.24). Mimar bu projesi için doku nakli olarak tanımladığı yöntemi uygularken Rowe'un kolaj tekniği ve Jacobs'ın montaj teorisinden uzak kalmayı tercih etmiştir. Eisenman için modern kentin karakteri, geçmiş, gelecek ve bugüne ait olan verilerin karşılaştırılması ile oluşmaktadır.

Şekil 3.24: Cannaregio Kent Meydanı Projesi Çizim ve Maket Fotoğrafları, Peter Eisenman, 1978, Cannaregio, Venedik (kaynak: www.archdaily.com)

Mimarın bir diğer projesi, 1999 yılında İspanya'nın kuzeybatısında yer alan Galiçya için tasarlanan yeni kültür merkezi yapısıdır (Şekil 3.25). Bu yapı kompleksinde Galiçya müzesi, sanat merkezi, müzik ve performans sanatları merkezi, servis yapıları, kütüphane ve arşiv yapısı bulunmaktadır. Yapı yürüyüş yolları, bahçe ve plazalar ile

birlikte ele alınarak topoğrafyanın devamı niteliğinde tasarlanmış ve yeni bir kentsel mekân tanımlamıştır.

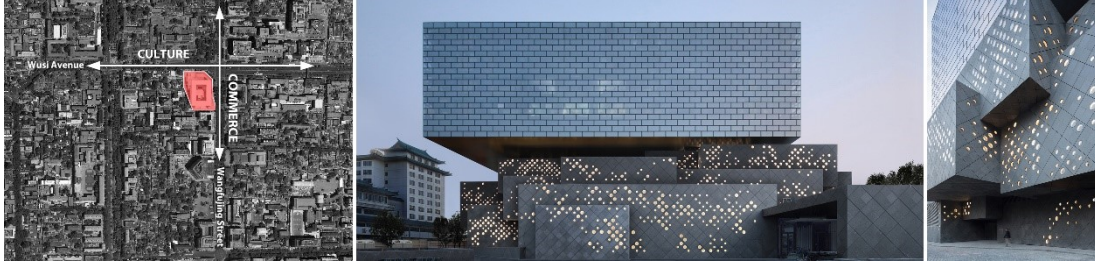

Şekil 3.25: Galiçya Kultur Merkezi/ Kenti, Eisenman Architects (Peter Eisenman, 1999, Galiçya, İspanya; (kaynak: www.archdaily.com)

Eisenman'a göre bu yapı kentin karakterini yansıtmakla beraber orta çağ kent planına da gönderme yapmaktadır. Ziyaretçiler sadece modern veya sadece Orta Çağ kent deneyimini değil, bunların tümünden oluşan ve yeni bir zamansal dilimi tanımlayan bir atmosferi yaşamaktadır. Açıklanması zor bu bütünsel deneyim ikonik yapıların karakteristik özelliklerinden biridir. Charles Jencks bu özelliği gizemli gösterge (enigmatic signifier) olarak tanımlamıştır (Jencks, 2005: 165). Jencks bu tanımlamanın tarih boyunca sırasıyla Ronchamp Şapeli, Sidney Opera binası ve Bilbao Guggenheim Müzesi ile ortaya çıktığını ifade eder. Eisenman ise bu gizemli gösterge olma durumunu *ur-feeling* olarak adlandırır. Mimara göre bu *ur-feeling* bilindiği veya algılandığı tam olarak bilinmeyen içkin hislerin bir dışavurumudur.

Jencks'e göre bu proje farklı kodları, anlamları ve söylemleri barındıran ikonik bir yapıdır. Deniz kabuğu, geleneksel mistik bir işaret ögesi, mimari kodlar içeren deforme olmuş Kartezyen kent ızgarası, tarih öncesi dönemlere ait referans çizgiler, Orta Çağ kent planı, yamacın eğrisel yüzeyinin oluşturduğu morfolojik yapı ve doğa gibi birçok farklı referans bulunmaktadır.

Buro Ole Scheeren tarafından 2017 yılında Pekin'de tasarlanan kültür merkezi yapısı müze, galeri ve market olmak üzere farklı işlevleri barındırmaktadır. Yapı modern ve tarihi referansları bir arada bulundurarak bulunduğu kentsel çevre ile bağlantı kurmaktadır. Yapının belirli bir bölümünü oluşturan pikselleşmiş hacimler yakın geçmişteki kent dokusuna referans vermektedir. Binada yaratılan iç bahçe, Pekin'in yaygın iç bahçeli ev tipolojisini yansıtmaktadır (Şekil 3.26).

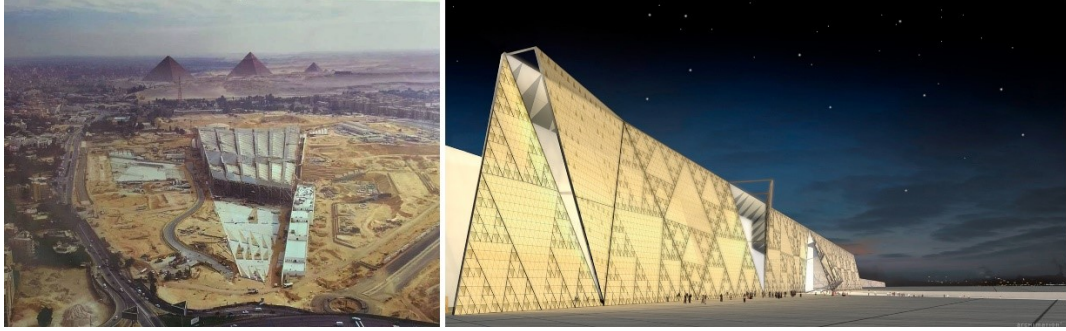
Şekil 3.26: Guardian Sanat Müzesi, Buro Ole Scheeren, 2017, Pekin, Çin (kaynak: www.archdaily.com)

Artech Mimarlık ofisinin proje raporuna göre Wuzhen Tiyatrosu'nun 1200 ve 600 kişilik iki tiyatro salonu ikiz lotus metaforundan yola çıkarak tasarlanmıştır. Tiyatro ve festival etkinlikleri için tasarlanan yapının cephesinde Çin'e özgü yerel pencere motifi kullanılmıştır (Şekil 3.27).

Şekil 3.27: Wuzhen Tiyatrosu, Artech Architects, 2010, Zhejiang, Çin (kaynak: www.archdaily.com)

Büyük Mısır Müzesi, piramitler ve Kahire kenti arasında konumlanan ilk çöl platosu arasında kalmaktadır. Nil nehri 3000 yılı aşkın süredir Mısır'ın coğrafyasını şekillendirmektedir. Müze anıtsal Giza Piramitleri'ne 2 km'lik mesafede bulunmaktadır. Yapı piramitler ile bağlamsal ilişkisini cephesindeki üçgen formlar, kırıklar ve renk kullanımı ile kurmaya çalışmıştır (Şekil 3.28).

Şekil 3.28: Büyük Mısır Müzesi, Heneghan Peng Architects, yapım aşamasında, Giza, Mısır; (kaynak: <http://www.hparc.com/>).

Eisenman tarafından Görsel Sanatlar Merkezi olarak tasarlanan ve Ohio State Üniversitesi'nde kütüphane ve müze olarak hizmet veren yapı 1983-1986 yılları arasında inşa edilmiştir. Mimar alanda tarihi referansları baz alarak projede yeniden yorumlamıştır. Jones ve Cannife'ye göre (2007:203) Eisenman bu projede, Thomas Jefferson tarafından 1785 tarafından Amerika için ortaya konulan gridal yerleşim kurallarını belirleyen ızgara sistemin etkisinde kalarak tasarımına yön vermiştir. Çizilen gridler alan yerleşimini belirleyen referans unsurlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Farklı nitelikte gridlerin çakışması ile oluşan ve kırmızı olarak işaretlenen aks, geçiş aksı olarak belirlenmiştir. Bu geçiş aksı kamuya açık olup hava koşullarından etkilenmeyecek şekilde kapalı olarak tasarlanmıştır. Bu aksa bağlantılı olarak kapalı hacimlerini yerleştirmiştir. Mimar bağlamı yeniden yapı sökümü uğratarak tarihin yalnızca bellekte yeniden hatırlanmasına olanak tanımış ancak düşeyde çatlak ve kesiklerden oluşan ikonografik olarak inşa ettiği kule ile soyut mimari öğeleri konumlandırmıştır (Şekil 3.29).

Şekil 3.29: Wexner Görsel Sanatlar Merkezi, Peter Eisenman, 1983-1986, Ohio, ABD; kaynak: (<http://www.eisenmanarchitects.com/>).

İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti ajans başvuruları kapsamında, Avrupa Kültür Başkenti yönetim kurulu tarafından Yenikapı liman arkası alanının "Uluslararası Ön Seçmeli Davetli Mimarlardan Mimari Avan Proje Temini Hizmet

Alımı” yöntemi ile yarışmaya açılmasına karar verilmiştir. Yedi davetli mimarın projeleri bu kapsamda değerlendirilmiştir. Eisenman önerdiği projede, topoğrafya, kültür, tarih ve coğrafya ile uyum sağladığı soyut grid sistemini kurgulanmıştır. Mimar, Yenikapı Transfer Noktası ve Arkeopark Alanı Projesi’nde, liman, kent ve tarih etkileşimini sağlamayı amaçlamaktadır. Arkeopark, müze ve transfer noktasından oluşan proje kentsel ve mimari ölçekte radikal önerilere sahiptir. Ticari, sergi ve sirkülasyon alanları ve kentin tarihsel süreç içerisinde oluşan farklı katmanları göz önüne alınarak üst üste getirilmiştir. Mimar bu projede farklı zaman ve yapıtları sanal olarak yeniden inşa ettiğini ifade etmektedir (<http://www.moblogankara.org>). Eisenman, “*Karelenmiş Arkeoloji*” (*Archeology Squared*) konseptinden yola çıkarak, proje alanında farklı katmanları ve fonksiyonları birlikte ele almıştır. Günde 1,7 milyon kişi için uğrak noktası olması planlanan bu alanda, Theodosius Limanı kalıntıları ve ilk Neolitik döneme ait bazı yerleşimlere ait izlere rastlanması, proje alanını eşsiz kılmaktadır (Şekil 3.30).

Şekil 3.30: Yenikapı Transfer Noktası ve Arkeopark (Peter Eisenman, inşa edilmedi, Yenikapı, İstanbul; kaynak: www.arkitera.com).

Jean Nouvel tarafından 1987 yılında Paris’te tasarlanan Arap Dünya Enstitüsü Binası, mimarına Ağa Han mimarlık ödülünü kazandırmıştır. Nouvel’in high-tech yapısı, İslam motiflerini içeren 56 dev pencereden oluşmaktadır. Bu pencereler işlevsel ve kültürel unsurlara uygun olarak tasarlanmıştır. (Şekil 3.31).

Şekil 3.31: Arap Dünya Enstitüsü, Jean Nouvel, 1987, Paris, Fransa; kaynak: (www.archdaily.com).

Pompidou Kültür Merkezi'nde mimar, kitlesel nüfusun bir aradalığını kentin simgesel kamusal mekanına dönüştürerek, kültürel bir yapı ve aynı zamanda yapının yanındaki boşluğu kentin sahnesi olarak tasarlamıştır. Saydamlık, esneklik ve işlev kavramlarından yola çıkarak tasarlanan yapı dışavurucumcu bir tasarım anlayışıyla oluşturulmuştur. Colquhoun'a göre (1990:111) yapının herkes tarafından ulaşılabilir nitelikte tasarlanması onun kamuya mal edilebilir olmasını da sağlamıştır. Jones ve Cannife'ye göre (2007:177) yapı esnek kullanımlara olanak sağlamak için nötr kafes yapısı ile planlanmıştır. Bu sayede farklı program önerilerine açık hale gelmiştir. Bu yapı aynı zamanda ilk defa bir müze yapısının kentin ekonomik dönüşümünü ve yeniden markalaşmasını sağladığını gösteren ilk yapıdır.

Cam bir kabuk ile tümüyle sarılarak tek başına bir nesne olarak algılanan yapı, kentin geri kalan dokusundan farklı bir niteliğe sahiptir. Şeffaf yüzeylerine rağmen anıtsal bir nesne olarak kentte deneyimlenmeye açık bir yapı olarak kendini sergilemektedir. Anıtsallık ve şeffaflık gibi tezat kavramların aynı yapıyı tarif etmek için kullanılması, yapının aynı zamanda Koolhaas'ın tanımladığı büyüklük kavramı ile de açıklanabilir. Yapı kitlesel olarak çevresindeki dokuya göre büyük olarak algılansa da, modern yaşamın değişken ve çok kullanımlı mekânsal deneyimine uygun olarak esnek kullanımlara olanak verecek şekilde tasarlanmıştır. Bu müze yapısı geleneksel anıt kavramını kökünden değiştirerek kültür üretiminin gerçekleştiği bir fabrika olarak kurgulanmıştır. Yapının meydana bakan cephesinde konumlanan yürüyen merdiven meydan ve kent ile görsel iletişimi sağlamaktadır. Bu devasa merdivenler aynı zamanda yapının simgesi durumundadır. Yapının zemin kotunda yaratılan meydan kent için yeni bir aktivite noktası niteliğindedir (Şekil 3.32).

Şekil 3.32: Pompidou Kültür Merkezi, Renzo Piano, 1971-1977, Paris, Fransa; (kaynak: www.britannica.com)

Zaha Hadid tarafından 1999 yılında Avusturya'nın Bergisel dağının tepesinde, kayak atlama rampası olarak tasarlanan yapı kentin tarihi merkezi olan Innsbruck'dan yükselen bir heykel olarak algılanmaktadır. Dünya kupası yarışları için kullanılan bu coğrafyada inşa edilen bu yapı kentin ikonik simgelerinden biridir. İlk olarak 1926 yılında inşa edilen kayak rampası 1964 ve 1976 yıllarında olimpiyatlara ev sahipliği yapmasının ardından yıkılarak yarışmaya açılmış ve 1999 yılında yeni yapı inşa edilmeye başlamıştır. Hadid projesini kule ve köprü formlarının hibrid karışımı olarak yorumlamaktadır (<http://www.zaha-hadid.com>). Asansörler aracılığıyla zeminden 40 m yükseklikte bulunan kafe alanına ve seyir terasına ulaşılmaktadır. Yapının eğrisel formu ve sarmal yapısı, bulunduğu coğrafya ile bütünleşmesine olanak sağlamıştır. Olimpiyatlar için tasarlanan bu anıtsal yapı kentin tarihi ve coğrafyası ile bağlantı kurmaktadır (Şekil 3.33).

Şekil 3.33: Bergisel Kayak Rampası'na Ait Görseller ve Maket Fotoğrafı, Zaha Hadid, 2002, Bergisel, Avusturya; (kaynak: www.archdaily.com)

3.4.1.4. Metaforlar ile şekillenen yapılar

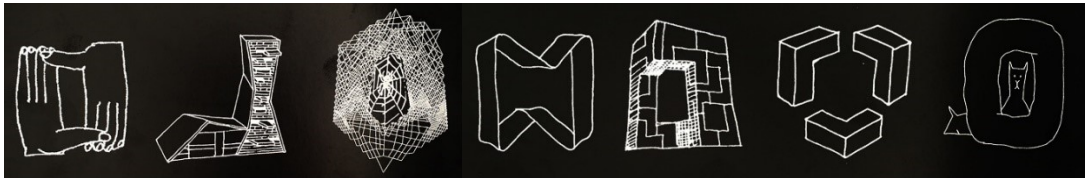
İkonik yapılar belirli bir formu veya kavramı toplumun zihninde ortak olarak çağrıştıran yapılardır. Bu nedenle güçlü mekânsal çağrışımlara sahip bu yapılar farklı semboller ve anlamlar barındırırlar.

Metafor kelimesi Grekçe *metaphora* sözcüğünden türemiş olup aktarım anlamı taşımaktadır. Metafor kelimesi, sonra, ile anlamına gelen 'meta' ve sözü aktarmak anlamına gelen 'fora (phora)' kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır (Hançerlioğlu, 1976). Ungers ise metaforları "gerçek olayların, soyut kavramların daha betimleyici ve göstergesel kavramlar ile yer değiştirdiği anımsatıcı imajlar olan simgesel ifadelere dönüşümü" olarak tanımlar (Garcia, 2012:230).

Mimarlık alanında metaforlar mimari tasarımda sıkça başvurulan temsiller olmuşlardır. İkonik yapılar üretilirken de metaforlardan sıkça yararlanmaktadır.

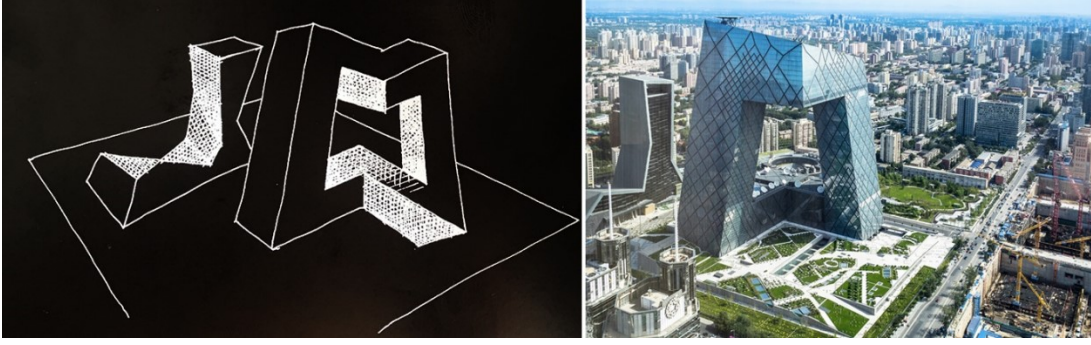
İkonik yapılar metaforlar aracılığıyla evrensel kavramlara ve anlamlara işaret eden çeşitli kodlar ve göstergeler içermektedir. Jencks'e göre (2005) ikonik bina alışılmadık kodlar ve beklenmedik göstergeler içeren kışkırtıcı ve yeni bir görünüme sahip olmalıdır.

Koolhaas konseptlerini oluştururken metaforlardan yararlanmaktadır. Koolhaas'ın CCTV (China Central Television Headquarters) binaları, kanalın yönetim binası olan CCTV Genel Merkez Binası, halka açık kamusal fonksiyonları barındıran CCTV binası ve servis hizmetlerini barındıran Media Park binasından oluşmaktadır. Çin'de inşa edilen ikonik ve en önemli kamusal binalardan biridir. Yapının tasarımına etki eden çeşitli metaforlar aşağıda gösterilmiştir (Şekil 3.34). CCTV Genel Merkez Binası'nın geometrisi yan parselde bulunan TVCC yapısının yüzeylerindeki kırılmalara da referans vermektedir (Şekil 3.35). Pekin'de tasarlanan çok sayıda gökdelen içerisinde ilmek geometrisi (looped-shape) ile 70 kat yüksekliğinde olan yapının formu Paris Zafer Takı'na benzemektedir. Sidney Opera ve Ronchamp Şapeli gibi gizemli göstergelere sahip yapılara benzeyen CCTV Genel Merkezi Binası Pekin'in simgesi olmuştur. Yapı için Çin'e özgü köşebent formu, moebius formu, boş tv ekranı gibi birçok farklı metaforik benzetme yapılmıştır. Ayrıca bu yapı Çin gelenekleri ile örtüşen ay kapısı, Çin puzzle'ı, pi formu gibi geleneksel öğelere de benzetilmektedir.

Şekil 3.34: Metaforik Analizler (Jencks, 2005:110)

Benzer şekilde Frank Gehry'nin Los Angeles'ta bulunan Walt Disney Konser Salonu ve Bilbao'da bulunan Guggenheim Müzesi sıradışı formları ve geometrileri ile çeşitli objelere ve canlılara benzetilmiştir. Dekonstrüktivist mimar Eisenman ve post-modernist mimar Venturi gibi mimarlardan farklı olarak Frank Gehry daha modern, kurgusallıktan uzak bir mimari anlayışa ve simulakralardan uzak bir tasarım pratiğine sahiptir. Metal ve titanyum kaplama malzemeleri, sıradışı renkler ve taş mimarın kullandığı malzemelerdir (Şekil 3.35).

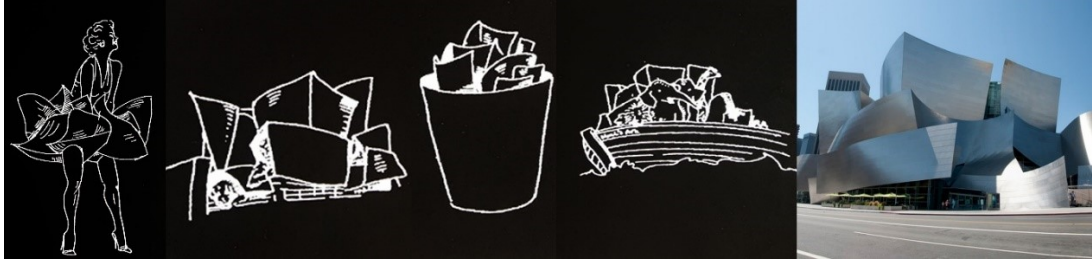
Şekil 3.35: CCTV Genel Merkez Binası ve TVCC Binası, OMA, 2002-2012,
(kaynak: Jencks, 2005 :110)

Frank Gehry tarafından tasarlanan ve 2003 yılında Los Angeles'ta inşa edilen Walt Disney Concert Hall, dalgalı ve metalik cephesi ile kent ikonlarından biridir. Mimarın tabula rasa üzerinde inşa ettiği yapı, kentte heykelsi bir obje olarak geleneksel formlardan ayrılmaktadır. Yapının formu dansın ve müziğin hareketini yansıtır nitelikte dinamik eğrisel yüzeylerden oluşmaktadır (Şekil 3.36). Jencks'in *The Iconic Building* (2005) kitabında yer alan röportajda Gehry, yapıyı "kentnin yaşam odası" olarak tanımlamaktadır (Jencks, 2005:174).

Şekil 3.36: Walt Disney Concert Hall Görselleri (kaynak: www.archdaily.com)

Yapının davetkar merdivenleri, yer yer cam cephesi ve çelik eğri yüzeyleri anıtsal bir etki yapmaktadır. Yapının akustik gereksinimlerini karşılayan eğrisel formu aynı zamanda dış mekânda ona heykelsi bir görünüm vermektedir. Yelken, bulut gibi formlarla birlikte iç mekân dev bir hayvan formuna veya balınaya benzetilmektedir. Yapı için yapılan bir diğer benzetme kızarmış patates benzetmesidir (Şekil 3.37). Diğer benzetmeler, “arkeolojik kazılar sonucu elde edilen çanak çömlek”, “çukur içinde bulunan çöp yığını”, “çöp kamyonundan atılan yağmurda ıslanmış mukavva”, “boşaltılmış çöp kutusu” olarak ifade edilmektedir (Jencks, 2005:180).

Şekil 3.37: Walt Disney Konser Salonu’nu Tarif Eden Metaforlar, Çizen: Madelon Vriesendorp, (Jencks, 2005: 181)

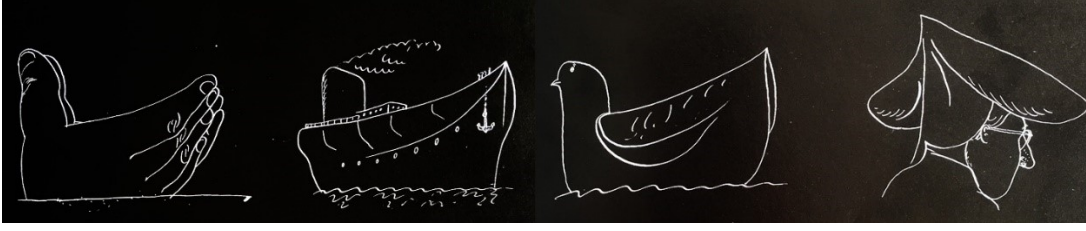
Bilbao Guggenheim Müzesi de balık, uzanmış deniz kızı, kuğu, ördek, enginar gibi birçok forma benzetilmiştir. Benzer geometri ve yüzeylere sahip olan Walt Disney Konser Salonu ise mısır patlağı, fil formu ve uçan kadın eteğine benzetilmiştir (Şekil 3.38).

Şekil 3.38: Bilbao Guggenheim Müzesi’ni İfade Eden Metaforlar, Çizen: Madelon Vriesendorp, (Jencks, 2005: 210)

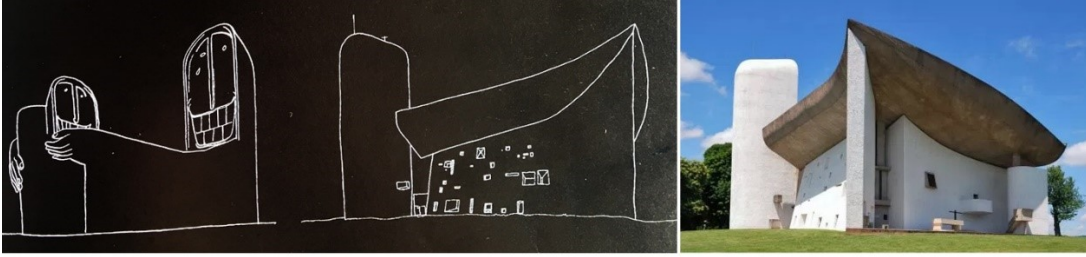
Frank Gehry açılan yarışmada birinci seçilen yapısıyla ilgili olarak, yapının inşa edildikten sonra insanların yapıyı görmek için Bilbao’ya gitmeye başladığını ve bu durumun kent ekonomisini değiştirdiğini ifade etmektedir (Jencks, 2005:12).

Le Corbusier’nin tasarladığı Fransa’da yer alan Ronchamp Şapeli ise heykelsi görünümüyle birçok farklı formu çağrıştırmaktadır (Şekil 3.39.). Doğaya, evrene ve insan vücudu gibi çeşitli formlara benzetilen bu yapılar Jencks’e göre (2005:63) Umberto Eco’nun ‘açık yapıt (the open work)’ olarak tanımladığı kavrama karşılık gelmektedir. Açık yapıtlar, sahip oldukları gizemli göstergeler aracılığıyla onu deneyimleyen kişilere farklı anlamlar sunmaktadır.

Şekil 3.39: Roncamp Şapeli'ne ait metaforik çizimler (Jencks, 2005: 59)

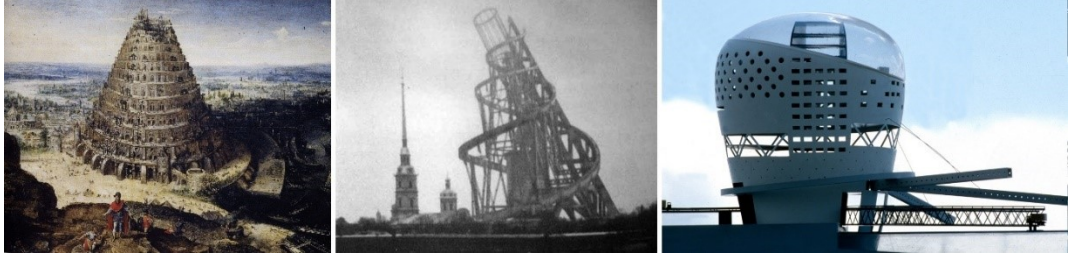
Yapı tamamlandığında uluslararası bir ikon haline gelmiştir. Akustik sebebiyle yapıda yer alan kavisli formlar, çatıda, planda ve kesitte tüm boyutlarda yer almaktadır. Jencks'e göre (2005: 58) yapı insanlar tarafından alışılmadık şekillerde tarif edilmekte ve farklı nesnelere benzetilmektedir. Ortaya çıkan bu durum ikonik yapıların genel özelliğini yansıtmaktadır. Yapı, rahibe veya keşiş şapkası, anne ve çocuk, dua eden eller, denizde gemi gibi birçok farklı forma benzetilmektedir (Şekil 3.40).

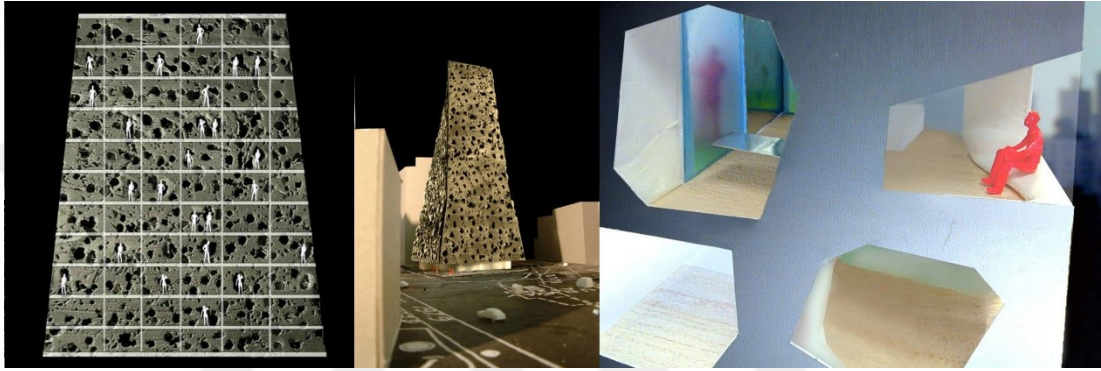
Şekil 3.40: Roncamp Şapeli'ne ait metaforik çizimler ve bina fotoğrafı (Jencks, 2005: 59)

İkonik yapıların sahip oldukları çoklu anlamlar ve onu deneyimleyen kişiler tarafından farklı tanımlanabilir olmaları, onları her seferinde yeniden başka kodlar aracılığıyla tarif etme ve betimleme imkânı vermektedir. Dolayısıyla ikonik yapıların başarısı seçilen materyaller ile metaforların karşılıklı etkileşimi ve ortaya çıkan deneyimsel hazın yoğunluğu ile ölçülebilir. Yapıyı ziyaret edenler, turistler ve yanından geçerken yapıyı deneyimleyenler için yapı her seferinde yeni deneyimlere açık bir şekilde yeniden kodlanarak kendini sunmaktadır.

Açılan yarışma sonucunda, Koolhaas tarafından 1989 yılında Belçika için tasarlanan Zeebrugge Deniz Terminali binası, küreye benzer formu ve farklı kotlarda kara ile bağlantıyı sağlayan yaya akslarıyla Babil Kulesi'ne referans vermektedir. Rus mimar Vladimir Tatlin tarafından 1920 yılında 3.Enternasyonel anıtı olarak tasarlanan, çelik ve camdan oluşan ve hiçbir zaman inşa edilmemiş kule benzer şekilde Babil kulesinden ilham almıştır (Şekil 3.41).

Şekil 3.41: Babil Kulesi (sol görsel), Tatlin Kulesi (orta görsel), Zeebrugge Deniz Terminal Binası (sağ görsel)

Şekil 3.42: New York İçin Tasarlanan Astor Place Hotel Maket Fotoğrafları
(kaynak: <http://oma.eu/projects/astor-place-hotel>)

Koolhaas ve Herzog de Meuron tarafından 2001 yılında New York için tasarlanan ancak inşa edilmeyen Astor Place Hotel yapısı da sünger veya peynir formuna benzetilmektedir (Şekil 3.42).

3.4.2 Program odaklı ikonik yapılar

Tschumi, *Event Cities 2* (2000) kitabında, program ve olay kavramlarını tanımlarken, bu kavramlar arasındaki farkları açıklar. Program, durumları sabitleyerek onların yinelenmesini sağlamaktadır. Bu nedenle toplumsal davranışları, alışkanlıkları ve kuralları oluşturur. Olay ise, bir programda var olan potansiyelleri ve beklenmedik durumları açığa çıkarır. Programatik ve mekânsal bileşenler birleşerek anlık ve süreksiz niteliğe sahip olayı oluşturur. Ara-mekân (in-between space) ise, mekânı deneyimleyen bedenler tarafından mekânın potansiyellerinin ortaya çıkarılması ile oluşturulan, yoğunluğu aktiviteler ile arttırılmış mekanlardır. Tschumi tarafından anlık olaylar ve programlar aracılığıyla dönüşen ve değişen zarf-yapılar, projekte etme, yansıtma, entegre edilmiş ekranlar aracılığıyla kendileri olay haline gelmektedir. Tschumi bunu '*olay mimarlık*' olarak tanımlamaktadır. Bu başlık altında kültürel

organizasyonlar ile şekillenen program odaklı yapılar, olay mimarlık kavramı ile şekillenen yapılar incelenecektir.

3.4.2.1 Kültürel organizasyonlar için üretilen yapılar

Urry, *Global Complexity* (2003) isimli kitabında, Expo, Rio dünya zirvesi, olimpiyat oyunları, dünya kupaları gibi organizasyonların mega-etkinliklerin toplumsal hafızada zaman-mekân eşleşmesini sağlayarak global ölçekte kentlerin özgün karakterlerinin oluşmasına katkı sağladığını belirtir (Urry, 2003:82). Bu global etkinlikler için seçilen lokasyonların yerel kimlikleri, kültürleri ve nitelikleri, medya aracılığıyla global ağda yer edinerek küreyelleşme (glocalism) kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu başlıkta 2010 sonrasında düzenlenen EXPO organizasyonu kapsamında inşa edilen yapılardan bazıları değerlendirilmiştir.

Şangay'da düzenlenen 2010 EXPO organizasyonu kapsamında inşa edilen Birleşik Arap Emirlikleri Pavyonu bir kum tepeceği yaratarak çöl imgesini simgelemektedir. En büyük EXPO yapılarından biri olan yapı, zemin ve üst örtü arasında sağlanan bir görsel süreklilik, açık ve kapalı alan arasında da bütünsellik sunmaktadır (Şekil 3.43).

Şekil 3.43: 2010 Şangay Expo: Birleşik Arap Emirlikleri Pavyonu, Foster + Partners 2010, Şangay, Çin (kaynak: www.archdaily.com)

BIG tarafından tasarlanan 3000 m2 büyüklüğündeki yapı Kopenhag için çekim noktası oluşturan kavramları kentlinin deneyimine sunarak anlatmaktadır. Yapı, şehir bisikleti, liman havuzu, doğa ile bütünleşik oyun alanları ve ekolojik piknik kavramları ile Kopenhag'ın kentsel özelliklerini vurgulamıştır. Bisiklet kullanımı Danimarka ve Çin'de ortak olarak bulunan modern kentleşmenin ve sürdürülebilir kentsel gelişmenin simgesi olarak tanıtılmıştır (Şekil 3.44).

Şekil 3.44: Danimarka Pavyonu, BIG, 2010, Şangay, Çin
(Kaynak: www.archdaily.com)

EXPO 2017 kapsamında Adrian Smith + Gordon Gill Mimarlık ofisi tarafından tasarlanan Kazakistan Pavyonu ve Bilim Müzesi yapısı ‘Geleceğin Enerjisi’ teması altında tasarlanmış ikonik bir yapıdır. Enerji kullanımını azaltmak amacıyla güneşten maksimum fayda elde etmek için fotovoltaik paneller ve rüzgâr tribünleri kullanılmıştır. Fütüristik tasarıma sahip yapı aynı zamanda dünyanın en büyük küresi olarak tasarlanmıştır (Şekil 3.45).

Şekil 3.45: Kazakistan Pavyonu ve Bilim Müzesi, 2017, Adrian Smith + Gordon Gill, Astana, Kazakistan (kaynak: <http://smithgill.com>)

3.4.2.2 Olay kavramı ile şekillenen ikonik yapılar

Değişen teknoloji ve malzemeler ile birlikte yapıların cephesinin sürekli değişen bir yüzey haline gelmesi, olay mimarlık kavramındaki geçicilik durumunun bir ifadesidir. Medya cepheleri olarak tanımlanan yeni cephe kurgusu, kentsel mekân, etkinlikler ve mimarlık arasında güçlü bağlantılar kurmaktadır. Medyatik cephelere sahip yapılar, cepheleri aracılığıyla kent ve kentli ile iletişim kurmakta ve aynı zamanda ikonik bir nesne olarak kent imgesinde yer edinmektedir. Kentsel mekânda kolektif iletişimi arttırarak kent sakinleri ve dışarıdan gelen ziyaretçiler için toplanma ve karşılaşma mekânı oluşturan bu yapılar aynı zamanda ortak bir iletişim kanalı yaratmaktadır.

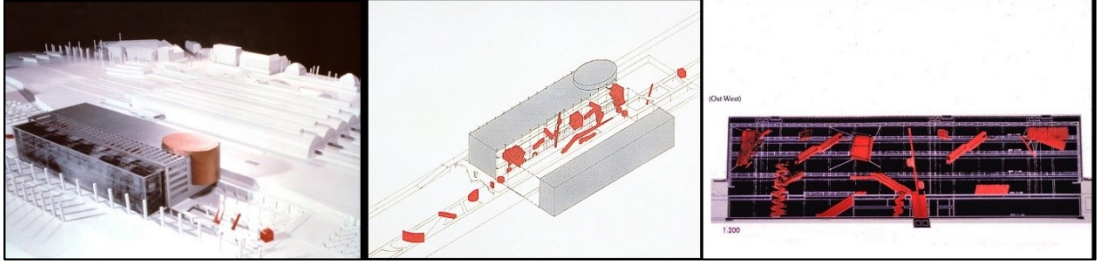
Benkler'e (2006) göre mimari yüzeylerin hareketli elemanlara dönüşmesiyle elde edilen ekran cepheler, kentliler arasında sosyal ve psikolojik etkileşimi sağlayarak kentsel deneyimi arttırmaktadır. Hiller ve Hanson'a göre (1984) kamusal mekânda bulunan geçici ve kalıcı mekanizmalar sosyal yaşama yön vermektedir. Etkinlik ve aktiviteler için bir sahneye dönüşen kamusal mekân, kentin sosyal ve kültürel niteliğine göre sosyal dokuyu oluşturmaktadır.

Tschumi'ye göre mimarlığın akışkan olduğu durumlar ve zarfların (binalar) sürekli olarak değişme serüvenleri olay mimarlık kavramını yaratmıştır. Tschumi'ye göre (2000) ilk olarak 1930'larda Oscar Nitschke tarafından tasarlanan Maison de la Publicite binasının, cephesine neon yazıların yansıtılması ile olay mimarlık kavramı başlamıştır. Bir diğer örnekte ise, camın yansıtıcı özelliğini kullanarak kendisinin tasarladığı Groningen Galerisi'nde, videoların dışavurumu ile mekân "olay" tarafından tanımlanmaktadır. Galatasaray'daki Yapı Kredi Kültür merkezinin cephesi de Alper Derinboğaz ve Refik Anadol tarafından 2011 yılında gerçekleştirdikleri "Augmented Structures v1.1: Akustik Formasyon / İstiklâl Caddesi" adlı enstalasyon için kullanılarak, sesin ve dijital görüntünün mimari yapıya dönüşmesi sağlanmıştır (Şekil 3.46).

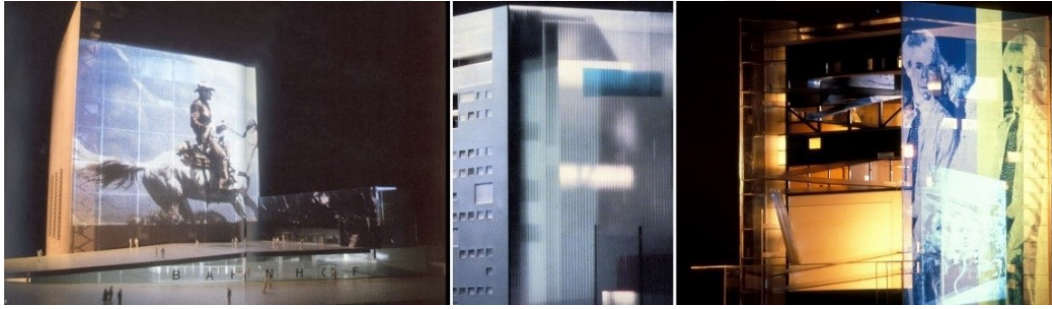
Şekil 3.46: Maison de la Publicite (Oscar Nitschke), Groningen Galerisi (Bernard Tschumi) ve Yapı Kredi Kültür Merkezi Binası (Teğet Mimarlık)

Tschumi likit kristal kullanarak tasarladığı Karlsruhe Medya Merkezi binasında cephede kullanılan malzemenin değişebilir imgelere olanak vermesini bir başka potansiyel olarak gösterir. 1989 yılında açılan yarışma için Koolhaas'ın tasarladığı yapıda da benzer unsurları görmek mümkündür. Kentin ikonik simgesi olmayı hedefleyen bina aynı zamanda Koolhaas'ın *Bigness* manifestosunun da ilk örneklerinden olup büyük ölçeği ile kentin geri kalanından ayrılarak kendi bağlamını oluşturmaktadır (Şekil 3.47).

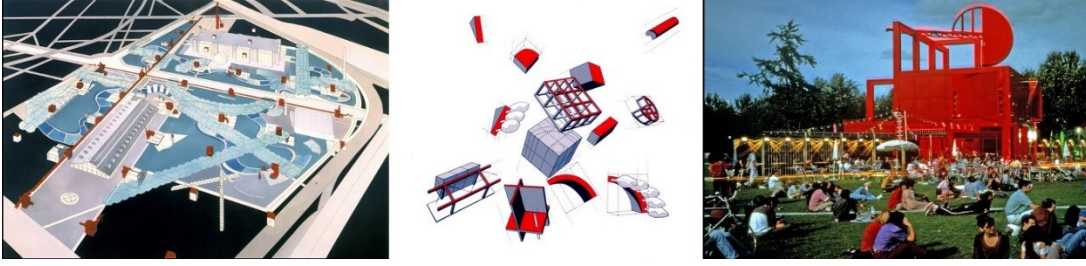
Şekil 3.47: Karlsruhe Medya Merkezi Binası (Bernard Tschumi, 1989, Karlsruhe, Almanya; kaynak: <http://www.tschumi.com/>)

Tasarım ve teknolojinin birlikte ele alınmasıyla tasarlanan Karlsruhe Medya Merkezi'nin ön cephesinin tümü bir elektronik pano ile kuşatılmıştır. Yapının robotik güney cephesi ise çeşitli ekipmanların depolanması için boşluklar tanımlamaktadır. Yapının kesitinden anlaşıldığı gibi, aynı zamanda yatayda ve düşeyde birçok farklı aktiviteye olanak sağlarken, sirkülasyon alanları yapının temel karakterini oluşturmaktadır. Bu yapıda Koolhaas yeni bir mimarlık tanımı yapmaktadır; ona göre bu yapıda mimarlık aktivitedir (Şekil 3.48).

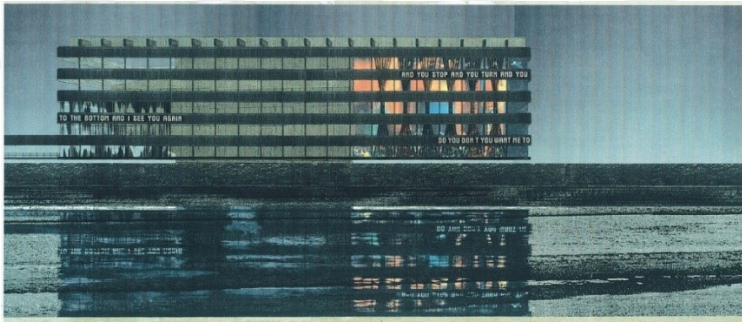
Şekil 3.48: Karlsruhe Medya Merkezi Binası, Rem Koolhaas, 1989, Karlsruhe, Almanya; (kaynak: <http://oma.eu/projects/zentrum-fur-kunst-und-medientechnologie>)

Tschumi'nin Parc de la Vilette projesi ise programın kullanıcılar tarafından sürekli yeniden tanımlanmasına olanak vermektedir. Gridal bir sistemde yerleştirilen kırmızı folie'ler aktiviteler ile yen bir mimarlığın inşa edilmesine olanak sağlamıştır. Folie'ler yoğun aktivite programları ile donatılan, karşılaşmalara olanak veren ve yeni kültür pratiklerinin oluşmasını sağlayan küçük kentsel birimler olarak yorumlanabilir (Şekil 3.49).

Şekil 3.49: Parc de la Vilette, Bernard Tschumi, 1982, Paris, Fransa
(Kaynak: <http://www.tschumi.com/>)

Fransa'nın Blois kentinde açılan yarışma için Herzog & de Meuron tarafından 1991 yılında tasarlanan ancak inşa edilmeyen sanat merkezi yapısında iki farklı mekânsal kullanım düşünülmüştür. Bir tarafında geleneksel oditoryum ve fuar alanı, diğer tarafında ise 2000 dinleyici kapasitesine sahip pop-konser salonu bulunmaktadır. Binayı çevreleyen elektronik ekranlar, yatay yapı elemanı olarak yer almaktadır. Düşey perdeler ile birlikte dijital ekranlarda yer alan yazılardan oluşan cephe ile zarf (yapı) sürekli değişen bir formda kendini göstermektedir. Bu elektronik ekranlar bina içerisinde gerçekleşen aktiviteler ile ilgili olarak dışarıya bilgi vermektedir (Şekil 3.50).

Şekil 3.50: Blois 1991, Herzog & de Meuron, Blois, Fransa (kaynak:
<https://www.herzogdemeuron.com/>)

Bir diğer örnek Norveç'in Trondheim liman bölgesinde Pir II Architects tarafından, 1920 yılında inşa edilen un fabrikasının üzerinde 2010 yılında tasarlanan Rockheim Ulusal Pop ve Rock Müzik Müzesi'dir. Eski fabrikanın yıkılan çatısının yerine inşa edilen yeni yapının cephesi, Norveç pop müzik tarihinde önemli yere sahip albüm kapaklarının yer aldığı cam paneller ile kaplıdır. Tarihi yapının bulunduğu alt mekân konser alanı olarak işlevlendirilirken personel odaları yapının orta kotlarında konumlandırılmıştır (Şekil 3.51).

Şekil 3.51: Rockheim Ulusal Pop ve Rock Müzik Müzesi, Pir II Architects, 2010, Trondheim, Norveç (kaynak: <http://www.mimoo.eu>, <http://www.architecturenorway.no>)

Brattøra liman gümrük binası ile Rockheim arasında yer alan bölgede esnek kullanıma sahip yeni bir kentsel park tasarlanmıştır. Bu park aynı zamanda Rockheim müze aktiviteleri için de kullanılan bir kamusal mekân olup müzenin kent ve liman ile ilişkisinde önemli bir role sahiptir. Park alanı dalgalı beton ile kaplanmış ve ağaçların çevresinde, kamusal etkinlikler için kırmızı fiberglass oturma ve kayma elemanları yerleştirilmiştir. Yapının liman ile görsel ilişkisi, eski ve yeni kütlenin kesiştiği üst kotta yaratılan cafe mekanının yarı-açık alanıyla sağlanmaktadır.

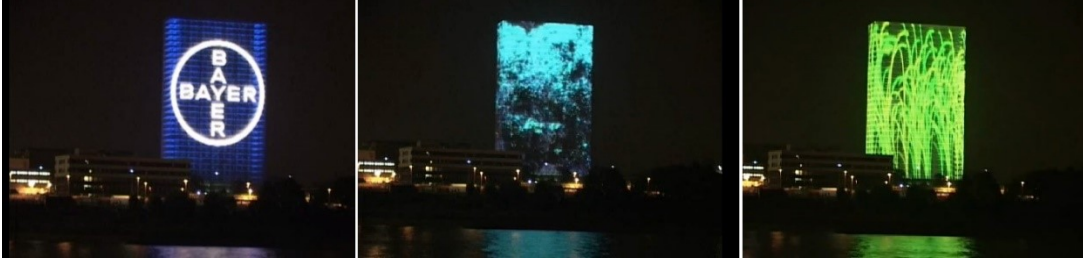
LAB Mimarlık tarafından Melbourne’da 2002 yılında yeniden düzenlenen Federation Meydanı kentin birçok etkinliği için bir kamusal alan oluşturmaktadır. Kafe ve restoranlar ile çevrili olan meydana yer alan amfinin karşısında bulunan yapının cephesine yerleştirilen ekran meydanın büyük bir sahneye dönüşmesini sağlamaktadır. Jencks (2005:54) bu meydanın farklı ölçeklerden okunabilir farklı bir kentsel doku yaratması nedeniyle kentin sembollerinden biri olduğunu ifade eder (Şekil 3.52).

Şekil 3.52: Federasyon Meydanı, LAB Mimarlık, 2002, Melbourne, Avustralya (kaynak: <https://arcSPACE.com/feature/federation-square>)

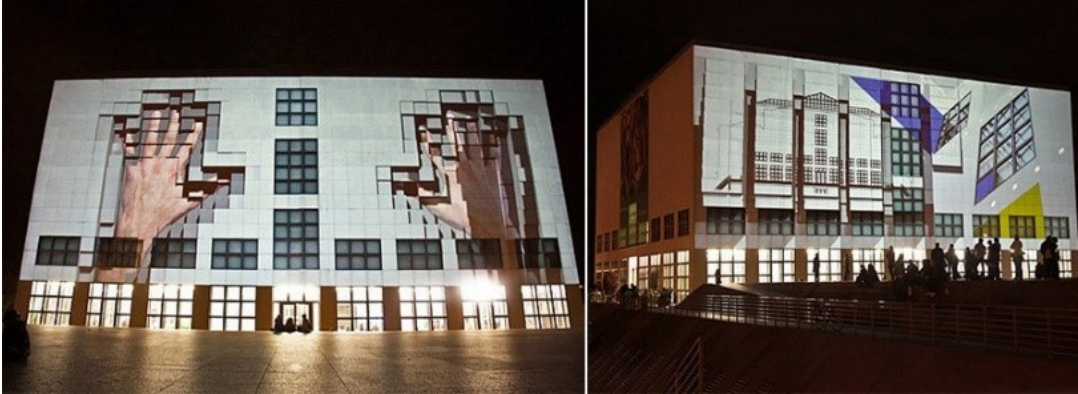
Ag4 tarafından tasarlanan Bayer ilaç firması binası da dijital ikonik cephesi ile kentin kimliğine katkıda bulunmaktadır. Aynı ofise ait bir diğer yapı t-mobile firması için tasarlanan yapıdır. Mimarlar bu yapıda alüminyum lamellerle desteklenmiş cam cepheye 250.000 tane led yerleştirilmiştir. Kronhagel (2010:199-221) tarafından medya heykeli olarak tanımlanan bina “*Daha iyi bir yaşam için bilim*” temasından

yola çıkararak bilim, araştırma yenilik, gelecek, insan ve çevre etkileşimini arttırmak amacıyla mimarlığı bir araç olarak kullanmıştır (Şekil 3.53).

Şekil 3.53: Bayer Ofis Binası (Ag4 Mimarlık, 2000-2002, Leverkusen, Almanya, Ag4 Mimarlık)

Ungers tarafından 1996 yılında Hamburg’da inşa edilen Galerie der Gegenwart Çağdaş Sanat Müzesi yapısının cephesini kullanarak katı mimari sınıflara karşı, hareketli ve yansımali bir projeksiyon kullanarak kent ile etkileşimli bir yüzey haline getiren Daniel Rossa’nın 555 Kubik adı verilen çalışması, 2010 reklam festivalinde ödül kazanmıştır (Şekil 3.54).

Şekil 3.54: Galerie der Gegenwart Çağdaş Sanat Müzesi’nin cephesi üzerinde Rossa, 555 Kübik sergisi

3.4.3 Belleğin canlandırılması ile oluşturulan ikonik yapılar

Prosut, *Remembrance of Things Past* (1908) kitabında nostalji ve yaşayan bellek olmak üzere iki çeşit bellekten söz etmektedir. Toplumsal olayları simgeleyen yapılar da yeni bir bellek tanımlayarak yaşayan bellek üzerinden yeni bir deneyim sunmayı hedeflemektedir. Kentlerin ikonu haline gelmiş olan bu yapılar geleneksel anıttan farklı olarak, nostalji ve geçmişin anılarını değil, anıtı deneyimleyen kişilerin bireysel olarak yaşayan belleğinin sınırlarını keşfetmesine olanak sağlar.

Jencks (2005: 55) Libeskind tarafından Belin’de tasarlanan Yahudi Müzesi’nin 90’ların en ünlü ikonlarından biri olduğunu ifade eder. Yapının geometrisindeki zikzak formlar arayış içinde olmayı ve kaybolmayı temsil etmektedir. Betondan bir mağara şeklinde tasarlanan iç mekânda insan yüzlerinin işlendiği metal objeler kitlesel ölümleri simgelemektedir. Yapı içerisinde mimari unsurlar ile kitlesel kayıpların getirdiği duygusal durumlar birlikte ele alınmıştır. Yapı içerisinde ışık alan ve karanlık mekanlar, gri mağarayı andıran mekanlar ve beyaz aydınlık galeriler, çinko dış yüzey ve beyaz gridlerden oluşan iç mekanlar zıtlıkları barındırmaktadır. Mimar bu yapıda Yahudi kimliği, Davut yıldızı ve başka ezoterik (gizemli) referansları kullanmıştır (Şekil 3.55).

Şekil 3.55: Berlin Yahudi Müzesi, Daniel Libeskind, 1992-1999, Berlin, Almanya (kaynak: <http://www.arkitektuel.com/berlin-yahudi-muzesi/>)

Eisenman’a göre (2000: 242) Berlin’de tasarlamış olduğu soykırım anıtının bağlamını sıradanlığın aşırılığı oluşturmaktadır. 1998 – 2005 yılları arasında inşa edilen anıt alanında 2751 beton blok bulunmaktadır. Oluşturulan ızgara düzende, yükseklikleri 0-5 metre? arasında olan, 92 cm genişliğinde, 2 veya 3 metre uzunluğunda beton bloklar bulunmaktadır. Bloklar arasındaki 92 cm lik geçiş boşluklarından tek kişi olarak geçilebilmektedir. Blokların üst yüzeyleri eğimli olarak tasarlandığı için dalgalı bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Blokların üst yüzeyleri ve yerin alt düzleminin birlikte ele alınmasıyla oluşturulan topolojik ızgara sistemi kararsız bir bölge tanımlamaktadır. Bu yapı, geleneksel anıt yerine simge ve temsil ettiği şeyle değil, uzamda bir an olarak kavranmaktadır. Bu nedenle zaman deneyimine olanak sağlamaktadır. İnsan boyunda ve daha yüksek ölçülerde tasarlanmış beton bloklar arasında dar boşluklarda yürümek, labirent etkisi yaratmaktadır. Alan içerisinde düzensiz olarak ve çok sayıda yerleştirilen beton bloklar, ziyaretçilere sıkışıklık ve baskı hislerini etkili bir biçimde yansıtmaktadır (Şekil 3.56).

Şekil 3.56: Avrupa'nın Katledilen Yahudiler Anıtı, Peter Eisenman, 1998-2005, Belin, Almanya (kaynak: <http://www.eisenmanarchitects.com>)

3.5 Bölüm Değerlendirmesi

Kuramsal metinlerin analiz edilmesive yorumlanmasıyla elde edilen sınıflandırmalar doğrultusunda çok sayıda ikonik olarak tarif edilen birçok örnek incelenmiştir. İkonik yapıların başarısı görsel imge, ziyaretçi sayıları, tasarım dergilerinde yer alma sıklığı, yapıları temsil eden küçük objelerin satış miktarı gibi rakamsal değerler ve görsel etki düzeyleri ile ölçülse de tezin bu bölümünde mimari açıdan eşsiz ve farklı deneyimler sunmaları, kent ile kurdukları ilişki, insan bedeni ve algıları ile kurdukları ilişki farklı örnekler üzerinden değerlendirilmiştir.

Görsel algıda kısa süreli etkiye sahip olan bu imgelerin mekânın üç boyutlu etkisi yerine alışılmadık formları sebebiyle ikonik olarak nitelendirilen bu yapılar, mimarlıkta form ve bağlam kavramlarının sorgulanması için bir zemin hazırlamaktadır. Kentlerin mekânsal karakteristik özellikleri ile bağlantılı olup olmadıkları, buldukları bölge ile ne tür mekânsal ilişkilere sahip oldukları, formlarının ortaya çıkış aşamalarında kentsel bağlamın izlerinin olup olmadığı ve tasarım aşamalarında esas alınan kavramların hangi kuramsal metinlerden ve tasarım pratiklerinden beslendiği bu bölümde örnekler üzerinden değerlendirilmiştir.

Metaforlar, kişisel, yoruma açık değişken kavramlar oldukları için ikonik yapıların tasarımında baskın olarak kullanılmaktadırlar. Mimarların tasarımlarında kullandıkları dil, seçilen malzemeler, belirlenen form ve tasarım yaklaşımları farklı deneyimlere olanak sağlamaktadır. Gehry, balık ve dalga formlarını yapılarında soyutlayarak kullanmakta ve doğadan ilham aldığı bu formları parlak ve ışıltılı yüzeyler aracılığıyla yapıda kullanmaktadır. Norman Foster ise, kubbe formunu ve bu forma yakın geometrilerini yapılarında kullanarak kozmik mimarlık anlayışıyla anıtsal yapılar

üretmektedirler. Yapılarında DNA sarmalını, fibanocci sayı dizinini ve doğadaki farklı formları görmek mümkündür. Doğadan ilham alan bu mimarlar çağrışımları, anlamlandırmaları ve deşifre edilmeye çalışılan kodları kullanarak ikonik yapılar üretmektedir. Will Alsop ise feminen izler taşıyan organik formları ve basit geometrik formlara sahip hacimleri dikkat çekici renk ve cephe kaplama malzemeleri ile birlikte kullanmayı tercih etmektedir. Peter Eisenman ve Zaha Hadid ise mimarlığın ifade gücüne odaklanarak yeryüzü formunun gücünü açığa çıkaracak akışı sağlayan formları veya kırıklı geometrileri kullanmaktadır.

Bu bölümde incelenen ve gruplandırılan bu yapılar, tezin odak noktası olan kıyı kentlerindeki ikonik yapıların analizinde, bu yapıların sahip oldukları kavramsal niteliklerin belirlenmesinde ve tespit edilen ortaklıklar doğrultusunda yapıların sınıflandırılmasında altlık olarak kullanılacaktır.

4. KIYI KENTLERİNDEKİ İKONİK KÜLTÜR YAPILARININ TASARIM KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ

4.1 Kentlerin Seçim Kriterleri

Tezin bu bölümünde, liman bölgelerinin âtil kalması sonucunda mega projeler olan kıyı dönüşüm projeleri ile değişime uğrayan kentlerde yer alan ikonik yapılar ve kentin kıyı bölgesi ile ilişkili olan ikonik kültür-sanat yapıları ele alınmıştır.

Örnek kentler belirlenirken Koolhaas'ın 1972 yılında yayınladığı *City of Captive Globe* metninde bahsettiği 'kent içinde kent' olarak tanımladığı metropollerde yer alan ve kendi içinde özerk biçimsel ve işlevsel farklılaşmalara olanak tanıyan yeni bir kentsel model önerisi esas alınmıştır. Koolhaas bunu ızgara plan sistemi ile kendi özerk yapı adalarını oluşturan Manhattan'ın sıkışıklık kültürünü ve *lobotomi* ilkesini ifade etmek için için kullanmıştır. Bu kapsamda, kentlerin kıyı bölgesinde kendi özerk alanını yaratan, kentsel dokudan ayrılan veya entegre olabilen, kent içerisinde kent ilkesine referans oluşturduğu düşünülen yapılar seçilmiştir.

Koolhaas'ın *City of Captive Globe* metni, Ungers tarafından 1977 yılında düzenlenen atölye çalışmasında Koolhaas, Riemann, Kollhoff ve Ovasaka'dan oluşan bir grup mimar tarafından kaleme alınan "Kent içinde Kent, Yeşil bir Arkipelago olarak Berlin" manifestosu için ilham kaynağı olmuştur. Savaş sonrası aşırı nüfus kaybeden Berlin kenti için yoğun kentsel yaşamın olacağı "kurtarılmış bölgeler" olarak kavramsallaştırılabilecek bölgeler belirlenerek farklı ideoloji ve modeller ile şekillenecek olan adalar tasarlanmış ve geriye kalan alanlar yeşil doku ile çevrelenmiştir. 'Arkipelago kent' birbirinden farklı nitelikteki parçalar aracılığıyla sürekli dönüşebilen heterojen bir dokuya sahiptir.

Bu tez kapsamında ise değişen teknoloji ve mekânsal ihtiyaçlar nedeniyle atıl alanlar haline gelen eski liman alanlarının mega projeler olan kıyı dönüşüm projeleri ile dönüştürülerek yeni çekim merkezleri haline getirilen alanlarında inşa edilen yapılar ve kentin kıyısında yer alan ve çevresi ile birlikte kentin de fiziksel ve kültürel

dönüşümünde öncü rol oynayan yapılar, kent içinde kent oluşturma ilkesi doğrultusunda kentin yaşayacak olan bölgelerinin tespit edilmesi stratejisi kapsamında değerlendirilmiştir.

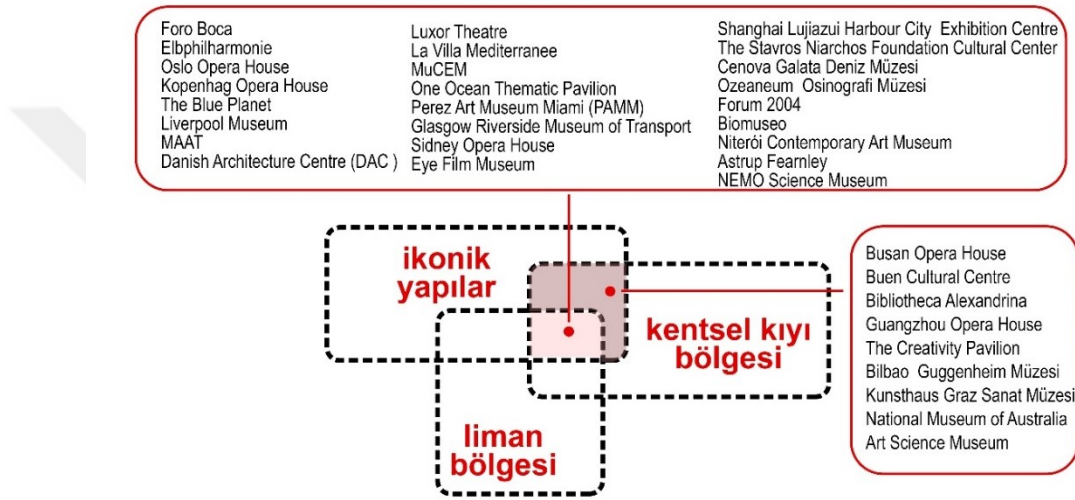
Kent içinde kent manifestosu kentlerin çekim merkezleri olarak birçok farklı aktiviteyi, kültürel mirası ve nüfus yoğunluğunun fazla olacağı konut alanlarını kapsayan bölgeleri tespit edilmesini ilke edinir. Bu nedenle bu manifesto çevresini dönüştürme gücüne sahip olan kıyı kentlerindeki ikonik yapıların kentsel mekânda yarattığı çekim alanlarını tanımlamaktadır. Bu nedenle kent içinde kent manifestosu bu çalışmada yapıların seçim kriterlerinden etki eden faktörlerden biridir. Bu kapsamda kıyı dönüşüm projelerine sahip kentler ve kıyı alanlarını kentlerin yeni çekim merkezleri olarak ilan eden kentler seçilmiştir.

İncelenen kıyı kentlerinin seçim kriterlerine etki eden ikinci faktör, Sassen'in *Global Networks, Linked Cities* (2002) kitabında yer alan, 1999 yılında GaWC araştırma merkezi tarafından belirlenen alfa, beta, gama ve güçlü kanıt gösteren kentlerin sıralandığı araştırmadır. Bu listede yer alan kıyı kentlerinden ikonik yapılar ile ön plana çıkan kentlerden bazıları incelenmiştir. Tez kapsamında incelenen kentlerden 18'i Marsilya, Şangay, Barselona, Cenova, Oslo, Kopenhagen, Miami, Atina, Lizbon, Hamburg, Glasgow, Guangzhou, Sidney, Amsterdam, Singapur, Meksika City, Rotterdam, Brezilya) bu listede yer almaktadır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1: Alfa, Beta ve Dünya Kentleri (Sassen,2002:100)

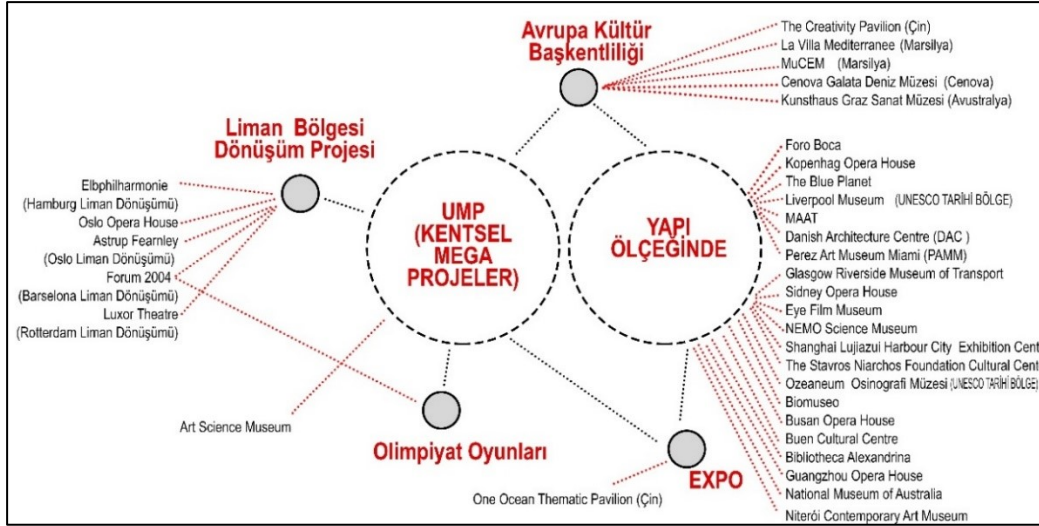
Alfa Dünya Kentleri	Beta Dünya Kentleri	Gama Dünya Kentleri
12: Londra, Paris, New York, Tokyo. 10: Şikago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Milan, Singapur .	9- San Fransisko, Sidney , Toronto, Zürih 8- Brüksel, Madrid, Mexico City , Sao Paulo. 7- Moskova, Seul.	6: Amsterdam , Boston, Caracas, Dallas, Dusseldorf, Cenevre, Houston, Cakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington. 5: Bangkok, Pekin, Roma, Stockholm, Varşova. 4: Atlanta, Barselona , Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhagen , Hamburg , İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami , Minneapolis, Montreal, Münih, Şangay .
Dünya Kent Oluşum Sürecinde Güçlü Kanıt Gösteren Kentler		
Çok Güçlü Kanıt Taşıyan Kentler	Bazı Kanıtlar Taşıyan Kentler	Çok Az Kanıt Taşıyan Kentler
3: Atina , Auckland, Dublin, Helsinki, Lüksemburg, Lion, Mumbai, Yeni Delhi, Tel Aviv, Philadelphia, Rio De Jeneiro, Viyana.	2: Abu Dabi, Almata, Birmingham, Bogota, Bratislava, Brisbane, Bükreş, Kahire, Köln, Cleveland, Detroit, Dubai, Ho Chi Minh City, Kiev, Lima, Lizbon , Manchester, Stuttgart, Oslo , Montevideo, Rotterdam , Riyad, Seattle, Lahey, Vancouver.	1: Adelaide, Antwerp, Arhus, Baltimore, Bangalore, Bologna, Brazilya , Calgary, Colombo, Cape Town, Colombus, Dresden, Edinburgh, Cenova , Glasgow , Göteborg, Guangzhou , Hanoi, Kansas City, Leeds, Lille, Marsilya , Richmond, St Petersburg, Taşkent, Tijuana, Torino, Utrecht, Wellington.

Bu kentlerden bazıları aynı zamanda kıyı dönüşüm projelerinin uygulandığı kentler olup ikonik kültür-sanat yapılarına sahiptir. Bunun dışında, büyük mega etkinliklere ev sahipliği yapan kentler (Liverpool, Xi'an, Yeo-si, Bilbao) değerlendirmeye alınmıştır. Çünkü bu etkinlikler ikonik yapıların inşa edilme süreçlerini beraberinde getirmektedir. Üçüncü olarak, bu kentlerin dışında, kıyı alanlarında ikonik kültür-sanat yapıları olan bazı kıyı kentlerine (Mandal, Panama City, Graz, Canberra, Stralsund ve İskenderiye) odaklanılmıştır.

Şekil 4.1: Araştırma kapsamında incelenen, liman ve kıyı bölgesinde konumlanan ikonik yapıların sınıflandırılması

Tez kapsamında incelenen kıyı kentlerinde yer alan yapıların kentsel kıyı bölgesinde veya liman bölgesinde yer alma durumlarına göre gruplandırılmıştır (Şekil 4.1). Bu yapıların hangi organizasyonlar ve master planlar eşliğinde inşa edildikleri tespit edilmiştir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2: Seçilen ikonik yapıların sınıflandırılması (mega projeler kapsamında, kültürel organizasyonlar etkisiyle ve tekil olarak inşa edilenler)

4.1. Kıyı Kentlerinde Seçilen İkonik Kültür-Sanat Yapılarının Tasarım Kriterlerinin Sınıflandırılması

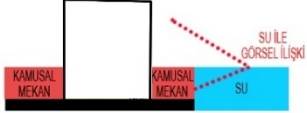

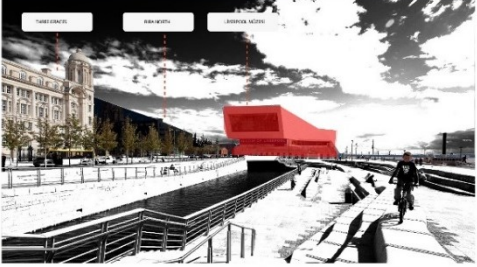
Bu bölümde, kıyı kentlerinde ikonik kültür-sanat yapısı olarak seçilen 34 yapı, kentsel bağlam ile kurduğu ilişkinin analizleri, form, kavramsal ve su ile ilişki durumlarının analizi yapılarak çeşitli gruplara ayrılmıştır. İlk olarak bu bölümde yapıların inşa edildikleri yıl, hangi mimarlar ve ofisler tarafından tasarlandıkları, büyüklükleri, kentsel mekandaki konumları, kentsel doku ile ilişki kurma biçimleri, biçimsel ve fonksiyonel analizleri, su ile ilişki kurma biçimleri, hangi kavramsal düşünce ile tasarlandıkları bilgileri paftalarda yer almaktadır. Paftalarda yer alan başlıklar sonraki bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır.

Liverpool Müzesi, Liverpool'un UNESCO Dünya Mirası Listesinde yer alan Three Graces ünvanlı tarihi ikon yapılar ve Dock arasında kalan bölgede 2004 yılında açılan yarışma sonucunda kazanan 3XN mimarlık ofisinin projesi olarak 2011 yılında hizmete açılmıştır. Rıhtım boyunca tümüyle erişilebilir olan yapı, eğimli yükseltilmiş cephesi ile heykelsi bir görünüme sahiptir. Yapının kendisi ve kamusal açık alanları olan farklı kotlardaki platformlar aynı zamanda tarihsel bir buluşma noktası ve kamusal bir toplanma alanıdır. Yapının yüksekliği tarihi yapılar ve deniz ile dinamik bir ilişki kurarken, aynı zamanda tarihe olan saygısını göstermektedir. Yapının formu ticari işlevi olan gemilere referans verirken, yapının cephesindeki kabartma desenler Three Graces'in mimari detaylarına referans vermektedir. Yapının şeffaf cepheleri ve

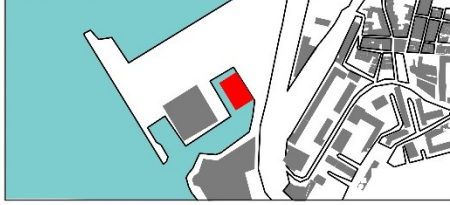

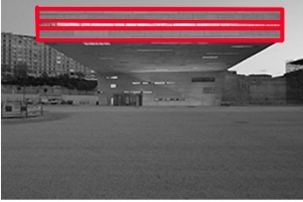

geniş açıklıkları liman ve Three Graces manzarasına yönelmeyi sağlarken yapının formu kentlileri çekmek için geniş kamusal alanlar ve güzergahlar sunmaktadır (Çizelge 4.2).

Boeri Studio tarafından 2013 yılında Marsilya liman bölgesinde tasarlanan ve Avrupa Kültür Başkentliliği kapsamında inşa edilen La Villa Mediterranee yapısı, Akdeniz teması altında araştırma ve proje üretimi konularında çalışmalara ev sahipliği yapan bir kamu binasıdır. Yapı Akdeniz tarih müzesinin (MuCEM) yanında konumlanmıştır. Deniz suyunun yapı konsolunun altındaki havuzda toplanması sağlanarak konsol döşemedeki cam yarıklar ile Akdeniz liman kimliği etkisi arttırarak su ile görsel bir iletişim sağlanmıştır. Havuzun altında bulunan konferans salonu ve fuaye alanına, bina dışında yer alan cam asansör ve zemin ile ilişkili olan kütlenin olduğu bölümdeki spiral merdivenler ile ulaşım sağlanmaktadır. Yapı kamusal etkinlik alanları, beton ve çelikten oluşan strüktürü, ikisi deniz kotunun altında yer alan üç katlı yapısı ile kıyı ve ofis mimarisini birleşimini yansıtmaktadır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.2: Liverpool Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Liverpool Museum	3XN Architects	2011	Liverpool, UK	12.500m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI			
			<p>kamusal alan yaratımı</p> <p>kent silüetinde yer edinme → Elbphilharmonie HafenCity</p> <p>tarihi kent merkezi ile ilişki kurma</p> <p>kamusal etkinlik önerileri</p> <p>UNESCO dünya mirası alanı üzerinde yer alma</p>	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
				
	EKRAN FORMU CEPHE	KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
				

Çizelge 4.3: La Villa Mediterranee Analiz Paftası

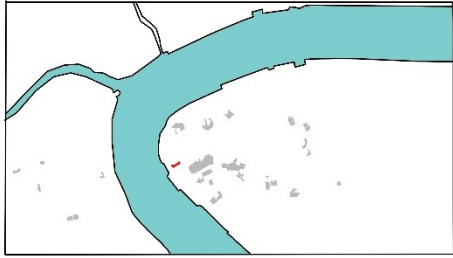

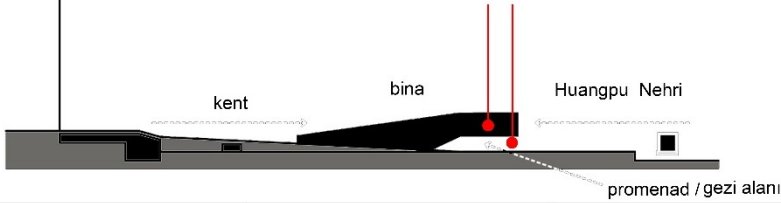

	Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyükülüğü
	La Villa Mediterranee	Boeri Studio	2013	Marsilya, Fransa	8.800 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR				
			 <p>The diagram shows 'La Villa Mediterranee' at the center, surrounded by six key urban and architectural concepts:</p> <ul style="list-style-type: none"> karşılaşma mekanları (meeting spaces) kamusal alan yaratma (public space creation) fonksiyonel çeşitlilik (functional diversity) kullanıcı çeşitliliği (user diversity) kent kimliğine katkı (contribution to urban identity) kamusal aktivite önerileri (public activity suggestions) 		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz		fonksiyonel analiz	
					
	EKRAN FORMU CEPHE	KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI			
kavramsal sınıflandırma	KÜLTÜREL ORGANİZASYON				
		<p>EuroMediterranee Dönüşüm Projesi</p> <ul style="list-style-type: none"> Alan: 480 hektar Konut: 18,000+ birimler Ofis alanı: 1,000,000 m2 Dükkan: 200,000 m2 Kamu hizmet alanı: 200,000 m2 Yeşil alan ve kamusal alan: 60 hektar İş alanı: 35,000 kişi Toplam Nüfus: 38,000 Yatırım: 7 milyon Euro <p>2013 Avrupa Kültür Başkentliliği kapsamında tasarlanmıştır.</p>			

OMA tarafından Shanghai’de tasarlanan ve 2017 yılında tamamlanan Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre yapısı, Huangpu Nehri kıyısında konumlanmaktadır. Eski Şangay Tersanesi’ne yakın bir şekilde konumlanan yapının proje alanı, eski bir denizcilik tarihçesine sahip bir bölgede yer almaktadır. Yapı eski gemi kızıakları için rampa olarak kullanılan alana inşa edilmiş olup çevresinde bulunan finans merkezleri için aktivite, toplanma ve buluşma alanı olarak hizmet vermektedir. OMA bu sergi merkezini plaza üzerinde asılı duran ve rampanın altından başka bir sergi mekanına geçişe olanak veren bir ‘mekânsal armatür’ olarak tasarladığını ifade etmektedir. Binada seçilen malzemeler ve yapım sistemi alanın endüstriyel mirası ile bağlantı kurmaktadır (Şekil 4.7). Metalik ağa sarılmış şeffaf yüzeyler olarak tasarlanmış yapının çelik konstrüksiyonunun sistemi açıktadır. Mimar yapının geometrisini ve strüktürünü, gemilerin çekildiği alan ile iletişim kuracak şekilde bitmemiş gemi gövdesine benzetmektedir. Yapı, kent ve nehir ile iletişimi sağlayan önemli bir noktada bulunmaktadır. Şangay’ın liman kimliğine strüktürel ve biçimsel olarak referans veren yapı, aynı zamanda ekranlaşan cephesi aracılığıyla sunduğu kent panoraması ile ziyaretçilerin kenti deneyimlemesini sağlamaktadır. Geçmişte tersane işlevine uygun olarak hazırlanmış kızak eğimine ters bir biçimde konumlanan ve binanın formunu oluşturan yumuşak bir eğime sahip geniş bir rampa aynı zamanda geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurmaktadır (Çizelge 4.4).

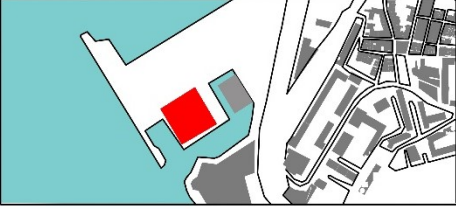

2013 yılında Avrupa Kültür Başkentliliği’ne ev sahipliği yapan Marsilya’da Rudy Ricciotti tarafından tasarlanan Avrupa ve Akdeniz Medeniyetler Müzesi (MuCEM), Marsilya limanının bitişiğinde konumlanmıştır. Dantel şeklinde tasarlanmış olan beton örtü ile kaplanan müzede Avrupa ve Akdeniz medeniyetlerinin birlikteliğini, tarihi ve tüm zenginliklerini anlatmak amaçlanmıştır (Şekil 4.9). Müze ayrıca 17.yy’dan kalan tarihi Fort-Saint Jean kilisesi ile de üst kottan bağlantı kurarak eski ve yeninin bir aradığını vurgulamaktadır (Çizelge 4.5).

Xi’an Uluslararası Bahçe Bitkileri Fuarı kapsamında inşa edilen Yaratıcılık Pavyonu, bulunduğu coğrafyanın eğimine uyum sağlayarak göl ile görsel ve fiziksel ilişki kurmaktadır. Eğim doğrultusunda uzanan üç farklı kütle, içeriden ve dışarıdan rampalar aracılığıyla akışkan bir sirkülasyon hattı oluşturmaktadır. Binanın iç ve dış duvarlarında bölgenin yerel kimliğini yansıtan beton ve bronz malzemeler birlikte kullanılmıştır. Binanın konsol formu, yarı açık alan deneyimine olanak sağlarken, su ile yakın görsel ilişkinin kurulmasına katkı sağlamaktadır (Çizelge 4.6).

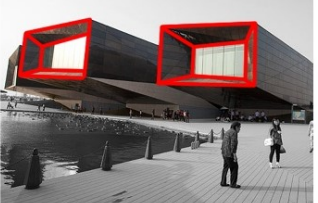

Çizelge 4.4: Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Shanghai LuJiaZui Harbour City Exhibition Centre	OMA	2014-2017	Shangay, Çin	1.500 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR			
	<p>Bina kent ve nehir etkileşimini <u>suya yönelen cephesi</u> ve konsol formun yarattığı <u>kamusal boşluk</u> ile sağlamaktadır.</p> 			
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>EKRAN FORMU CEPHE</p>	 <p>KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI</p>		
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK			
	 <p>Bina gemi formundan ve geminin çelik konstruksiyon sisteminden ilham alarak tasarlanmıştır.</p> <p>kentte liman faaliyetlerinin sürdürüldüğü bölge</p>			

Çizelge 4.5: Avrupa ve Akdeniz Medeniyetler Müzesi (MuCEM) Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
MuCEM	Rudy Ricciotti	2013	Marsilya, Fransa	15.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR			
				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 EKRAN FORMU CEPHE	 KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI		
kavramsal sınıflandırma	KÜLTÜREL ORGANİZASYON + BAĞLAMSALCILIK			
				

Çizelge 4.6: Yaratıcılık Pavyonu Analiz Paftası

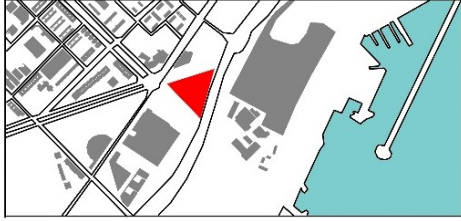

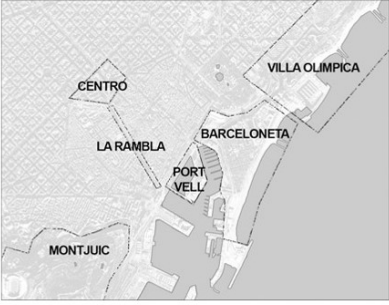

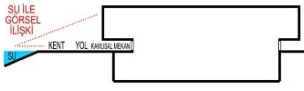

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
The Creativity Pavilion	Plasma studio	2009-2011	Xi'an, Çin	5.000 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR			
	<p>EXPO ALANI</p> <p>yapının konumu</p>			
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>EKRAN FORMU CEPHE</p>	 <p>[SUYA DOĞRUDAN TEMAS] FUAYE/ SERGİ KÜLTÜREL MERKEZ SU İLE GÖRSEL VE FİZİKSEL İLİŞKİ</p> <p>KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI</p>	 <p>FUAYE/ SERGİ KÜLTÜREL MERKEZ SU</p>	
kavramsal sınıflandırma	KÜLTÜREL ORGANİZASYON			
	 <p>The Creativity Pavilion</p> <p>Xi'an Horticultural Expo 2011 alanı</p>			

Herzog & de Meuron tarafından 2004 Barselona Olimpiyatları için tasarlanan yapı için mimarlar, işlevsellik, maksimum esneklik ve mekânsal etkileşim kavramlarını bir araya getirerek tasarıma yön verdiklerini ifade etmektedirler. 3200 kişilik oditoryum, sergi ve fuaye alanları ve restoran bölümlerinden oluşan yapının üçgen formu kentin grid planı ve Avinguda Diagonal isimli diyagonal aksının kesişiminden oluşan bölge için işlevsel bir kamusal mekân oluşumunu sağlamıştır (Şekil 4.13). Binanın iç ve dış mekanları arasında sirkülasyonun sürekliliği ve esnek kullanıma olanak veren programlar, binanın kent için yeni bir kamusal ve kolektif bir unsur tanımladığını göstermektedir (Çizelge 4.7).

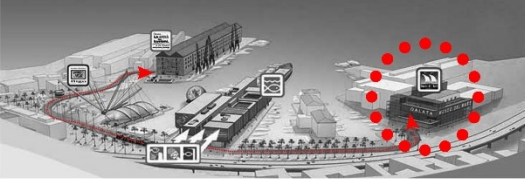

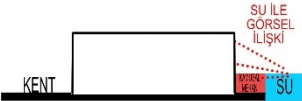

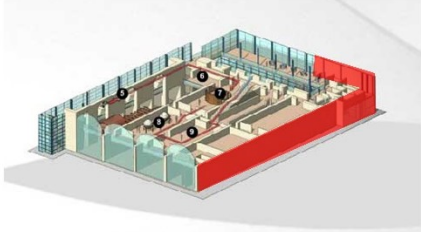
Cenova Galata Deniz Müzesi, tarihi Cenova Limanı sınırları içerisinde yer alan ve eskiden depo olarak kullanılan taş binanın restore edilmesi ile yeniden işlevlendirilerek müze olarak kullanıma açılan bir yapıdır. 2004 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilen Cenova için inşa edilen yapı, kentin liman kimliğini sergilemek amacıyla inşa edilmiştir. İkinci katında bulunan seyir terası ile kent ve liman ile görsel ilişki kurmayı hedeflemiştir. Yapı içerisinde zemin katta gemi omurgaları ve parçalarını sergilerken dış mekânda liman ile mesafeli bir diyalog kurmaktadır. Konumu gereği yapının tasarımında, su ile doğrudan temas kurmak yerine, kıyı cephesinde kamusal bir boşluk bırakılmıştır (Çizelge 4.8).

Renzo Piano tarafından, Oslo liman bölgesi dönüşümü kapsamında tasarlanan yapı, peyzaj düzenlemesi, içinden geçen kanal yardımıyla su ve doğa deneyimini görsel ve fiziksel olarak yaşamaya olanak veren yapısı, zemine değen geniş cam çatısı ve metal taşıyıcıları ile Oslo kentinin liman kimliğini yakından deneyimlemeye olanak sağlamaktadır. Fuaye sergi alanları, ofisler, etkinlik alanları gibi mekanlardan oluşan bina, ayrıca kumsal alanı ile de deniz ile doğrudan temas edilmesine olanak sağlamaktadır (Çizelge 4.9).

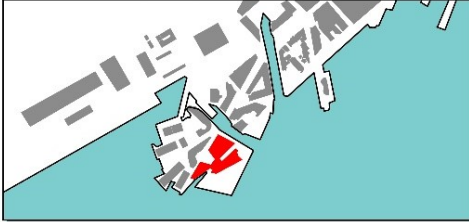

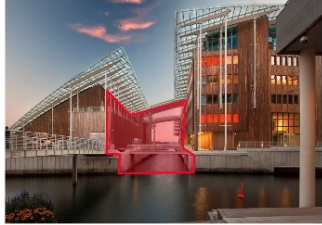

Çizelge 4.7: Forum 2004 Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Forum 2004	Herzog & de Meuron	2008	Barselona, İspanya	16.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR			
			mega kentsel dönüşüm projesi alt bölgeleri	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>SAYDAM ZEMİN</p>	 <p>KIYI- ARAÇ YOLU- YAPI İLİŞKİSİNE SAHİP BİNALAR</p>		
kavramsal sınıflandırma	KÜLTÜREL ORGANİZASYON			
			<p>proje alanı</p> <p>Forum 2004</p>	

Çizelge 4.8: Cenova Galata Deniz Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Cenova Galata Deniz Müzesi		Guallirno Vazquez Consuegra	2004	Cenova, İtalya	10.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI				
			<p>karşılaşma mekanları</p> <p>kullanıcı çeşitliliği</p> <p>Cenova Galata Deniz Müzesi</p> <p>kentsel bağlam ile ilişkisi güçlendirmesi</p> <p>kültürel aks olarak belirlenen kentsel kıyı şeridinde yer alma</p> <p>tarihi binaya ek olarak tasarlanan yeni yapı</p> <p>kentin kimliğini tanıtan müze konsepti</p>		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
	 <p>SAYDAM ZEMİN</p>	 <p>SU İLE GÖRSEL İLİŞKİ</p> <p>KENT</p> <p>SU</p> <p>KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI</p>	 <p>KENT</p> <p>SERGI</p> <p>SERGI</p> <p>DEPO</p> <p>KAFE</p> <p>KAFE</p> <p>SU</p>		
kavramsal sınıflandırma	KÜLTÜREL ORGANİZASYON + ANITSAL TARİHİ BİNAYA EK				
			<ul style="list-style-type: none"> 2004 Avrupa Kültür Başkentliği etkinliği kapsamında tasarlanmıştır. Tarihi binanın restore edilmesi ile yeniden hizmete açılmıştır. 		

Çizelge 4.9: Astrup Fearnley Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Astrup Fearnley	Renzo Piano	2009-2012	Oslo, Norveç	7.000 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI			
			 	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>GEÇİT BİNALAR</p>	 <p>SU İLE DOĞRUDAN TEMASA OLANAK VEREN + KIYIDA GEÇİŞE OLANAK VEREN PROMENAD BİNALAR</p>		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
	 <ul style="list-style-type: none"> • kentin coğrafyasına ve iklimine göre, yaşayan bir merkezi oluşturmak • kentsel iç mekan yaratma fikri • kıyıda var olan kanalı yapı içerisine dahil ederek su- kullanıcı- yapı ilişkisini güçlendirmek 			

OMA tarafından Danimarka'nın kıyı şeridi için tasarlanan ve 2006 yılından itibaren inşa halinde olan Danimarka Mimarlık Merkezi (DAC) yapısının tasarım kriterleri mimarlık ofisi tarafından anıtsallık, sadelik ve nezaket olarak belirlenmiştir. Bina, Kopenhag limanına yakın olarak konumlanan Bryghusgrunden bölgesinde yer almaktadır. Liman dönüşümü sonrasında kent için bir kamusal cazibe merkezi olarak işlevlendirilmiştir. DAC yapısı da bölgenin potansiyelini kullanmak amacıyla kenti ve limanı bağlayan kentsel motor olarak işlevlendirilmiştir. Christians Köprüsü, kıyı şeridi, kentin tarihi merkezi ve yeni metropol alanı arasında köprü konumunda bulunan yapı stratejik olarak önemli bir noktada yer almaktadır.

Liman bölgesinde konumlanan ve kamusal mekân, kent ve su ilişkisini güçlendiren yapının bulunduğu alan, mimarlar tarafından kimlikten yoksun bir bölge olarak tanımlanmaktadır. Mimarlarla göre çok geniş açık alanlara sahip bölgede, Kopenhag'a yer kimliği kazandıracak, kenti ve kıyıyı bir araya getirecek bir mimari dil bulunmamaktadır. Mevcut durumda kamusal dolaşım güzergahları, kent ve su arasındaki ayrımı güçlendirmektedir. Bu nedenle mimarlar binaları suyun gerisine çekerek kamusal bir geçiş oluşturma fikrinden yola çıkmışlardır. Bina tasarımında, proje alanı sınırlarına tam oturmak yerine, her köşenin kendi kimliğini oluşturmasına izin verecek şekilde boşluklar oluşturularak, liman cephesi boyunca farklı büyüklük, nitelik ve atmosferde buluşma noktaları yaratılmıştır.

Yapının kuzey cephesi kentsel plazaya dönüştürülürken deniz kıyısında bulunan alan kamusal faaliyetler için ayrılmıştır. Mimarlar, proje boyunca bölge için yeni bir dil oluşturmak ve kısıtlamalar doğrultusunda yaratıcı çözümler geliştirmek ve bağlamsal koşullara cevap veren bir bina tasarlamak amacıyla Danimarka'nın geçmişten günümüze liman kimliğine odaklanarak anıtsal, sade ve mütevazı bir dil oluşturacak yapı tipolojisine yönelmişlerdir. Üç tarafının tarihi yapılar ile çevrili olması, yapının yüksekliğini belirleyen faktör olmuştur. Binanın en yüksek noktası batıda bulunan Christianborg Sarayı ile ilişkiliyken, diğer noktaları kuzey doğuda bulunan eski bira fabrikası ve kuzeyde bulunan düşük katlı tarihi bloklar ile ilişkilidir. Yapı konut, ofis, perakende satış alanı, restoran ve kentsel park gibi bölümlerden oluşmaktadır. Bina, kent sakinleri ve ziyaretçiler için kıyı ile doğrudan ve kesintisiz bir ilişki sunmaktadır. Karma kullanıma sahip hacimler, kentsel güzergahlar ve mimarlık merkezi farklı

kullanıcıları bir araya getirerek güçlü bir etkileşim ortamı yaratmaktadır. Kent merkezi ve kıyı arasında geçit görevi gören yapı aynı zamanda kent ve limanı yan yana getirdiği için kentsel motor kavramı ile eşleştirilmiştir (Çizelge 4.10).

Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida eyaletinde bulunan ve Biscayne Körfezi'nde konumlanan Perez Art Museum (PAMM) yapısı körfezin yeniden geliştirme projesinin bir parçası olarak 2006-2010 yılları arasında inşa edilmiştir. Herzog & de Meuron mimarlık ofisi tarafından tasarlanan yapı, Miami plajı ve kent merkezini bağlayan otoyol ve Phillip ve Patricia Frost Bilim Müzesi ile sınırlandırılmış bir alanda bulunmaktadır. Yapı park alanı ve su ile yakın ilişkisi ile gökdelenlerle çevrili olan kentsel çevre için davetkar bir nitelik taşımaktadır. İkonik art deco mimarisi ile ünlü olan Miami'de yapıların iç ve dış bağlantısı birbirinden kopuktur. Ancak kentin iklimi, bitki örtüsü ve kültürel çeşitliliği kentin bağlamsal karakterini oluşturan önemli unsurlardır.

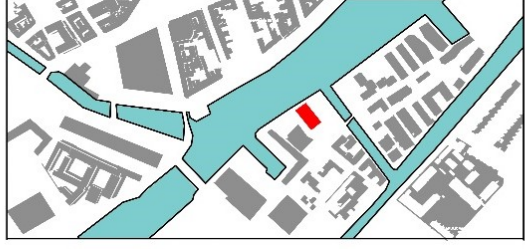

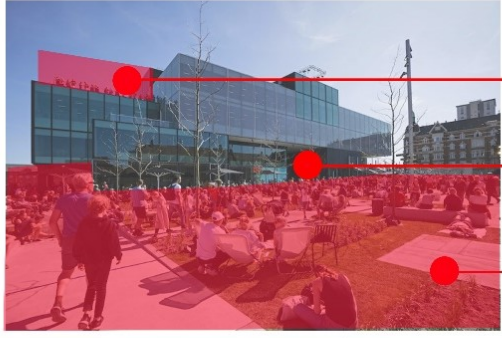

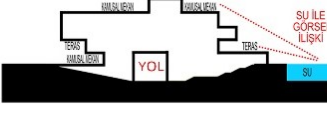

Yapı suya yakınlığı sebebiyle, fırtına ile oluşabilecek dalgalardan korunmak için zeminden yükseltilmiştir. Binanın altında kalan boşluk ışık ve temiz havanın binanın içerisine alınması için kullanılmaktadır. Otopark seviyesinden yükselen müze platformunu destekleyen sütunlar aynı zamanda müzeye girişte kamusal etkinlikler için oluşturulan veranda alanı için gölgelik alan oluşturmakta ve ziyaretçilerin park ile etkileşimini arttırmaktadır. Körfeze bakan geniş merdiven platformu, görsel ve fiziksel olarak kıyı ile iletişimi sağlamaktadır. Çatı ve yerel koşullara göre seçilen tropik bitkiler sıcak hava koşullarında yapının içi ve dışı arasındaki aşırı sıcaklık farkını azaltarak mikro iklim yaratmaktadır. Camların bitişiinde yer alan beton yüzeyler, iklimsel koşullar göz önünde bulundurularak yansıtıcı olarak tasarlanmıştır (Çizelge 4.11).

Yunanistan Ulusal Kütüphanesi ve Yunan Ulusal Opera binasını kapsayan kompleks, 2004 Atina Olimpiyatları sonrasında, liman bölgesinde arta kalan arazilerden birinde konumlanmaktadır. Arazide deniz ile bağlantı, araç yolu sebebiyle kesintiye uğradığı için mimar, yapının yanında oluşturduğu kanal aracılığıyla yapının su ile ilişkisini farklı bir su elemanı ile güçlendirmiştir. Yapının çatısı aynı parsel içerisindeki botanik bahçe ile bütünleşerek kamusal bir mekâna dönüşmektedir. Binanın saçaklı çatısı kent ve deniz panoramasını sunmaktadır. Piano tarafından uçan halı olarak tanımlanan çatı, fotovoltaiik paneller yardımıyla binanın enerji tüketiminin büyük bir bölümünü karşılamaktadır. Opera salonu ve kütüphane binası arasında yaratılan toplanma alanı

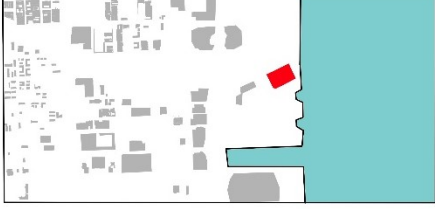

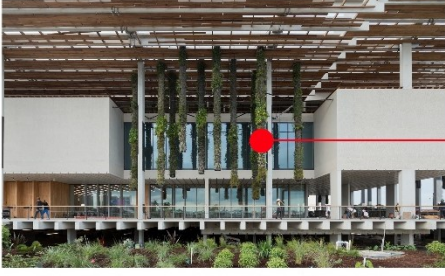

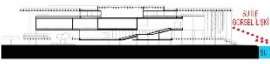
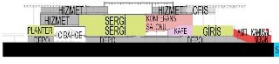

(agora) bu iki geniş kütlenin tek bir bina içerisinde toplanmasını sağlamaktadır. Antik Yunan mimarisine gönderme yapan yapı, geleneksel mekanların yeniden yorumlanmasını ve ekolojik tasarım yaklaşımını birlikte ele almıştır (Çizelge 4.12).

Kopenhag Opera Binası, Danimarka'nın tarihi Marble Kilisesi'nin yanında, aynı zamanda liman bölgesinde yer almaktadır. 1800 kişilik opera salonu bina içerisinde ahşap bir kabukla çevrelenmiştir. Opera salonuna erişim farklı kotlardaki köprüler aracılığıyla sağlanırken, bu köprüler aynı zamanda farklı kotlarda liman ve deniz ile görsel iletişimi sağlamaktadır. Yapı kentin kültürel simgesi olarak ziyaretçiler ve kent kullanıcıları için karşılaşma ve buluşma yeridir. Devasa çatısı deniz ve yapı arasında kamusal bir boşluk yaratırken, açık alanda denize doğru inen merdivenler deniz ile iletişimi arttırmayı amaçlamaktadır. Şeffaf cephe kurgusu, farklı nitelikteki aydınlatmaların kullanılması ile akşam ve gece aktiviteleri de binanın ikoniklik algısını etkilemektedir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.10: Danimarka Mimarlık Merkezi (DAC) Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Danish Architecture Centre (DAC)	OMA	2006-2018	Kopenhag, Danimarka	27.195 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI			
			<p>karşılaşma mekanları</p> <p>fonksiyonel çeşitlilik</p> <p>DAC kentsel bağlam ile ilişkiyi güçlendirme</p> <p>kamusal aktivite önerileri</p> <p>kullanıcı çeşitliliği</p> <p>kentsel mekanda sirkülasyon aksında sürekliliği sağlama</p>	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
				
	GEÇİT BİNALAR	KIYIDA GEÇİŞE OLANAK VEREN PROMENAD BİNALAR		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
			<p>tarihi bina</p> <p>araç geçişi</p> <p>yaya geçişi</p> <p>deniz</p>	

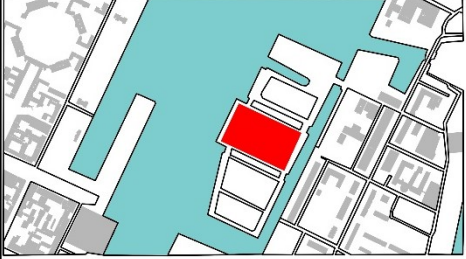

Çizelge 4.11: Perez Sanat Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Perez Art Museum Miami (PAMM)	Herzog & de Meuron	2010- 2013	Miami, Florida, USA	11.125 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI			
			 yerel bitki örtüsü	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 UÇAN ÇATI	 KİYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
	 yerel malzeme kullanımı			

Çizelge 4.12: Stavros Niarchos Foundation Kültür Merkezi Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
The Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (SNFCC)	Renzo Piano	2016	Atina, Yunanistan	170.000 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI			
			<p>The Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (SNFCC)</p> <p>kentsel doku</p>	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	<p>ÜZERİNDE YÜRÜNEBİLİR BİNALAR + UÇAN ÇATI</p>	<p>KIYI- ARAÇ YOLU- YAPI İLİŞKİSİNE SAHİP BİNALAR</p>		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
			<p>topografya ile uyum</p> <p>kavramsal mekan</p> <p>su ile iletişimi sağlamak için tasarlanan yapay havuz</p>	

Çizelge 4.13: Kopenhag Opera Binası Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Kopenhag Opera House		Henning Larsen	2004	Kopenhag, Danimarka	41.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı	Görseller			
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
		<p>opera binası</p> <p>Bina, tarihi kent merkezine referans vererek, kentin liman bölümü sınırları içinde, dönüşen yeni bölümünde çekim alanı yaratmıştır.</p>			
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz		fonksiyonel analiz	
					
	UÇAN ÇATI FORMU	KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI			
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA				
		<p>tarihi kent merkezi ve iç liman bölgesini içine alan aks üzerinde yer alan yapı büyük bir konteyner olarak tasarlanmıştır.</p>			

Oslo Opera Binası sadece kültürel aktiviteler ve etkinlikler için değil, kentli ve turistler için, Oslo'nun liman ve kent kimliğini deneyimlemeyi sağlayan yerel bir ikon olarak kent imgesinde yer edinmiştir. Smith & Strand (2011) "Oslo's New Opera House: Cultural flagship, regeneration tool or destination icon?" isimli makalesinde Oslo'nun simgesi haline gelmiş olan yapının aynı zamanda Oslo kıyı dönüşüm projesinde katalizör işlevi gördüğünden bahseder. 'Kültür ve Doğa Başkenti' ünvanı ile kent markası yaratmaya çalışan Oslo için bu yapı, kültürel etkinlikler için elverişli bir ortam sağlarken, mimari tasarım kararı olarak su ile doğrudan temas olarak vermesi, gezilebilir çatısı ile farklı kotlardan yapı deneyimine olanak vermesi, yapının ziyaretçiler tarafından tümüyle kavranabilme imkanına sahip olması, kıyı ile kurduğu ilişki onu diğer yapılardan ayıran özellikleridir. Oslo'nun iklimsel özelliklerine uygun olarak tasarlanmış yapı kışın da açık hava etkinlikleri için uygun ortamı sunmaktadır (Çizelge 4.14).

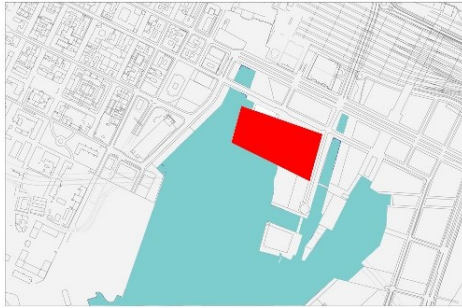
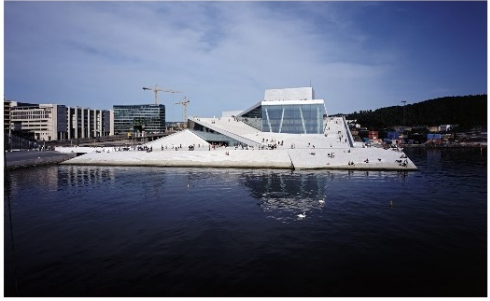

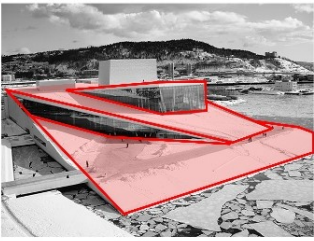
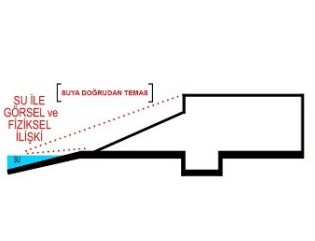
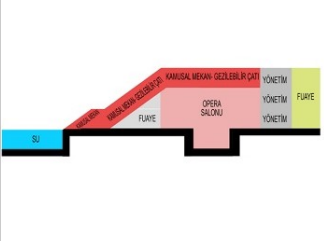

Snøhetta mimarlık ofisinin bir diğer yapısı olan Busan Opera Binası'nın, Güney Kore'de inşaatına 2012 yılında başlanmıştır. Kentin kıyı bölgesinde denize sıfır konumda bulunan ve yapım süreci devam eden bina, tarihsel süreçte kentin endüstriyel bölgesi olarak hizmet veren Busan'ın kamusal aktiviteler için yeni bir merkez olmasına öncülük etmektedir. Mimarlık ofisi yapının formunun kentin bağlamsal ve kültürel unsurlarından ortaya çıktığını ifade etmektedir. Yapının planı oluşturan Kon (dünya) ve Kun (cennet)'in birleşmesiyle oluşan Kam (su) 'ı simgelemektedir. Bu unsurların oluşturduğu üçleme proje alanını sıradışı şekilde tanımlarken, aynı zamanda Kore kültürü ile felsefi ve tarihi olarak ilişki kurmaktadır. Zemin katta iç ve dış mekân birlikteliğinin sağlanması için fuaye alanı iki yönden binayı sararak denize doğru yönelmeyi sağlamaktadır. Fuayeye giriş alanı olarak tasarlanan mekân aynı zamanda binaya giriş alanı olup restoran ve Parterre'e giriş bölgesidir. Eğimli çatı üst kotta ikinci bir kamusal mekân oluşmasını sağlamaktadır. Ziyaretçiler bina üzerinde yürüyerek farklı kotlarda yapıyı deneyimleme imkanına sahiptir. Farklı kotlardaki iki kamusal mekân arasında geçişler, yumuşak yüzeyler ve boşluklar aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu da binanın düşey ve yatay sirkülasyonunda akışkanlığın sağlanmasında önemli bir unsurdur. Bina düşey ve yatay ekseninde kullanıcıyı içine alan tasarımı, iç ve dış sürekliliğinin şeffaf cepheler ile sağlandığı yüzey kurgusu, zemin ile çatının temas etmesine olanak veren eğimli çatı tasarımıyla farklı kotlarda kıyı ile

iletişimi sağlayan tasarımı ile fiziksel, kültürel ve felsefi olarak yer ile güçlü bir iletişim kurmaktadır (Çizelge 4.15).

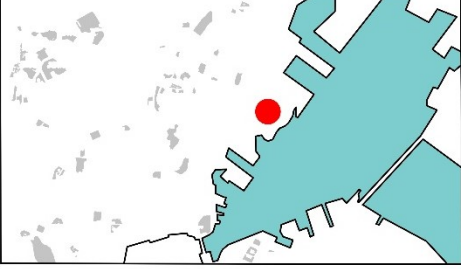

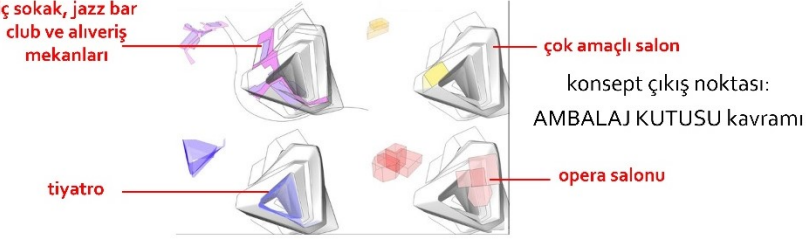
3XN mimarlık ofisi tarafından Norveç'in kıyı bölgesinde 2010 yılında inşa edilen Buen Kültür Merkezi, tasarlayan mimarlar tarafından, çevresindeki topoğrafyayı yükselten ve bütünleştiren bir battaniyeye benzetilmektedir. Önceden sanayi bölgesi olan alanda yeni bir kentsel cazibe merkezi yaratmak amacıyla inşa edilen yapı, cam cephesi ile nehirle ilişki kurmakta ve güneş ışığını bina içerisine almaktadır. Yapının mimarisi, nehir kenarında bulunan beyaz ahşap evlerin tipolojik karakterini oluşturan renkler, ölçek ve biçimsel oran ile şekillenmektedir. Binada tiyatro, konser salonu, kütüphane ve sanat galerileri yer almaktadır. Yapı açıldığı tarihten itibaren 2 ay içerisinde 25.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Kültür merkezi tasarımı kapsamında, yapı ile nehrin karşı kıyısı arasında kültürel bağlantı sağlayan bir köprü de tasarlanmıştır (Çizelge 4.16).

Portekiz'in Lizbon kentinin kıyısında bulunan ve AL_A mimarlık ofisi tarafından tasarlanan Museum of Art, Architecture and Technology (MAAT) yapısı 2016 yılında tamamlanmıştır. Nehir kıyısındaki tarihi bölgeyi canlandırmayı amaçlayan yapı üç bin metrekare sergi alanı ve yedi bin metrekare kamusal alandan oluşmaktadır. Yapı kentin kültürel mirasına saygılı olarak ve aynı zamanda gelecek öngörülerini ile tasarlanmıştır. Ziyaretçilere Lizbon manzarasını sunan gezilebilir çatısı ile topoğrafyaya uyumlu olarak yükselen yapı aynı zamanda deniz ile bütünleşmeye imkân sağlayan ikonik bir binadır. Binanın çatısı, kent ile denizi buluşturan bir meydan ve platform görevi görmekle beraber aynı zamanda denizden yansıyan ışıkların ve manzaranın en iyi şekilde bina içine dahil olmasını sağlayacak şekilde konumlanan bir mimari elemana dönüşmüştür. Yaya akışındaki sürekliliği sağlayan yapı farklı kotlarda mekânsal deneyime olanak sağlayarak yerin mekânsal karakterini en iyi şekilde yansıtmaktadır (Çizelge 4.17).

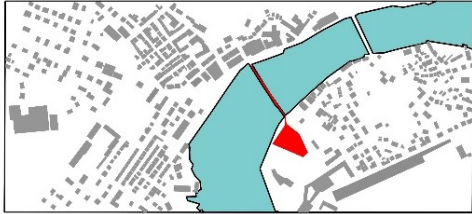

Çizelge 4.14: Oslo Opera Binası Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Oslo Opera House		Snøhetta	2000-2008	Oslo, Norveç	38.500 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı	Görseller			
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR				
					
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
					
	ÜZERİNDE YÜRÜNEBİLİR BİNALAR	SU İLE DOĞRUDAN TEMASA OLANAK VEREN			
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSAJCILIK				
					
		kentte yeni bir kamusal mekan tanımlama			
		su ile doğrudan temas			
		kent ve doğa birliktelini sağlama			

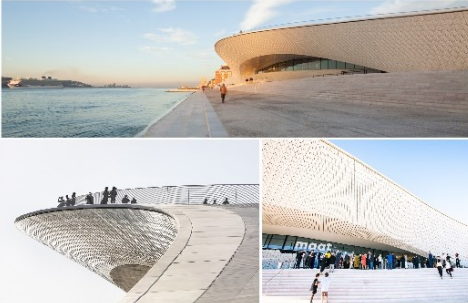
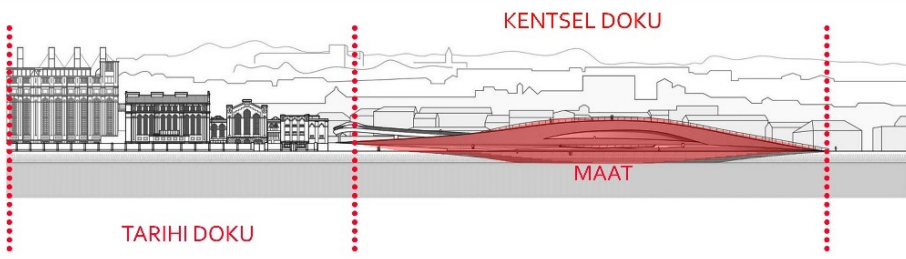

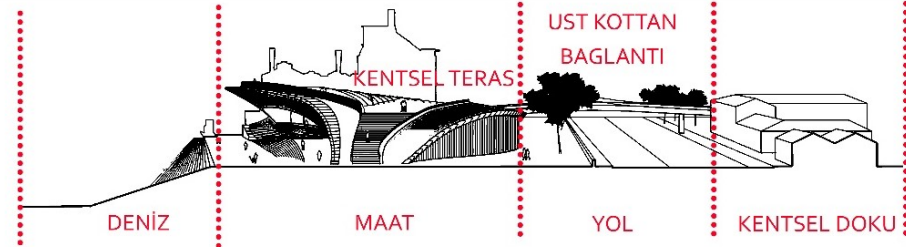
Çizelge 4.15: Busan Opera Binası Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Busan Opera House		Snøhetta	2012-2020	Busan, Güney Kore	28.427 m2.
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
			<p>kent ve okyanus manzarası sunmak</p> <p>kentin sembolü olma iddiası → Busan Opera House kentsel çekim noktası ← denizcilik kültürünü yansıtmak</p> <p>küresel düzeyde performans sergileme alanı</p> <p>kentsel çekim alanı + aktivite merkezi</p> <p>kentsel doku</p>		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz		fonksiyonel analiz	
	 HEYKELSİ FORM	 KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN		 YOL	
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA				
	<p>iç sokak, jazz bar club ve alışveriş mekanları</p> <p>tiyatro</p> <p>çok amaçlı salon</p> <p>konsept çıkış noktası: AMBALAJ KUTUSU kavramı</p> <p>opera salonu</p> 				

Çizelge 4.16: Buen Kültür Merkezi Analiz Paftası

	Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
	Buen Cultural Centre	3XN Architects	2012	Mandal, Norveç	4.500 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI				
	 <p>aktiviteler için kullanılan çatı</p> <p>kentin iki farklı yakasını birleştiren köprü</p>		 <p>etkinlikler için kullanılabilen çatı formu</p> <p>kentin farklı iki bölgesini köprü aracılığıyla birleştirme</p> <p>kullanıcı çeşitliliği</p> <p>kamusal aktivite önerileri</p> <p>karşılaşma mekanları</p> <p>kentsel bağlam ile ilişkiyi güçlendirme</p>		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
	 <p>ÜZERİNDE YÜRÜNEBİLİR BİNALAR</p>	 <p>SU İLE GÖRSEL İLİŞKİ</p> <p>KAMUSAL MEKAN SEZİLEBİLİR ÇATI</p> <p>TERAS</p> <p>FURUVE</p> <p>KENTSEL BAĞLAM</p> <p>YEREL MEKAN</p>	 <p>KAMUSAL MEKAN SEZİLEBİLİR ÇATI</p> <p>KONFERANS</p> <p>SALONU</p> <p>TERAS</p> <p>YEREL MEKAN</p> <p>CİTAPARK</p>		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK				
			<p>kentin coğrafyası ile bütünleşen, kentin tümünü ekileyen tasarım yaklaşımı</p>		

Çizelge 4.17: MAAT Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
MAAT	AL_A	2016	Lizbon, Portekiz	38.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI			
				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
				
	ÜZERİNDE YÜRÜNEBİLİR BİNALAR	SU İLE DOĞRUDAN TEMASA OLANAK VEREN	KARİSA, MERAM, CEZİLEBİLİR ÇATI, FLAYE, KONFERANS SAHALIĞI	
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
				

Herzog & de Meuron tarafından, Hamburg limanında bulunan Werner Kallmorgen tarafından tasarlanan 1963-1966 yılları arasında inşa edilen tarihi Kaispeicher depo yapısı üzerine inşa edilen Elbphilharmonie konser salonu, Hafencity kıyı dönüşüm projesi kapsamında inşa edilen ikonik bir yapıdır. Yeni yapının cam cephesi ve dalgalı çatı formu tarihi yapıyla bütünleştiğinde tümüyle kristal şeklinde algılanmaktadır. Cam cephenin yansıtma özelliği ve parlaklığı kent silüetini ve denizi yansıtırken, tarihi yapı ve yeni yapının birleştiği nokta kamusal bir boşluk yaratarak üst kottan deniz ve kent ile görsel iletişimi sağlamaktadır. Yapı iki konser salonu, fuaye alanı, lobi, restoran ve otel birimlerinden oluşmaktadır (Çizelge 4.18).

Kopenhag'da Kastrup limanının bitişiğinde konumlanan The Blue Planet, deniz kıyısının çok yakınında yer almasına rağmen cephesi tümüyle alüminyum ile kaplanmıştır. Yapının formu dönen suyun oluşturduğu girdap formuna referans vermekle birlikte aynı zamanda balık formunu da anımsatmaktadır. Toplamda 53 farklı akvaryum içeren yapı, Avrupa'nın en büyük akvaryumu ünvanına sahiptir. Yapının organik formu dinamik bir etki yaratırken deniz dalgalarını anımsatmaktadır. Yapının sağır cephelerinin su ile etkileşimi zayıflattığı düşüncesinin sonucu olarak yapının giriş cephesinde havuzların oluşturulduğu görülüyor. Mimar mekânsal gereksinimlerin sonucu olarak içedönük olarak tasarladığı yapıda malzeme, form ve suyun yapı çeperine dahil edilmesi ile kent ve su etkileşimini sağlamaya çalışmıştır (Çizelge 4.19).

2012 yılında Güney Kore'nin Yeosu-si kentinde düzenlenen EXPO için, SOMA Lima mimarlık ofisi tarafından 'yaşayan okyanus ve sahil' teması altında tasarlanan One Ocean Thematic Pavilion yapısı, eski endüstri liman bölgesinde yer almaktadır. GFRP materyalin cephede kullanılması ile elde edilen balık formu, biyolojik hareket mekanizmasının mimariye uyarlanmış biçimini temsil etmektedir. Okyanusun açık ve derin ikiliğini tasarım konseptinde göstermek isteyen mimar oluşturduğu sürekli yüzeyleri katlayarak, düşey bölücü elemanlara dönüştürerek iç mekanları oluşturmaktadır. Zıtlıklar ve geçişler yapının cephesini oluşturmaktadır. Deniz cephesinde katı beton konilerin üst üste yığılması su ile toprak arasında yumuşak bir sahil şeridi tanımlarken pavyonun diğer cephesinde yapay topoğrafya ve deniz manzarasına sahip yürüyüş yolu tasarlanmıştır (Çizelge 4.20).

Çatının topoğrafya ile uyumlu çizgileri EXPO'nun girişine ve dijital galeriye bakan bölümünde kinetik cephe elemanlarına dönüşmektedir. Dalgalanma efekti sağlayan ve açılır-kapanır fiber takviyeli cam polimerden oluşan kinetik cephe okyanus efektini sağlamaktadır. Gündüz süresince en iyi ışık koşullarını yaratmak amacıyla kullanılan lamelalar, gün batımı sonrasında hareket ederek analog görsel efektler oluşturmaktadır. Mimar bu yapı ile kentsel bağlam ve doğa ile bütünleşen simgesel bir yapı üretmeyi amaçlamıştır. Yatay ve dikey düzlemde sürekli bükülen cepheler iç mekânı oluştururken, yapının formu, hareketli cephesi, ışık alma biçimi ve kullanılan malzemeler bütünlük oluşturmaktadır.

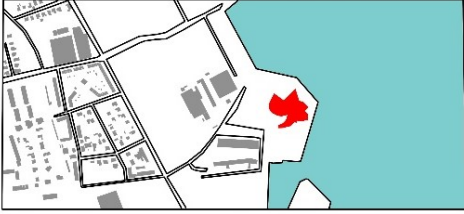

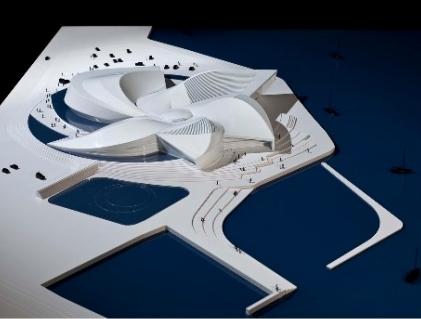

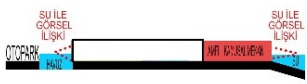

Zaha Hadid tarafından Glasgow kentinde konumlanan 650.320 m²lik alan kaplayan Glasgow Riverside Ulaşım Müzesi (2004-2011) nehrin kıvrımlarını takip eden tünel formuyla iki ucundan kente açılmaktadır. Müzenin içerisinde ziyaretçileri kente bağlayan yürüyüş yolu aynı zamanda kent ve nehir arasında eşik oluşturmaktadır. Yapı dış cephesi ve formuyla kentin endüstri mirasına gönderme yapan ulaşım müzesi kıvrımlı iç mekânı ve çatısı ile dinamik bir karaktere sahiptir (Çizelge 4.21).

Zaha Hadid tarafından tasarlanan bir diğer yapı Çin'in Guangzhou kentinde Zhujiang Nehri'nin yakınında konumlanan Guangzhou Opera House yapısıdır. 2010 yılında kullanıma açılan yapıya nehir kıyısı ve liman alanından doğrudan ulaşım mümkündür (Şekil 4.43). Mimar yapının nehre bakan cephelerinde şeffaf öğeler kullanarak su ile görsel ilişkiyi güçlendirmiş ve yapı parseline tasarladığı havuz ile suyun yansıma gücünü kullanmıştır. Opera binası kentin kıyısında konumlanan ikonik bir yapı olarak kentin simgesel öğelerinden birine dönüşmüştür (Çizelge 4.22).

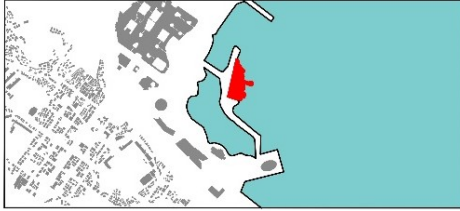

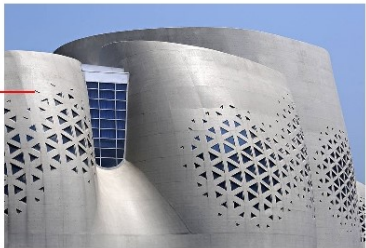
Çizelge 4.18: Elbphilarmonie Analiz Paftası

	Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
	Elbphilarmonie	Herzog & de Meuron	2006-2016	Hamburg, Almanya	125.512 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR				
	<p>tarihi binaya ek olarak tasarlanan yeni yapı</p> <p>HafenCity projesi kapsamında inşa edilme</p> <p>güçlü ikon algisi</p> <p>Elbphilarmonie HafenCity</p> <p>heykelsi form</p> <p>kent silüetinde yer edinme</p> <p>HafenCity projesi kapsamında inşa edilmiştir</p>				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
	<p>HEYKELSİ FORM</p>	<p>SU İLE GÖRSEL İLİŞKİ</p> <p>KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN</p>	<p>OFİS</p> <p>KONFERANS SALONU</p> <p>OFİS</p> <p>KONFERANS SALONU</p> <p>KARŞILAMA / FUAYE / SERGİ</p> <p>OTOPARK</p>		
kavramsal sınıflandırma	OLAY MİMARLIK + BAĞLAMSALCIKLIK + ANITSAL / TARİHİ BİNAYA EK				
	<p>değişen ve dönen cephe kurgusu</p>				

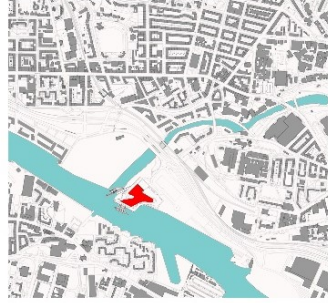

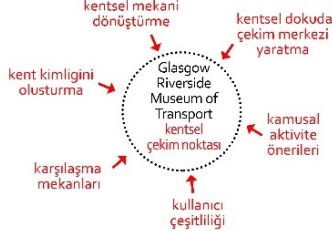

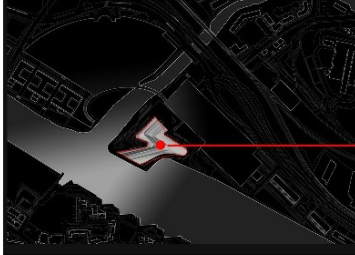
Çizelge 4.19: The Blue Planet Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
The Blue Planet	3XN Architects	2013	Kopenhag, Danimarka	9.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR			
			 <p>kentsel dokudan ayrılan heykelsi form</p>	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>HEYKELSİ FORM</p>	 <p>KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI</p>		
	METAFORİK			
kavramsal sınıflandırma	 <p>deniz yıldızına referans veren form</p>			

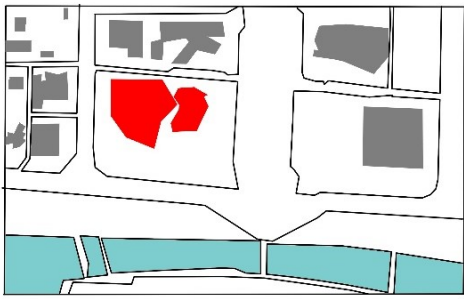

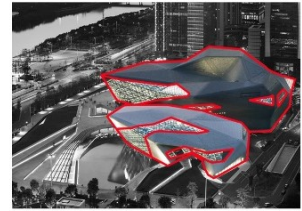

Çizelge 4.20: One Ocean Thematic Pavilion Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
One Ocean Thematic Pavilion	SOMA Lima	2010-2012	Yeosu-si, Güney Kore	6.900 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR			
			<p>EXPO KAPSAMINDA TASARLANAN DİĞER YAPILAR</p> <ul style="list-style-type: none"> sky tower the Big-O thematic pavilyon uluslararası pavilyon expo dijital galeri 	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>HEYKELSİ FORM</p>	 <p>KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN</p>		
kavramsal sınıflandırma	KÜLTÜREL ORGANİZASYON			
			 <p>kinetik cephe</p> <p>EXPO 2012</p>	

Çizelge 4.21: Glasgow Riverside Ulaşım Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Glasgow Riverside Museum of Transport		SOMA Lima	2004-2011	Glasgow, UK	11.300 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
					
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
					
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA				
					kentsel dokudan farklılaşan bina formu

Çizelge 4.22: Guangzhou Opera Binası Analiz Paftası

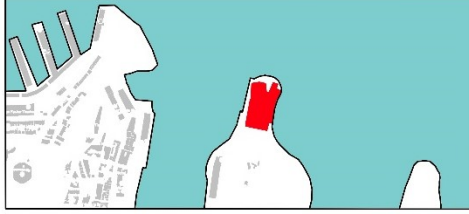

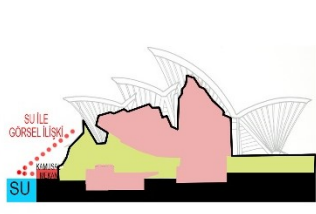
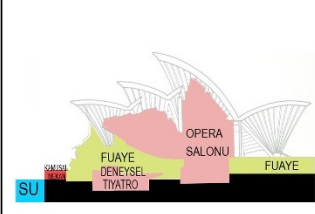

	Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
	Guangzhou Opera House	Zaha Hadid Architects	2003-2010	Guangzhou, Çin	70.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
			<p>Guangzhou Opera House kentsel çekim noktası</p> <ul style="list-style-type: none"> heykelsi form kentsel dokuda çekim merkezi yaratma kullanıcı çeşitliliği güçlü ikon algisi kentsel mekani dönüştürme 		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz		fonksiyonel analiz	
	 HEYKELSİ FORM	 KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN + KIYI- ARAÇ YOLU- YAPI İLİŞKİSİNE SAHİP BINALAR			
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK				
			<p>Pearl River'da bulunan ve dalgalarla kıyıya sürüklenen iki çakıl taşı mimar için ilham kaynağı olmuştur</p> 		

Sidney Opera Binası (1956-73) liman bölgesinde kentin kıyı şeridinde konumlanmış olup, sıradışı formu ve beyaz anıtsal niteliği, yelkenli gemilerin formu ve rengi ile özdeşleşmiş durumdadır. Limanda yer aldığından dolayı deniz ve manzara ile oldukça kolay algılanabilir olması yapının ikonik olma durumunu arttırmaktadır. Deniz kabuğu, yelkenli, balık, dalgalar gibi deniz ile ilişkili birçok metafor, yapının formu içinde gömülü olduğu için yapının sıradışı formu birçok farklı kavram ile eşleştirilmektedir (Şekil 4.45). Bu yapı dışarıdan gelen birçok ziyaretçi için çekim noktası ve Avustralya'nın sembollerinden biri olduğu için *Bilbao Efekt*'in adı konulmadan önceki ilk örneği olarak sayılabilir (Çizelge 4.23).

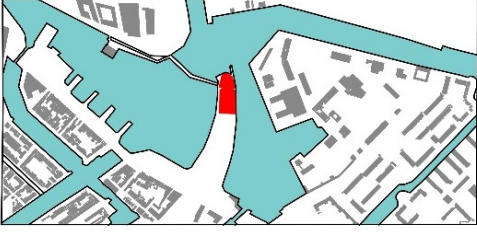

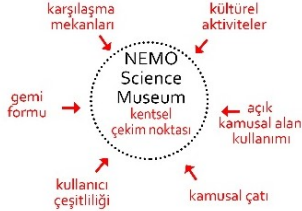

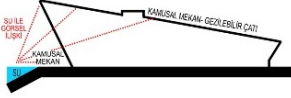

Amsterdam'da eski liman bölgesinde yer alan yapı betonarme ve çelik sistem kullanılarak inşa edilmiştir. Yapının çatısı Amsterdam'ın ve liman alanının manzarasını sunan önemli bir kamusal mekân olarak işlev görmekle birlikte, birçok farklı bitkiyi barındıran yeşil çatı konseptine sahiptir. Yapının geometrisi gemi formuna referans vermektedir. Renzo Piano, yapı için *noble factory* yakıştırmasını yapmaktadır. Yapının iç mekânı, cephedeki küçük açıklıklar nedeniyle su ile oldukça zayıf bir ilişki kurarken, çatısındaki kamusal alan ile bu görsel ilişki sağlanmıştır (Çizelge 4.24).

Panama Kanalı girişinde konumlanan, 2004-2014 yılları arasında inşaatı tamamlanan ve Frank Gehry tarafından tasarlanan Biyoçeşitlilik Müzesi (biomuseo) bölgede yaşayan farklı türleri sergilemek ve çeşitliliği incelemek amacıyla yapılmıştır. Müze, geçici sergi alanı, kamusal avlu, botanik bahçe, müze satış noktası ve kafe gibi sosyal alanlardan oluşmaktadır. Panama için simgesel yapılardan biri olarak görülen binanın çatısı dikkat çekicidir. Mimar tarafından parçalı, renkli ve asimetric olarak tasarlanan çatı, bölgenin tropik dokusuna referans vermektedir (Çizelge 4.25).

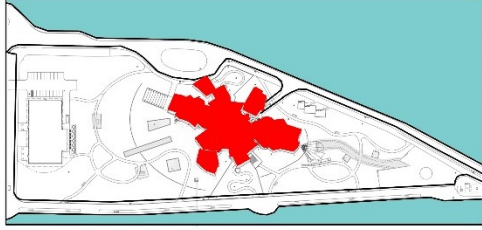

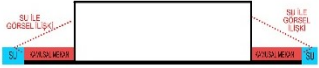

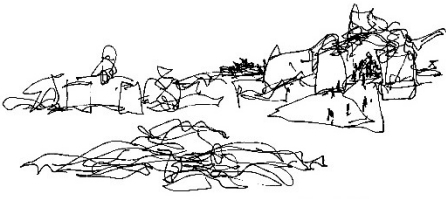
Çizelge 4.23: Sidney Opera Binası Analiz Paftası

	Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
	Sidney Opera House	Jørn Oberg Utzon	1973	Sidney, Avustralya	57.980 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
			<p>— kent simgesi olarak kent silüetinde yer edinme</p>		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
					
	HEYKELSİ FORM + EKLANLAŞAN YÜZEY	KIYIDAN UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN			
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK + OLAY MİMARLIK				
			<p>— deniz kabuğuna referans veren form + hareketli cephe kurgusu</p>		

Çizelge 4.24: NEMO Bilim Mekezi Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
NEMO Science Museum	Renzo Piano	1997	Amsterdam, Hollanda	
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR			
				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 HEYKELSİ FORM	 KİYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN		
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK			
				

Çizelge 4.25: Biyoçeşitlilik Müzesi Analiz Paftası

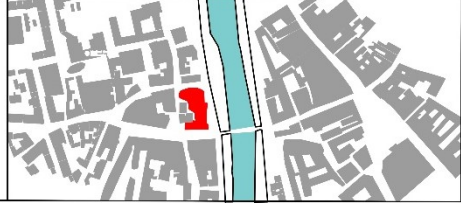

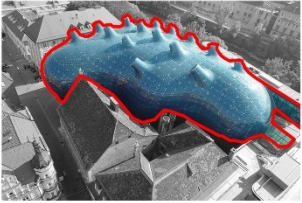
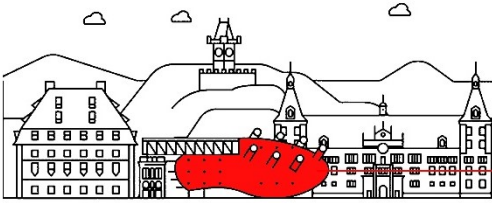
Yapının adı	Mimar	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Biomuseo	Frank Gehry	2004-2014	Panama City, Panama	4.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR			
		<p>bitki türlerini gözlemlemeyi sağlayan deneyim mekanları</p> <p>Panama Kanalı sınırında özel konumda bulunma</p> <p>kent dokusundan farklılaşan renk ve form</p> <p>doğa ve kent birlikteliğine katkı</p> <p>kamusal etkinlik önerileri</p> <p>Biomuseo kentsel çekim noktası</p> <p>kullanıcı çeşitliliği</p> <p>heykelsi form</p>		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 HEYKELSİ FORM	 KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN BİNALAR		
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA			
	 mimarın eskizi			

Colin Fournier ve Peter Cook tarafından tasarlanan Graz Modern Sanat Müzesi 2003 yılında gerçekleştirilen Avrupa Kültür Başkentliliği kapsamında inşa edilmiştir. Yerel bir imge yapı (landmark) olacağı düşünülen yapı, ‘dost canlısı uzaylı’ (friendly alien) olarak anılmaktadır. Yapı, Graz’ın tarihi merkezinde ve Mora Nehri kıyısında konumlanmaktadır. Yapı, Peter Cook tarafından ‘mavi balon’ olarak tarif edilmektedir. Bina, organik ve sıradışı forma sahip, amip gibi organizmaların şeklini anımsatan binalar için kullanılan blob mimarisi (blob architecture) veya blobitecture yaklaşımı ile tasarlanmıştır (Çizelge 4.26).

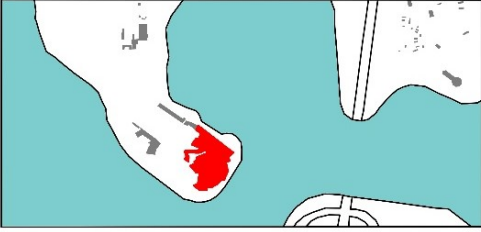

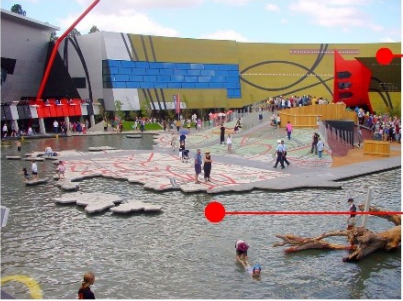

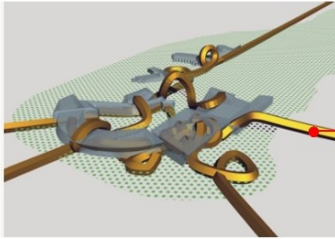

Jencks’e göre (2005:195) Guggenheim Müzesi’nin Bilbao kentini dönüştürdüğü gibi bu yapı da Graz bölgesini dönüştürmüştür. Fournier tarafından arkası bir sandalyeyi kucaklayan bir hayvan olarak tanımlanmaktadır. Yapıda nehir manzarası ile ilişki kurmak amacıyla üst kottan ulaşım sağlanan bir lineer kütle tasarlanmıştır. Tarihi doku içerisinde sıra dışı forma sahip olan yapı, bağlamsal ilişkiyi tamamen şeffaf cephe kurgusu ile sağlamaya çalışmıştır.

Avustralya Ulusal Müzesi’nin birçok müze yapısından farklı post modern tasarım anlayış ile oluşturulduğu ifade edilmektedir. Müzenin 30 m yüksekliğinde Boolean düğümünü simgeleyen ikonik giriş kapısı yerli ve yerli olmayan Avustralyalıların bütünlüğünü simgelemektedir. Ancak bu dolaylı ifadenin karşılık bulduğu form anıtsal ve ikonik olmaktan çok renkli parçalı ve farklı yükseklikteki mimari elemanların bir arada olma durumunu sorgulamaya neden olmaktadır Yapılar tarafından çevrelenen The Garden of Australian Dreams bahçesi su ağaç ve çeşitli bitkilerden oluşmaktadır Yüz farklı dilde home yazılarının yazıldığı bu sembolik peyzaj bölümü yap iyi ve bölgeyi benimsetmek için gösterilen cabanın urunumdur Yapının sergi bölümü üzerinde bulunan çatıdaki zikzak mavi şerit Libeskind in Yahudi Müzesine atıf yapar niteliktedir (Çizelge 4.27). Jencks (2005:54) 1998-2001 yılları arasında Canberra’da inşa edilen bu yapının, Avustralya gündelik yaşamına dair çeşitli hikayeleri (tangible destinities) barındırdığını ve ikonik bir girişi olduğunu belirtir.

Çizelge 4.26: Graz Modern Sanat Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Kunsthau Graz Sanat Müzesi		Peter Cook	1999-2003	Graz, Avustralya	11.100 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı	Görseller			
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
		<p>2003 Avrupa Kultur Baskentliliği kapsamında ina edilme</p> <p>guclu ikon algisi → tarihi doku içerisinde sıradisi form</p> <p>Kunsthau Graz Sanat Müzesi kentsel çekim noktası</p> <p>etkinlik önerileri → donusen ve degisen cephe kurgusu</p>			
bina ölççeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkiyel analiz	fonksiyonel analiz		
	 HEYKELSİ FORM	<p>SU İLE GÖRSEL İLİŞKİ</p> <p>SU YOL</p> <p>SERGI TERAS</p> <p>SERGI</p> <p>SERKULASYON</p> <p>SERGI</p> <p>OTOPARK</p> <p>KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN + KIYI-ARAÇ YOLU-YAPI İLİŞKİSİNE SAHİP BİNALAR</p>	<p>YONETİM</p> <p>BRANSA</p> <p>SERGI</p> <p>OTOPARK</p> <p>KIYI-ARAÇ YOLU</p>		
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK				
	 <p>blob architecture</p>				

Çizelge 4.27: Avustralya Ulusal Müzesi Analiz Paftası

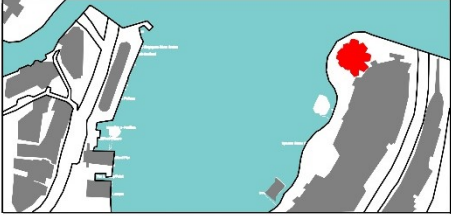

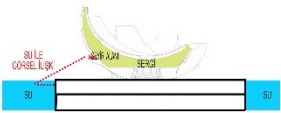
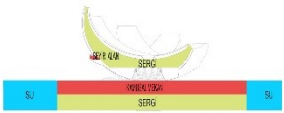

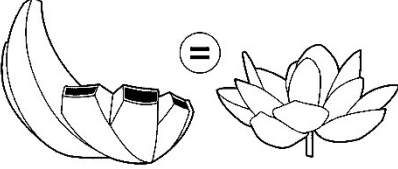
Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
National Museum of Australia		ARM Architecture	1998-2001	Canberra,Avustralya	110.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
	 <p> sıradışı cephe formu → karşılaşma mekanları heykelsi form → National Museum of Australia kentsel çekim noktası havuz ile yaratılan kamusal mekan → açık kamusal alan kullanıcı çeşitliliği → kentsel dokudan ayrılan sıradışı form </p>				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz		fonksiyonel analiz	
		 <p>KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN</p>			
	HEYKELSİ FORM				
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA				
	 <p>"boolean" dizgisi kullanılarak tasarıma yön verimistir</p> 				

Mimar Moshe Safdie'nin Singapur için tasarladığı Marina Bay Sands projesi kapsamında 2011 yılında inşa edilen Art Science Müzesi, on yapraktan oluşan çiçek formunda bir yapıdır. Kıyıda konumlanan yapı aynı zamanda nilüfer formuna benzetilmektedir. Müze deniz kıyısında nilüfer göletinin üzerinde yer almaktadır. Çelik kafes taşıyıcılar ile inşa edilen yapı heykelsi görünümü ile simgesel bir yapıdır. Cephesi fiber takviyeli polimer (FRP) ile kaplanmıştır. Çanak şeklindeki çatı formu yağmur suyunu toplayarak müzenin içerisindeki açık hava avlusunda şelale oluşturulmasını sağlamıştır. Mimar zemin kotundan binayı kopararak kamusal bir mekân yaratmış ve sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda tasarımına yön vermiştir. Kıyı ile ilişki, zemin kotundaki açık alan ve üst katta yer alan manzaraya açılan şeffaf yüzeyler ile sağlanmaktadır (Çizelge 4.28).

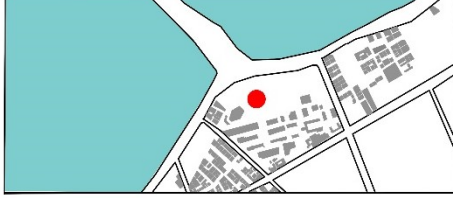

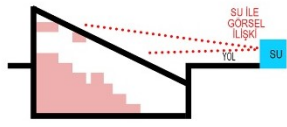
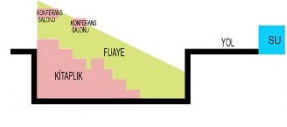

İskenderiye Kütüphanesi, Mısır'ın sahil şeridinde Snøhetta mimarlık ofisi tarafından 2001 yılında tasarlanmıştır. Bu yapı, sağır cephesindeki hiyeroglif yazıları ile kentin tarihi ve kültürel mirasını hatırlatırken kıyıya yönelen eğimli çatısı ve dairesel formu ile İskenderiye limanına referans vermektedir (Şekil 4.57). Geniş dairesel form aynı zamanda bilginin ve öğrenmenin akışkanlığını simgelerken, İskenderiye feneri ile biçimsel bağ kurarak kültürel bir bağlantı köprü görevini üstlenmektedir. Yapı içerisinde planetarium, birkaç müze ile bilim okulu yer almaktadır. On bir katlı yapı kentin bilim ve kültür sembolü olmasının yanında kentin liman kimliğini vurgulayan önemli bir ikondur (Çizelge 4.29).

Oscar Niemayer tarafından Rio de Janeiro'da tasarlanan müze ise Brezilya'da bulunan ikonik yapılar arasında en dikkat çekici olanı olarak nitelendirilebilir. Deniz kıyısında su ile görsel ilişki kuran yapıya ulaşım rampa ile sağlanmaktadır. Form olarak çay tabağı ve ufo gibi nesnelere benzetilen yapı, dairesel planı ile kentin panoramik silüetini izlemeye olanak vermektedir (Çizelge 4.30).

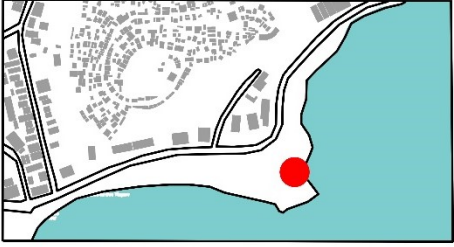

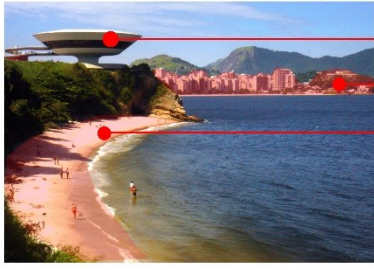

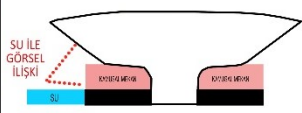
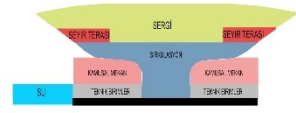
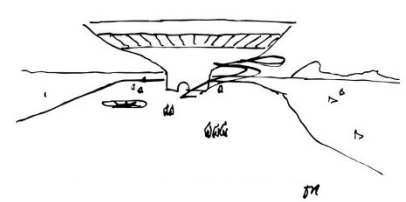

Çizelge 4.28: Art Science Museum Analiz Paftası

	Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
	Art Science Museum	Moshe Safdie	2011	Singapur	6.000m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
	 <p>Farklı kullanıcı grupları için tasarlanan etkinlik önerileri ve yapının güçlü ikonik algısı, yapının kentsel mekanda güçlü çekim merkezi olarak hizmet vermesini sağlamaktadır.</p>				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz		fonksiyonel analiz	
	 <p>HEYKELSİ FORM</p>	 <p>KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN</p>			
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK				
					

Çizelge 4.29: İskenderiye Kütüphanesi Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
İskenderiye Kütüphanesi	Snøhetta	1989-2001	İskenderiye, Mısır	80.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL BAĞLAM ODAKLI OLANLAR			
				
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
				
	HEYKELSİ FORM	KIYI-ARAÇ YOLU-YAPI İLİŞKİSİNE SAHİP BİNALAR		
kavramsal sınıflandırma	BAĞLAMSALCILIK			
			bina cepesinde hieroglif yazıları	

Çizelge 4.30: Nitroeci Çağdaş Sanat Müzesi Analiz Paftası

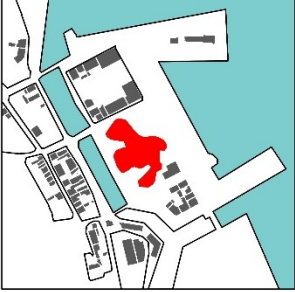

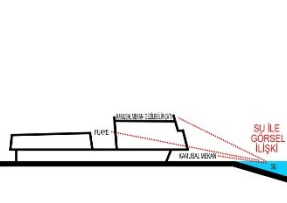
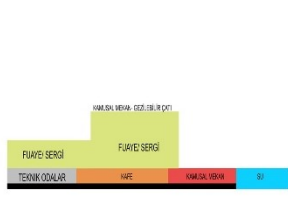

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Niterói Contemporary Art Museum		Oscar Niemeyer	1996	Rio de Janeiro, Brezilya	400 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
					
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkiel analiz		fonksiyonel analiz	
	 HEYKELSİ FORM	 KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN			
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA				
	 mimara ait eskiz		 kentsel dokudan ayrılan ikonik yapı formu		

Ozeanum Oşinografi Müzesi, Behnisch Mimarlık ofisi tarafından Almanya'nın Stralsund kentinde, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan bölgede, kentin tarihi rıhtım bölgesinde inşa edilmiştir. Yapı tarihi çevreyi göz ardı ederek doğrudan deniz ile ilişki kurmayı tercih ederek kent için bir çekim merkezi yaratmıştır. Tasarım ofisi, müze formunun deniz kenarında bulunan taşların çevresinde suların çarpmasıyla oluşan dalga hareketinin etkisiyle oluştuğunu belirtmektedir. Yapı birbirinden bağımsız dört ayrı taş olarak tanımlanmaktadır. Yapıda müze alanları tamamen sağır yüzeyler ile çevrelenmiş olup dolaşım alanlarını oluşturan köprüler tamamen cam cephe kurgusu ile tasarlanarak kıyı ile üst kotlardan görsel ilişki sağlanmaktadır (Çizelge 4.31)

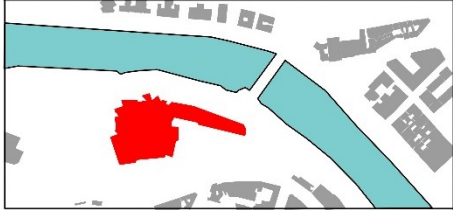

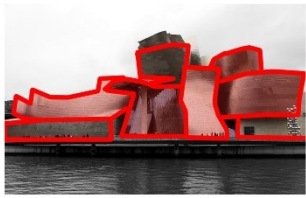

Guggenheim Müzesi, İspanya'nın endüstriyel Bask Bölgesi'nin dönüşümünde öncü rol üstelenen bir yapıdır. Endüstri kenti Bilbao'nun turizm kentine dönüşmesini sağlayan yapı, aynı kent ekonomisine büyük ölçüde katkı sağlayarak, kentin turistler için uğrak noktasına dönüşmesinde önemli role sahiptir. Literatürde, 'Bilbao Efekt' teriminin yerleşmesini sağlayan müze kentin dönüşümünü başlatarak, 'kültür ve sanat kenti Bilbao' olarak yeni bir kent imaj tanımlamıştır. Gehry, CATIA adı verilen tasarım program yardımıyla tasarladığı eğri yüzeylerde malzeme olarak titanyum kullanmıştır. Kavisli titanyum yüzeyler iklimlendirme açısından havanın yapı içerisine giriş çıkışının kontrolü için de önem taşırken aynı zamanda yapının estetik algısını da güçlendirmektedir. Nervion Nehri kıyısında konumlanan yapının su ile etkileşimini arttırmak ve yansıma özelliğinden faydalanmak için mimar, yapının giriş cephesinde nehrin devamı niteliğinde havuzlar tasarlayarak suyun üzerinden rampa aracılığıyla müzeye girişi sağlamıştır (Şekil 4.32).

Meksika'nın Boca del Rio ilçesinde, 2014-2017 yılları arasında inşa edilen ve Rojkind Arquitectos tarafından tasarlanan Fora Boca konser salonu kentin filarmoni orkestra salonu olarak inşa edilmiştir. Yapı, kentin modernleşmesine öncülük ederek yenilikçi bir kültür mekânı olarak kente hizmet etmeyi hedeflemektedir. Kentin kıyı şeridinde bulunan yapının farklı açılarda ve büyüklüklerde taş kütlelerin bir araya gelmesiyle oluşan formu, kumsal ve deniz ile bütünleşme amacını taşır niteliktedir (Şekil 4.43).

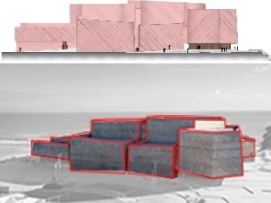

Çizelge 4.31: Ozeanum Oşinografi Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Ozeanum Oşinografi Müzesi		Behnisch Architekten	2008	Stralsund, Almanya	17.400 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı	Görseller			
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
		<p>tarihi doku içerisinde konumlanma UNESCO tarihi sit alanı içerisinde yer alma</p> <p>heykelsi form güçlü ikon algısı</p> <p>renk ve malzeme farklılığı tarihi kent merkezinde yeni bir çekim noktası tanımlama</p> <p>Niteral Contemporary Art Museum kentsel çekim noktası</p>			
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
					
	DALGALI SAĞIR YÜZEYLER	KIYIDA KAMUSAL ALANYARATIMI			
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK				
		<p>Galerileri oluşturan kütleler, ziyaretçilerin keşif ve macera duygularını güçlendirmek için dört farklı büyüklükte bir araya gelen taşları temsil etmektedir.</p>			

Çizelge 4.32: Bilbao Guggenheim Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Bilbao Guggenheim Müzesi		Frank Gehry	1997	Bilbao, İspanya	11.000 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller		
					
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
			 <p>güçlü ikon algısı su ile ilişki kurma bilbao effect tanımını ortaya koyma kent kimliğini dönüştürme kentsel dokudan ayırma kentsel çekim noktası mega proje bina ölçeği heykelsi form</p>		
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
	 DALGALI SAĞIR YÜZEYLER	 KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN			
kavramsal sınıflandırma	METAFORİK				
					

Çizelge 4.33: Foro Boca Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Foro Boca	Rojkind Arquitectos	2014-2017	Boca Del Rio, Meksika	5.410m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
				
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR			
			<p>Eye Film Museum kentsel çekim noktası</p> <ul style="list-style-type: none"> kentsel mekani dönüştürme kentsel dokuda çekim merkezi yaratma kamusal aktivite önerileri kullanıcı çeşitliliği karşılaşma mekanları 	
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 PARÇALI SAĞIR KÜTLE	 KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATIMI		
	TABULA RASA			
kavramsal sınıflandırma			<p>kentsel doku</p> <p>kentsel dokudan farklılaşan bina formu</p> 	

Eye Film Müzesi, Amsterdam'ın liman bölgelerine erişimi sağlayan IJ Nehri kenarında konumlanmıştır. Tasarımın çıkış noktasını, ışık, mekân ve insan hareketlerinin projekte edilmesi olarak açıklayan mimarlar aynı zamanda bölgenin çok katmanlı yapısından da faydalanmıştır. Kentin tarihi merkezi ve aktif işleyen liman bölgesinde konumlanan yapı kentlilerin karşılaşma noktası olarak işlev görmektedir. Mimarlar gün ışığının gün boyunca farklı yansımalarına olanak verecek şekilde optik illüzyonlara yüzey oluşturan bina cephesini elde etmek için pürüzsüz, farklı açılara sahip kristal malzeme kullanmışlardır. Işık ve hareket, film müzesi için uygun mekansal oluşumu sağlayan unsurlar olduğu için yapının tasarımında kurucu öge olarak yer almaktadır. Binanın nehre bakan cephesinde, kırıklı ve sağır kütlede açılan bir boşluk ile oluşturulan teras, suya ve manzaraya yönelmeyi sağlarken, aynı zamanda iç ve dış mekân arasında geçişe olanak vermektedir (Şekil 4.34).

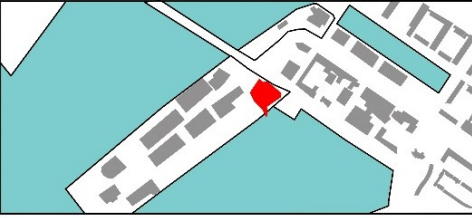

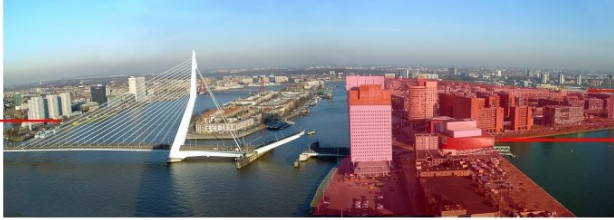

Rotterdam'ın liman dönüşüm projesi olan Kop Van Zuid projesi kapsamında, kentin liman bölgesi kentin kültürel merkezi olarak yeniden tasarlanmıştır. New Luxor Theatre binası da bu dönüşüm kapsamında 1996 yılında açılan yarışmayı, Bolles+Wilson mimarlık ofisinin kazanmasının ardından inşa edilerek 2001 yılında kullanıma açılmıştır. Yapı Maas Nehri ve Rijn limanı arasında konumlanmıştır. 18 metre uzunluğundaki rampa, ziyaretçileri yapının dışından fuaye alanına alan bir geçiş yolu oluşturmaktadır. 1500 kişilik oditoryumu ile bölgenin önemli kültür mekanlarından biri olan yapı, kentin simgelerinden olan Erasmus köprüsüne yakın şekilde konumlanmaktadır. Fuaye alanına dönüşen rampanın konsol bölümü su ile ilişki kurarak çelik ayakları denizin içerisinde konumlanmıştır. Rampayı saran çelik kirişler yarıaçık bir kamusal alan sunarken aynı zamanda düşey sirkülasyon hattı oluşturarak yapısal bir öğeye dönüşmektedir. Konteyner dış yüzeyini anımsatan kırmızı dış cephe kaplaması kentin liman kimliğine referans vermektedir. Giriş cephesinde farklı boyut ve formlarda yer alan kolonlar yarıaçık alanlara ritmik hareket sağlarken, yapının ön cephesindeki büyük ekran içerideki aktivtelerin niteliğini yansıtan büyük bir yüzeydir (Şekil 4.69). Tshcumi'nin olay mimarlık kavamında belirttiği gibi binanın içi ve dışının bütünlüğünü sağlayan bu ekran, aynı zamanda bina cephesinin dinamik bir öge olarak sürekli değişmesine olanak sağlamaktadır (Şekil 4.35).

Çizelge 4.34: Eye Film Müzesi Analiz Paftası

Yapının adı		Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Eye Film Museum		Delugan Meissl Associated Architects	2012	Amsterdam, Hollanda	6.300 m ²
genel bilgi	Vaziyet Planı	Görseller			
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL KATALİZÖR				
		<p>su ile ilişkili kuran seyir platformu</p> <p>amfi</p> <p>karşılaşma mekanları</p> <p>fonksiyonel çeşitlilik</p> <p>Eye Film Museum kentsel çekim noktası</p> <p>kamusal aktivite önerileri</p> <p>kullanıcı çeşitliliği</p> <p>kamusal teras</p> <p>kamusal aks</p>			
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz		
	PARÇALI SAĞIR KÜTLE	KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN + KIYIDA KAMUSAL ALANYARATIMI			
kavramsal sınıflandırma	TABULA RASA				
		Yapı kütesinin biçimlenmesini ulaşım aksları etkilemiştir. Deniz ile ilişki kurmak biçimi ve etkinlik mekanlarının büyüklüğü yapı formunu etkileyen önemli unsurlardır.			

çizim: Harold Thomas

Çizelge 4.35: Luxor Theatre Analiz Paftası

Yapının adı	Mimarı	Yapım yılı	Konumu	Büyüklüğü
Luxor Theatre	Bolles + Wilson	2001	Rotterdam, Hollanda	24.000 m2
genel bilgi	Vaziyet Planı		Görseller	
			 <p>(fotoğraf: Fatma Erkök)</p>	
kentsel doku ile ilişkide sınıflandırma	KENTSEL MEGA PROJELER KAPSAMINDA TASARLANANLAR			
	<p style="text-align: center;">KOP VAN ZUID KIYI DÖNÜŞÜM PROJESİ</p> <p>ERASMUS KÖPRÜSÜ</p> <p>KOP VAN ZUID BÖLGESİ</p> <p>LUXOR TIYATROSU</p>			
bina ölçeğinde sınıflandırma	biçimsel analiz	su ile ilişkisel analiz	fonksiyonel analiz	
	 <p>EKRANLAŞAN YÜZEY</p>	 <p>SU İLE GÖRSEL İLİŞKİ</p> <p>KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN</p>		
kavramsal sınıflandırma	OLAY MİMARLIK			
			<p>entegre led ekranlar aracılığıyla iç mekandaki aktivitenin dışarıya yansıtılması</p>	

4.2.1 Seçilen ikonik kültür-sanat yapılarının kentsel bağlam açısından analizleri

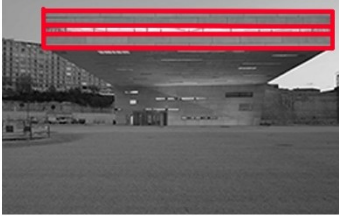

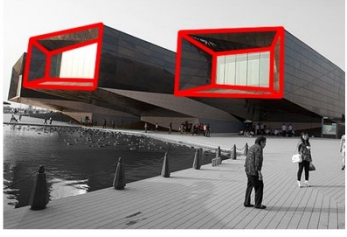
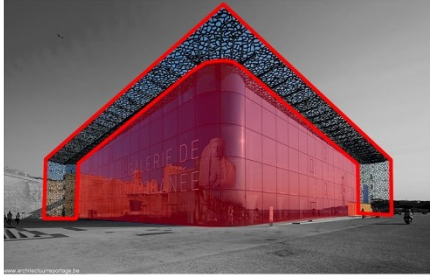
Mimari tasarım süreçlerine yön veren birçok parametre bulunmaktadır. Mimarlar ve tasarım ekipleri, proje tasarım aşamasında, kent ile farklı biçimlerde diyalog halinde olan tekil binalar veya kentsel projeler üretmektedir. Lang'e göre (2005) kent içerisinde tasarlanan tekil binalar veya bina grupları, tipolojik olarak dört farklı şekilde tasarlanmaktadır. Lang, kentsel bağlama saygı gösteren yapı veya yapı grupları, kentsel büyümede öncü ve katalizör işlevi olan yapılar, karma kullanımlı büyük yapılar ve kentsel mega projeler kapsamında tasarlanan yapılar olmak üzere dört farklı tipolojik gruptan bahseder (contextual design, catalyst for urban development, single multi-use building, large-scale architectural projects). Bu sınıflandırma doğrultusunda kıyı kentlerinde incelenen ikonik kültür-sanat yapıları, tipolojik olarak kentsel bağlam odaklı olanlar, kentsel mega projeler kapsamında tasarlananlar ve kentsel katalizör işlevi olanlar olmak üzere üç farklı grupta incelenmiştir. Kent içerisinde farklı büyüklüklerde çekim alanı yaratan bu yapıların etki alanları, proje tasarım süreçlerinde alınan kararlar doğrultusunda şekillenmektedir.

4.2.2 Seçilen ikonik kültür-sanat yapılarının form analizleri

Tez kapsamında seçilen kıyı kentlerinde incelenen 34 ikonik kültür-sanat yapısı, yapılan form analizi sonucunda dokuz farklı sınıfa ayrılmıştır. Bunlar, ekran formu cephe, saydam zemin, geçit binalar, uçan çatı, üzerinde yürünebilir binalar, ekranlaşan yüzey, parçalı sağır kütle, dalgalı sağır yüzeyler ve heykelsi form olarak adlandırılmıştır. Yapılardan bazıları birden çok sınıfa ait biçimsel niteliğe sahip olsa da baskın olduğu düşünülen form baz alınarak gruplandırmaya dahil edilmiştir.

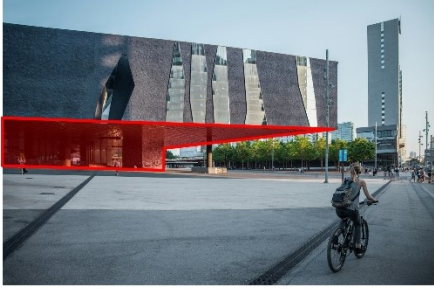

Ekran formu cephe grubunda, yapının sahip olduğu cephelerden en az bir tanesinin dış mekân ile iletişime olanak verecek şekilde farklı büyüklüklerde şeffaf malzeme ile kaplandığı ve aynı cephede farklı sınırlar ile dolu boş ilişkisinin net bir şekilde belirlendiği yapılar yer almaktadır. Liverpool Müzesi, La Villa Mediterranee, Şangay Sergi Merkezi, Yaratıcılık Pavyonu ve Avrupa Akdeniz Medeniyetler Müzesi bu grupta yer almaktadır. Kıyıda konumlanan bu yapılar suya veya çevresine bulunan tarihi dokuya yönelerek dış mekânı izleme ve dış mekân ile iletişim kurmal imkânı vermektedir (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36: Ekran formu cephe

EKRAN FORMU CEPHE		
Liverpool Müzesi	La Villa Mediterranee	Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre
		
Yaratıcılık Pavyonu	Avrupa ve Akdeniz Medeniyetler Müzesi (MuCEM)	
		

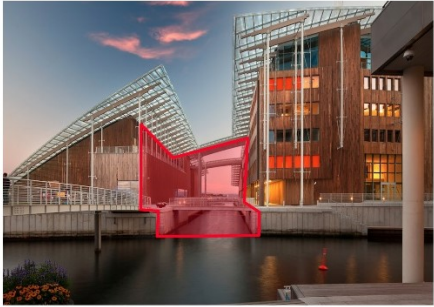
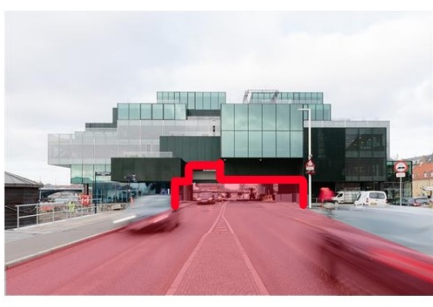
Saydam zemin gruplandırmasında, zemin kat yüzeylerinin şeffaf malzeme ile kaplı olan ve kent ile etkileşiminin maksimum seviyede olduğu yapılar incelenmiştir. Geçirgenlik, şeffaflık ve yoğun kamusal kullanıma olanak veren zemin kullanımı, bu forma sahip yapılar için ayırt edici niteliklerdir. Forum 2004 yapısı, zemin katta yaratılan geçirgen kamusal mekânı ile kent kullanıcılarını iç mekâna davet eder niteliktedir. Marsilya liman bölgesinde bulunan Cenova Galata Deniz Müzesi ise, var olan tarihi binanın duvarlarının bazı bölümleri korunarak, restorasyon sonrası cam duvarların eklenmesiyle yeniden kullanıma açılmıştır. Kentin kıyı şeridinde yer alan yapıya kıyı yürüyüş yolu aracılığıyla kolayca dahil olmak mümkündür (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37: Saydam zemin

SAYDAM ZEMİN	
Forum 2004	Cenova Galata Deniz Müzesi
	

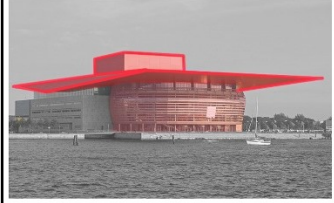
Geçit binalar, içerisinde kara veya deniz yolu ile yaya ve araç geçişine olanak veren yapılardır. Astrup Fearnley Müzesi Oslo kentinde gerçekleştirilen Fjord City Projesi kapsamında inşa edilmiş bir yapıdır. Su kanalı etrafında konumlanan kütleleri saran büyük saçaklı çatı geniş bir kamusal alan yaratmaktadır. Bu kamusal mekân aynı zamanda su kanalının yapının kamusal alanına dahil olmasını sağlayarak, binanın içerisine girmeden de ziyaretçilerin yapıyı deneyimlemesine olanak vermektedir. Danish Architecture Center (DAC) yapısı ise karayolu üzerinde konumlanması sebebiyle yoğun yaya ve araç geçişinin bulunduğu geçiş noktası olarak hizmet vermektedir (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38: Geçit binalar

GEÇİT BİNALAR	
Astrup Fearnley Müzesi	Danish Architecture Center
	

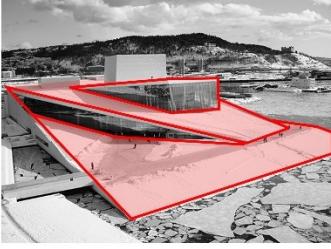
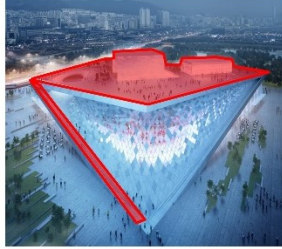

Uçan çatı formu grubunda baskın çatı formuna sahip olan yapılar incelenmiştir. Yatay düzlemde geniş çatı yüzeylerine sahip yapılar, yarı açık alan kullanımı için elverişli alanlar sağlamaktadır. Perez Sanat Müzesi, Stravros Niarchos Foundation Kültür Merkezi ve Kopenhag Opera Binası bu grupta yer almaktadır (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39: Uçan çatı

UÇAN ÇATI		
Perez Art Museum	Stravros Niarchos Foundation Center	Kopenhag Opera House
		

Üzerinde yürünebilir binalar grubunda yer alan yapılar, yer düzlemi ile çatı formunun birlikte ele alınarak tasarlandığı yapılardır. Kamusal bir mekân yaratmak amacıyla yapının iç ve dış mekân sürekliliğinin sağlanması bu yapılarda öne çıkan unsurdur. Oslo Opera Binası, Busan Opera Binası, Buen Kültür Merkezi ve MAAT yapıları bu grupta yer almaktadır (Çizelge 4.40).

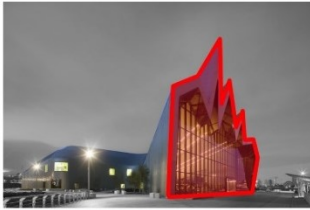
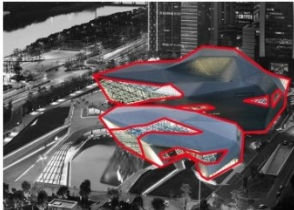

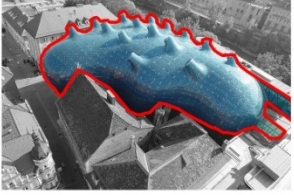
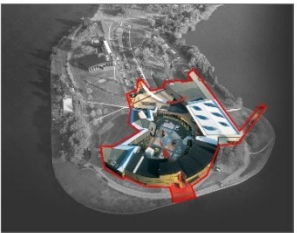

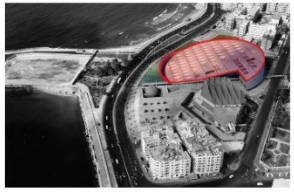

Çizelge 4.40: Üzerinde yürünebilir binalar

ÜZERİNDEYÜRÜNEBİLİR BİNALAR	
Oslo Opera House	Busan Opera House
	
Buen Cultural Center	Museum of Art, Architecture and Technology (MAAT)
	

Heykelsi form grubunda yer alan yapılar, cephe formları, ölçekleri veya dış cephede kullanılan malzemeler gibi farklı mimari unsurlar nedeniyle kent silüetinde bir nesne olarak algılanan yapılardır. Elbphilharmonie, The Blue Planet, One Ocean Thematic Pavilion, Glasgow Riverside, Guangzhou Opera binası, Sidney Opera Binası, Nemo

Bilim Müzesi, Biyoçeşitlilik Müzesi, Kunsthaus Graz Sanat Müzesi, National Museum of Australia, Art Science Museum, İskenderiye Kütüphanesi ve Nitroei Çağdaş Sanat Müzesi bu grupta yer almaktadır (Çizelge 4.41).

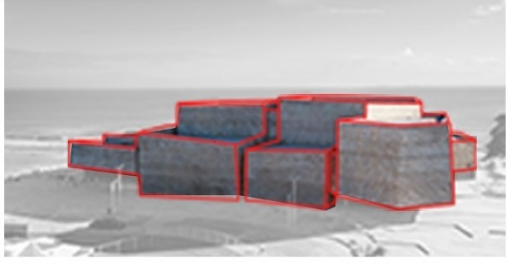

Çizelge 4.41: Heykelsi form

HEYKELSİ FORM		
Elbphilharmonie	The Blue Planet	One Ocean Thematic Pavilion
		
Glasgow Riverside Museum of Transport	Guangzhou Opera House	Sidney Opera House
		
Nemo Science Museum	Biomuseo	Kunsthaus Graz Art Museum
		
National Museum of Australia	Art Science Museum	Bibliotheca Alexandrina
		
Niteroi Contemporary Art Museum		
		

Parçalı sağır kütle grubunda ise keskin, kırıklı geometrik formlara sahip yapılar yer almaktadır. Büyük bir bölümü sağır cephelerden oluşan bu yapılarda kütlelerin bir araya gelişi ve yüzeylerindeki geniş açıklıklar ile oluşmuş kamusal mekanlar ön plana

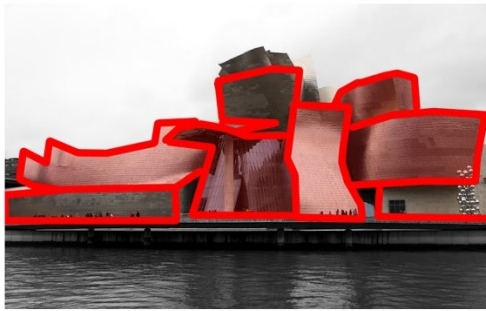
çıkılmaktadır. Kumsal üzerindeki yer alan Foro Boca yapısı farklı boyutlarda taşların bir araya geldiği, kent ölçeğinden oldukça farklı, parçalı bir forma referans vermektedir. Eye Film Müzesi'nde ise süreklilik gösteren bir yüzeyin kırılmaları ve cephede açılan boşluklarla parçalandığı görülmektedir (Çizelge 4.42).

Çizelge 4.42: Parçalı sağır kütle

PARÇALI SAĞIR KÜTLE	
Foro Boca	Eye Film Museum
	

Dalgalı sağır yüzeyler başlığı altında incelenen yapılar, büyük sağır cepheleri ve cephelerinde kullanılan dikkat çekici malzemeler nedeniyle ikoniklik algısı yüksek, kent dokusundan belirgin bir şekilde ayrılan geometrik formlara sahip yapılardır. Ozeaneum Oşinografi Müzesi ve Bilbao Guggenheim Müzesi bu grupta yer alan örneklerdir (Çizelge 4.43).

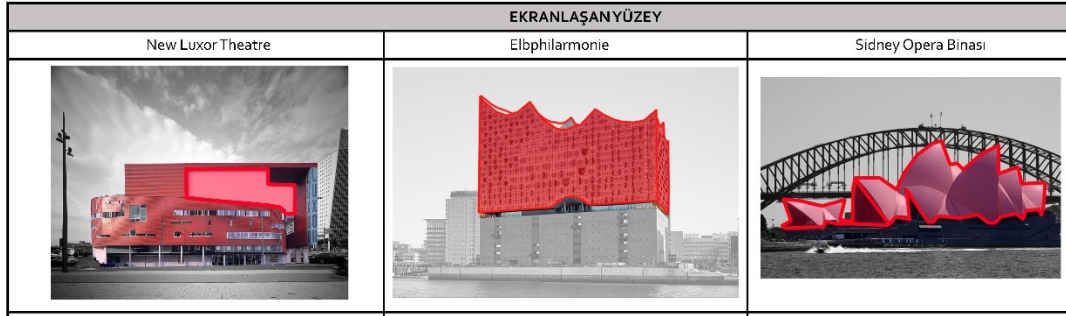
Çizelge 4.43: Dalgalı sağır yüzeyler

DALGALI SAĞIR YÜZEYLER	
Ozeaneum Oşinografi Müzesi	Bilbao Guggenheim Müzesi
	

Ekranlaşan yüzey başlığı altında ise cephesinde yer alan entegre ekranlar veya yüzeyler aracılığıyla, iç mekânda gerçekleşen aktivitelerin dışarıya yansıtıldığı, böylelikle mekânın olay kavramı ile şekillendiği yapılar incelenmiştir. Rotterdam'da bulunan New Luxor Theatre ve Hamburg'da bulunan Elbphilarmonie yapısı

ekranlaşan yüzeye sahip yapılardır. Sidney Opera Binası da ayrıca ışık festivallerinde cephesine yansıtılan ışık kompozisyonları ile olay mimarlık anlayışıyla şekillenmektedir (Çizelge 4.44).

Çizelge 4.44: Ekranlaşan yüzey

4.2.3 Seçilen ikonik kültür-sanat yapılarının kavramsal analizleri

Kıyı yapıları, tezin üçüncü bölümünde yer alan “ikonik yapı tasarımına etki eden mimarlık kuramları” başlığında incelenen metinler doğrultusunda altı farklı kavramsal başlığa ayrılmıştır. Olay mimarlık, kültürel organizasyonlar, tabula rasa, bağlamsalcılık, metaforik, anıtsal/tarihi binaya ek olarak belirlenen başlıklar altında yapılar gruplandırılmıştır.

Olay mimarlık kavramı ile şekillenen yapılar Sidney Opera Binası, Elbphilharmonie ve Luxor Theatre yapısı olarak belirlenmiştir. Bu yapılar, ekranlaşan yüzeylere ve projekte edilen etkinlikler için yüzey oluşturabilen, yoğunluğu etkinlikler ile artırılmış, olay kavramının mekânda baskın öge olarak yer aldığı yapılardır.

Kültürel organizasyonlar kapsamında ise inşa edilen yapılar; One Ocean Tematik Pavyonu (2012 EXPO), MuCEM ve La Villa Méditerranée (2013 Avrupa Kültür Başkentliliği), Forum 2004 (2004 Barselona Olimpiyatları), Yaratıcılık Pavyonu (Uluslararası Bahçe Bitkileri Fuarı / International Horticultural Expo), Cenova Galata Deniz Müzesi (2004 Avrupa Kültür Başkentliliği) ve Kunstahus Graz Sanat Müzesi (2003 Avrupa Kültür Başkentliliği) yapılarıdır.

Büyük ölçekli etkinlikler (mega-eventler) kapsamında inşa edilen binalar kentlerin global ölçekte kendilerini tanıtmaya, teknoloji ve tasarım kapasitelerini sergileme imkânı vermektedir. Hiller (2000), mega-eventlerin kentleşme süreçlerinde beliriyici olduğunu, imge yapı (landmark) ve sembol yapılarla kentsel mekanların dönüşümüne

yol açtığını belirtir. Sklair'e göre (2013) mega-eventler, kentlerde çekim noktası oluşturan, kültürel ve ticari etkinliklerin yer aldığı ikonik binaların inşa edilmesinde önemli bir paya sahiptir. Merk ve Comtois (2012) ise, Marsilya'da inşa edilen iki müzeyi ele alarak, 2013 Kültür Başkenti etkinliği ile birlikte bu yapıların kent tarihinde denizcilik kültürüne ait mirasın aktarılmasında ve global ağda yeni stratejilerin ve imkanların oluşmasında güçlü mekânsal ve sosyal etkileri olduğunu ifade ederler. Kentlerin biçimlenmesinde ve ikonik yapıların inşasında oldukça etkili role sahip olan etkinlikler, aynı zamanda globalleşmenin bir ürünü olarak mimari ve kentsel tasarım süreçlerine etki etmektedir.

Tabula rasa anlayışının hâkim olduğu, bina konseptinin bağlamsal referanslara baskın olduğu bir diğer deyişle taktiksel kayıtsızlık stratejisinin uygulandığı yapılar Foro Boca, Kopenhag Opera Binası, Busan Opera Binası, National Museum of Australia, Glasgow Riverside Müzesi, Biyoçeşitlilik Müzesi ve Nitroei Çağdaş Sanat Müzesi yapılarıdır.

Mimari tasarımda metaforlar, ikonik yapıların tasarım süreçlerinde en çok başvurulan kaynaklardan biridir. Yapıyı deneyimleyenler ve ziyaretçiler için her seferinde farklı mekânsal deneyim sunan bu yapılar, Eco'nun 'açık yapıt' olarak değerlendirdiği türde eserlerin başında gelmektedir. Metaforik yaklaşımın açık yapıt olarak değerlendirilmesi, mimari tasarım süreçlerinde tasarımcının soyutlama gücünün yüksek olmasına bağlıdır. Çağrışım veya benzetmeler ile yeniden üretime açık olan yapılar, ikoniklik seviyesi en güçlü yapılar olarak belirlenmiştir. Metaforlar ile şekillenen ikonik kıyı yapıları ise The Blue Planet, Guangzhou Opera Binası, Art Science Museum, Sidney Opera Binası, Nemo Bilim Merkezi, Şangay Sergi Merkezi, Ozeaneum Oşinografi Müzesi, Bilbao Guggenheim Müzesi ve Kunsthaus Graz Sanat Müzesi yapılarıdır.

Kentsel doku, tarihi ve kültürel referanslar ile şekillenen, kentin coğrafi, iklimsel ve yerel özellikleri ile bütünleşen, bağlamsalcılık anlayışının hâkim olduğu yapılar Oslo Opera Binası, Elbphilarmonie, Liverpool Müzesi, MAAT, Danish Architecture Center (DAC), Buen Kültür Merkezi, İskenderiye Kütüphanesi, Perez Sanat Müzesi, Astrup Fearnley, The Stravros Niarchos Foundation Kültür Merkezi yapılarıdır.

Kentin tarihi dokusunda yer alan veya endüstriyel mirasını oluşturan yapıların yeniden kullanıma açılma kararının ardından, tarihi yapının onarılarak çağdaş tasarıma sahip eklerin eski yapı ile birleştirilmesiyle inşa edilen ikonik yapılar grubunda ise Elbphilharmonie ve Cenova Galata Deniz Müzesi yapıları yer almaktadır.

4.3 Seçilen İkonik Yapıların Su İle İlişki Durumlarının Analizi

Birbirinden farklı nitelikteki kıyı ve liman kentlerinde konumlanan ikonik yapıların su ile kurduğu ilişki, incelenen yapılar doğrultusunda beş farklı kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler; su ile doğrudan temasa olanak veren (suya değen), kıyıda kamusal alan yaratımı sağlayan, kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan, kıyıda geçişe olanak veren promenad binalar ve kıyı-araç yolu-yapı ilişkisine sahip binalar olmak üzere beş sınıfa ayrılmıştır.

4.3.1 Su ile doğrudan temasa olanak veren ikonik yapılar

Su ile doğrudan temasa olanak veren ikonik yapılar grubunda, Oslo Opera Binası, MAAT (Museum of Art, Architecture and Technology) ve Astrup Fearnley Müzesi bulunmaktadır. Oslo Opera Binası, üzerinde yürünebilir çatı formuyla farklı kotlardan deniz ile görsel ilişki kurmaktadır. Ayrıca çatı formunun devamı olarak tasarlanan deniz seviyesine inen rampa ile doğa ve deniz ile bütünleşmesi sağlanmıştır. Yapı aynı zamanda kent ile denizin birleştiği nokta olarak suya dokunmaya olanak vererek deniz ile doğrudan ilişki kurmaktadır (Çizelge 4.45).

Çizelge 4.45: Su ile doğrudan temasa olanak veren ikonik yapıların diyagramları

MAAT (Museum of Art, Architecture and Technology) yapısı da Lizbon'un liman bölgesinde, kıyı ard bölgesine doğru uzanan çatı formuyla kent ve kıyı sürekliliğini sağlamaktadır. Üzerinde yürünebilir çatı formuna sahip yapı, Oslo Opera Binası'ndan farklı olarak kıyı bölgesinde yürüyüş yolu mesafesi bırakılarak kıyıya paralel olarak konumlanmıştır. Yürüyüş yolu mesafesi sonrasında, denize inen amfi merdivenler

aracılığıyla su ile doğrudan ilişki kurmaya çalışan yapı kent ve kıyıyı birleştiren köprü görevindedir.

Astrup Fearnley Müzesi tasarımında içerisinden kanal geçmesi ile suyun yapı içerisine dahil edilmesi sağlanmıştır. Binanın sergi, fuaye ve yarı açık alanlarının yapının içerisinden geçen kanal boyunca konumlanması su ile görsel ilişkiyi destekler niteliktedir. Yapının geniş cam çatısı yarıaçık alanların oluşmasında etkili olurken, yapının açık alanında güneybatı yönünde bir kumluk alanının oluşturulması ile kentlinin su ile plaj şeklinde doğrudan bir ilişki kurması sağlanmıştır.

4.3.2 Kıyıda kamusal alan yaratan ikonik yapılar

Kıyıda kamusal alan yaratımı başlığı, su ile dolaylı olarak ilişki kuran yapıları kapsamaktadır. Bu başlık altında, Kopenhag Opera Binası, Perez Sanat Müzesi, Busan Opera Binası, Buen Kültür Merkezi, The Blue Planet, Sidney Opera Binası, Glasgow Riverside Ulaştırma Müzesi, NEMO Bilim Müzesi, Biomuseo, Ozeanum Oşinografi Müzesi, Bilbao Guggenheim Müzesi, Foro Boca ve Eye Film Müzesi, Liverpool Müzesi, La Villa Méditerranée, Shanghai LuJiaZui Sergi Merkezi, Yaratıcılık Pavyonu ve Cenova Galata Deniz Müzesi yapıları dahil edilmiştir. Bu yapılar deniz ile görsel ilişki kurulmasına olanak veren, yapı ve deniz sınırı arasında yaya yolu veya yükseltilmiş platformlar aracılığıyla kamusal boşluk yaratan yapılardır. Su ile kurulan ilişki üst katlarda yaratılan teraslar, deniz kotunun üzerinde tasarlanan yükseltilmiş kamusal platformlar aracılığıyla dolaylı olarak sağlanmaktadır (Çizelge 4.46).

Çizelge 4.46: Kıyıda kamusal alan yaratan ikonik yapıların diyagramları

KIYIDA KAMUSAL ALAN YARATAN İKONİK YAPILAR	
<p>KOPENHAG OPERA BİNASI</p>	<p>PEREZ SANAT MÜZESİ</p>
<p>BUSAN OPERA BİNASI</p>	<p>BUEN KÜLTÜR MERKEZİ</p>
<p>THE BLUE PLANET</p>	<p>SİDNEY OPERA BİNASI</p>
<p>GLASGOW RIVERSIDE ULAŞTIRMA MÜZESİ</p>	<p>NEMO BİLİM MÜZESİ</p>
<p>BIOMUSEO</p>	<p>OZEANUM OŞİNOGRAFI MÜZESİ</p>
<p>BİLBAO GUGGENHEİM MÜZESİ</p>	<p>FORO BOCA</p>
<p>EYE FİLM MÜZESİ</p>	<p>LİVERPOOL MÜZESİ</p>
<p>LA VILLA MÈDİTERRANÉE</p>	<p>SHANGHAI LUJIAZUI SERGİ MERKEZİ</p>
<p>YARATICILIK PAVYONU</p>	<p>CENOVA GALATA DENİZ MÜZESİ</p>

4.3.3 Kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan ikonik yapılar

Kıyıda yer alan ve uzaktan nesne olarak algılanan yapılar ise, ikoniklik seviyesi güçlü olup, su ile kurduğu ilişki yönünden zayıf olan yapılardır. Bu grupta yer alan yapılar, Elbphilarmonie, One Ocean Tematik Pavyon, Guangzhou Opera Binası, National Museum of Australia, Art Science Museum, Sidney Opera House, NEMO Science Museum, Eye Film Museum ve Luxor Theatre yapılarıdır (Çielge 4.47). Bilbao Guggenheim Müzesi ise uzaktan nesne olarak algılsa da mimar, yapıya girişi sağlayan köprü ile ziyaretçilerin su ile ilişki kurmasını sağlamaktadır. Guggenheim Müzesi dışında bu yapılar kıyıda yer alan, ancak su ile sadece görsel ilişki kurmayı amaçlayan yapılardır. Tschumi'nin Event Cities 3 (2004) kitabında tasarım yöntemi olarak sıraladığı taktiksel kayıtsızlık, karşılıklılık ve karşıtlık stratejileri arasından, konseptin ağırlıklı olduğu ve bağlamdan kopuk kendi iç dinamikleri ile şekillenen (taktiksel kayıtsızlık) yapılar (Guangzhou Opera House, National Museum of Australia, Eye Film Museum ve Luxor Theatre) ve belirli analogiler veya çağrışımlar ile bulunduğu bölge ile iletişim halinde olan (karşılıklılık) yapılar (One Ocean Thematic Pavilion, Sidney Opera House, NEMO Science Museum, Art Science Museum, Bilbao Guggenheim Museum, Elbphilarmonie) yer almaktadır. One Ocean Thematic Pavilion balık formunu ve dalgaları, Sidney Opera House yelken, NEMO Science Museum formu ve cephesinde kullanılan malzeme ile gemi, Art Science Museum lotus çiçeği, Bilbao Guggenheim Museum ise balık, uzanmış deniz kızı, kuğu, ördek, enginar gibi sayısız birçok forma benzetilmiştir.

Çizelge 4.47: Kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan ikonik yapıların diyagramları

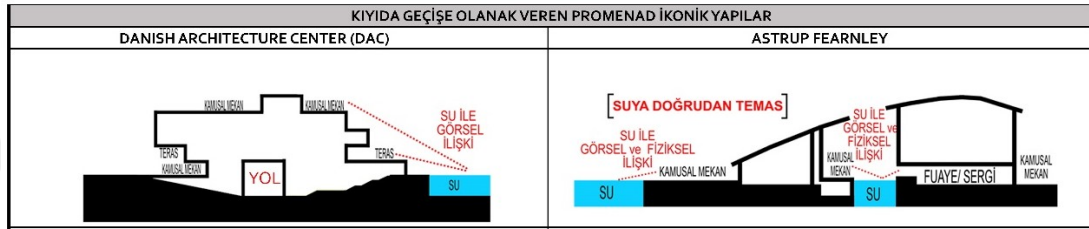
KIYIDA UZAKTAN NESNE OLARAK ALGILANAN İKONİK YAPILAR	
<p>ELBPHILARMONIE</p>	<p>ONE OCEAN TEMATİK PAVYON</p>
<p>GUANGZHOU OPERA BİNASI</p>	<p>NATIONAL MUSEUM OF AUSTRALIA</p>
<p>ART SCIENCE MUSEUM</p>	<p>SIDNEY OPERA HOUSE</p>
<p>NEMO SCIENCE MUSEUM</p>	<p>EYE FILM MUSEUM</p>
<p>LUXOR THEATRE</p>	

4.3.4 Kıyıda geçişe olanak veren promenad ikonik yapılar

Kıyıda geçişe olanak veren promenad yapılar başlığı altında yapının içerisinden deniz veya kara yolu bağlantısının sağlandığı yapılar yer almaktadır. Danish Architecture Center (DAC) ve Astrup Fearnley yapıları bu grupta yer almaktadır. DAC Binası Kopenhag'ın iç limanı olarak tanımlanan bölgede, kıyı ile kent merkezini bağlayan Christian Köprüsü olarak adlandırılan kara yolunun üzerinde yer almaktadır. Yapı, araç ve yay yolunu kesintiye uğratmadan içine alarak kentsel bağlamda sürekliliği sağlamaktadır. Yapının geçit olarak işlevlendirilmesi aynı zamanda kıyıda uğrak noktası olarak kentsel hafızada yer edinmesini sağlayacaktır. 7 Mayıs 2018 tarihinde açılışı yapılan yapının, karma fonksiyonlu birçok birimi içermesi, kat terasları

aracılığıyla liman ve kent ile ilişki kurması ve geçiş noktası olarak tüm kente hizmet vermesiyle, kent için yeni bir imge yapı olacağı söylenebilir. Oslo liman bölgesinde yer alan Astrup Fearnley Müzesi’nde ise bina için açılan kanal yardımıyla suyun yapı içerisine dahil edilmesi sağlanmıştır. Kıyıda geçişe olanak veren promenad binalar, bağlamsal referansları güçlü yapılar olup, kıyı ile kent geçişi arasında konumlanan ve çevresel referanslarını yapı formunun oluşturulmasında birincil etken olarak kullanan yapılardır (Çizelge 4.48).

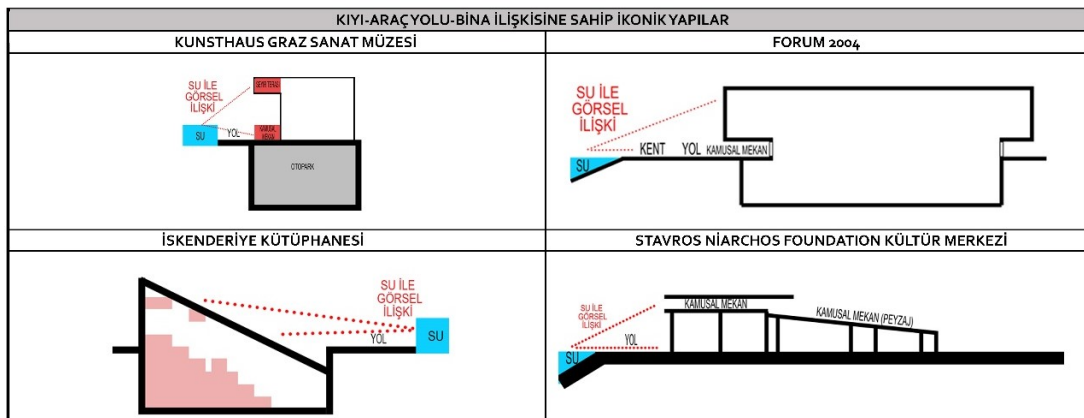
Çizelge 4.48: Kıyıda geçişe olanak veren promenad ikonik yapıların diyagramları

4.3.5 Kıyı-araç yolu-bina ilişkisine sahip ikonik yapılar

Kıyı-araç yolu – yapı ilişkisine sahip yapılar ise, kentsel kıyı bölgesinden araç yolu geçmesi sebebiyle su ile bağlantısı en zayıf yapılardır. Bu yapılar da bağlamsal referanslarını, kentin kültürel belleği, tarihsel geçmişte yapı tipolojisine ait izlerden almaktadır. Kültürel stratejilerinin ürünü olan mega etkinlikler de yapıların inşa edilmesinde önemli bir etkidir. Bu grupta, Graz Sanat Müzesi, Barcelona Forum 2004, İskenderiye Kütüphanesi ve Stavros Niarchos Foundation Cultural Center binaları yer almaktadır (Çizelge 4.49).

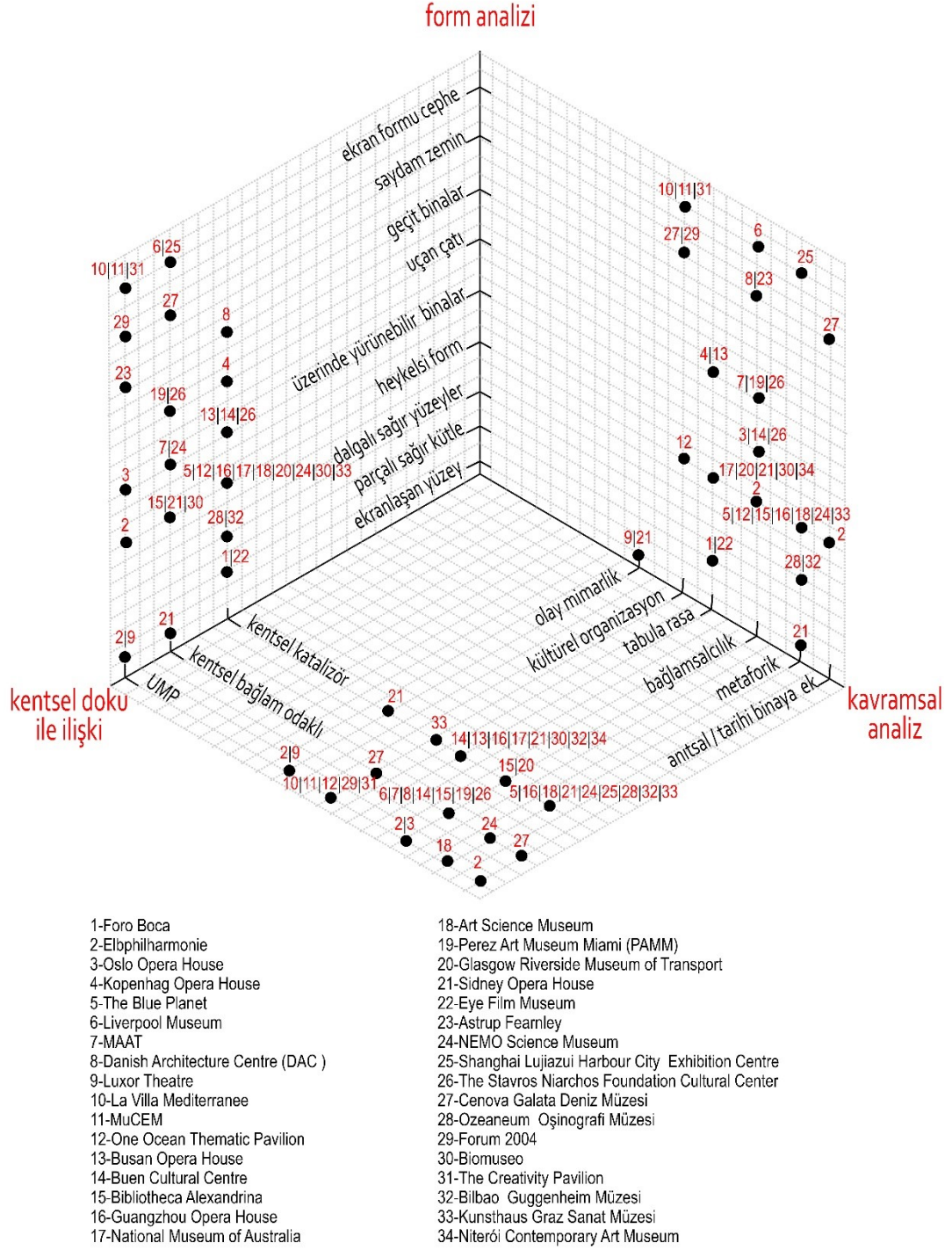
Çizelge 4.49: Kıyı-araç yolu-bina ilişkisine sahip ikonik yapıların diyagramları

4.4. Genel Değerlendirme

Kıyıda yer alan yapılar arasından seçilen ikonik kültür-sanat yapıları, öncelikle biçimsel özelliklerine göre dokuz farklı gruba ayrılarak incelenmiştir. Benzer biçimsel kategorilere dahil yapıların ikoniklik derecesini etkileyen parametreler araştırılmıştır. Form, kütle, ölçek, renk, malzeme gibi birçok farklı parametre yapıların biçimsel niteliğini etkilemektedir. Genellikle star mimarlar veya global ölçekte çalışmalarına devam eden mimarlık ofisleri tarafından tasarlanan bu yapılar, kentlerin veya buldukları bölgenin dönüşümünü hızlandırmak, kent imgelerinden biri olmak, kentte çekici cazibe noktalarından biri olmak amaçlarını taşımaktadır. Yapıların kentsel doku ile ilişki kurma biçimleri ise Jon Lang'ın *Urban design: A typology of procedures and products: Illustrated with over 50 case studies* (2005) kitabından esinlenerek üç farklı başlık altında toplanmıştır. Çalışma kapsamında yapılar, biçimsel özellikleri, kentsel doku ile ilişki kurma biçimleri ve çağdaş mimarlığa yön veren kavramların (kavramsal gruplamayı oluşturma hedefiyle) analiz edilip yorumlanması sonucunda gruplara ayrılmış, kentsel doku ile ilişki, form ve kavramsal olarak analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda oluşturulan diyagram ile, kıyıda konumlanan 34 tane ikonik kültür-sanat yapısı üç farklı sınıflandırmada ait olduğu düşünülen gruplar içine yerleştirilmiştir (Şekil 4.3).

Tez yazarına göre yapıların kentsel doku ile ilişki, form ve kavramsal analizi

Şekil 4.3: Tez Yazarına Göre Yapıların Kentsel Doku ile İlişki, Form ve Kavramsal Analizi

Bu inceleme, kıyı kentlerinde ikonik kültür sanat yapılarının tasarım kriterlerini etkileyen parametrelerin ortaya çıkarılmasını sağlamıştır. Lang'in (2005) yaptığı sınıflandırma örnek alınarak yapılan, projelerin kente katkısını, proje büyüklüğünü ve niteliğini ifade eden, kentsel doku ile ilişki durumunun analizine göre (Şekil 4.72);

- **Kentsel mega projeler** (UMP) kapsamında inşa edilen ikonik kültür sanat yapıları; Elbphilarmonie (Hamburg/HafenCity Kıyı Dönüşüm Projesi), Luxor Tiyatrosu (Rotterdam Kıyı Dönüşüm Projesi), Oslo Opera Binası ve Astrup Fearnley (Oslo Fjord City Kıyı Dönüşüm Projesi), Forum 2004 (2004 Barselona Olimpiyatları kapsamında uygulanan kentsel dönüşüm projesi), La Villa Mediterranee ve MuCEM (2004 Avrupa Kültür Başkentliliği/Marsilya, liman bölgesinin yeniden işlevlendirilmesini kapsayan proje) ve Yaratıcılık Pavyonu (EXPO 2012) yapılarıdır. Bu yapılar, master plan kapsamında uygulandığı için kentte farklılaşan heterojen bir dokunun parçasını oluştururlar. Etki ve çekim alanları oldukça geniş olan bu yapılar dönüşüm projelerinin, kentin simgesi ve öncü yapılarıdır.
- **Kentsel bağlam odaklı** olarak tekil ölçekte tasarlanan yapılar Sidney Opera Binası (yelken formu ile metaforik tasarım), İskenderiye Kütüphanesi (hiyeroglif yazılarının tarihsel ve kültürel geçmişe, dairesel formun limana referans vermesi), Biomuseo (bölgenin tropik iklim dokusuna referans veriyor), MAAT (kıyı ve ard bölgeyi üst kottan birleştirmeyi amaçlayan, fiziksel süreklilik sağlayan tasarım fikri), NEMO Bilim Müzesi (liman bölgesinde yer alması sebebiyle gemi formuna referans verecek şekilde inşa edilmiş), Perez Sanat Müzesi (kentin iklim ve bitki örtüsü ile uyumlu, yerel malzemeler ile tasarlanmış), Stavros Niarchos Foundation Kültür Merkezi (Eski Yunan'da Agora toplanma alanına referans veren tasarım, botanik bahçe ile bütünleşen çatı tasarımı), Stralsund Ozeanum Oşinografi Müzesi (kentin tarihi rıhtım bölgesinde ve UNESCO tarafından tescilli alanda yer alan ancak tarihi binalara referans vermemesine rağmen yapının formu, suyun dalga hareketlerini yansıtacak tasarlanmıştır), Liverpool Müzesi (tarihi rıhtım bölgesinde ve UNESCO tarafından tescilli alanda yer alan yapının cephe malzemeleri, Three Graces'in cephesindeki malzemelerini yansıtacak şekilde seçilmiş, yapının formu tarihi liman bölgesi ile yeni kentsel dokuyu bağlayacak köprü olarak tasarlanmıştır), Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre (rıhtım

alanında, gemilerin kızakla karaya çekildiği bölgede yer alan yapının çelik strüktürü endüstriyel faaliyetlere ve gemi omurgasına referans verirken konsol yapısı, eskiden kızak alanı olarak kullanılan bölgede kamusal boşluk yaratarak değişen işlevlerle eski ve yeni kamusal aktivitelerin sürekliliğine referans vermektedir) yapılarıdır.

- **Kentsel katalizör** rolünde tasarlanan ikonik kültür sanat yapılarının birincil amacı, işlevsel çeşitlilik ile öncelikle yatırımcıları, daha sonra turistleri ve yerel kullanıcıları bölgeye çekmektir. Bu projeler aynı zamanda kentsel çöküntü bölgelerinde geliştirilerek, bölgenin soylulaştırılmasında ve dönüşümünde öncü rol üstlenmektedir. Birçok farklı aktörün içinde yer aldığı projeler, tarihsel bağlantıları, kültür etkinliklerini (Avrupa Kültür Başkentliliği, EXPO, vb.) ve kıyı dönüşüm projeleri gibi mega-kentsel projeleri kullanmaktadır. İkonik yapıların tümü kentlerin gelişim ve kentleşme süreçlerini derinden etkileyen prestij yapılarıdır. Yapıların ikonik güçleri bu noktada belirleyici olmaktadır. Bu nedenle bu başlık altında, kentleri dönüştürme gücüne sahip, turistleri ve yatırımcıları çekme gücü yüksek, ikoniklik etkisi güçlü yapılar yer almaktadır.

Form, malzeme, ölçek, renk, cephe gibi parametrelerden birinin veya birden fazlasının baskın olduğu ve kentte yeni bir landmark (imge yapı) tanımladığı düşünülen yapılar, **Bilbao Guggenheim Müzesi, Guangzhou Opera House, Singapur Art Science Museum, Glasgow Riverside, DAC (Danish Architecture Center), Oslo Opera House, Elbphilarmonie, Sidney Opera House ve Forum Barcelona 2004** yapıları olarak belirlenmiştir. Bu yapılarda baskın olarak tabula rasa yaklaşımı ve metaforik temelli tasarım yaklaşımının hâkim olduğu görülmektedir.

Elbphilarmonie yapısı, tarihi binaya ek olarak yapılan ve bu nedenle kentsel bağlam ile ilişki kurabilen, çatı formundaki dalgalar ile su hareketlerine referans veren, birden fazla tasarım anlayışını birlikte barındıran, heykelsi forma sahip özel bir ikondur. Guggenheim Müzesi de Bilbao kentinin dönüşümünü sağlayan, metaforik ve tabula rasa yaklaşımının hâkim olduğu ikonik bir yapıdır. Guangzhou Opera House (çakıl taşı), Art Science Museum (lotus çiçeği) ve Sidney Opera House (yelken) ise metaforik temelli yaklaşımın egemen olduğu yapılardır. Forum 2004 yapısı, kültürel organizasyon kapsamında inşa edilmiş olup, üçgen formuyla bağlamsal referansları taşımakla birlikte kentin dolu-boş haritasında ortaya çıkan morfolojik analizine göre

kentsel bağlamdan farklı dinamik bir forma sahiptir. Cephesindeki yarıklar ve şeffaf zemin ile geçirgen bir yapıya sahip olmasına rağmen kültürel etkisi ve formu ile kent için güçlü ve dinamik bir ikon olarak değerlendirilmiştir. Glasgow Riverside Müzesi ise kentin endüstri kimliğini ön plana çıkaran heykelsi forma sahip, tabula rasa yaklaşımının hâkim olduğu ikonik bir yapıdır. Oslo Opera House su ile bütünleşen, kentli için buluşma noktası olan ve aynı zamanda programın ve bağlamın konseptte egemen olduğu ancak, ikoniklik yarışında baskınlığını koruyan özel bir yapıdır. DAC ise gösterişten uzak sade formuna rağmen fonksiyonel çeşitliliği, kentin kıyı şeridinde sürekliliği sağlayan geçirgen yapısı ve üst üste yığılmış küplerden oluşan sade ancak büyük formu sebebiyle ikoniklik algısı yüksek olarak değerlendirilmektedir. Çizelge 4.50’de kıyı kentlerde seçilen ikonik kültür sanat yapılarının biçimsel, kavramsal sınıflandırmaları, kentsel doku ve su ile ilişki durumları değerlendirilerek listelenmiştir. Bu değerlendirme sonuçları, araştırma kapsamında uygulanacak anket çalışması ile karşılaştırılarak ikoniklik seviyesi yüksek, orta ve zayıf olan binalar tespit edilecektir.

Çizelge 4.50.: Biçimsel, kavramsal, kent ile ilişki ve su ile ilişki durumunu gösteren tablo

YAPILAR	BİÇİMSEL SINIFLANDIRMA	KAVRAMSAL SINIFLANDIRMA	KENTSEL DOKU İLE İLİŞKİ	SU İLE İLİŞKİ DURUMU
1-Foro Boca	parçalı sağır kütle	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
2-Elbphilharmonie	heykelsi form	bağlamsalçılık +olay mimarlık+ tarihi binaya ek	UMP	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
3-Oslo Opera House	üzerinde yürünebilir binalar	bağlamsalçılık	UMP	su ile doğrudan temasa olanak veren
4-Kopenhag Opera House	uçan çatı	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
5-The Blue Planet	heykelsi form	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
6-Liverpool Museum	ekran formu cephe	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	kıyıda kamusal alan yaratımı
7-MAAT	üzerinde yürünebilir binalar	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	su ile doğrudan temasa olanak veren
8-Danish Architecture Centre (DAC)	geçit binalar	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	kıyıda geçişe olanak veren promenad binalar
9-Luxor Theatre	ekranlaşan yüzey	olay mimarlık	UMP	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
10-La Villa Mediterranee	ekran formu cephe	kültürel organizasyon	UMP	kıyıda kamusal alan yaratımı
11-MuCEM	ekran formu cephe	kültürel organizasyon	UMP	kıyıda kamusal alan yaratımı
12-One Ocean Thematic Pavilion	heykelsi form	kültürel organizasyon	UMP	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
13-Busan Opera House	üzerinde yürünebilir binalar	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
14-Buen Cultural Centre	üzerinde yürünebilir binalar	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	kıyıda kamusal alan yaratımı
15-Bibliotheca Alexandrina	heykelsi form	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	kıyı- araç yolu- yapı ilişkisine sahip binalar
16-Guangzhou Opera House	heykelsi form	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan + kıyı- araç yolu- yapı ilişkisine sahip binalar
17-National Museum of Australia	heykelsi form	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
18-Art Science Museum	heykelsi form	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
19-Perez Art Museum Miami (PAMM)	uçan çatı	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	kıyıda kamusal alan yaratımı
20-Glasgow Riverside Museum of Transport	heykelsi form	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
21-Sidney Opera House	heykelsi form+ ekranlaşan yüzey	metaforik +olay mimarlık	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
22-Eye Film Museum	parçalı sağır kütle	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan + kıyıda kamusal alan yaratımı
23-Astrup Fearnley	geçit binalar	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	su ile doğrudan temasa olanak veren + kıyıda geçişe olanak veren promenad binalar
24-NEMO Science Museum	heykelsi form	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
25-Shanghai Lujiazui Harbour City Exhibition Centre	ekran formu cephe	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
26-The Stavros Niarchos Foundation Cultural Center	üzerinde yürünebilir binalar+uçan çatı	bağlamsalçılık	kentsel bağlam odaklı	kıyı- araç yolu- yapı ilişkisine sahip binalar
27-Cenova Galata Deniz Müzesi	saydam zemin	kültürel organizasyon+tarihi binaya ek	kentsel bağlam odaklı	kıyıda kamusal alan yaratımı
28-Ozeaneum Oşinografi Müzesi	dalgalı sağır yüzeyler	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda kamusal alan yaratımı
29-Forum 2004	saydam zemin	kültürel organizasyon	UMP	kıyı- araç yolu- yapı ilişkisine sahip binalar
30-Biomuseo	heykelsi form	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
31-The Creativity Pavilion	ekran formu cephe	kültürel organizasyon	UMP	kıyıda kamusal alan yaratımı
32-Bilbao Guggenheim Müzesi	dalgalı sağır yüzeyler	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan
33-Kunsthau Graz Sanat Müzesi	heykelsi form	metaforik	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan + kıyı- araç yolu- yapı ilişkisine sahip binalar
34-Niterói Contemporary Art Museum	heykelsi form	tabula rasa	kentsel katalizör	kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan

4.5 Anket Çalışması ve Sonuçları

Tez kapsamında oluşturulan yedi sayfalık anket çalışması, Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrencileri ve akademik personelinden oluşan 55 kişilik gruba uygulanmıştır. Anket kapsamında seçilen 34 ikonik yapının hangi mimari unsur (büyüklük, renk, form, malzeme, cephe) ile ön plana çıktıkları ve ikonik seviyesinin ne olduğu (güçlü, zayıf, orta) sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre Art Science Museum, Sidney Opera House ve Bilbao Guggenheim Müzesi 46 güçlü oyuyla ikoniklik etkisi en güçlü yapılar olarak seçilmiştir. Niteroi Çağdaş Sanat Müzesi 45, Guangzhou Opera House 39, Liverpool Museum 38, The Blue Planet ve Elbphilharmonie 35, Ozaneum Oşinografi Müzesi 34, Busan Opera House ve Kunsthaus Graz Sanat Müzesi 33, Biomuseo ve One Ocean Thematic Pavilion 30, MAAT 28, İskenderiye Kütüphanesi 26, Oslo Opera House 25, National Museum of Australia 22 oyla ikonik seviyesi güçlü olarak seçilmiştir.

4.5.1 Güçlü ikoniklik seviyesine sahip yapılar

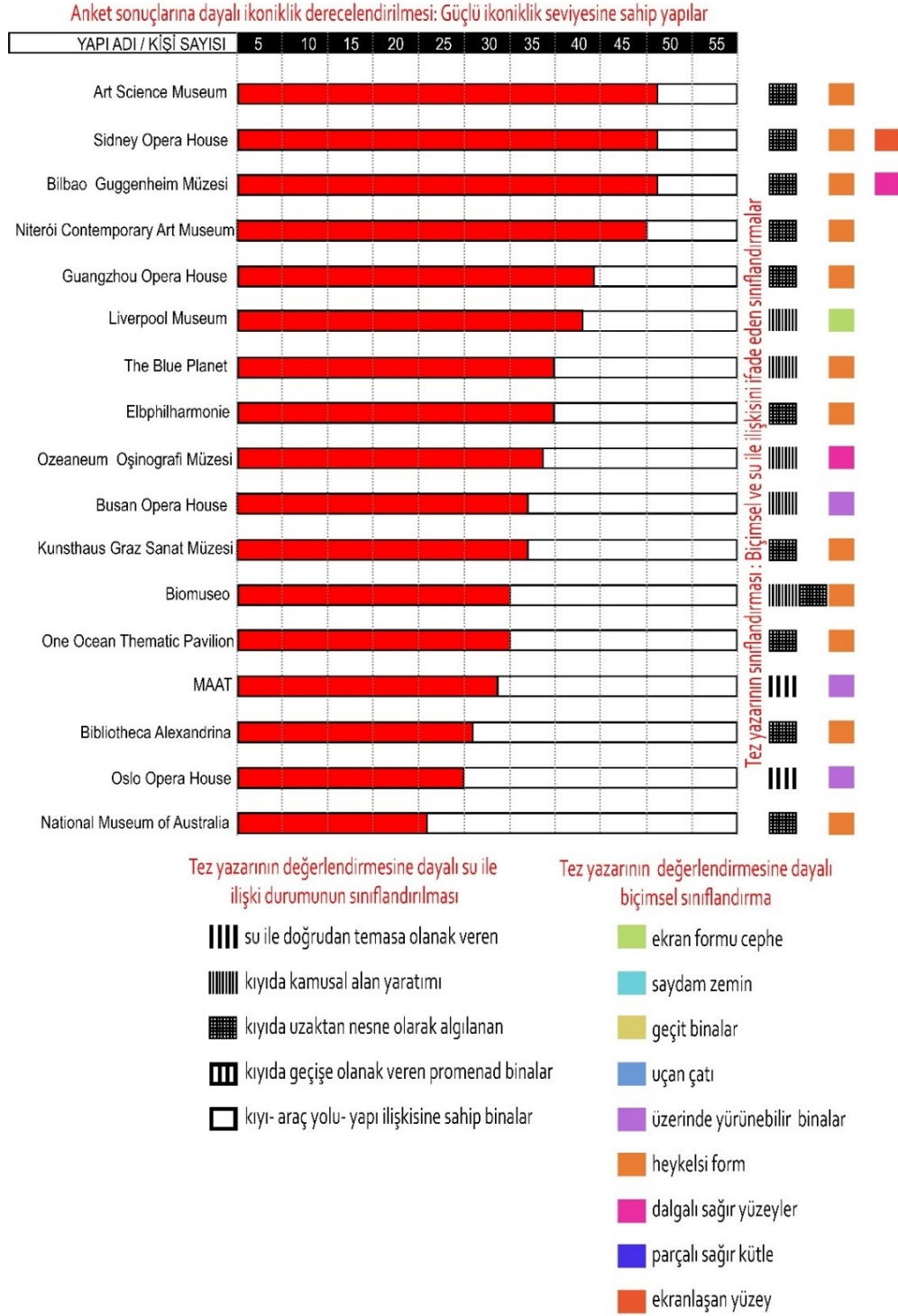
İkoniklik seviyesi güçlü olan yapılarda biçimsel olarak sırasıyla heykelsi form, üzerinde yürünebilirlik, dalgalı sağır yüzeyler ve ekran formu cephe ve ekranlaşan yüzey olarak belirlenen biçimsel özellikler ön plana çıkmıştır. Su ile ilişki bakımından bu yapılar değerlendirildiğinde sırasıyla, kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan, kıyıda kamusal alan yaratan ve su ile doğrudan teması olanak veren yapıların ikoniklik seviyesi güçlü olarak belirlenmiştir (Şekil 4.4).

Kavramsal olarak değerlendirildiğinde, ikoniklik gücü yüksek olan Art Science, Bilbao Guggenheim ve Sidney Opera House yapılarında metaforik temelli tasarım yaklaşımının hâkim olduğu görülmektedir. Bu üç yapı dışında metaforik yaklaşımın esas alındığı ikoniklik seviyesi güçlü yapılardan Guangzhou Opera House heykelsi formuyla farklı boyutlarda iki çakıl taşına, The Blue Planet girdap formuna, Ozaneum Oşinografi Müzesi dalgalı sağır yüzeyleri ile dalga hareketlerine, Kunsthaus Graz Sanat Müzesi heykelsi formuyla amip gibi tek hücreli canlıların formuna benzetilmektedir.

Niteroi Contemporary Art Museum fütüristik dairesel formu, çapıcı renk kullanımı ve kıyıda yamaç üzerinde suya yaklaşan uçan daire konseptin bağlama baskın geldiği tabula rasa tasarım anlayışının bir ürünüdür. Busan Opera House ise üzerinde yürünebilir formuna rağmen su ile mesafesini koruyarak mekânsal deneyimin ön plana

çıkıldığı ve konseptin kentsel bağlama baskın geldiği bir diğer ikonik yapıdır. Panama Kanalı kıyısında konumlanan Biomuseo yapısının ise, mimarın kentin tropikal dokusunu esas alarak tasarıma yön verdiği ifadesine rağmen, tasarım yaklaşımı olarak yapıbozum (dekonstrüksiyon) felsefesinin baskın olarak uygulandığı bir proje olduğu düşünülmektedir. Buruşturulup atılmış ve üst üste yığılmış kâğıt parçalarını anımsatan çatı formu, çok farklı renklerin bir arada yer alması, mimarın bölgenin coğrafi karakteri ile uyum sağlamaya çalışsa da dikkat çekici bir nesne yaratma peşinde olduğunu gösteriyor.

Şekil 4.4: Anket Sonuçları: Güçlü İkoniklik Seviyesine Sahip Yapılar

National Museum of Australia, Avusturya'nın başkenti Canberra'da, coğrafi olarak korunmuş yeşil doğanın ortasında, kentin kıyı şeridinin burun oluşturduğu noktada bulunmaktadır. Müzenin bulunduğu yeşil doku ile kontrast yaratmak isteği göze çarpmaktadır. Bu nedenle yapı çok farklı ve formda geometrik kütleler, ortasında havuzu da barındıran kamusal mekân etrafında örgütlenecek bir araya gelmektedir. Müzenin ikonik giriş kapısı, insanlar tarafından üretilmiş kültür ile dışarıda kalan doğayı buluşturmakta ve doğadan kopan insan için bir eşik oluşturmaktadır. Mimarın kentsel dokuda yorumlayabileceği bir unsur olmadığı için ve kentin içerisinde yeşil doku ile çevrelenmiş bir bölgede yer aldığı için müze alanı, sadece mimarın kültür yapısının nasıl oluşturulacağına dair fikir ve düşüncelerini sergilediği bir alan haline gelmiştir. Mimari açıklama raporuna göre yapı kompleksinin ortasında yer alan havuz ve çevresindeki kamusal alanda farklı dillerde yazılan ev kelimesi, insanların aidiyet duygusunu güçlendirmek istese de mimari biçimleniş, form, kütle veya cephe hareketleri ile herhangi bir kültürel referans taşımamaktadır.

Liverpool Müzesi ise UNESCO tarafından tescillenmiş alanda ve tarihi Three Graces yapılarının yanında konumlanmış olduğundan, tasarım aşamalarında kentin tarihsel tipolojik karakterine uyma, eski liman bölgesi ve tarihi yapılar arasında geçiş bölgesinde yer alma ve bunlara ek olarak su ile ilişki kurma çabalarının hâkim olduğu görülüyor. Bu nedenle müze tasarımında kentsel bağlamın hâkim olduğu bağlamsalcılık yaklaşımının benimsendiği söylenebilir. Ancak bağlamsalcılık Colin Rowe ve Koetter'in planda tanımladığı iki boyutlu şekil-zemin ilişkisi ile değil, yapının yönlendirici formu, cephesinde yer alan malzemeler, yapının yüksekliği ve cephe formu gibi mimari unsurlar aracılığıyla sağlanmıştır. Yapının deniz tarafında ve tarihi yapılar arasında kalan alanda yaratılan boşluklar, kamusal mekân aktivitelerine olanak vererek kentlinin tarihi dokuyu ve denizi bir arada hissedebileceği farklı mekânsal aktivitelere zemin sağlamaktadır. Liverpool Müzesi'nin planlanan bu kamusal boşlukları aynı zamanda, Tschumi'nin yoğunluğu aktiviteler ile artırılmış mekân olarak tanımladığı in-between mekâna örnektir.

Kentin tuğla duvarlı, tescilli tarihi deposunun üzerine ek olarak yapılan, şeffaf cephe kurgusu ve dalgalı çatı formuyla kentin şüphesiz en ilgi çekici yapılarından olan Elbphilarmonie Konser Salonu yapısı ise tarihi binanın anıtsal bir bina olarak kentin kurucu öğelerinden biri olma özelliğinin üzerine iddialı cephe ve çatı formunun eklenmesi ile anıtsallığını pekiştirmiştir. Kent belleğinde bundan sonra kültürel mekân

olarak kodlanacak olan bina yüksekliği, büyüklüğü ve cephesinde kullanılan camın sıradışı formuyla iddialı bir kıyı yapısıdır. Suyun yansıtma özelliğinden destek alınarak kentin kıyı silüetini tümüyle değiştiren yapı kentin kolektif hafızasında yer etmesi kaçınılmazdır.

Lizbon'un liman bölgesine yakın alanda, kıyı şeridinde konumlanan MAAT yapısı ise, kentin ard bölgesi ile kıyıyı, yapıyı saran, kamusal teras oluşturan ve zemin kotuyla üst kotu bağlayan battaniye formundaki çatısı ve organik formuyla sirkülasyon sürekliliğini sağlayarak kentsel bağlam ile ilişki kurmaktadır. Yapı cephesinde ve çatısında kullanılan beyaz rengin güneş ışığını yansıtma ve yapı içine alma oranının fazla olması, tasarımda özellikle dikkat edilen bir unsur olsa da yapıyı dışarıdan deneyimleyenler için çok konforlu bir dış mekân yüzeyi sağlamayabilir. Kullanılan rengin dezavantajlı olması dışında yapının yakın çevresi, kentin iç bölgesi ve yakındaki tarihi doku ile oldukça güçlü bağlar kurduğu düşünölmektedir.

Mısır'ın eski liman bölgesi ve tarihi kent merkezinde konumlanan İskenderiye Kütüphanesi, kentin dokusuna oldukça aykırı dairesel formu ile dikkat çekici bir niteliğe sahiptir. Yapı kentsel bağlam ile ilişkisini cephesinde kullandığı hiyeroglif yazıları ile sağlamaktadır. Mimarlar, yapının formunun İskenderiye Feneri'ne referans verdiğini ifade etse de bu oldukça dolaylı bir referans kaynağıdır. Kent için yeni ikonik kültürel bir çekim noktası yaratma isteği ve yapının kentsel bağlamdan ayrışarak kendini gösterme isteği bilinçli bir tasarım yaklaşımıdır. Tschumi'nin karşıtlık olarak tanımladığı bu yöntem, taktiksel kayıtsızlıktan farklı olarak, kentin morfolojik veya kütlürel bağlamı ile zıtlıklar oluşturarak bağ kurmayı amaçlayan yeni bir mimari ürün ortaya koyma biçimidir.

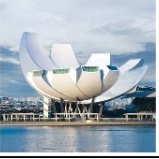

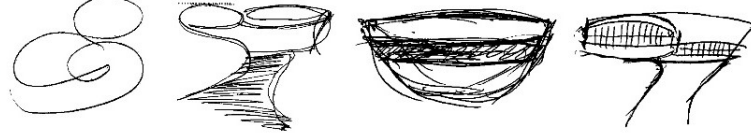

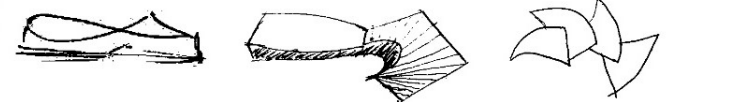

Oslo Opera Binası, bulunduğu coğrafya ile çok iyi uyum sağlayan ve kullanıcılar tarafından da oldukça benimsenmiş ikonik bir kültürel yapıdır. Oslo kentinin tarihi ve kültürel miras yönünden zengin olmaması, kent için bina üretecek olan mimar ve tasarımcıların çevresel ve iklimsel verilerden yola çıkmasını zorunlu kılmıştır. Oslo'nun iklimsel yapısı düşünöldüğünde Oslo Opera Binası'nın deniz ile bütünleşen eğimli kamusal çatısı, yıl boyunca yoğun miktarda kar yağışı olan bu kentte, karın birikmesini önleyerek, yaz ve kış kamusal faaliyetlere elverişli bir ortam sağlama ve farklı aktiviteleri deneyimleme imkânı vermektedir. Yapı cephelerinin şeffaf ve beyaz renkli malzemeler ile kaplı olması, kışın kar ile bütünleşen yapının doğanın bir parçası

olarak algılanmasını sağlamaktadır. Kara içerisinde yükselen üçgen veya köşeli kütleler, kışın buzlanan deniz üzerinde kırılan büyük buz parçalarını anımsatmaktadır.

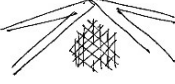

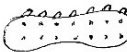
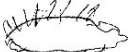

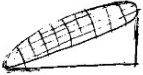

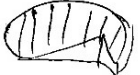

One Ocean Thematic Pavyon ise, cephesinde kinetik mimari yaklaşımın uygulandığı, bütününde organik çizgileri barındıran bir EXPO yapısıdır. Teknolojik gelişmelerin yansıtıldığı binanın formu balık formuna benzetilse de metaforik yaklaşımdan çok kültürel organizasyonlar yapının inşasını sağlayan öncelikli nedendir. Yapının ikonik bulunması, birçok expo yapısında olduğu gibi dikkat çekici yeniliklerin ve inovasyonların yapıda uygulanmasıdır. Güneş ışıklarına duyarlı cephe elemanları ve sıradışı formuyla yapı çevresindeki kent dokusundan tümüyle ayrılmaktadır.

Çizelge 4.51 ve 4.52’de anket kapsamında güçlü ikoniklik seviyesine sahip yapıların akılda kalan formlarının eksizlerinden seçilen çizimler yer almaktadır. Bu yapıların formlarında metaforik yaklaşımın hâkim olması, eksiz çizimlerinin farklı kişilerce farklı soyutlama derecelerinde ancak benzer niteliklerde çizilmesine sebep olmuştur. Bu yapıların formları, görsel algıda belirgin karakteristik niteliklerin ön plana çıktığı eskiz çizimleri ile temsil edilmektedir.

Çizelge 4.51: Anket sonucuna göre belirlenen güçlü ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları (anket kapsamında çizilmiştir).

		GÜÇLÜ İKONİK YAPILAR	
		GÖRSEL	ESKİZLER
Art Science Museum			
Sidney Opera House			
Bilbao Guggenheim Müzesi			
Niterói Contemporary Art Museum			
Guangzhou Opera House			
Liverpool Museum			
The Blue Planet			
Elbphilharmonie			
Ozeaneum Oşinografi Müzesi			

Çizelge 4.51 (devam): Anket sonucuna göre belirlenen güçlü ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları (anket kapsamında çizilmiştir).

		GÜÇLÜ İKONİK YAPILAR				
		GÖRSEL	ESKİZLER			
Busan Opera House						
Kunsthau Graz Sanat Müzesi						
Biomuseo						
One Ocean Thematic Pavilion						
MAAT						
Bibliotheca Alexandrina						
Oslo Opera House						
National Museum of Australia						

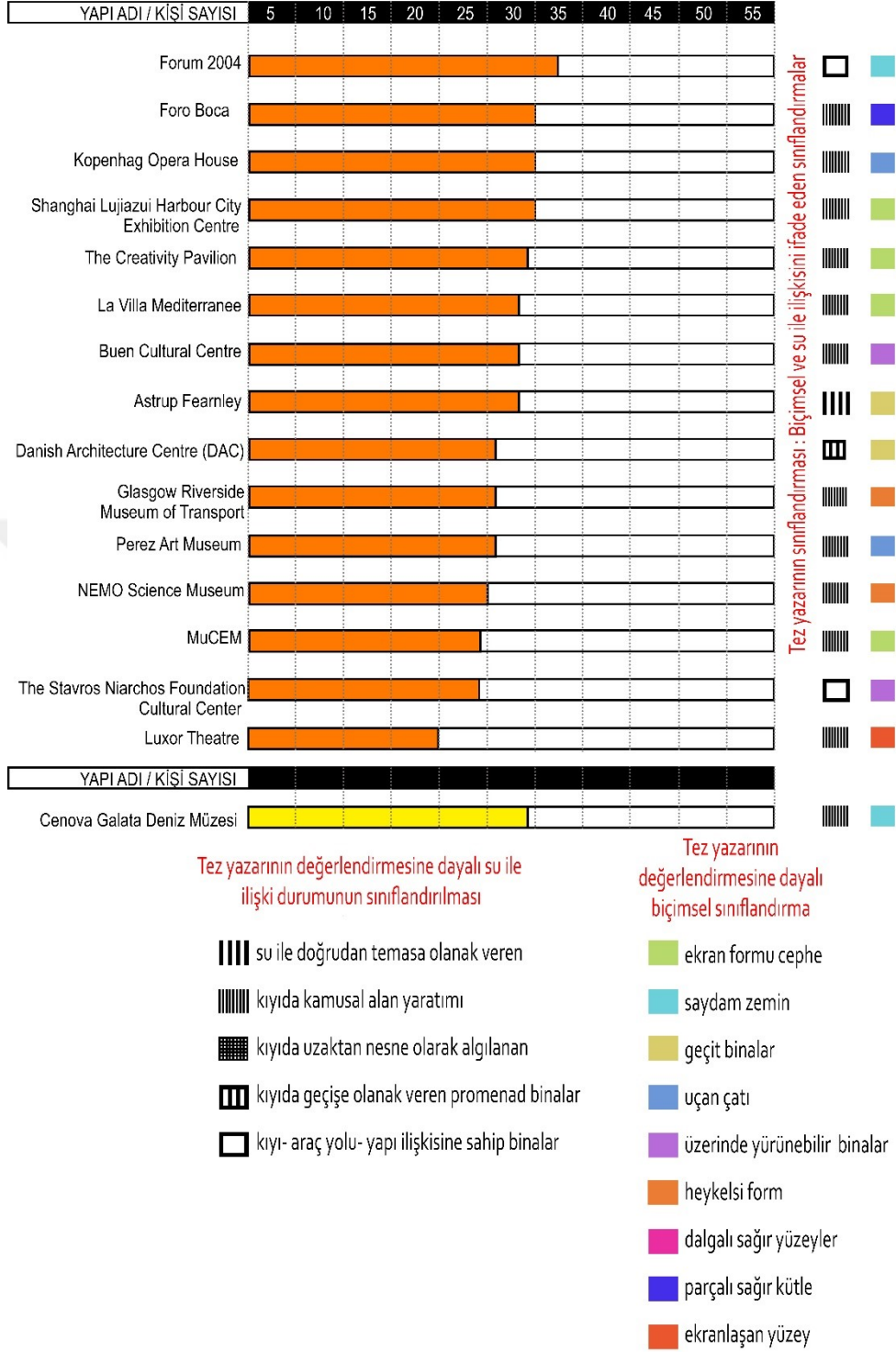
4.5.2 Orta güçlü ikoniklik seviyesine sahip yapılar

Anket sonuçlarına göre, Forum 2004 34 oy, Foro Boca ve Kopenhag Opera Binası, Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre 30, The Creativity Pavilion ve La Villa Mediterranee 29, Buen Kültür Merkezi 28, Astrup Fearnley 28, DanimarkaMimarlık Merkezi 26, Glasgow Riverside Ulaşım Müzesi 26, NEMO Bilim Müzesi 25, MuCEM ve The Stravros Niarchos Foundation Kültür Merkezi 24 oyla ikoniklik düzeyi orta-güçlü olarak seçilmiştir (Şekil 4.5).

Yapıların tasarımdaki etkili olan kavramları incelediğimizde, Forum 2004 yapısı 2004 Barcelona Olimpiyatları kapsamında inşa edilmiş olup, kentin kıyı bölgesi ile tam entegre olmayan, araç yolu ile sınırlandırılmış aks üzerinde yer almaktadır. Yapının üçgen formu ve taş görünümlü cephesinde oluşturulan ince yarıklar yapının dikkat çeken özellikleridir. Saydam geçirgen zemin kat cephesi ile kentsel sirkülasyon içerisinde davetkar niteliğe sahiptir.

Meksika kıyı şeridinde konumlanan Foro Boca, parçalı sağır kütlelerden oluşan mekânsal kurgusu ile üst üste yığılmış kaya parçalarını simgeler niteliktedir. Kıyıda kumsal alanında inşa edilen yapıda, açık kamusal alan tasarımı ve denize uzanan iskele proje dahilinde inşa edilmiştir. Bina doğrudan su ile temas etmese de kumsalda yaratılan kamusal mekân ve iskele platformu aracılığıyla su ile ilişki kurmaktadır. Metaforik olarak bazı referanslara sahip yapıda kent ile ilişkili güçlü bağlamsal referanslar bulunmamaktadır.

Anket sonuçlarına dayalı ikoniklik derecelendirilmesi: Orta güçlü ve zayıf ikoniklik seviyesine sahip yapılar

Şekil 4.5: Anket Sonuçları: Orta Güçlü ve Zayıf İkoniklik Seviyesine Sahip Yapılar

Kopenhag Opera House ise, kentin iç liman bölgesini oluşturan kıyı şeridinde oluşturulan ada üzerinde yer almaktadır. Yapı doğu ve batı cephesinden su ile sınırlandırılmış bir alanda bulunmaktadır. Limana dönük batı cephesinde, geniş saçaklı çatısı altında yaratılan kamusal mekân, opera binası ve deniz arasında bir geçiş mekânı (liminal mekân) oluşturmaktadır. Kentlinin buluşma ve karşılaşma yeri olan bu mekânda denize inen amfileşmiş merdivenler, üst kottan çatı formu ile tümüyle kapatılmış korunaklı bir bölge oluşturmaktadır. Çatı formunun baskın olduğu yapı kentin ikonik yapılarından biridir.

Shanghai LuJiaZui Exhibition Centre yapısı kentin eski liman faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgede, gemilerin kızакlar ile çekilip bakımlarının yapıldığı alanda konumlanmıştır. Ekran formuna sahip cephede, geniş açıklığa sahip konsol tasarımın gerçekleşmesi ve gemi iskeletine referans vermek amacıyla kullanılan çelik diyagonal taşıyıcılar, daha çok işlevsel gereklilikler nedeniyle seçilmiştir. Gemilerin tamir edildiği alanı boş bırakarak kamusal bir platform yaratan mimar zaman içerisinde değişen açık alan faaliyetlerinde sürekliliği sağlayarak tasarımına yön vermiştir.

The Creativity Pavilion, 2012'de düzenlenen Uluslararası Bahçe Bitkileri Fuarı kapsamında master planın parçası olarak inşa edilmiştir. Denize yönelen konsol yüzeylerde ekran cephe kurgusunun yaratıldığı yapı, kent ile kıyı arasındaki kot farkına uyum sağlayarak denize dik olarak konumlanmıştır. Konsollar yardımıyla yaratılan yarı açık alanlar göl kenarında kamusal bir aktivite boşluğu yaratmıştır.

Marsilya, 2013 yılında Avrupa Kültür Başkentliliği'ni kazanmasının ardından liman bölgesinin yeniden yapılandırılma süreçleri başlamıştır. Bu kapsamda hazırlanan master planın bir parçası olan ve üç tarafı deniz ile çevrili olan La Villa Mediterranee yapısı konsol formu ve yatay pencere vurgusu ile oluşturulan ekran formu cephe kurgusu ile Akdeniz kentinin modern yüzünü yansıtmaktadır. Yanında yer alan MuCEM yapısından farklı olarak oldukça sade, süslemeden ve geleneksel öğelerden uzak yalın bir form arayışının hâkim olduğu görülür. Ofis alanları, deniz suyunun içeriye alındığı havuzun üzerinde yer alan konsol hacimde bulunur. Kot altında, havuzun altında kalan hacimde ise fuaye ve konferans salonu birimleri yer almaktadır. Kamusal aktiviteleri barındıran bu hacime, havuzun kenarında yer alan asansör araçlığıyla doğrudan ulaşılır. Yapı bütüncül bir forma sahip olsa da bağımsız çalışan birimleri bulunmaktadır.

Marsilya limanında aynı konumda bulunan ve aynı kültürel organizasyon kapsamında inşa edilen bir diğer kültür yapısı olan MuCeM, modern Akdeniz kültürünü farklı coğrafyadan gelen insanlara tanıtmayı amaçlamaktadır. Yapıyı saran beton dantel formundaki üst örtü, cephede ve çatıda farklı ışık oyunlarına olanak sağlarken, aynı zamanda yerel bir motif olarak yapının tümüne egemendir. Müzenin ayrıca üst kottan kentin tarihi merkezinde yer alan tarihi kilise yapısı ile bağlantı kurması, kentsel bağlamın güçlü bir şekilde tasarım süreçlerine etki ettiğini göstermektedir. Kültürel organizasyon kapsamında inşa edilen yapıların genelinde inovasyon ve yenilik kavramları vurgulanırken bu yapı, kentin tarihini ve yerel dokusunu yansıtmayı amaçlamıştır.

Buen Cultural Center yapısı ise Norveç'in eski sanayi bölgesi olan kıyı şeridinde bir çekim merkezi yaratmak için kentlinin buluşma noktası olarak tasarlanmıştır. Yapıyı diğer birçok yapıdan ayıran özellik, nehirin karşısında bulunan konut alanı ile bağlantı sağlamak amacıyla inşa edilen köprü projenin bir parçasıdır. Kentin diğer alanları ile bağlantıyı sağlayan kültürel köprü olarak tasarlanan bu aks yapıya ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Gezilebilir çatı formu birçok çocuklar ve gençler için bisiklet ve kayak pisti görevi görmektedir.

Oslo liman bölgesinde yer alan ve ortasından kanal geçen Astup Fearnley Müzesi, kentin coğrafyası ile bütünleşen bir mekânsal kurguya sahiptir. Su ve kara yolu ile ulaşımın sağlandığı yapının güney cephesinde, yapının geniş çatı formunun dışında kalan alanda yaratılan kumsal, su ile doğrudan ilişkiye olanak vermektedir. Müzenin içerisinden geçen su kanalı, yapının kapalı mekanlarına dahil olmadan yapıyı deneyimleme imkânı vermektedir.

Kopenhag iç liman bölgesinde konumlanan DAC yapısı, üst üste yığılmış kutu formuyla konseptin kentsel çevreye baskın çıktığı bir tasarım yöntemiyle inşa edilmiştir. Kayan kutu formlarının farklı kotlarda yarattığı teraslar, karma fonksiyona sahip, birçok farklı nitelikte birimi bir araya getiren bu binada dış mekân deneyimine olanak vermektedir. Yapı, kent ile kıyı bölgesini birleştiren ve kıyıda yer alan karayolunun üzerine inşa edilmiş olsa da kara yolunun geçtiği aks boşaltılarak araç ve yaya sirkülasyonunun sürekliliği sağlanmıştır. Kıyıda geçişe olanak veren bu yapı, kentlinin uğrak noktası olarak günün her saati, kapalı mekânsal birimlerine uğramadan bir geçiş noktası olarak deneyimlenmeye hazırdır.

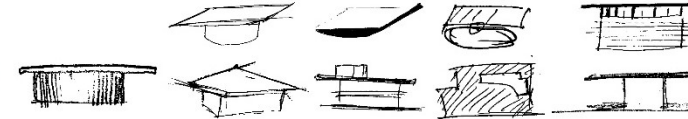

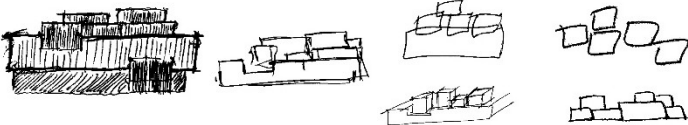
Zaha Hadid tarafından endüstriyel kimliğe sahip Glasgow kentinin kültür teması altında dönüşüm sürecinde tasarlanan Glasgow Riverside Ulaşım Müzesi'nin cephesinde ve stüktüründe kentin eski kimliğine referans veren malzemeler kullanılsa da mimarın güçlü çizgisi tasarımın baskın unsuru olarak algılanmaktadır. Yapının heykelsi cephesi ve kıvrılan formu dikkat çekici öğelerdir.

NEMO Science Museum, Rotterdam'ın liman bölgesinde konumlanmıştır. Gemiyi andıran formu ve kent ile doğrudan bağlantılı kamusal teras çatısı ile kentin simge yapılarından biridir. Stravros Niarchos Foundation Center yapısı ise Atina'da olimpiyat oyunları sonrasında arta kalmış arazide konumlanmıştır. Proje alanı içerisinde kalan botanik bahçe alanı yapı çatısı ile bütünleşerek kamusal peyzaj alanı oluşturmaktadır. Eski Yunan kültüründe toplanma alanı olan Agora formunun yapı içerisinde sürdürülmeye çalışılması, tarihi ve kültürel referansların yapı formunu etkilediğini göstermektedir. Saçak formunda olan çatının altı, liman ve kent panoramasını sunmak için uygun bir platform oluştururken, botanik bahçenin devamı olarak, zeminle bütünleşen yürünebilir çatı da mimarın fiziksel olarak arazi ile bütünleşme kaygısını yansıtmaktadır. Deniz ile bağlantının araç yolu ile kesilmesi nedeniyle, su ile kurulan ilişkinin güçlendirilmesi amacıyla yapıya paralel lineer formda bir havuz tasarlanmıştır. Havuz kenarı kamusal etkinlikler ve toplanmalar için de bir sınır oluşturmaktadır. Mimar peyzaj öğeleri, çatı formu, süs havuzunun oluşturulması ve Agora formunun kullanılması gibi birçok tarihi kültürel ve mimari referans öğelerini yorumlayarak mimari tasarımda bağlamsalcılık kavramını yorumlamıştır.

Luxor Theatre yapısı ise Maas Nehrinin güney ucunda bulunan liman bölgesinin 1970-80 yılları arasında kentin kuzeyine taşınması ile birlikte ortaya çıkan kentsel boşlukta, kent merkezi ve eski liman bölgesini birbirine bağlamayı amaçlayan Kop Van Zuid projesi kapsamında inşa edilmiştir. Maas Nehri ve Rijn limanı kesişiminde yer alan binanın tüm cepheleri bütünüyle aynı malzeme ile kaplanmıştır. Üç tane 18 metre uzunluğundaki rampa ile binanın giriş katına ulaşmak mümkündür. Bu alan aynı zamanda fuaye alanıdır. Birçok mega etkinliğe ev sahipliği yapan binanın giriş cephesinde konumlandırılan dev entegre ekran Tschumi'nin olay mimarlık kavramında ifade ettiği gibi, sürekli değişen ve dönüşen zarf olarak tanımlanan binanın kullanıcılar ile etkileşime geçerek dönüştüğünün göstergesidir. Bölgenin liman kimliğini ve konteyner malzemesini yansıtan kırmızı cephe kaplama malzemesi ve irili

ufaklı açılmış pencereler binanın dikkat çekici unsurlarıdır. Çizelge 4.52’de orta güçlü ikonikliğe sahip yapıların anket kapsamında çizilen eskiz çalışmalarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.52: Anket sonucuna göre belirlenen orta güçlü ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları (anket kapsamında çizilmiştir).

ORTA GÜÇLÜ İKONİK YAPILAR	
GÖRSEL	ESKİZLER
Forum 2004 	
Foro Boca 	
Kopenhag Opera House 	
Shanghai Lujiazui Harbour City Exhibition Centre 	
The Creativity Pavilion 	
La Villa Mediterranee 	
Buen Cultural Centre 	
Astrup Fearnley 	
Danish Architecture Centre (DAC) 	

4.5.3 Zayıf ikoniklik seviyesine sahip yapılar

Yapılan anket çalışması sonucunda, Cenova Galata Deniz Müzesi'nin ikoniklik algısı 34 oyla zayıf olarak belirlenmiştir. Cenova Galata Deniz Müzesi de Renzo Piano tarafından tasarlanan Cenova kıyı bölgesinin kültürel bir ögesi olarak, 2004 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilen Cenova'nın kent tarihini ve denizcilik faaliyetlerini anlatmak için yapılmıştır. Liman bölgesinde yer alan eski taş strüktüre sahip depo binalarından birinin dönüştürülmesi ile elde edilen yeni yapının tümüne hâkim olan cam malzeme, kent ve tarihi doku ile iletişim kurmayı amaçlar niteliktedir. Üst katta yaratılan yarı-açık alan liman manzarasını deneyimlemeye olanak sağlar. İkoniklik algısı 29 oyla zayıf olarak seçilen yapıda, sergi aktivitelerinin yazılı olduğu, cephe kaplamasının içerisinde bulunan kırmızı yazı şeridi dışında dikkat çekici unsuru bulunmamaktadır. Çizelge 4.53'de zayıf ikoniklik seviyesine sahip olan Cenova Galata Deniz Müzesi'ne ait olan ve anket kapsamında çizilen eskiz çizimleri yer almaktadır.

Çizelge 4.53: Anket sonucuna göre belirlenen zayıf ikonik algıya sahip yapılara ait eskiz çalışmaları (anket kapsamında çizilmiştir).

ZAYIF İKONİK YAPILAR	
GÖRSEL	ESKİZLER
	

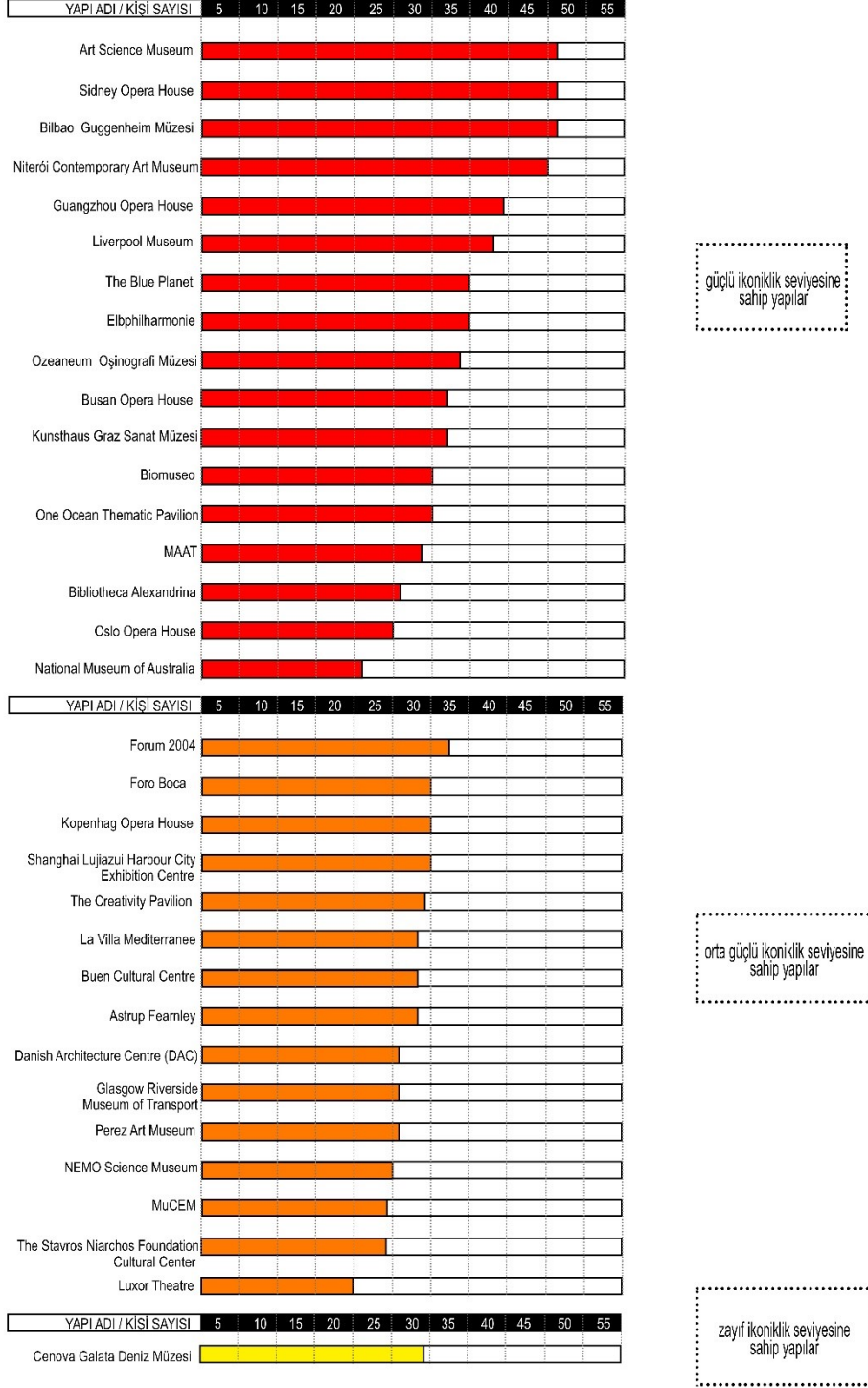
4.5.4 Anket sonuçlarının analizi

Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrenci ve akademisyenlerine uygulanan anket çalışmasında üç farklı soru bulunmaktadır. 34 farklı yapıya ait fotoğraflar anket sayfalarında yer almaktadır. Bu fotoğraflar dikkate alınarak, yapılarda form, renk, cephe, büyüklük ve malzeme unsurlarından hangisinin niteliklerinin ön plana çıktığı, yapıların ikoniklik düzeyini güçlü, orta ve zayıf sınıflandırmasından hangisine karşılık geldiği sorulmuştur. Buna ek olarak, ankette yer alan yapı fotoğrafları baz alınarak, yapı formunun akılda kalan kütesinin eskizinin çizilmesi istenmiştir. İkonik algısı güçlü olarak cevaplanan yapıları temsil eden çizimlerde, yapıya ait aynı niteliklerin benzer şekilde ön plana çıktığı ancak soyutlanma derecelerinin farklı olduğu görülmektedir. İkoniklik algısı orta güçlü

olarak cevaplanan yapıların formlarını temsil eden geometriler ve perspektif çizimlerde ise farklılaşma gözlemlenmemektedir. İkoniklik algısı güçlü yapılar daha detaylı ve karmaşık çizimler ile temsil edilirken, ikoniklik algısı orta güçlü ve zayıf yapılar daha basit ve daha az çizgi kullanılarak çizilmiştir. İkonik algısı güçlü olan yapıların temsil edilme gücü ve farklı yorumlanma gücü diğer yapılara oranla daha fazladır. Eco'nun bahsettiği gibi farklı deneyimlere olanak sağlayan bu yapılar açık yapıt niteliğine sahip oldukları için yoruma ve farklı biçimlerde algılanmaya açık yapılardır. Şekil 4.6'da anket sonucuna göre, yapıların ikoniklik düzeyi listelenmiştir. 34 yapıdan 17'si ikoniklik algısı güçlü olarak işaretlenmiştir. Orta güçlü ikoniklik algısına sahip yapılar, anketi cevaplayanlarda benzer değerlendirmelere yol açtığı için yakın oy oranlarına sahiptir. Güçlü ikonik yapılarda ise en yüksek oya sahip yapılar 46 oy alırken, listede bulunan son yapı 21 oyla güçlü olarak nitelendirilmiştir.

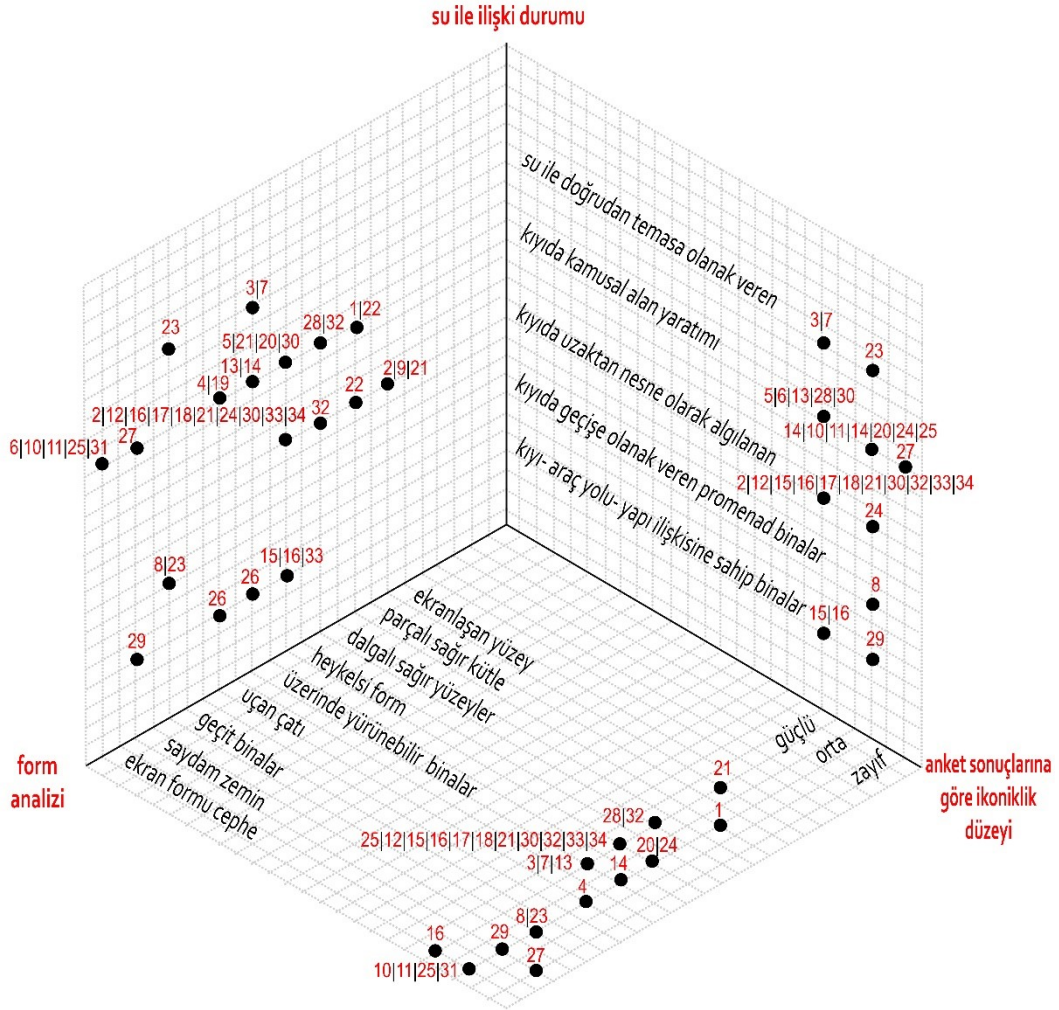
Şekil 4.7'de yer alan diyagramda ise su ile ilişki durumu analizi ve form sınıflandırılması yapılan yapıların, uygulanan anket sonucunda ortaya çıkan ikoniklik düzeyi ile ilişkisi gösterilmiştir. Bu diyagrama göre, su ile ilişki bakımından kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan olarak isimlendirilen yapı grubunun ikoniklik algısı güçlü bulunmuştur. Kıyıda kamusal alan yaratımı başlığında yer alan yapılar ise genel olarak orta güçlü ikoniklik algısına sahip yapılardır.

Anket sonuçlarına dayalı ikoniklik derecelendirilmesi:
Güçlü, orta güçlü ve zayıf ikoniklik seviyesine sahip yapılar

Şekil 4.6: Anket Sonuçları: Güçlü, Orta Güçlü ve Zayıf İkoniklik Seviyesine Sahip Yapılar

Anket sonuçlarına göre yapıların ortaya çıkan ikoniklik düzeyinin yapıların formu ve su ile ilişki durumları ile ilişkisini gösteren diyagram

1-Foro Boca	18-Art Science Museum
2-Elbphilharmonie	19-Perez Art Museum Miami (PAMM)
3-Oslo Opera House	20-Glasgow Riverside Museum of Transport
4-Kopenhag Opera House	21-Sidney Opera House
5-The Blue Planet	22-Eye Film Museum
6-Liverpool Museum	23-Astrup Fearnley
7-MAAT	24-NEMO Science Museum
8-Danish Architecture Centre (DAC)	25-Shanghai Lujiazui Harbour City Exhibition Centre
9-Luxor Theatre	26-The Stavros Niarchos Foundation Cultural Center
10-La Villa Mediterranee	27-Cenova Galata Deniz Müzesi
11-MuCEM	28-Ozeaneum Osinografi Müzesi
12-One Ocean Thematic Pavilion	29-Forum 2004
13-Busan Opera House	30-Biomuseo
14-Buen Cultural Centre	31-The Creativity Pavilion
15-Bibliotheca Alexandrina	32-Bilbao Guggenheim Müzesi
16-Guangzhou Opera House	33-Kunsthau Graz Sanat Müzesi
17-National Museum of Australia	34-Niterói Contemporary Art Museum

Şekil 4.7: Seçilen İkonik Yapıların Su ile İlişki Durumu-Biçimsel Sınıflandırma ve İkoniklik Düzeyi İlişkisini Gösteren Diyagram

5.SONUÇ

Tez kapsamında incelenen tasarım kuramları sonucunda, ikonik yapıların tasarım kriterlerini etkileyen çeşitli faktörler belirlenmiştir. Kentlerin belleğinde ve kentsel dokuda önemli çekim noktaları oluşturan ikonik yapılar kentlerin simgesi ve kurucu öğeleri olarak önemli bir role sahiptir. Kamusal bellekte yer alan imgeler kentleri biçimlendirerek kent mimarlığını oluşturmaktadır.

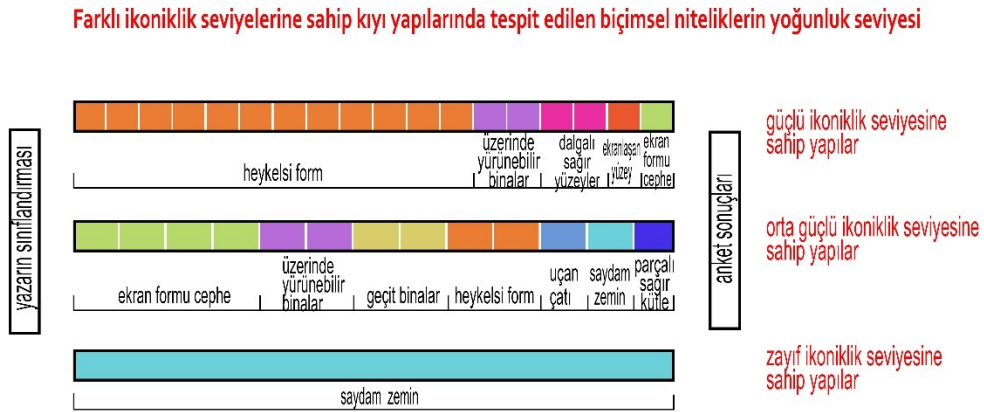
Yapıların ikonik olarak nitelendirilmesinde birçok farklı faktör rol oynamaktadır. Güçlü anıtsal niteliğe sahip olma bu niteliklerden biridir. Toplumsal bellekte yer edinen olaylar veya gerçekler tarihsel sürekliliği sağlayan anıtlar aracılığıyla aktarılmaktadır. Anıtlar, değişen toplum ile birlikte toplum zihninde kolektif hafızada yer eden önemli gerçekleri simgeleyerek değişen ve dönüşen kentlerin sabit noktalarını oluşturmaktadır. İkonik yapılar da yakın çevresini ve kentin bütünündeki mimari pratikleri etkilemekte ve kentsel doku ile ilişki durumunu sorgulayan bağlam tartışmalarının da merkezinde yer almaktadır.

Rowe ve Koetter'in şekil-zemin ilişkisi üzerinden ortaya koyduğu bağlamsalcılık kavramı ise, günümüz çağdaş mimari yapıların tasarım kriterlerini etkileyen unsurlar arasında yetersiz kalmaktadır. Yapılar, bulunduğu çevre ile uyum sağlamak, tarihsel geçmişe referans vermek ve kültürel miras ile bağlantı kurmak için malzeme, form, cephe elemanları, taşıyıcı sistem kararı ve görünürlüğü, ölçek, renk gibi birçok farklı mimari unsuru kullanarak kentsel bağlam ile iletişim kurmaktadır. Peter Eisenman, kentsel dokudaki tarihsel öğeleri vurgulamak, kentin belleği ile iletişim kurmak ve kolektif hafızada yer eden ortak olayları ve ritüelleri canlandırmak amacıyla, projelerinde yarattığı sanal kartezyen ızgaralar ile bağlam kavramını yeniden yorumlamaktadır. Bu çalışma kapsamında ise çağdaş mimarların bağlamsalcılık yorumları gözden geçirilerek yapıların değerlendirmeleri yapılmıştır.

Tschumi ise, mimari tasarım süreçlerini form (konsept), bağlam ve içerik (program) kavramları üzerinden tartışır. Bağlamın konsepte egemen olduğu, konseptin baskın

olduğu ve programın yapıyı dönüştürdüğü üç farklı tasarım prensibinden bahseder. Mimar, tasarım süreçlerinde bu üç kavramı, yapının inşa edilme amacı, çevresel faktörler ve yapının ikonik olması beklentisi gibi farklı faktörler ışığında değerlendirir. İkoniklik seviyesi güçlü olan yapılarda tespit edilen heykelsi form genellikle konseptin bağlama ve programa baskın olduğu tasarım süreçlerini ve mimari ürünü ifade eder. Mimar bu noktada taktiksel kayıtsızlık (tactical indifference) veya bağlamsal referanslarla zıtlık içeren karşıtlık (conflict) tasarım anlayışını uygulayarak tarihsel, kültürel veya çevresel unsurlardan referans almayarak tasarımını yönlendirir. İkinci olarak üzerinde yürünebilir bina formu ise mimarın çevre ile kurduğu fiziksel bağlam odaklı tasarım yaklaşımının ürünüdür. Mimar, yapılı çevre ile uyumlu olma amacı taşıyan yapıların üretiminde konsept ve bağlamın karşılıklı olarak etkileşim içinde olduğu (reciprocity) tasarım anlayışını benimsemiştir.

Mimari tasarım pratiğine yön veren tüm bu fikirler ve teoriler ışığında yapıların ikoniklik seviyeleri, biçimsel nitelikleri ve su ile olan ilişkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda ikoniklik seviyesine göre yapıların biçimsel nitelikleri aşağıdaki görselde özetlenmiştir (Şekil 4.8).

Şekil 5.1: Farklı İkoniklik Seviyesine Sahip Kıyı Yapılarında Tespit Edilen Biçimsel Niteliklerin Yoğunluk Seviyesi

Yapılan değerlendirmeler sonucunda tez kapsamında belirlenen araştırma sorularının yanıtları şu şekildedir:

- Yapıların tasarım süreçlerinde kent ile kurdukları ilişki, bina ölçeğinde belirlenen tasarım yaklaşımları, yapının bulunduğu coğrafyaya özgü gelişen mekânsal nitelikler ve yerel özellikler, mimarın yerel verileri ve konsepti

yorumlama biçimi, liman işlevinin yapı sınırları ile bağlantısı, yapının kıyı dönüşüm projesi kapsamında, büyük etkinlikler kapsamında veya tekil olarak inşa edilmesi, suya olan yakınlığı, su ögesinin fiziksel niteliği (deniz, nehir veya göl), mevsimlere bağlı olarak su seviyesinde yükselme veya alçalma hareketlerinin etkisi, suyun ve binanın mevsimlere bağlı olarak değişen etkileşim biçimleri, suyu izleme, suya dokunma veya üzerinden geçerek deneyimleme gibi farklı deneyim biçimlerinin yapı tasarım sürecinde dikkate alınması gibi faktörler kıyı kentlerinde konumlanan ikonik kültür sanat yapılarının tasarım kriterlerini etkileyen faktörler olarak sıralanabilir.

- Kentsel kıyı alanları, dinamik yapıları ve su ile farklı şekillerde deneyime olanak veren mekânsal nitelikleri nedeniyle kültür-sanat aktiviteleri için elverişli alanlar sunmaktadır. Kıyıda konumlanan kültür yapıları da suyun ulaşım gücü, ışığı yansıtma kapasitesi gibi farklı nitelikleri sayesinde, kent içerisinde veya sınırında algılanabilirliği yüksek yapılar olarak tasvir edilmektedir.
- Kültür stratejileri, kentlerin markalaşma süreçlerinde, kentsel mekânda ikonik yapılar aracılığıyla uygulama alanı bulmaktadır. İkonik yapılar sembolik anlamlar taşıyan, binalar ve yerler arasında bağlantı kurulmasını sağlayan, pazarlanabilir ve herkes tarafından bilinen ortak imajlara sahip yapılardır. Kentsel bölgelerin gelişmesini hedefleyen kültür stratejileri de ikonik yapılar aracılığıyla cazibesi yüksek kentsel mekanlar yaratmayı hedeflemektedir.
- Kültür stratejilerinin bir ürünü olan ikonik kültür-sanat yapıları ise kentsel çevre ile farklı ilişkiler kurmaktadır. Kıyıda konumlanan ikonik kültür-sanat yapıları kıyı ile beş farklı şekilde iletişim kurmaktadır. Bu yapılar, su ile doğrudan temasa olanak veren (suya değen), kıyıda kamusal alan yaratımı sağlayan, kıyıda uzaktan nesne olarak algılanan, kıyıda geçişe olanak veren promenad binalar ve kıyı-araç yolu-yapı ilişkisine sahip binalar olmak üzere beş farklı sınıfta incelenmiştir.
- Kıyıda yer alan ikonik kültür sanat yapıları ekran formu cephe, saydam zemin, geçit binalar, uçan çatı, üzerinde yürünebilir binalar, ekranlaşan yüzey, parçalı sağır kütle, dalgalı sağır yüzeyler ve heykelsi form olmak üzere dokuz farklı biçimsel kategoride ele alınmıştır. Kıyıda yer alan ikonik kültür-sanat yapıları, mimar-teorisyenlerin kuramsal metinlerinin analiz edilmesiyle altı farklı

kavramsal sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre ikonik kültür sanat yapıları metaforik yaklaşım, tarihi yapıya ek, tabula rasa yaklaşımı, bağlamsalcılık, olay mimarlık, kültürel organizasyonlar kapsamında olmak üzere altı farklı kavram aracılığıyla tasarlanmaktadır.

- Bu yapılar, Ungers ve bir grup mimar tarafından kaleme alınan "*Kent içinde Kent, Yeşil bir Arkipelago olarak Berlin*"(1977) manifestosundaki tasarım anlayışına benzer şekilde, kentsel mekânda projenin ölçeğine göre değişen ayrılmış bölgeler yaratmaktadır. Kentsel doku ile ilişki bakımından mega projeler kapsamında inşa edilen, kentsel katalizör ve kentsel bağlamı esas alan projeler olmak üzere üç farklı kategoride sınıflandırılmıştır. Bu üç kategori aynı zamanda bu yapıların çekim alanlarını da ifade etmektedir.

Kıyı yapılarının tasarım kriterlerinin incelenmesi, günümüz mimari pratiklerinde kıyı etkileşiminin hangi mimari unsurlar ve kararlar aracılığıyla ortaya koymuştur. Bu tez kapsamında mimar-teorisyenlerin kuramlarından ve metinlerinden yola çıkarak yapılan biçimsel ve kavramsal sınıflandırma, kıyı kentlerinde yer alan, kentlerin kimliğinde ve kolektif hafızalarında önemli role sahip günümüz kültür-sanat yapılarının ikoniklik seviyesini belirleyen unsurların deşifre edilmesini sağlamıştır. Bu çalışmanın, liman ve kıyı kentlerinde inşa edilmiş ve edilecek olan kıyı yapılarının incelenmesine yönelik çalışmalarda altlık oluşturabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akkurt, H., B. (2010).** Atina'da Çağdaş Bir Kültür Tapınağı, Yeni Akropol Müzesi, *Ege Mimarlık*, 28-31.
- Allen, S. (2009).** *Practice: Architecture Technique + Representation*, 2nd Edition, New York, Routledge.
- Bédard, J. E., & Balfour, A. (1994).** *Cities of artificial excavation: The work of Peter Eisenman, 1978-1988*. New York: Rizzoli Int.
- Başaran, D. (2016).** *Medya Cepheleeri ve Mimarlık İlişkisinin İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Benkler, Y. (2006).** *The Wealth of Networks of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*, New Haven Conn., Yale University Press.
- Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi (2009).** *Berlin 1990-2002*. İstanbul: Boyut Maatbacılık
- Bilgin, İ. (2012).** *Liman kentleri Amsterdam, Barcelona, Hamburg*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Breen, A., & Rigby, D. (1997).** *Waterfronts: Cities reclaim their edge*. Washington, D.C.: Waterfront Press.
- Breen, A., & Rigby, D. (1996).** *The New Waterfront: A worldwide urban success story*. London: Thames and hudson.
- Brenner, N. & Keil, R. (2006).** *The Global Cities Reader*. London: Routledge
- Bruttomesso, R. (1993).** *Waterfronts: A new frontier for cities on water*. Venezia: Città dacqua.
- Craig-Smith, S. J., & Fagence, M. (1995).** *Recreation and tourism as a catalyst for urban waterfront redevelopment: An international survey*. Westport, CT: Praeger.
- Davidson, C. C., & Aktüre, Z. (1999).** *Anytime: Konferans bildirileri kitabı*. Ankara: Mimarlar Derneği 1927.
- Eiseley, L. C. (1959).** *The Immense Journey: An imaginative naturalist explores the mysteries of man and nature*. New York, NY: Vintage Books.
- Eisenman, P. (1999).** "An Original Sign Scene of Writing, Diagram Diaries" NY, Universe Publishing, s. 277-281. Ed.: Garcia M. (2010) *The Diagrams of Architecture*, AD Reader, London, John Wiley&Sons, s. 92-103.

- Eisenman, P. (2000).** Zamanda Sapma: Anıt, C.C. Davidson (Ed.), *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı*, Mimarlar Derneği, Ankara.
- Eisenman, P. and Grosz, E. (2001).** Architecture from the Outside: Essays on Virtual and Real Space. The MIT Press, Massachusetts. *Essays on Architecture and Nature*. Actar, Barcelona
- Eisenman, P. (2005).** *UIA Açılış Konuşması*, <http://www.uia2005istanbul.org>
- Eisenman, P. (2007).** *Written into the Void: 1990-2004 Selected Writings*. Yale University Press: London
- Erdönmez, E., M. ve Akı, A. (2005).** Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerinde Etkileri, *Megaron*, 1 (1), 67-87.
- Erkök, F. (2009).** Waterfronts: Potentials for Improving the Quality of Urban Life, *ITU A|Z*, Vol: 6, No: 1, pp. 126-145.
- Foster, H. (2004).** *Tasarım ve Suç: müze-mimarlık-tasarım*. İstanbul: İletişim Yayınları
- García, M. (2012).** *The Diagrams of Architecture*. London: Wiley.
- Hays, M. (2011).** *Mimarlığın Arzusu*, İstanbul: Yem Yayınevi
- Hays, M, K. (1998).** *Oppositions Reader*, New York: Princeton Architectural Press
- Harvey, D. (1989).** *Postmodernliğin Durumu*, Çev.: S. Savran, İstanbul: Metis Yayınevi.
- Hiller, H. (2000).** Mega-events, urban boosterism and growth strategies: An analysis of objectives and legitimations of the Cape Town 2004 Olympic Bid. *International Journal of Urban and Regional Research*, 24(2), 439–458.
- Hillier, B., Hanson, J. (1984).** *The Social Logic of Space*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoyle, B. S. Pinder, D. A. and Husain, M. S. (1988).** *Revitalising the waterfront: International dimensions of dockland redevelopment*, London: Belhaven Press.
- Hoyle, B. (1993).** “Some Canadian Dimensions of Waterfront Redevelopment”. in R. Bruttomesso (eds.), *Waterfronts-A New Frontier For Cities On Water*, Venice: International Center Cities on Water, 333-338
- Hudson, B. J. (1996).** *Cities on The Shore: The Urban Littoral Frontier*. New York: Pinter.
- Jencks, C. (2005).** *The Iconic Building*. New York: Rizzoli.
- Jencks, C. (2006).** The iconic building is here to stay. *City*, 10(1), 3-20. doi:10.1080/13604810600594605
- Knox, P. (2011).** Starchitects, starchitecture, and the symbolic capital of world cities. Derudder B, Hoyler M, Taylor P, et al. (ed.) *International Handbook of Globalization and World Cities*. London: Edward Elgar.
- Koolhaas, R. (1994).** *Delirious New York: A Retroactive Manifesto for Manhattan*. NY, NY: Monacelli Press.

- Koolhaas, R., & Mau, B. (1998).** *S, M, L, XL*. New York: Monacelli Press.
- Kronhagel, C. (2010).** *Mediatecture; Design of Medially Augmented Spaces*. Springer Vienna Architecture.
- Lang, J. (2005).** *Urban design: A typology of procedures and products: Illustrated with over 50 case studies*. Oxford: Architectural Press
- Lang, J. (1987).** *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. New York: Van Nostrand Reinhold Co
- London Docklands Development Corporation (LDDC) (1982).** *Annual Report and Accounts for 1981–82*, London: LDDC.
- Marshall, Richard. (2001).** “Contemporary urban space-making at the water’s edge”. in R. Marshall (eds.), *Waterfronts in Post-industrial Cities*, New York: Spon Press, 3-15
- Miles, M., Hall, T & Borden, I. (2000).** *The City Cultures Reader*, London: Routledge
- Millspaugh, M. (2001).** ‘Waterfronts as catalysts for city renewal’, in R. Marshall (ed.) *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, London: Spon.
- Moneo, R. (2004).** *Theoretical Anxiety and Design Strategies in the Work of Eight Contemporary Architects*. London: MIT Press
- Mumford, L. (1938).** *The Culture Of Cities*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Mumford, L., Koca, G., Tosun, T., & Yardımcı, C. (2007).** *Tarih boyunca kent: Kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Norberg-Schulz, C., (1980).** *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. Rizzoli: New York.
- Özden, P. P. (2008).** *Kentsel yenileme: Yasal yönetsel boyut, planlama ve uygulama*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özten, Ü. ve Anay, H. (2017).** Bağlamsalcılığın İki Yüzü: Tepeleri ve Vadileri Pahlanmış Bir Dünyada Bağlamsalcılık Hususuna Yeniden Bir Bakış, *Megaron*, 12(1), 57-66.
- Peirce, Charles. (1984).** *Writings of Charles S. Pierce*. Cilt: 2.
- Pope, C., Ziebland, S. & Mays, N. (2000).** *Analysing qualitative data*. *Bmj*, 320, 114-116.
- Ren, X. (2011).** *Building Globalization: Transnational Architecture Production in Urban China*. London: University of Chicago Press
- Rowe, C., & Koetter, F. (2009).** *Collage City*. Basel: Birkhäuser.
- Sassen, S. (1991).** *Global City*. Oxford: Princeton University Press.
- Sassen, S. (2002).** *Global networks, linked cities*. New York, NY: Routledge.
- Sassen, S. (2005).** Global City: Introducing a Concept. *The Brown Journal Of World Affairs*, 11(2).

- Sassen, S. (1998).** “Merkezîliği Yeniden Biçimleştirmek” (Reconfiguring Centrality), s. 144-50, *ANY Seçmeler (ANY Selections)*, H. Pamir(ed.). Mimarlar Derneği, Ankara.
- Schumacher, T. (1971).** “Contextualism: Urban Ideals + Deformations”, *Casabella*, ss. 359-360.
- Shane, D. G. (2013).** *Recombinant urbanism: Conceptual modeling in architecture, urban design and city theory*. Chichester: Wiley.
- Sklair, L. (2006).** Iconic architecture and capitalist globalization. *City*, 10(1), 21-47. doi:10.1080/13604810600594613
- Sklair, L., & Miller, D. (2010).** Capitalist globalization, corporate social responsibility and social policy. *Critical Social Policy*, 30(4), 472-495. doi:10.1177/0261018310376804
- Smith, A. (2012).** *Events and Urban Regeneration: The Strategic Use of Events to Revitalise Cities*. London: Routledge
- Smith, A. and von Krogh Strand I. (2011).** Oslo’s new Opera House: Cultural flagship, regeneration tool or destination icon?. *European Urban and Regional Studies*, 18(1): 93–110.
- Tanış, F. (2015).** *The Waterfront Regeneration Projects and Contemporary Design Approaches of European Port Cities*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Tschumi, B. (1995).** *Manhattan Transcripts*. London: Academy Editions.
- Tschumi, B. (2001).** *Architecture and Disjunction*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tschumi, B. (2005).** *Event-cities 3*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tschumi, B. (2010).** *Event-cities 4: Concept-form*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Thorns, D, C. (2002).** *The Transformation of Cities: Urban Theory and Urban Life*. New York: Palgrave Macmillan.
- Turner, V. W. (1967).** *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual*. Ithaca: Cornell University Press.
- Yılmaz, A. (2009).** İkonik Bellek Mimarlığı: İmge Olarak Yapı, Anı Olarak Mekan, *Mimarist*, 2009/3.
- Zanbelt, D., & van den Berg, R., (2005).** *Big And Beautiful Comparing Stadshavens in Europe*, Ro

EKLER

EK A: Anket soruları

EK A

Çizelge A.1: Anket örneği

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARİ TASARIM ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI _ anket çalışması					Yazar: İmran Gümüş Danışman: Doç.Dr. Fatma Erkök								
Bu anket çalışması, KIYI KENTLERİNDEKİ İKONİK KÜLTÜR- SANAT YAPILARININ TASARIM KRİTERLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında uygulanmaktadır.													
1 İkonik bina size hangi kavramları çağrıştırmaktadır? Lütfen yazınız.													

1-Foro Boca	2 Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.	3 Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.			4 Aşağıdaki yapılara ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.								
	FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME	GÜÇLÜ ORTA ZAYIF											
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
2-Elbophilharmonie	FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME	GÜÇLÜ ORTA ZAYIF											
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					
3-Oslo Opera House	FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME	GÜÇLÜ ORTA ZAYIF											
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐					

Çizelge A.1 (devam): Anket örneği

	Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.					Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.			Aşağıdaki yapıların ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.
	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
<p>9-Luxor Theatre</p> 	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
<p>10-La Villa Mediterranee</p> 	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
<p>11-MuCEM</p> 	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
<p>12-One Ocean Thematic Pavilion</p> 	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
<p>13-Busan Opera House</p> 	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Çizelge A.1 (devam): Anket örneği

14-Buen Cultural Centre 	Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.					Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.			Aşağıdaki yapıların ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.
	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
15-Bibliotheca Alexandrina 	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
16-Guangzhou Opera House 	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
17-National Museum of Australia 	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
18-Art Science Museum 	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Çizelge A.1 (devam): Anket örneği

19-Perez Art Museum Miami (PAMM)	Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.					Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.			Aşağıdaki yapıların ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.
	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
20-Glasgow Riverside Museum of Transport	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
21-Sidney Opera House	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
22-Eye Film Museum	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
23-Astrup Fearnley	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Çizelge A.1 (devam): Anket örneği

24-NEMO Science Museum	Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.					Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.			Aşağıdaki yapıların ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.
	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
25-Shanghai Lujiazui Harbour City Exhibition Centre	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
26-The Stavros Niarchos Foundation Cultural Center	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
27-Cenova Galata Deniz Müzesi	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
28-Ozeaneum Oşinografi Müzesi	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Çizelge A.1 (devam): Anket örneği

<p>29-Forum 2004</p> 	<p>Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.</p> <p>FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.</p> <p>GÜÇLÜ ORTA ZAYIF</p> <p>☐ ☐ ☐</p>	<p>Aşağıdaki yapıların ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.</p>
<p>30-Biomuseo</p> 	<p>FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>GÜÇLÜ ORTA ZAYIF</p> <p>☐ ☐ ☐</p>	
<p>31-The Creativity Pavilion</p> 	<p>FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>GÜÇLÜ ORTA ZAYIF</p> <p>☐ ☐ ☐</p>	
<p>32-Bilbao Guggenheim Müzesi</p> 	<p>FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>GÜÇLÜ ORTA ZAYIF</p> <p>☐ ☐ ☐</p>	
<p>33-Kunsthhaus Graz Sanat Müzesi</p> 	<p>FORM RENK CEPHE BÜYÜKLÜK MALZEME</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>GÜÇLÜ ORTA ZAYIF</p> <p>☐ ☐ ☐</p>	

Çizelge A.1 (devam): Anket ö

34-Niterói Contemporary Art Museum	Aşağıdaki yapılarda hangi mimari unsurun öne çıktığını işaretleyiniz.	Aşağıdaki yapıların ikoniklik düzeyini belirtiniz.					Aşağıdaki yapıların ilk baktığınızda akılda kalan formunu çiziniz.		
	FORM	RENK	CEPHE	BÜYÜKLÜK	MALZEME	GÜÇLÜ	ORTA	ZAYIF	
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : İmran Gümüş
Doğum Tarihi ve Yeri : 30.03.1992 / İzmir
E-posta : imran_gumus@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2014, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yükseklisans** : 2017, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Yüksek Lisans Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2014 yılında DESUM (Üniversite Sanayi Uygulama ve Araştırma Merkezi)-Alışveriş, Mekân ve Sürdürülebilirlik Tasarım Yarışması'nda 2.Mansiyon ödülünü kazandı.
- 2014 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu.
- 2017 yılında "A study on social practices and rhythms: The analysis of everyday life spaces in İzmir" isimli yüksek lisans tezi ile İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'ndan yüksek lisans derecesi aldı.
- 2017 yılında Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı.